

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER PRIMVS.

APHORISMVS PRIMVS

ITA BREVIS, ars uerò longa, occasio autem præceps, experimen-
tum periculosum, iudicium difficile. Nec solum se ipsum præstare oportet
opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora.

ANTONII MVSÆ BRASAVOLI COMMENTARIVM

Non pauci fuere huius libri antiquiores interpretes, qui ante Galeni tempora has
sententias interpretati sunt: quod ex ipsomet Galeno uarijs in locis colligi potest.
Nam in principio huius libri inquit, Apud omnes expositores pro cōfesso haberi, hunc
aphorismum esse proœmium huius operis. Ex quo facile habetur plures fuisse Aphorismorum
interpretas: quod etiam ex uarijs Galeni commētationibus colligitur, ut Aphorismo
sexagesimo quinto & septuagesimo secundo quarti libri, & aphorismo tertio decimo
quinti libri, & aphorismo trigelimo tertio sexti libri, & in proœmio septimi libri, &
aphorismo sexto & trigelimo septimo & quinquagesimo quarto & sexagesimo quinto &
septuagesimo quinto eiusdem septimi, imò in aphorismo sexagesimo quinto mentionem
facit Herophili, Bacchij, Heraclidis & Zeulis empiricorum, qui Aphorismos interpre-
tati sunt: dixeratq; aphorismo sexagesimo secundo quinti libri, Hippocratem in hoc libro
habuisse probatissimos expositores. Adde, Galenum sepe Marini mentionem facere, ut
aphorismo tertio decimo, uigesimo quarto & quinquagesimo quinto septimi libri. Oriba-
sius uerò omnes Aphorismorum interpretes quos nouerat, in ordinem redegit, quos hoc
modo in ordinem disponemus. Pelops, qui fuit Galeni præceptor, ut ipsemet in quar-
to De locis affectus libro, capite septimo docet, & alibi. Lycus, qui quum occasio da-
tur, Hippocratem reprehendit, in quem Galenus scripsit De naturali calore. Rufus,
qui sub Traiano principe uixit, Galenus in libro De atra bile, inquit ipsum de eadem ma-
teria egregie scripsisse. Nunc multa eius opera in lucem prodire. Soranus Ephesius
Troiani & Herodiani & Galeni tēporibus, ut ipse in Methodo medendi, & in libro De
compositione medicamentorum secundum loca, & in libro De sectis docuit. Domnus,
de quo nihil certi apud aliquē inuenire potui. Attalus. De his nullam mentionē facit
Galenus, quod Aphorismos interpretati sint, dempto Lyco, qui à Galeno reprehendi-
tur in praua intellectione illius aphorismi Qui crescūt. Apud Galenum uerò hi reperiun-
tur Aphorismorum interpretes. Marinus, cuius ter meminit in septimo libro Galenus.
Herophilus empiricus, de quo in eodē septimo, aphorismo sexagesimo quinto. Bac-
chius, de quo eodē loco meminit, & ipse empiricus Milesius fuit. Heraclides, de quo
in eodem loco, empiricus & ipse fuit Tarentinus: Galenus sexto libro De locis affectis,
eius mētionem facit capite quinto. Zeulis, de quo in eodem septimo Aphorismorum
à Galeno, empiricus fuit. Quintus, de quo Galenus primo libro in primum Epidemio-
rum Hippocratis, & in præfatione tertij libri Aphorismorum. Galenus & ipse Apho-
rismos commentatus est, cuius commentationem unā cum Hippocratis sententia inter-
pretabimur. Oribasius Sardinianus, cuius extant commentaria, & quem sæpe in nostra
hac cōmentatione adducemus. Philotheus, cuius etiam extant commētaria, & quem
adducere non pigebit. Hi sunt antiquiores, qui & ante Galenum & post Galenum in
Aphorismos commentaria scripsere. Nos quoq; supra easdem sententias, nostras specu-
lationes in medium afferre non uerebimur: eo præsertim, quia nullus extat Latinus, qui
hunc librum ex bonis authoribus aggressus sit. Barbari etenim sunt Iacobus Forliuēsis,
Vgo Senensis, Sermoneta, & reliqui recentiores, qui summi uiri alioqui extitere, & appri-

me perspicaces: at bonos authores, quos imitari possent, non habebant, & tempora incidere, quibus perpulchrum uidebatur dialecticā rei medicæ & sophisticam artem commiscere. Ad rem igitur redeuntes, quum multi fuerint antiqui Aphorismorum interpretes, in hoc primo Aphorismo inter se dissentiūt: quippe nonnulli inquit duos esse aphorismos, ut secundus sit illa pars, Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem, de qua re nunc opus non est uehementer digladiari, quoniā in una ex nostris interpretationibus clarum erit ad aphorismum pertinere. At quicquid sit, uel unus sit, uel duo aphorismi, nullus est qui dubitet esse proœmiū uel ad hunc librum, uel (ut alij) ad totam rem medicam. Hos tamē non probamus, quia inter Hippocratis libros hic primus non est, quamuis proœmiū hoc omnibus cōmune dici posset. In libro autem De medico, medicæ uel officio, ad uniuersam artem medicam proœmiū sumi potest, & ille liber hunc præcedit, & multi alij. Sed res eo ordine tractanda non est, ut Oribasius docet, inquit enim, Cæterum si quo ordine legendus sit, quæras, certe quantum ad candidatos medicinæ attinet, tertio loco legi debet: sed quantum ad doctos, etiam ultimo. Etenim qui initiatur arti, primo legant Sacramentum ipsius Hippocratis: Inde librum præceptorum: Tertio librum hunc, in quo totius artis speculatio continetur. Docti hunc postremum relegant, ut ea quæ in alijs legerint, hic omnia remetiantur & recognoscant. Hæc Oribasius. At nos suo loco ordinē omnium Hippocratis operum alio modo trademus. nunc uerò satis sit, hunc librum multa Hippocratis opera sequi. At quia istud parum refert ad huius partis intellectionem, propterea hac disputatione nunc omiſsa, dicamus præsentem Aphorismum ad hunc librum proœmiū esse, quamuis non multi referat si quis uniuersæ rei medicæ præfixerit. In quo proœmio secundum Galeni & antiquorum interpretum sententiam, docet Hippocrates, commentationes in re medica constitutas esse, & aphoristicam doctrinam, id est compendiosam & breuem faciendam. Vt tota huius proœmij intentio hæc sit. In re medica opus est aphoristicos libros fieri, id est qui breuissime totam rem medicam de qua agitur, complectantur. Alicui etenim absurdum uideri poterit, ab Hippocrate in hoc libro tot digeri & describi, quæ nulla cōtinuatione, nulla ordinata serie iungi possint atque necesse. Propterea huic Hippocrates occurrit, inquit, quiens necessarium esse aphoristicos libros describere, quia uita breuis est, & ars longa. Est autem ars longa, quia experimentum periculosum, & iudicium difficile. In hoc igitur proœmio duorum alterum ab Hippocrate innuitur, aut medicas commentationes scribendas esse, quia uita breuis, & ars longa, & reliqua: aut hoc modo doctrinæ scilicet aphoristicæ rem medicam tradendam atque enucleandam, quoniam uita breuis, ars uerò longa ob experimentū periculosum & iudicium difficile. Opus igitur est, & mirè conuenit in hac tam celebri, tamque necessaria arte breues libros atque cōcisos describere: quoniam medica ars longa est, & uita nostra breuis ad hanc tam longam artem capeſſendam, nisi uel commentationes ab authoribus perscriptæ sint: uel breues & aphoristicæ sententiæ: nempe si quis per seipsum tentet, uel etiam ab uno adiutus rem medicam addiscere, quantumcunque summus uir sit, ingenio præpotens, & qui philosophiæ arcana perquisiuerit, tamen longissimā artem esse experietur, etenim occasiones præcipites sunt & momentariæ, id est opportunitates ad agendū circa ægri corpus. continuo enim nostra hæc ex elementis constituta moles fluit. Nunc enim opportunum tempus incidendi uenam occurrit. Si parum immoremur, fugit occasio, ut amplius fieri nō possit. Quum ergo occasio præceps sit, tamen opus est medicum illam addiscere, quæ nisi scripta sit, diu insudabit prius quam occasiones arripere sciat: unde ars longa est, quam & duo instrumenta, quibus ad inueniendas artes ducimur, longam faciunt: experimentum inquam, & iudicium: primum sensu fit, secundum ratione & intellectu, quæ difficilia & longa existunt: propterea & ars ipsa longa erit. Hic est huius proœmij, uel primæ partis proœmij breuissimus sensus à Galeno acceptus. Nunc particulas omnes quæ in ipso continentur, singulatim percurramus. Hunc enim ordinem in tota nostra commentatione obseruabimus: primo aphorismi sententiam breuibus adducemus, deinde singulas eius particulas contēplabimur, eas & Græcè & Latinè adducentes; ut cuique Hippocratis uerba in promptu sint, nec illa apud eius Græcos codices querere cogatur.

Ο βίος βραχύς. Idest, Vita breuis.] Vitam breuem dixit Hippocrates, & simpliciter ratione temporis, & illam comparādo ad artem medicam, quæ longa est. Hic uerò per uitam animæ permanentiam in corpore intelligit. Philotheus uerò hoc nomen uita in multa significata distribuit, inquit: Το το βίον ὄνομα πολλαχῶς εἴρηται. λέγεται γάρ βίος ὁ τόπος καὶ ὁ φάμεν, ἀμείβια ζῶα. ἃ καὶ ἐν τῇ χερσὶ καὶ ἐν τῷ ὕδατι βιοῦν δυνάσκουσι. ὡς αἱ φῶκτε, καὶ οἱ λεροκο δειλοὶ, καὶ τὰ λοιπὰ. βίος καὶ τὸ ἐπιτήδευμα καὶ ὁ φάμεν τὸν ἀνθρώπου ἰατρικὸν βίον μετρίαναι, καὶ κείνου φιλόσοφον. βίος καὶ ἡ ζῴη τοῦ γῶμον, καὶ ὁ λέγεται, ὅτι βίον ὁ ἀνθρώπος οὐτὸ μετρηθῆναι. βίος καὶ τὸ ἦθος τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ φάμεν, ὅτι σάφρονα βίον ἔχει ὁ κόσμιος, ἢ τὸ ἀνδραγαθὸν ἀκόλαστον. βίος καὶ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς ἡμῶν. ἴτε ὅσοι γὰρ πλὴν ἀποχόρησιν τῆς ψυχῆς ἀποβίωσιν προσαγορεύομεν. οὐτὸ οὐκ ὁ βίος ὁ ἦθος ἀμείβου σημαίνει νόμον βραχύς ἐστιν, καὶ ὁ ἔσθην τῆ τέχνης παραβαλλόμενον. hoc est, Nomen uitæ multipliciter dicitur, nempe uita locus uocatur, secundum quem dicimus ambigua animalia, quæ & in terra & in aqua uiuere possunt, ut uituli marini, & crocodili: & reliqua. Vita & institutum significat, secundum quod dicimus hominē medicam uitam aggredi, & illum philosophicam. Vita & iugatio nuptiarū est, secundum quod dicitur quod uitam iste homo commutauit. Vita & mos animæ dicitur, secundum quod dicimus, sapientem uitam habere & ornatam, uel econuerso intēperantem. Vita & tempus uitæ nostræ significat; ob hoc enim discessum animæ euitationem, aut uitæ priuationem uocamus. Hæc igitur uita secundum quintum significatum breuis est; quod in artis comparisonem dixit. An uerò breuis uita sit, non est opus præter ullam utilitatem disputare: quoniam & si homo inter animalia temperatissimus sit, tamen uitæ principia longæuia non habet; præsertim ad artem medicam comparantes, quam quispiam addiscere tentet, & non per aphoristicos libros, uel per commentaria ab alijs collecta; sed ex seipso. Respectu etiā temporis quod apud philosophos infinitum est, momentaria est humana uita: quæ etsi multa animalia excedat, breui tamen spatio excedit; quid enim aliud est uitæ nostræ spatium, quàm septuaginta anni secundum sapientem, uel in potentioribus octuaginta, & hoc totum labor est & dolor. At quot homines id spatium attingunt: nempe rarissimi sunt quos æquus amat uit lupiter, uel forte odio habuit, in hac tenebrarū ualle ueluti in carceribus præferuans. Galenus in nono libro Methodi medendi tres illas animas, quas in nostro corpore Plato ponit, tres uitas ipse uocat, quæ his nominibus explicantur, uitalis, altrix, & ratio cinatrix. Prima sedem habet in corde; secunda in icore; tertia in cerebro. & paulopost dicit uitam nostram aut ipsas uires esse, aut earum actiones. hæc autem ab anima fiunt per illa organa secundum suas potentias operante. Vnde hic uita erit permanentia atq; perseverantia animæ in corpore.

Ἡ δὲ τέχνη μακρὴ. Idest, Ars uerò longa.] Longa quidem, nisi per compendia addiscatur. Est uerò ars (ut Hippocrates in principio libri De arte, docet) aliquid nouum inuenire, quod quidem optimum sit: hocq; esse sapientiæ officium: quæq; perfecta non sunt, perficere. Malis autem uerbis aliorum inuēta uituperare, ars non est; unde optimè dixit, Ars longa, quia apud ipsum artem in inuētionem consistit. Velle autem inuenire, longum est. Est etiā longa, ut Galenus dicit in principio libri De plenitudine: quia si notiones plenitudinis noscere uouerimus, si animalis facultates, si humorū species, oportet esse optimum medicum: quæ si possent uno libro scribi, ars longa non esset. In hoc igitur De plenitudine libro, artem longam esse iudicat, ob omnia quæ in medica arte discuntur, & non solum quia occasio sit præcepti. In principio autem huius aphorismi artem longam dicit, ob occasionem præcipitem. Idem uero Galenus in principio tertij libri De differentijs pulsuum, artem longam facit propter res ipsas, inquit enim. Nam rerum quam sit ea obscuritas, ut si uel in triplum hæc uita nostra prorogetur, ne tūc quidem exacte nos omnia cognoscamus, & hac adductus re dixerit Hippocrates, Vita breuis, ars longa: quomodo, qui in his quæ ab re sunt, tempus suū ponit, importunitatis propulfabit uitium: quasi uero tam ei multum superet temporis, ut & hunc liceat ei cumulum addiscere, & necessaria per otium indagare. Adde eundem Galenum libro primo De dignoscendis pulsibus, pro sola arte pulsus multos annos requiri uoluisse: unde & tota ars longa est, quum una eius pars multos annos exigat; & idem Galenus in principio sexti libri De simplicium medicamentorum facultatibus, Pamphilum quendam reprehendit, qui de herbis differens,

ad aniles fabellas sermonem uertit, incantationes scribens, quas admirantur dum col-
ligunt. Inquit uerò esse dictum ab Hippocrate protinus in principio Aphorismorum, Vi-
ta breuis, ars uero longa: ut tempus in inutilia non expèderemus, uerum quàm maximo
studio festinarem uiam incedere compendiosissimã, nempe per ea quæ sunt in arte uti-
lissima: unde et illos reprehendit, qui in herbis tradendis omnia nomina sequuntur. Est
ergo huius partis apud Galenum in isto loco hic sensus, Vita breuis, ars uero longa. Ideo
per compendiosam uiam rem medicam addiscere debemus, & tantum utilia sequi. Ori-
basius quoq; ita dicit, Sicuti enim nutrices infantibus plenis natis, quos alendos accepe-
runt, continuo solidum non offerunt cibum, sed eum quidem seruant dum fuerint proue-
cti, Sic Hippocrates altioribus cessans quæstionibus, protinus uitam dixit esse breuẽ, &
artem longam, rem mediocrem sciens & reticens, quod scilicet medicina speculatiua es-
set & actiua, & quod multis modis diuidatur speculatio, multis & actus, qui illa maior.
Ideoq; longam artem uitæ cõparauit breui, ut auditores attẽtiores redderet. Philotheus
& ipse hanc partem ita aggressus est: ἡ τέχνη δὲ μακρὰ, καὶ ὀβιὸν βραχύς, ἢ διότι πολλὰ τὰ
οἰκία αὐτῆς μερῶν, ὅνδ' ἐποτε εἰς πῆρας ἔρχεται. πῶσα αἰτὶ τὰ πρῶτα μέρη τῆς ἰατρικῆς; Δύο,
τὸ π, θεωρητικόν, καὶ τὸ πρακτικόν. ἐκαστὸν δὲ τῶτων εἰς πλείονα διαίρεται. τὸ μὲν θεωρητικόν
εἰς φυσιολογικόν, αἰτιολογικόν, ὁ σημειωτικόν. αὐτὸ δὲ τὸ φυσιολογικόν, εἰς σοιχεῖα, κρῶσεις, μό-
ρια, δυνάμεις, ἐνεργείας. ταῦτα δὲ ἄλλαχθ' διαίρεται, εἰς πλείονα. τὸ δὲ αἰτιολογικόν διαίρε-
ται εἰς προκαταρκτικόν αἰτιον. εἰς προσηγούμνα. καὶ εἰς συνεχικὰ. τὸ δὲ σημειωτικόν, εἰς τῶν τῶν
παρόντων διάγνωσιν, καὶ εἰς τῶν τῶν μελόντων πρόγνωσιν, καὶ τῶν πθεληλυθῶτων ἀσθμνη-
σιμ. πάλιν τὸ πρακτικόν διαίρεται εἰς ὑγιανόν, θεραπευτικόν. τὸ δὲ θεραπευτικόν εἰς διαητικί-
κόν, φαρμακτικόν, χειρουργικόν. τὸ δὲ διαητικόν, εἰς γυρονομικόν, ἀναληπτικόν καὶ πθεφυ-
λακτικόν. καὶ ἅπλως πολλὰί ζήτησεις πῶδι τούτων. μακρὰ τοίνυν δέιν ἡ τέχνη, εἴτε τῶν εὐρεσιμ,
εἴτε τῶν καθησιμ, εἴτε τῶν κλειώσιμ τῶν μερῶν. οὐ γὰρ δύναται ἀνθρώπῳ εἶδ' εὐρεῖν πάντα, καὶ
μαθεῖν, καὶ κλειώσαι. καὶ μαθεῖν αὐτὸς ὁ ἱπποκράτης, ἐπιπῶν, ὅτι τὸ τῆς ἰατρικῆς τέχνης μα-
θημα, μέγα δὴ καὶ μακρόν, ὡς π, εἰς πῆρας ἔλθειν τάντης, καὶ πρὸ γυραλαῖῳ καθεστῆκός.
idest, Ars autem longa & uita breuis, uel ob id quod multæ sunt ipsius propriæ partes, &
nunquam in finem uenient. Quot sunt primæ medicinæ partes? Duæ: speculatiua, & acti-
ua. At utraq; istarum in plura diuiditur. Speculatiua quidem in naturalium sermonem, in
causarum, & in signorum: ipse uerò naturalium sermo, in elemēta, temperaturas, partes,
potentias & effectus partitur. hæc uerò alibi in plures partes dissecantur. At causarum ser-
mo, in extrinsecam causam, in præcedentem & in continuam diuiditur. Signorum uerò
sermo, in præsentium cognitionem, & in futurorum præuidentiam, & in præteritorum
memoriam. Rursus actiua pars in salubrẽ, & in curatiuam. Curatiua uerò in diæticam &
pharmaceuticam & chirurgiam. At diætica in senuum nutritiuam, resumptiuam & con-
seruatiuam partitur. Multæq; de ijs simpliciter quæstiones. Longa igitur ars est ob in-
uentionem, ob institutionem, ob partium perfectionẽ: non enim unus homo omnia in-
uenire potest, & discere, atq; perficere. & Hippocrates ipse testis est, inquit, quod me-
dicæ artis disciplina magna est & longa: quamobrem in finem eius deuenire, & senex qui
dem scilicet, non satis est.

ὁ δὲ κρῶσις ὀβιός. Idest, Occasio autem præceps.] Galenus ob hanc præcipitem oc-
casionem, artem longam dicit. Est autem occasio, agendi aliquid opportunitas, quæ mo-
mentanea est. nam materia, idest humanum corpus, continuo fluit, & temporis momen-
to transmutatur. Tamen Galenus quoddecimo De usu partium libro, post principiũ, hanc
partem aliter intelligere uidetur, quàm dictum sit. Ibi enim considerat neruos, cartilagi-
nes, & ligamenta, inquit in istis esse artem admirandam, in quibus tamen exacta inest
commoderatio, ut siue addideris minimum, siue abstuleris, euertatur totum corpus: nam
quæ habent sufficientem latitudinem in creatione, etiã idiotæ audent tentare. Si uerò
aliquid strictum fuerit absq; latitudine, neq; quacunq; & uulgari sapientia, neq; negotia-
tione uerfationeq; modica indiget, propterea ipsam medendi artem longã præfatus Hip-
pocrates intulit, Occasio autem præceps: tanquã ars longa non foret, si occasio præceps
non esset, sed sufficientem haberet latitudinem. Ac si iste sit Galeni sensus, Quum medi-
cus neq; ante opportunũ tempus, neq; post agere debeat: opportunitas uerò in momen-
to cõsistat: ideo ars longa est: uel etiã ad illa referamus, quæ humano corpori applican-
tur

tur, quoniã illa dare oportet, quæ nec in tali caliditate, nec in tali frigiditate excedant, aut deficient. hoc autem modo intelligi posse exẽplum quod in Galeno sequitur, testatur. inquit enim, in fabricadĩ arte symmetriã in angusto esse, quam si excesseris, uel si ab ea declinaueris, non est amplius symmetria. propterea Græce dicitur *ὄψυς*, quod proprie acutè significat, ex quo minimum quoddam significatur, à quo si uel per excessum, uel per defectum deflectas, errabis. Ob hanc causam ueteres pingebãt *ὁ γυμνός*, idest Occasionis deũ cum nouacula, ut constat ex Græco epigrãmate Posidippi. Hippocrates in libro De probitate, occasionẽ præcipitem esse docet, ubi iubet medicũ crebrò ingredi ad ægrum; nam quæ in humidis locis gignuntur, stata non sunt: quapropter facile, & suapte natura, & fortuna mutantur. quæ nili suo tempore considerẽtur, quodam impetu præcurrunt & præueniunt, tolluntq; quum non est quod succurrat & opituletur. Quod idem est ac si dixerit, Occasionem præcipitem. In principio prætereã libri De præceptis, inquit. In tempore esse occasionem temporis, & occasionẽ temporis esse illam, in qua non est multum tempus; unde curatio fit in tempore, aut in temporis occasione, ut pro comperto habeatur, occasionem secundum ipsum esse momentaneam opportunitatem agendi in tempore. De hac etiã occasionis breuitate, in qua agere debet medicus, nõnihil tractat in primo libro De morbis Hippocrates, exemplum ponens parturientis percussã, quam citò conseruare debes. nam hæc celerrimũ auxiliũ petunt; nec sufficit paulopost agere, quia pereunt plurimæ, si paulopost agas. In fine etiã libri De sacro morbo, ab Hippocrate docemur, Medicum omnem temporis occasionem cognoscere debere, an hoc, uel id dandum, & quando dandum. & prope finem libri De locis in homine inquit: Temporis autem occasio est, tantum cibi suo tempore porrigere, quantum corpus cui datur cõficere & superare potest; nam tunc, quod mouere debet & bilem & pituitam mouebit, quodq; inflammare, inflammabit. Quare si cibos intestina conficiant superabuntq; morbus nullus cõtrarietasq; nulla suscitabitur: quam temporis occasionem medicus & potest & debet scire: quam si præterijt, nec obseruet, omnia in contrarium delabuntur. Adde quæ ab eodẽ Hippocrate in epistola ad Crateum scripta sunt, ubi dicit, Nam ab omni arte, aliena est perendnatio & procrastinatio, potissimumq; à re medica, in qua prætermisso, uitæ periculum & animæ est. temporũ enim occasiones, medelarum sunt animæ, quarum negligens obseruatio & custodia finis est. Si prætereã naturæ uel temporis, uel alicuius occasionis error aliquis fit, mortales enim nos multa latent, & prætereunt, utpote ueritatis exactæ, & rerũ non penitus perspicaces, ut ex his omnibus aperte habeatur, difficile esse & longum occasiones addiscere, unde & ipsa ars longa est. Præcipitem occasionẽ dixit Oribasius, quia omne quod immutatur, nili uelocitatem habuerit, immutari non potest. Sumas in exemplum fluiũ currentem sine intermissione, in quem si uolueris digitum ponere, & releuare, iterumq; deponere, non eandem aquam tangit, sed modo unam, modo aliam. Quatuor itaq; sunt tempora, siue generalia, siue specialia morbis cognoscẽdis, uel præfidis adhibendis, uel cibo dando, initium, augmentum, status & declinatio. Hæc Oribasius. Philotheus uerò in hac parte dicit: *ὁ μὲν γὰρ καιρὸς ὄψυς, ἢ τοὶ τῶν βοηθημάτων, ὡς νοσημάτων. ἐπειδὴ παρατρέχει, καὶ λανθάνει τῶν ἡμετέραν αἰδομένων, καὶ τῶν δυσχερῶν ὄψυς διαγνωδῆναι αὐτῶν, ὡς περὶ τὸν λόγον προσαγγεῖν τὰ βοηθήματα. πολλὰ κινεῖ γὰρ ἐλθὼν τις πρὸς τὸν ἄρρωστον, σιωπῶν αὐτῶν λαβῆναι τὸ δὲ ἢ τὸ φάρμακον ἐπειδὴ ἔσται. ὡς εἰσέλθων μετὰ δύο ὥρας, οὐκ ἠδυνήθη αὐτὸ δουῖαι. ἄλλο γὰρ ὥρα γέγονεν. ἢ οὐκ ἔσται ἔσται, ἢ ἔσται τὸ εἶδος τοῦ ὕλης, ὄψυς δὲ ὁ καιρὸς. ἀδυνάτων γὰρ ἔσται αὐτῶν σώματι διὰ ὡσαύτως περὶ τὴν αἰν. πολλὰ κινεῖ γὰρ δέεται τροφῆς ὁ ἄρρωστος, καὶ μελλοντῶν δουῖαι πρὸς τὴν ἐπίδοσιν, εἰς βαλὼν ὁ παροξυσμὸς, ἢ σὺμπωματι, ὡς ἐκώλυσεν θρέψαι.* idest, Quod quidem occasio præceps, uel præsidiorum & morborum, quoniã prætercurrit, & latet nostrum sensum, & illam cognoscere difficile est. Sicut & secundum rationem admouere præsidia. Sæpe enim quispiam ad ægrotum profectus, consulit ipsum uel hoc uel illud medicamentum accipere, quoniã oportebat, & si post duas horas accesserit, ipsum dare non poterit. alia enim hora facta est. uel igitur ob hoc, uel ob materiæ defluxum præceps est occasio: nam impossibile est idem corpus bis eodem modo contingere: sæpe enim æger nutrimento indiget, & circa incrementum dare debentibus accessio superuenit, uel aliquid symptoma, quod dari alimentum prohibuit. Breuibus igitur inferamus, temporis opportunitatem ad agendum circa ægrum esse præcipitem

capitem, quam Græci *καιρός* appellant; unde & M. Cicero primo Officiortum libro, ubi de decoro à loco ac tempore agit, inquit, Tempus autem actionis opportunum, Græcè *καιρεία*, Latine appellatur occasio. Sic fit ut modestia hæc quam interpretamur, ita (ut dixi) scientia sit opportunitatis idoneorum ad agendum temporum, unde probe à Leonicensio *καιρός* occasio interpretatur.

¶ *Η δὲ πείρα σφαλέρη.* Id est, Experimentum uerò periculosum.] Ob subiecti nobilitatem; quoniam in alijs artibus etiam experiamur, nihil aliud mali contingit, quam subiecti pretium amittere, quod facile potest in aliud cōmutari: sed in re medica subiectum est corpus humanum, quod si amittatur, amplius regredi non potest, unde in homine experiri tentare periculosum est. Experimentum uerò est alicuius rei particularis probatio, an alicui aegritudini conueniat, an non conueniat: idq; sensu percipitur, deinde ex multis experimentis sensu conceptis uniuersalis propositio inducitur. Est ergo longa ars, quia occasio præceps, & experimentum periculosum. Oribasius hoc modo ambigit, Quæstio hic uenit contra Hippocratem, si experimentum est quare fallit: Et occurrit talis solutio: Pone esse podagricam passionem, & inuenit medicus præsidium expertum in podagricis, & nescit utrum in iustis conueniat, an in augmento, an in statu, an in declinatione, & si conuenit in statu, dat illi in augmēto, & fallit. Omne enim quod fallit, tribus modis fallit, aut ex opifex, aut ex materia, aut ex organo: si opifex peccat, medicina non peccat, materia uerò peccat. Hactenus Oribasius. Philotheus etiam dicit, *ἡ πείρα δὲ σφαλέρη, τουτέστιν ἢ ἀπίπειρα ἢ ὠφέλιοντων, εἴτε τὴν ἀξίαν τοῦ ὑποκειμένου, καὶ σώματος. οὐ γὰρ πλῆνθοι, καὶ πηλός, καὶ σκόντη, καὶ θάπτω ἀλλων τεχνῶν ἢ ὕλη τῆς ἰατρικῆς ἔστιν. οὐ οἷς ἄλυτον τὸ περιᾶσαι πολλοὺς δὲ. ἔνθα μὲν γὰρ ἢ σκόντη ἢ κακῶς μεταχειριζομένου, οὐδ' εἰς κίνδυνον. ἀνθρώπων δὲ σώμα περιᾶσαι τὸ ἀπίπειρα οὐκ ἀσφαλές, εἰς ὄλεθρον τοῦ ζώου τῆς κακῆς πείρας τελευτώσης. ἄλλως γὰρ ἡ πείρα σφαλέρη, εἴτε τὴν λεῖσιν εἶναι χαλεπήν.* id est, Iudicium autem difficile, hoc est experientia eorum quæ iuuant, propter subiecti uel corporis dignitatē: non enim lateres & lutum & corium, sicuti in alijs artibus, medicæ rei materia sunt, in quibus multipliciter experiri nihil affert molestiæ: in ligno enim uel corio male pertractando nullum est periculum: in hominis autem corpore, quod inexpertum est experiri, non est tutum. Malo enim experimento in perniciem animalis desinente. Alioquin experimentum periculosum, quia iudicium est difficile.

¶ *Η δὲ λεῖσις χαλεπή.* Id est, Iudicium autem difficile.] Galenus per iudicium rationem intelligit, per quam quicquid agendum est, iudicatur. Est autem uera ratio nō facilis, quod per opinionum multitudinem quæ in arte medica sunt, ostendi potest. Idem Philotheus sentit, inquit: *πολλὴ δὲ ἡ λεῖσις χαλεπή, τοῦτέστιν ὁ λόγος εἴτε τὸ δυσκατάληπτον, καὶ γὰρ μὲν χειρὶν ἀμβολοῦσιν οἱ φιλόσοφοι πρὸς τὸ οὐρανό, εἴτε σώμα ἔστιν, εἴτε ἀσώματον, εἴτε πειρασμῶν, εἴτε ἀπειρῶν. οὕτως οὐ καὶ τῆς ἰατρικῆς λόγος, ὡς δηλοῖ τὸ πλῆθος τῆς ἰατρικῆς τέχνης ἀρεσέων.* id est, Rursus autem iudicium difficile, hoc est ratio, ob comprehensionis difficultatē. Etenim usq; ad præsens tempus philosophi de cælo disputant, siue corpus sit, siue incorporeū, & an finitum, an infinitum. Sic igitur & de re medica sermo, ut opinionum multitudo circa medicam artem ostendit. Oribasius uerò dicit, iudicium difficile, ad fallax experimentum: iudicium enim duobus modis fit, aut ad uitam, aut ad mortem. Sed ipse nimis arctat hic iudicium, quàm fieri debeat. Empirici per iudicium id intelligunt quod ex experimentis colligitur, quod & difficile est. Nam si alicui aegro clystina impositum sit, & emplastrum adiectum, & cibi cōuenientes sint exhibiti, a deo ut sanetur, iudicium difficile est, scire inquam quodnam horū iuuerit, an clystina, an emplastrum, an cibis: & ideo secundum empiricos, iudicium quod ex experimentis ducitur, difficile est: tamen à Galeno suademur, per iudicium rationem potius intelligendam esse: quia Hippocrates dogmaticus fuit, non empiricus: hocq; de difficultate iudicij ab Hippocrate in libro De prisca medicina edocetur, quum inquit, Multæ enim res sunt in arte medica, ad quas exacta diligentia, peritia & obseruatio usquequaq; non potest penetrare. Ideo opus est iudicium difficile esse, quæ omnia artem longam ostendunt. De iudicio disserit Galenus nono libro De decretis Hippocratis & Platonis, quod sensu & ratione fieri ostendit: nam ut intelligibilium iudicium ratione fit, ita sensibilium sensu. Nihil tamen impedit, & huic parti hunc sensum accommodare, Vita breuis, quia ars longa: ars uero

uero longa ob occasionem præcipitem. Quum uero duæ fuerint antiquorū medicorum sectæ, Dogmatica, & Empirica (nam rationalem ad dogmaticam nonnulli deducebant, quāuis differre certum sit) & si ipse dogmaticus sit, tamen artem longam esse per utraq; sectas probat, per empiricam, ob experimentum, quia experimentum periculosum, ideo ars longa est. Deinde per dogmaticam hoc probat, quæ rationē sequitur: nam iudicium, idest ratio agendorum difficilis est, ut has duas particulas ponat, Experimentum periculosum, & iudicium difficile, ad artis longitudinem, in quacūq; secta detegendam, uel intelligamus per has duas sectas Rationē & Empiricam, quia ipse dogmaticæ author fuit, inter utraq; mediæ: rationalis enim rationē solā sequebatur, empirica solum experimentum. Ipse uero & experimentum & rationem in sua dogmatica secta complexus est. Et si quis dubitet, si hæc pars ad hunc librum proœmium sit, ubi erunt tres illæ proœmij partes ab Aristotele in tertio Rhetoricorum positæ, & à Boetio in libro Topicorum Ciceronis repetitæ: Beneuolentia inquam, docilitas & attentio. At hæc omnia hic inueniri facile possunt, si quis recte Hippocratis uerba contempletur. Nos uero hæc potius rhetoricis considerata omitemus, ut breuius institutum nostrum profequamur.

Δὲ δὲ οὐ μόνου ἐαυτῶν παρέχαι τὰ δέοντα ποίοντα. Idest, Oportet autem non solum seipsum præbere opportuna facientem.] Hæc est huius aphorismi secunda pars, quam nonnulli aphorismum esse iudicant: alij, aphorismi partem. Philotheus uero in præfatione sua aliud proœmium esse putauit, quum inquit, ἴσκειν δὲ ὅτι δύο προοίμια ἔχει ἡ παροῦσα πραγματεία, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὅτι ἀποφαντικόν, ἢ ἀποτροπικόν ἢ προτροπικόν, ὁ δὲ βίβλος βραχὺς, ἢ δὲ τέχνη μακρὰ. τὸ δὲ δεύτερον συμβουλευτικόν, ὅτι δὲ οὐ μόνου ἐαυτῶν παρέχαι, καὶ τὰ ἕξῃς. idest, Sciendum uero quod præsens tractatus duo proœmia habet, & primum quidem enuntiatium est uel dehortatorium per admonitionem hanc, Vita breuis, ars uero longa: alterum uero consultium, hoc inquam, Oportet autem non solum se ipsum præbere, & reliqua. Vnde & Galenus hic dicit, hanc partem non esse similem pronuntiantii, sed consulenti. & ideo in hac parte Philotheus non dicit amplius esse proœmium: sed οὗτος συμβουλευτικὸς ὅτι δὲ ἀφορισμός. idest, Hic aphorismus consultius est, facitq; hanc partem secundum aphorismum. Idem fecit Oribasius, inquit, In primo aphorismo de longitudine artis & breuitate uitæ locutus est: ut hi qui futuri sunt medici, cum omni fortitudine atq; constantia animi studio incūbant: ideoq; merito eam arduam & longam esse dixit: deinde uolens animos eorum fatigatos recreare, sedulitatem discendi addidit. Non solum, inquit, medicus debet esse cautus apud seipsum, sed & omnia rationabiliter agere, ut ægri animum oblectet: unde qui omnia, quæ in hoc libro scripta sunt, considerare uoluerit, non solum oportet seipsum præstare opportuna facientem, & nihil prætermittere quod ægro conducere possit, sed & ægrum & affidentes & quæ extrinsecus sunt, se ipsa eodem modo præstare oportet: quæ omnia ad proœmium spectare uidentur, quia unius hominis uita breuis est, ratione totius artis medicæ. Propterea aphoristicos libros facere debemus, & medicus omnia agere debet, ægri, affidentesq; ut in finem intentum perueniatur. Hanc partem non solum hic Galenus, sed etiam primo De diebus decretorijs libro, de medico intelligit, quem seipsum præstare oportet opportuna facientem, idest totam eius mentem ponere debet, ut conuenientia concedentiaq; circa ægrum agat. Et Hippocrates post principium libri De medico, qualis nam debeat esse medicus ostendit, ut sciat præcepta quæ ad medicam artem pertinent, per quæ eius artifex dicendus est, hæc sunt, uti quum discere, medicamq; artem exercere coepit, studeat, discat, sciat, quæ ad munus medicum pertineant, & ea circa ægrum agat quæ paulatim ab Hippocrate numerantur. Tu illum eodem loco cōsidera. Philotheus uero exponit quid sit præbere seipsum opportuna facientem, inquit, τὸ τίσι κόσμωι εἶναι, καὶ πρῶου καὶ προσηκῆ, ὅ ἐισίνεαι πρὸς τὸν κάμνοντα κόσμωις, καὶ ἢ λόγου πρὸς ἰατρίας ποιῆν. idest, Hoc est sapientem, mansuetum & decentem, & ad ægrum modeste ingredi, & secundum rationem res medicas exercere.

Ἀλλὰ καὶ τὸν νοσοῦντα. Idest, Sed & ægrum.] Non satis est medicum iubere, ut quæ conueniant agantur, sed necesse est & ægrum parere, & ea agere quæ à probo medico iubentur. Plerumq; enim accidit ægri uitio, & non medici, ut moriatur, quia obedire noluerit ueris & utilis medicis præceptis, ut Hippocrates loco præcitato libelli De medico ostendit

ostendit; idēq; mihi indies contingit, ut qui salubria præcepta contemnunt, desiderentur. Galenusq; in primo De diebus iudicatorijs præcitato libro, iubet ægrū in omnibus præcipienti scilicet medico obtemperare, nihilq; ex intemperantia peccare. Hippocratesq; in libro De arte, idem ostendit; nam quum ea enodauerit quæ ante curationem à medico considerantur, addit; Languentes uero nec cur languent, nec cur non languent, sciunt; nec ex præsentibus præteritis ue uentura prænoscunt, nec cur ea facere iubeantur quæ medici mandant; præsentia quidem dolent, futurumq; metuunt, sed tamen morbo pleni, cibarijs uacui, potius ea captant quæ placent & morbum augeant, quàm quæ salutem parent; non quod mori cupiant, sed quia malum ferre nequeunt; ideo opus est eos parere, aliter moriuntur. Nec medici propterea damnandi sunt; quod tamen apud nostrum uulgus plerumq; usu uenit, ut medicos damnent, quū culpa ipsa in ægros morosos & inobedientes reijcienda esset. Hippocrates in fine libri De probitate, idem asserit.

Καὶ τὸ παρόντας. Id est, Et assistentes.] Per quos, ministros intelligit, qui ægros gubernant, qui omnia etiam agere debent quæ medico conueniunt & à medico præcipiuntur. Vnde Hippocrates in fine libri De probitate, de his assistentibus loquens, inquit, Quisq; harum rerū peritus præsit & adsistat, qui mandata non aspere exequatur, quodq; mandatur subministret. Deinde inquit; Nihilq; rudibus concesseris mandauerisq; quod si feceris, malefactū uituperium ad te ueniet. In libro etiam De arte, iubet assistentes ea agere, quæ agenda sunt. Et Galenus in primo De diebus decretorijs, inquit; Postea ἢ qui adsunt ei, nihil erroris committant, ut uel iram ideo concitent, uel tristitiam ex intemperstius nuntijs adferant, uel offensam, quod imperfectius in re administranda se gerant; sed apparatus omnis ante iudicij tempus prompte statuatur, obsonia pulchre parentur, ministerium uitæ exhibeatur. Quæ omnia ab Hippocrate etiam fine libri De probitate, multis etiam alijs additis enumerantur. Philotheus hic dicit, *καὶ τὸ ἴσχυρ' ἑωυτάς ὑπὸ νόσους πρὸς τὰς ἀτιμίας, καὶ τὰς ἀρκολίας, πρὸς τὸ μὴ ἀπαγγέλλαι τὴν θλίβου ἢ τὴν κάμων.* id est, Et ministros idoneos ad petitiones & responsiones, ne ægro quicquam quod animum affligat annuntient. Vnde & Oribasius dicit, Sed & ministri ægrū obseruent, ut in nullo peccent, & ea quæ foris sunt, nihil impediant, hoc est nuntius malus, aut strepitus aliquis, aut sonus, aut pluuia, aut torrens. Ista enim omnia nocere infirmo, & crislum futuram impedire solent, quæ non solum ad ministros referri possunt, tanquam ea quæ ab ipsis prohiberi debeant, ne ab ægro sciuntur; sed etiam ad ea quæ exteriora sunt, iungi possent.

Καὶ τὰ ἔξωθεν. Id est, Et exteriora.] Quæ sint exteriora non solum hic à Galeno referuntur, sed longius etiam in primo De diebus decretorijs, quum dicit; Insuper quantum genus eorum quæ recensuimus, apposuit; nominat ipsum uno complexus nomine exteriora, diuersum licet existat, ac hac culpa uacet. etenim pluuia, tonitrua, fulgura, uicino rum tumultus, canum latratus, grassationes latronū, domus ruina, defluens aqua, fluuus irruens, incendia, ictus, atq; huius generis uniuersa exterioribus attribuantur. Et Hippocrates in fine libri De probitate, exteriora enumerat, præsertim habitationes, quæ pro languentium qualitate mutari debent. Et in libro De medico, lumen considerat, luxum, instrumenta, fascias, linteola, & plura alia extrinseca, tamen ægro necessaria. In libro etiam De arte, ab Hippocrate exteriorum mentio fit, Galenus igitur in primo De diebus iudicatorijs libro, hæc quatuor enumerat, quæ hic ab Hippocrate scripta sunt; Medicus, æger, assistentes, exteriora. Si hæc recte tractata fuerint, & quæ agi debent, probe agantur; iudicationes suis statutis diebus sequuntur. At si unum horum aberrabit, impedientur, nec rite medicus prædicere poterit. Philotheus hic dicit, *καὶ τὰ ἔξωθεν συμφωνοῦντα. ἔξωθεν δὲ ὀνομαζοῦνται τὰ ποδὲς χοντ' ἡμᾶς ἀεὶ φύσιν, καὶ τὰ ἢ τὰς οἰκίας φθογὰς, καὶ τὰ βίβλια γρηῖσαι ὑγίεια, ταῦτα πάντα βέλονσι εἶναι σὺν θρομα.* id est, Et exteriora conuenientia, exteriora autem nominat, aeris ambiētis nos naturam, & ea quæ circa domicilia conuertuntur; si enim sanitas fieri debeat, hæc omnia concurrere oportet. Oribasius Hippocratem intelligit, quod per exteriora id uelit, ut hi qui ueniunt ægrum uisitatum, unā sint cum medico, & omnia illa etiam intelligit quæ superius dicta sunt. Si uero extrinseca ad certa genera deducere uolueris, sex erunt, quæ non naturalia uocantur, scilicet cibus & potus, somnus & uigilia, euacuatio, repletio, aer ambiens, motus & quies, animi perturbatio; hæc q; ad huius aphorismi interpretationem satis sint. Tamen ne quidquam sponte præter

prætermittere uidear, ex his quæ ad huius partis intellectiõnem facere tridentur, dicamus præter rem non esse, huic Aphorismo talem sensum condonare. Mens Hippocratis est discentes hortari, ut omnia ad unguem perdiscant, & totis uiribus pro sanando ægro insudent; & unaquæq; harum particularum, quæ in secunda aphorismi parte est, uni respondeat ex his quæ in prima parte scripta sunt, hoc modo, Quia uita breuis est, & ars longa, ideo seipsum præstare oportet opportuna facientem; & hoc non est satis; sed quia occasio præceps, ideo & æger seipsum præstare debet opportuna facientem, ut medicus suo tempore agat quæ recte agenda sunt, ne præceps occasio fugiat. Sunt enim plures ægri, qui medicorũ præcepta quantum fieri potest, euitare nituntur. At quia experimentum periculosum, ideo assidentes præstare se debent opportuna facientes, ne uelint & ipsi præter medici præcepta, quandoq; magno ægrorum incommodo experiri, nec illi molesta dicant, nec ex his quæ à medico dicta sunt, quicquã mutet. & quia iudicium difficile, propterea & ipsa exteriora opportune applicata sint, & opportune facta. In his enim iudicio, ideo ratione indigemus. Si hic sensus placet, illum sequaris: sin minus, præcedentem interpretationem perleges.

GALENI PERGAMENI IN APHORISMOS
HIPPOCRATIS LIBER PRIMVS

Nicolao Leonicensi Vicentino interprete.

HANC ORATIONEM siue unus sit aphorismus, siue plures, esse proœmium totius operis, pro confesso habetur apud omnes ferè eius expõsitores. Quid uerò sibi Hippocrates uolens tali utendum proœmio censuerit, non parum sententiæ ambigunt. Fortè uero id ipsum inueniemus, si singulas orationis partes prius diligentius considerauerimus. Quod quidem igitur uitam dixerit breuem, artis cõparatione, omnibus libri expõsitoribus est manifestum. Artem uero ipsam hac ratione arbitror longam existimare: quoniam omnium ferè operationum occasionem habeat momentaneam, & ob id difficulter comprehensibilem, ut nemo eam possit agnoscere, nisi qui diu in hoc fuerit exercitatus. Et quum duo sint instrumẽta ad artes inueniendas necessaria, alterum, scilicet experimẽtum, periculosum est; alterum uero, ex ratione iudicium, haud quaquam facile existit, imò sicuti aliquid aliud, maximam habet difficultatem. Est igitur occasio præceps, quia materia circa quam uersatur ars, continue fluit, corpus siquidem nostrum mutationibus obnoxium est, neq; à causis extrinsecis tantum, sed etiam ab intrinsecis facilliter alteratur. Experimentum uero periculosum, propter materiæ dignitatẽ, non propter transmutationis facilitatem; hæc enim in momentanea occasione continetur. Iudicium uero, si quis (ut ego assero) pro ratione audiat, liquet ipsam esse difficillimam, quum ad hoc usq; æui, ambigua permanferit. Si uero, ut nonnulli, qui se ab experientia empiricos nominant, opinantur, per iudicium intelligat, eorum quæ ex experientia eueniunt diiudicationem, sic quoq; non est obscura eius rectitudinis difficultas. Sed authorem libri esse dogmaticum, in tota ostenditur commentatione. Prima itaq; proœmij particula ad hunc usq; locum terminatur. Secundam autem scribit non pronuncianti similis, sed con-silientis. Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora. Quorum uerborum uis talis existit, si debes exquirere, & eorum quæ in hoc libro scribuntur, examinare ueritatem. Non modo te ipsum medicum oportet omnia quæ conuenit agere, sed & ægrum, atq; ministros, & præterea exteriora omnia in nullo delinquere. Prima itaq; pars orationis hoc unum caput complectetur. Vita breuis, ars uero longa. Nam reliqua quæ sequuntur, artẽ esse longam demonstrant. Post hanc secundam partem, quoddam ueluti consiliũ affert, uel pactum, ad eos qui librum lecturi sunt, ac diiudicaturi. Sed quidnam sibi uult, statim in libri principio hoc scribẽs, breuem esse uitam, si ad artis magnitudinem conferatur? Nam & hoc ipsum indagare ab initio proposueramus. Sunt ergo nonnulli qui uolunt, id egisse Hippocratem, exhortandi homines gratia ad artem nauiter exercendam. Nonnulli contrà, dehortandi causa. Quidam uero ad hunc finẽ, ut experiretur atq; discerneret eos qui nauiter, & eos qui secus, artem

essent exercitaturi. Alij autē & in hoc uolunt, ipsum causam attulisse, ob quam oportuit scribere commētationes. Quidam adijciunt aphoristicas. Quidam uerò & hoc sermone uolunt ipsum causas assignasse, propter quas hæc ars sit coniecturalis. Alij autem ex quot causis contingat medicos suo fine frustrari. Hi igitur, ut à postremis incipiam, mihi omnino uidentur nihil consonum dicere. Qui enim hoc esset sapiens inuentum, aut dignum Hippocratis sententia, statim circa initia operis docere, uel quod ars quædam coniecturalis sit medicina, uel quòd eius frustramur fine, siue hoc fiat ex nobis ipsis, siue ex magnitudine artis. Sed & uerba illa. Nec solum oportet præstare se ipsum oportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & exteriora, contrarium omnino demonstrant. Hæc enim omnia, illi magis scribere conuenit, qui profiteatur omnia quæ in libro continentur esse uera, quam qui fatentur ob plurimas causas non fortiri finem. Neq; enim dixisset, Oportet autē: sed post illa uerba, Vita breuis, ars uerò longa, occasio præceps, experimentum uerò periculosum, iudiciū autē difficile, hæc alia subiunxisset: Et medicus ipse etiam delinquit, & ægri, & eorū ministri. Sed neq; illi qui aiunt uoluisse ipsum auertere à studio medicinæ, cum dicat, Vitam esse breuem, artem uerò longam, uidentur mihi conuenientia dicere. Nam extrema foret dementia simul scribere commentationes, & tradere posteritati ad uitæ utilitatem, & simul ab initio, non solum à legendo, atq; discendo ea quæ scripseris dehortari, sed ab arte uniuersa cuius doctrinam profitearis, abalienare. Qui uerò aiunt uoluisse ipsum homines ad artem impensiori studio capessendam excitare (neq; enim aliter potest tota tempore breui, quam sit longa, perdisci) Hi & si aliquid ueri dicunt, non tamen mihi uidentur, uel uiri sententia dignum, uel his quæ in libro scribuntur, proœmium congruens satis ostendere. Sicuti neq; quicumq; arbitratur, hoc genus sermonis fuisse ab Hippocrate usurpatum, tentandi gratia illos, qui ad artem accedunt. Verum enim est, quod etiam à Platone dicitur, hac maxime uia periculū fieri illorum animi, qui quamuis artem sunt percepturi, si magnam, atq; difficilem esse eius perceptionem ostendamus: at hoc haud quaquam per librum, sed per mutuos sermones agitur. Neq; mihi congruens uidetur præsentī commentationi, si quidem proœmium oportet his quæ sunt in libro scribenda coherere. Nisi forte quis sentiat, omnium librorum primos esse legendos aphorismos, atq; ideo in proœmio commentationis, communem fecisse de uniuersa arte sermonem, per hunc uolentem ostendere, non posse unum quencq; pro suo arbitrario artem discere medicinalem, quæ longa sit, sed illos tantū quibus suppetat tempus ad discendum, & sit natura ad hoc aptior. Quod si omnino probabile appareat, hanc totius artis communem esse præfationē, neq; illi sunt reprehendendi qui aiunt Hippocrate causam assignasse, ob quam commentationes scribere oporteat. Fecit autem & in libro qui *λεγειν* inscribitur, omnium lectionum cōmune proœmiū quemadmodū in eiusdem libri expositione fuit à nobis ostensum. Quicumq; igitur uel doctrinæ modi, uel omnino commentationū necessitatis, uolunt causam in proœmio assignari, mihi uidetur eorū sententia præferenda. Nam forma doctrinæ aphoristica, quæ omnes rei proprietates q̄ breuissimis uerbis circumscribit, est illis utilissima, qui uolunt breui tempore artem docere longam. Atq; hoc omnino, uidelicet scribere cōmentationes, ob id q̄ uita sit breuis, si ad artis magnitudinem conferatur, summā habet præ omnibus alijs rationem. Nemo enim nostrum sufficiat, ad artem simul & constituendā & absoluendā, sed satis uideri debet, si quæ multorum annorū spatio priores inuenerint, posterī accipientes, atq; his addentes aliquid, illam aliquando compleant, atq; perficiant. Vel enim propter istorum alterum, uel propter utrumq; mihi uidetur tali esse usus proœmio, ac si ita scripisset. Quoniam artis magnitudo uitam excedit hominis, adeo quòd ab homine quantumuis diligētī, ac laborioso, non possit, & inchoari, & ad finem usq; perducī, propterea operæ pretium est, quæ quisq; cognouit ea mandare literis, & tradere posteritati commentationes, quæ rerum docendarum naturam omnem diligenter, ac cito, & sermone dilucido interpretētur. Quod uerò ars longa sit, uerba hæc quæ subsequuntur ostendunt. Occasio præceps, experimentum uerò periculosum, iudiciū autem difficile. Quasi ita dixerit. Vita breuis, ars uerò longa, quoniam occasio præceps, & experimentum periculosum, & iudiciū difficile. Propter hoc enim & ars longa, quoniam occasio agendorum in ipsa est admodum præceps, hoc est angustissima, & ferè momentanea. Et præterea cum sint duo instrumenta per quæ re

media inueniuntur, ratio scilicet, & experientia, hæc quidem est periculosa, ratio uero difficilis, hoc est non facilius altera cogniti. Vera autem esse quæ dicuntur, non est difficile paucis ostendere. Occasio enim præceps est, propter materiæ fluxum, dico autem corpus, quod continue fluit, & momēto temporis transmutatur. Experimentum autem, & ipsum periculosum, materiæ ratione: neq; enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, & coria, ita artis medicinalis, sicuti aliarum materia sunt, in quibus multis modis impune licet experiri, & circa materiā exercitari, & in omni theorematum meditatione uersari. Quod in lignis fabri lignarij faciunt, in corijs coriarij: ligna enim & corium, si male tractando destruxeris, nullum exinde periculum. In corpore autem humano illa experiri quæ non sunt experientia comprobata, non est citra periculū, cum mala experientia ad totius animalis interitum terminetur. Et quidem iudicium (est autem ratio ipsa iudicium, quoniam per eam quæ sunt faciēda iudicantur) difficile est, & uerum iudicium, seu uera ratio non facile inuenitur, quod multitudo hæreseum in arte ostendunt medicinali. Neq; enim si ueritas esset inuentu facilis, tot ac tanti uiri qui illam perquisierunt, unquam fuissent in tam contrarias sectas dispartiti. Empiricis uero non uidetur ratio di ei iudicium, sed ea quæ fit, illorum quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorū dijudicatio. Nam ut uerum fateamur, & hæc difficilis est, & non facilis exploratu, quando multa remedia adhibita fuerunt ægrotanti, & aliquid illorum in causa fuisse dicitur, ut æger uel melius se habeat, uel deterius, quem si forte cōtigerit, uel dormisse, deinde uentum fuisse, & postea emplastrū adhibuisse, deinde clysterem, uel spontaneam habuisse uentris deiectionē, & deinde comedisse, & tales assumpsisse cibos, & post hæc omnia, sensisse iuuamen, uel detrimentum, non facile dictu est, quidnam eorum quæ circa ipsum facta sunt, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex causis omnibus, iudicium perdifficile est. Iam enim sermonem totum uno capite colligamus. Ars quidē longa fit, si eam unius hominis uita metiamur. Expediit autem relinquere posteris cōmentationes, præsertim compendiosas, atq; aphoristicas. Nam talis doctrinæ modus, & ad primam disciplinam, & ad illa quæ didicerimus memoria retinenda, uel si fortē obliuio interciderit, ad memoriam reuocanda, utilissimus est. Consonant autē his & uerba sequentia: nam ut qui proœmium fecerit ad cōmentationem, & ad ea quæ in ipsa scribenda erant, conuenienter subinferens, hæc protulit uerba: Non solum oportet præstare se ipsum opportuna facientem, sed & ægrum & assidentes & exteriora. Si quis, inquit, aliquando dijudicaturus est quæ in hoc libro scribuntur, quantū habeant ueritatis, non solum se ipsum præstare debet opportuna facientem, & nihil quod ægro possit conducere prætermitterentem: sed & ipse æger parere medico, & in nullo propriæ indulgere uoluptati, ministri etiam idonei assident oportet, & ut exteriora omnia adsint apparata. Nam propter illa plerumq; uel præcognitionem, uel curationem interrumpi contingit. Exteriora autem sunt habitationes idoneæ, uel turbarum plenæ, uel omni turba uacantes, & præter ea quæ nuntiantur aut aguntur, quæ iram, tristitiam, aut aliqueum alium affectum infligunt ægrotanti. Sicut & illa quæ soporem nocturnum abrumpunt aliquando, quæ militia super milia possunt contingere. Si igitur, inquit, hæc omnia bene & recte se habuerint, nihil eorum quæ in hoc libro scribuntur, falsum esse inuenietur.

ANTONII MVSÆ BRASAVOLI ANNO/
tationes in Commentarium Galeni.

IN HIS nostris in Galenum commētarijs hunc ordinem seruare statuimus, primò per partes Galeni sententiam referemus. Interim si quæ erunt annotatu digna expnentes, & (ut fieri poterit) ampliātes. Deinde si aliquæ ambiguitates incident, eas breui, & quo facilius fieri à nobis poterit, dissoluemus: Nempe statuimus rei medicæ tantum uocare, & non inutilibus disputationibus: quæ potius tanquam ad sireneos scopulos remorantur lectores, quàm utilitatem discētibz præstent.

PRIMO Galenus docet, uel hæc oratio sit unus aphorismus uel plures, apud omnes ferè interpretes pro confesso haberi, esse præfationem ad hunc librum. At dubium est quid uoluerit Hippocrates per hoc proœmium: quod facile dissoluetur, si singulās

orationis partes prius diligentius considerauerimus. Principium huius commenti, in prima nostri antiqui codicis lectione ita legitur, *ὅτι μὴ οὐτὸ ὁ ἀφορισμὸς, εἴτε εἰς ὄψιν, εἴτε δ' ὄνο προσίμιον ὄσι.* In secunda uero lectione, & in Aldino contextu eodem modo habetur, ut Leoniceus interpretatus est, scilicet, *ὅτι μὴ οὐτὸ ὁ λόγος, εἴτε εἰς ἀφορισμὸς ὄψιν, εἴτε δ' ὄνο, προσίμιον ὑπέρχα.* Hanc secundam lectionem magis probamus.

Quod legitur, Quid uero sibi Hippocrates uolens, tali utendum proœmio censuerit, non parum sententiæ ambigunt. Græce est, *τί δὲ βουλόμην ὁ ἰπποκράτης ἐχέειν τοιοῦτον προοίμιον, τὴν ἀπορωτάτων ὄσι.* idest, Quid uero uoluerit Hippocrates, quum tali usus est proœmio, ex ijs est quæ sunt maxime dubia.

SECVNDO, aphorismi particulas contemplatur: nam omnes huius libri interpretes uitam breuem dicunt, per comparisonem ad artem. Ars uero longa est, ob occasionem operandi, quæ est momentanea: unde non est facile eam assequi, ut nullus sit, qui illam possit agnoscere, nisi in hac arte diu fuerit exercitatus.

Quod legitur, Omnibus libri expositoribus est manifestum: in nostro antiquo contextu duæ sunt lectiones: una est, *ἀντικρυσ δ' ἵλου,* idest, statim manifestum: alia est ea, quam Leoniceus habebat, *ἀπασι σχεδὸν τοῖς ἐξηγηταῖς τὸ βιβλίον, γνῶριμον.* Tamen Aldinus contextus, non *γνῶριμον*, sed *πρόδηλον* habet: quod mihi egregius arridet.

Quod etiam legitur, Et ob id difficulter comprehensibilem: Græce est, *καὶ ἔστι δὴ τὸ δύσλητον.*

TERTIO docet, duo esse instrumenta ad inueniendas artes necessaria, experimentum, & iudicium: primum fit sensu, secundum ratione: primum periculofum est, secundum difficile.

QUARTO docet, occasionem esse præcipitem, quia subiectum id, circa quod ars medica uersatur, continuo fluit. est enim corpus humanum, quod in continuis mutationibus uersatur, & ab extrinsecis causis, atq; à seipso facile alteratur.

Quod legitur, Quia materia circa quam uersatur ars, continuo fluit: Græce habetur, *ὅτι τὸ τῆς ὕλης ῥευσόν, ἢ τινὰ ἢ τέχνη μεταχειρίζεται.* idest, Quia defluit materia, circa quam ars uersatur.

Quod etiam legitur, Sed etiam ab intrinsecis: Græce est, *ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ.* idest, ex se ipso.

QUINTO docet, experimentum esse periculofum, propter dignitatem materiae, quia humanum corpus cæterorum nobilissimum est: hoc uero periculofum non est ob transmutationis labilitatem, quæ in momentanea occasione continetur.

SEXTO docet, iudicium esse difficile, si quis per iudicium rationem intelligat, ut ipse facit. nam ad hoc usq; tempus utrinq; rationes sunt, & res incerta permanet. At si secundum empiricos per iudicium iudicationem eorum quæ ex experientia eueniunt intelligamus: hoc etiam modo certum est artem hanc esse difficilem: tamen non putamus hoc uoluisse Hippocratem, qui in tota hac commentatione dogmaticus fuit, imò & ubique, non autem empiricus, hicq; finis est primæ huius aphorismi particulae.

Quod legitur, Difficillimum: in prima lectione nostri antiqui contextus legitur, *τὸ χελεπόν.* In Aldino uero, *τὸ χαλεπώτατον.* At in secunda lectione habetur *πώτατον.*

Quod etiam legitur, Ad hoc usq; æui ambigua. Illa particula ambigua Græce est, *ἐπὶ ἀμφισβητούμενον.* in prima nostri antiqui contextus lectione: in secunda uero, *ἐπὶ ἀμφισβητούμενον,* idest utrinque.

Quod etiam legitur, Sic quoq; non est obscura eius recitandis difficultas. Græce est, *καὶ οὕτως εὐδῆλον τὸ δύσκατόρθωτον αὐτῆς.*

SEPTIMO, ad secundam aphorismi partem conuertitur, quam non pronuntians, sed consulenti similem esse dicit, Nec solum se ipsum præstare opportuna scientem, sed & agrum & assidentes & exteriora: ut hic sit sensus, Si ea quæ in hoc libro scripta sunt, diligenter examinare uolueris, non solum oportet te ipsum medicum omnia agere quas conueniunt, sed & agrum, ministros & exteriora.

OCTAVO, iterum ad principium reuertitur, docens primam huius orationis partem hoc unum caput cōplecti, Vita breuis, ars uero longa. Reliquæ uero secundæ quæ sequuntur, artem longam esse probant. Deinde ueluti consilium affert, in secunda apho-

rismi parte, vel pactum ad illos qui librum lecturi sunt, atque iudicaturi.

NONO dubitat, quid uoluerit Hippocrates per hæc uerba, Vita breuis, ars uero longa; multasq; diuersorū sententias affert. nam quidam putarunt id uoluisse Hippocratem, exhortandi gratia homines ad artem *ἔφισιολόγως*, idest digne exercendam. Alij uero dehortandi causa; unde & hic ab Orisatio dicitur, Statim per initia sermonis Hippocrates propulsare uidetur magis, quam inuitare audientes. Non tamen ut omnes qui artem uel disciplinā medicam aggredi desiderant, profugos reddat: sed ut quantum candidatorum aures possunt percipere, hoc memorię commendent. Aliqui uero dixere, Hippocratem usum esse illis uerbis, ut experiretur qui nam gnauiter, & qui secus artem essent exercituri. Alij dicunt, ob hæc causam attulisse, ob quam oportuit scribere commentationes. Alij dicunt, non simpliciter commentationes, sed commentationes aphoristicas. Alij dicunt, per hæc uerba ostendere hanc artem esse coniecturalem. Alij dicunt, ostendisse ex quot causis contingat medicos suo sine frustrari. Galenus statim aliquas harum sententiarum reprehendit, & primò duas ultimas; nam fatuum uidetur, & Hippocrate non dignum, in principio operis ostendere medicam rem uel cōiecturalem esse, uel suo sine frustrari, quomodo cūq; hoc contingat, siue ab ipsa arte, siue ex nobis ipsis. Adde secundam aphorismi partem hos reprehendere. nam illa pars potius ei conuenit, qui putat omnia quæ in libro scripta sunt, uera esse. Sed oportuisset in hunc modum, hanc secundam partem protulisse, & medicus ipse etiam delinquit, & ægri, & eorum ministri. Mox illos reprehendit, qui ex illis uerbis ipsum à studio rei medicæ auertere uolunt. Quoniam extrema est dementia, commētationes scribere, & posteritati tradere ad uitæ utilitatem, & statim in principio lectores abigere, & abalienare à doctrina quasi tu profiteris. Illi etiam qui dicunt, lectores excitare ad artem capeßendam impensiori studio, etsi uerum dicant, tamen Galeno non placent, utpote qui sententiam non ponant Hippocrate dignam, & quæ pro proœmio poni possit. Nec etiam illi placent, qui tentandi gratia hæc ab Hippocrate dicta esse testantur; nam & si hoc idem fieri debere à Platone dicatur, id intelligere oportet per mutuos sermones fieri debere, & non per libros. hoc autem non conuenit, quia proœmium his quæ in libro scribenda sunt, conuenire debet. At aliquis putare possit, Aphorismos omnibus Hippocratis libris esse prælegendos; & ideo in proœmio huius commentationis communem fecerit de uniuersa arte sermonem. Et ex hoc ostendere uoluerit, non quemcūq; pro suo arbitrio aptum esse ad hanc artem addiscendam, sed illos solum, quibus suppetat otium ad addiscendum, & naturam aptam habeant. At Galenus dicit, Et si qui ita dicunt, probabiliter loqui uideantur, quod hæc sit totius artis præfatio. Illi etiam reprehendendi non sunt qui inquit, Hippocratē causam assignasse, ob quam commentationes scribere oporteat. Illos uero hoc fere argumento reprehendere uidetur, quia in libro qui *ἡ ἰατρικὴ* inscribitur, omnium lectionum commune proœmium fecerit Hippocrates, ut in expositione illorum librorum Galenus docuit.

Quod legitur, Nihil consonum; Græce est, *ὅδεν πῶς ἔωθ*. id est, Nihil ad uerbum, & propositum.

Quod etiam legitur, Impensiori studio; Græce est, *ὀλοπίνως*.

Quod etiam legitur, Neque enim aliter potest tota tempore breui; Græce est, Neque enim aliter posse totum tempore breui. Græce quoq; in infinitiuo est, *δυναθῆναι*.

Quod etiam legitur, Si magnam atq; difficilem eius perceptionem ostendamus. hæc particula Perceptionem, Græce est *τῆς διδασκαλίας*, idest doctrinam.

Quod etiam legitur, Sed per mutuos sermones; Græce est, *ἀλλὰ ἢ τῶν σιωουσίας*. idest, sed in conuentibus.

Quod etiam legitur, Cohærere; Græce est, *οικείου εἶναι*. idest, proprium esse.

Quod etiam legitur, Artem discere medicinalem. illa particula Artem, Græce habetur *μωθμα*.

DECIMO, illorum sententiam laudat atq; recipit, qui dicunt, in hoc proœmio assignari causam necessitatis huiusmodi doctrinæ, & commentationum; nempe forma doctrinæ aphoristica, idest quæ omnia quæ ad rem attinent breuissimis uerbis circūscribit, ad illos utilissima est, qui breui tempore artem longam docere uolunt; & istud etiam quia uita est breuis, ideo commentationes scribere oporteat, summam habet præ omnibus ra-

tionem. Nullus enim est qui satis esse possit ad artem constituendam & absolvendam. Sed hoc satis uidetur, si quæ priores annorum spatio inuenerint posteræ acceperint, & alia his addentes, deniq; illam compleant atq; perficiant. Vel enim ob alterum istorum, uel ob utrunq; : idest uel ob modum doctrinæ, aut commætationum, uel ob hæc duò simul, putat Galenus Hippocratē hoc proœmio usum esse : ac si ita scriptum reliquisset, quia magnitudo artis medicæ uitam hominis excedit, ab homine enim quantumuis laboris amatore, nō potest incohari, & in finem usq; perduci. Vnde necesse est, quæ quisque cognoscit, literis mandare, & posteris commentationes tradere, quæ omnem naturam docendarum rerum diligenter citò & perlucido sermone interpretentur.

Quod legitur, Quæ omnes rei proprietates : Græce habetur, *ἀπαντα τὸ πρόγματι τῶν ταῖς ἰδία.* idest, Omnia quæ ad rem attinent.

Quod etiā legitur, Sed satis uideri debet : Græce est, *ἀλλ' ἀγαπήθῃ.* idest, Sed sufficiēter.

Quod etiā legitur, Diligenti ac laborioso : Græce est *φιλόπονῳ.* Et laboris amatore.

Quod etiā legitur, Diligenter ac citò & sermone dilucido : Græce habetur, *ἀκριβῶς τε ἄμα καὶ παχέως καὶ σαφῶς.*

VNDECIMO, iterum redit ad exponendum aphorismum, quòd ars longa sit, particulariæ consequentes ostendunt, occasio præceps, experimentum periculosum, & iudicium difficile : ac si ita dicat, Ars longa est, quia occasio agendorum in ipsa est multum præceps : idest angustissima est, & ferè in momento pertransit. Addeq; quum sint duo instrumenta, per quæ præsidia inueniuntur, ratio, & experientia; experientia est periculosa, & ratio difficilis, & quòd hæc sint uera, statim ostendet.

Quod legitur, Et ferè momentanea : Græce est, *καὶ ὀλιγοχρονιώτατῳ.* idest, Breuissimi temporis.

Quod etiā legitur, Hoc est, non facilius altera cognitu : Græce est, *τῆς ἐπιπέδου γωνίας ἰσοδύναμις.*

DVODECIMO, suadet occasionem esse præcipitè ob artis materiam, quæ est humanum corpus, quòd continuò fluit, & breui tempore transmutatur. Experimentum quoq; periculosum est, ratione eiusdem materiæ; nam huius artis materia non est lapis, lignum uel corium, in quibus sine magna noxa licet experiri quicquid in mētem uenerit artificii, ut seipsum exerceat; nam si hæc male tractentur, solum eorum precium amittitur. Sed in corpore humano illa experiri, quæ experientia comprobata non sunt, non est citra periculum; & cuius? Vitæ, nam experientia mala ad hominis interitum finit.

Quod legitur, Propter materiæ fluxum : Græce est, *ἐξαιτίας τῆς τήνης ὕλης.* idest, Propter artis materiam.

Quod etiā legitur, Et momento temporis : Græce est, *καὶ ἐν ἀκαρῆ χρόνῳ.*

Quod etiā legitur, Impune : Græce est *ἀλυπον,* sine molestia.

Quod etiā legitur, Et in omni theorematum meditatione uerfari : Græce est, *ἀσπυκῶς καὶ μελετῶντα τὰ θεωρήματα.*

DECIMOTERTIO, iudicium, idest rationem difficilem esse ostendit ex multitudine opinionum, quæ in hac arte sunt. Nam si ueritas esset inuentu facilis, tot & tanti uiri qui illam perquisuerunt, non essent in tam contrarias sectas diuisi. Aut quia empirici non intelligunt per iudicium rationem ipsam, sed iudicationem auxiliorum quæ per experientia fuerint inuenta. Sed re uera & hæc difficilis est; nam multa præsidia unī ægro adhibita sunt, difficile est cognoscere quòd nam profuerit : ut si dormiat, unctus sit, emplastrum habuerit, postea clysterem, uel spontinam euacuationem, deinde comedisse cibos conuenientes, deinde persensisse iuuamen uel detrimentum, non est facile iudicatu quid nam horum profuerit uel obfuerit; unde ex his, iudicium etiā secundum empiricos est difficile.

Quod legitur, Quòd multitudo hæreseum in arte ostendunt medicinali; lege, In arte ostendit. Nam Latine bene dici non potest, Multitudo ostendunt. Et Græce dicit, *ὄχλος.*

Quod legitur, Difficile est & uerum iudicium, seu uera ratio non facile inuenitur : Græce est, *χέλιπος καὶ δύσθερατῳ ὅτι ὁ γὰρ ἀληθὴς.* difficilis & arduæ inquisitionis.

Quod etiā legitur, In tam contrarias sectas dispartiti : Græce est, *εἰς τοσούτου ἡθῶν ἀντιλογίας ἀμύλοισι.*

Quod

Quod etiam legitur, Et hæc difficilis est, & non facilis exploratur: Græcè est, καὶ δύσκολον ἔστιν ἐπιθετικῶς διὰ τὴν ἀντιθέσιν.

Quod etiam legitur, Vel dormisse: legendum est, Bene dormisse: non, uel. Græcè enim adest particula, καλῶς.

DECIMO QUARTO, iterum totam aphorismi sententiã repetit, ut finem faciat. Ars longa est, si uitã unius hominis comparetur, unde expedit commentarios parare; præsertim breues & aphoristicos; quoniam hic doctrinã modus, & ad primam disciplinã nam, & ad illa quæ didicerimus, ut memoriã retineantur, conuenit: & si è memoria dislapsa sint, ut in illam facile deducantur. Vnde & quæ consequuntur, conueniunt, quod opus est seipsum medicum, ægrum, assistentes & exteriora, præstare se opportuna: si quis omnia quæ in hoc libro scripta sunt, an uera sint, dijudicaturus sit. Vnde medicus agere debet, quæ conueniunt: æger parere: ministri, iussa medici prosequi: & exteriora, apparatus esse.

Vbi legitur, Vel præcognitionem uel curationem interrumpi contingit: addi debet, Vel utraq;. Nam Græcè est, ἢ τὴν πρόγνωσιν, ἢ τὴν θεραπείαν, ἢ ἀμφὸς αὐτῶν. Ἐπιθετικῶς πῶς.

Deniq;, quid sint exteriora Galenus edocet. Sunt autem idonee habitationes uel turbarum plenæ, uel omni turba uacantes: & præterea quæ nuntiantur, aut aguntur, quæ tristitiã, uel iram, uel gaudium, uel aliud simile ægrotanti infligere possunt: & præterea illa quæ nocturnum soporem abrumpere possunt, quæ enumerare propè infinitum est. Si igitur hæc omnia bene & recte se habuerint, nihil falsum inuenietur, ex his quæ in hoc libro scripta sunt.

Quod legitur, Aut aliquem alium affectum: Græcè est, ἢ τὴν ἄλλοθεν ἐπιθετικῶς. In aliquibus etiam contextibus deest particula ἐπιθετικῶς, & legitur ἢ τὴν ἄλλοθεν.

Quod etiam legitur, Sicuti & illa: Græcè est, καὶ πῶς. idest, Et præterea illa.

APHORISMVS II

IN perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis, si talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt: sin minus, contra. Sic & uasorum in uentris, si talis fiat qualis fieri debet, confert, & bene tolerant: sin minus, contra. In spicere itaq; oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos in quibus conueniat, aut non.

BRASAVOLVS

IN HAC parte Aphorismos incipere multi interpretes fatentur, quum præcedens pars proœmium fuerit. Diuiditurq; secundum Galeni incessum liber hic in septem particulas: quamuis Soranus in tres, & Rufus in quatuor diuiserint, ut Orisbasius testatur, qui etiam dicit tot esse libri partes, quot sunt aphorismi. In hoc autem libro potest hæc generalis intentio colligi de uictus ratione, tam in ægris, quam in sanis, & in omni ætate, & de euacuatione tractari. In hoc autem aphorismo, in quo noster antiquus contextus inscriptionem habet, πῶς ἐπιθετικῶς τὴν ἀνακαταστάσιν ἐπιθετικῶς, idest, de spontanea uentris perturbatione, Hippocrates comparisonem facit euacuationum spontinarum, ad illas quæ arte fiunt; nempe in euacuationibus, medicis naturam recte operantem imitari debet: sed natura recte operans, si talia euacuet qualia euacuari debent, egro confert: sin minus, e contra. Ita medicus recte operans, si talia euacuet, qualia euacuare oportet, confert, & leuiter ferunt: sin minus, e contra. Propterea ut talia purgentur, qualia purgari oportet, regionem inspicere debemus, tempus, ætatem & morbos, in quibus conueniat aut non. Ut hæc sumi possit pro huius aphorismi summa, Medicus recte operans, talia purgare debet, qualia purgare oportet: ita enim æger leuiter fert. At si nō purgentur qualia purgare oportet, non leuiter fert. Vnde medicus summo studio incūbere debet, ut talia purget, qualia oportet purgare: quoniã semper studere debet, ut ægro conferat, Non ab re igitur interpretes omnes dicunt, de euacuatione hic tractari, quæ fieri debet

ratione qualitatis humorum, & non ratione quantitatis.

Hippocrates in Epistola ad Democritū, de ueratri purgatione, de spontinis euacuationibus hæc dicit: Si in uentris motionibus & purgationibus & uomitionibus sponte factis, quemadmodum oportet purgentur, confert, & facile ferunt: sin minus, contrā.

In omni euacuatione duo considerare oportet, unum est qualitas eorū quæ euacuantur, aliud quātitas: nam unum absq; alio reperiri potest: nempe quispiam sola quantitate peccare potest, & bonam humorum qualitatem habere: & e contrario, mala existente qualitate, humores in æquilibrio habere.

In hoc aphorismo, de sola qualitate uerba facit. Quod Galenus in commento manifestissime aperit, inter purgare & euacuare differētiā ponens: nam purgare, est de humoribus qui sua qualitate molestant: euacuare, etiā de his est qui sua quantitate. At euacuare, etiā usurpatur ad humores, qui sua qualitate molestant: imò & purgare, ad eos qui sua quantitate, in nostro communi usu loquendi: non tamen apud antiquos, apud quos καθάρειναι, idest purgari, nunquam dicitur, nisi de humoribus sua qualitate peccantibus.

Duo autem sunt uerba, quæ ostendunt, de sola humorum qualitate hunc aphorismum agere: unum est, Quale & tale: aliud, uerbum Purgare. Idem dicit Philotheus per hæc uerba, διαφέρει γὰρ μὴ καθάρειναι καὶ καθαίρειν. ὅτι ἢ μὲν τῆς κατὰ ποιότητα βλάβης ἀπαλλαγῆ, καθάρειναι ὀνομαζέται. καθαίρειν δὲ, ἢ ὑπὸ τῆς κατὰ ποσότητα ὑπάρχει οὐκ ἔστι ποιότητα φυσικῆς καθαίρειναι ὁ λόγος ὅτι καθάρειναι καὶ ἰπποκράτει. καὶ γὰρ οἷα ποιότητις ὄντι σημαντικῆ, ἀλλὰ καὶ τὸ καθάρειναι, ὑπὸ τῆς ποιότητα εἴρηται καθαίρειναι. idest, Differunt autem purgatio ab euacuatione: quoniā hæc quidem quæ à noxa circa qualitatem liberat, purgatio nuncupatur: euacuatio uerò, ab eo quod est secundum quantitatem. Hic igitur euacuationis naturalis, quæ est secundum qualitatem, sermo Hippocratis est, nam hoc quod dicitur Qualia, qualitatis est significatiuum: uerum & hoc quod dicitur Purgari, de euacuationibus quæ secundum qualitatem sunt, dicitur.

Ἐν τῆσὶ παραχῆσιν ἐστὶν κοιλίας. idest, In perturbationibus uentris.] Sunt autem motus ad excernendum per inferiora & secessum: qui quum fiunt, perturbant, non solum eo tempore offendentes, sed etiā rugitibus & magnis motibus perturbantes. deinde leuiter ferunt, si qualia oportet purgari, purgentur. Ipse uerò utitur uerbo κοιλία, quo frequentissime utitur ad significandū uentriculum. Nunc pro inferiori uentre accipit, quem & γαστέρα nuncupat. Tamen hæc uocabula γαστήρ & κοιλία, quandoq; pro omni eorum cauitate accipit: de qua re Galenus agit libro quarto De ratione uicūs in morbis acutis, sectione centesima duodecima. Sed hic dubium facit Oribasius, quare à uentre incipiat potius, quàm ab alio principio. Respondet: Recte illum fecisse non latebit. Nam quis nescit uentrem ab oculis remotum, conspicuè uarios nobis morbos indicare. Et Philotheus eodem modo dubitasse uidetur: quia inquit, καθάρειναι φυσικῆς καὶ τεχνικῆς διαλαβῆναι προβλεμῆναι, ἀναγκάδι ὑπὸ τῆς ἀκοιλιότητας τοῦ λόγου τὸ γαστρός μνημονῆσαι. ἄλλως τὲ ἀπὸ γαστρός νῦν ἤρξατο, ταῦτα δὲ ἀπὸ τῆς σικοδόχου κοιλίας, ὅτι καὶ τὸ πρόσωπὸν ἢ τὴν προφῆναι πῶς, ἢ καθάρειναι τὸ τῶ γίνεται. idest, De euacuatione naturali & artificiali differere proponens, per sermonis consecutionem, conuenienter de uentre consecutionem facere coactus est. Alioqui à uentre nunc cœpit, hoc est à cauitate cibos recipiēte: quoniam & primum, nutrimenti coctio in hac parte fit.

Καὶ τοῖς ἐμέρισιν τοῖσιν ἀντομοῦσιν γινόμενοισιν. idest, Et uomitibus spontinis.] Per quos illos intelligit, qui à natura fiunt, nullo extrinsecus iritante, idest nullo medicamento, nulla potione, nullo decocto ad uomitum impellente: tamen & perturbationes uentris supradictas spontinas esse intellige, ut id uocabulum ἀντομοῦσιν, idest per seipsum, & spontinum, uentris perturbationi deseruiat, & uomitui.

Hic uerò à recentibus dubium fit de uomitu, An recte dici possit spontinus & naturalis, an non. Verum nos prius in perturbatione uentris hoc idem perquiramus: nempe uentris perturbatio nūquam fit, nisi aut aliquo humore infestante atq; iritante, aut multis cibarijs incoctis in corpore congestis, idem efficiētib. Propterea spontanea non uidetur, aut naturalis, sed potius per huius prauis humoris iritamentum facta.

Respondemus, Prouidam naturā semper humores optimos seruare, nisi cogatur: malos uero expellere, aut ad benignum conuertere, si fieri possit: tamen hos nūquam expel-

lit, nisi

fit, nisi iritetur, etiā si mali sint. Propterea hos humores natura persentiens ueluti infer-
 sissimos hostes & ad nocendum paratos, eos expellit, & hic motus spontinus dicitur,
 quia ab ipsa natura fit, nullo extrinsecus occurrente, idest nec medicamēto, nec re alia,
 quam per artem exhibemus. est ergo uentris perturbatio naturalis, idest à natura facta,
 & non per artem.

Ambigunt uero recentes, an uomitus aliquis, naturalis dici possit.

Respondemus & breuibus, Omnem uomitū qui non fit ab arte, naturalem dici pos-
 se: quisq; enim euomere potest, uel quia ita illi placeat, digito uel penna uentriculum iri-
 tans, aut re aliqua quam bibat, & hic uomitus arte factus nuncupatur, & à propria uolum-
 tate prouocatus. Reliqua uomituum genera, etiam per uiam symptomatis facta, natura-
 lia dici possunt. At de uomitus causis, Galenus sexto libro De symptomatū causis agit,
 inquit, Vomitus fieri interim grauato ob multitudinē uentriculo, ut quum plurimum
 cibi ingestum est: interim ob rem mordacem, quemadmodū ubi per cruditates cibus in-
 gestus uel acidum ructum uel nidorem uel amarorem uel acrimoniam refert. Eodem ge-
 nere continentur & biliosa & pituitosa & serosa excrementa, tum inibi nata, tum ex uni-
 uerso animantis habitu in ipsum deriuata. Est præterea tertium causarum genus, quibus
 uentriculus ad uomendi impetum concitatur, nulla uel graui uel mordaci re ipsum irritan-
 te: sed ob id duntaxat, quod præter naturam quippiam in eo continetur. Est autem com-
 munitis omnium quæ præter naturam sunt, definitio. Si postea quàm concocta sunt, alere
 non possint, hac ratione (ut arbitrator) nō solum acida pituita aut salsa, uerum dulcis quoq;
 nonnunquam in uentriculo consistens, ipsum ad uomitum prouocat, haud aliter sanguis
 ubi in uentriculum effusus est, ipsum ad uomitionem impellit. Galenus hæc tenet. Ex
 quibus educere potes, ob tria nos euomere, uel ob multitudinem, uel ob mordacitatē, uel
 quia aliquid præter naturam in eo est. hi uero omnes sunt naturales uomitus, & non arte
 facti. In eodem etiam libro docuerat, per uomitionem ea quæ in spatio continentur, eiici:
 per singulum ea quæ uentriculi corpus imbuerunt.

Sed Galeni uerba libro quinto De arte curatiua, huic determinationi repugnare ui-
 dentur: in ea enim parte de locis tractans, quibus nostri corporis partes expurgantur, in-
 quit. Hinc etiam fit, quod uentriculus utrinq; expurgari possit, sursum per uomitum, de-
 orsum secundum naturam. Igitur uomitus motum, motui secundū naturam opponi facit.

Respondemus, Superiores partes, ut os, oesophagum, & reliquas, factas esse ad in-
 gerendum: anus uero & partes inferiores, ad egerendum. Vnde secundum naturam est,
 quod egeritur: quod uero euomitur, non est secundum naturam: imò oppositum ope-
 rationi naturæ, ratione finis partium: & ideo ratione officiorum partium, uomitus est
 præter naturam: sed ratione qua naturam deaggrauat, naturalis est, & etiam ratione qua
 non fit ab arte. Quod uero recentes dicunt, naturalem dici non posse, quia graue
 ascendit: hoc non est uera ratio, cur fit præter naturam. Aliter, si hominem suspende-
 remus pedibus superne & capite inferne conuersis: quia tunc graue descenderet, esset
 motus naturalis. Voco igitur uomitum præter naturam, quia fit per partes, à natura ad
 hoc non destinatas, nisi per accidens. Nec etiam dicendus est præter naturam, quia uen-
 triculi fundum eleuetur: nam uentriculi officium, per musculorum uim est no cua expel-
 lere: & quamuis graue ascendat, tamen non est præter naturam ratione motus, sed tan-
 tum ratione grauis. Hic uero dubium inter cideret, postquam sanguis in nobis factus est,
 & ad membra distribuitur, nunquid sit motus naturalis, quia sanguis omnino grauis est,
 tamen una pars à iecore ad caput ascendit, & ad alias superiores partes: sed animadu-
 tere oportet esse motum naturalem, quia fit à uirtutibus intrinsecis ita à natura consti-
 tutis & determinatis, ut per totum corpus nutrimentum distribuant, quod & si graue sit
 supra ipsum potentiam habent: forte ratione grauis præter naturam est, sed non ratione
 uirtutis mouentis, ut quando aliquis ignis accensus rem grauem secum ducit, ut in uoca-
 tis radijs uidere licet, quos pueri accensos iaciunt: nos pyrobolos nuncupare possumus.

Nec omittenda est una, quæ à recentibus fit in hoc loco difficultas, nempe arguunt
 uomitum non esse naturalem, quia est uoluntarius. Respondent, aliquem uomitum esse
 uoluntarium, aliquem non uoluntariū: qui fit per intrinsecam materiam, uoluntarius non
 est. In hos autē hoc modo argumentamur, Omnis motus qui fit per musculos uoluntarius
 est

est, ut Galenus non raro testatur, sed uomitus per musculos fit, igitur uoluntarius est.

Respondemus: motus musculorum, qui fit non coacte, & nullo cogente, uoluntarius est, & non aliter: sed aliquis musculorū motus inueniri potest, qui non erit uoluntarius, quoniam & musculus ipse cogetur à materia aliqua uel maligna uel acuta cōtra uoluntatem nostram moueri, ut in mictione experimur. Mictus est uolūtarius motus, tamen acuta urina adueniente, etiam præter uoluntatem fit motus. Idem in uomitu contingit, qui & si à musculis fiat, quandoq; tamen uoluntarius non est.

Adde uomitum per imaginationem quandoq; fieri, & ex quadam naturali proprietate, ut in nonnullis contingit, qui quum ranam uel murem uel buffonem nominare audiunt, ad uomitum prouocantur. Sed de hac re aliās sermone habebimus, causam cur ita fit, assignantes.

ἢ μὴ οἷα δὲ καβαίρειται καδαίρωνται. idest, Si qualia oportet purgari, purgentur.] Hoc est ut Philotheus dicit, τὰ λυπούντα ἢ ποιότητα. idest, per qualitatem infestātia. Quomodo autem illa cognoscantur, quæ οἷα, idest qualia, ab Hippocrate dicuntur: Oris balus his uerbis edocere uidetur, inquit: Innuit etiam author in præfenti, initiandis arti esse obseruandū, utrum rubrum, an nigrum, siue alterius coloris sit quod desijcit. Alia uero ratio est, quod uenter receptaculum sit potus atq; cibi, quibus unā uenientibus in uentriculum & calefactis à iecore, succulenta quædam fit substantia, & sicut lacte coagulato butyrū supernat, sic excocto succo fit putredo phlegmatis, quæ ipsi stomacho nutrimentum præstans, inde ad cerebrum pergit. Mundissimū uero quod remanet, ministratur hepatis, contrahitur per meseraicas uenas, quæ ab hepate egrediuntur, ubi conficiuntur quatuor humores, & unusquisq; illorum per riuulos quosdam ad suum principalem meatum locum. At quoties perturbationem aliquam sustineat natura, per ipsos riuulos, eaq; orificia uenarum & meatuum per quæ exierunt, de uentriculo ad hepar recurrunt humores, & sic ab hepate & orificijs meatuum & uenarum uentri ministrantur, forasq; proijciuntur.

Quod uero ait, Si tale purgetur quale purgari oportet, & reliqua, tale est. Ipsa perturbatio uarie accidit, aut enim artificiosa est, aut naturalis, aut ex accidenti. Artificiosa est quum medici catharticum præbent. Naturalis, quoties leuat se natura, & superflua expellit: nūquam enim natura aut maius aut minus uult, sed semper gaudet moderamine. Ex accidente uero fit, quum casu aliquo fit, aut qualitate, aut quantitate. Ex accidenti enim duobus modis fit. Qualitas uero est, ut cibi uentrem emollientes. Quantitas oppressio, aut corruptio est. Hæc Orisbalus.

Συμφέροι τε, καὶ εὐφόρως φέρουσιν. idest, Confert, & leuiter ferunt.] Quando illi humores purgantur, quia sua mala qualitate infestant: nam ut Philotheus dicit, εὐφοροῦσι γὰρ οἱ καμνοντες ἐλευθεροῦμνοι τῆς λιποχυμίας. idest, Etenim bene ferunt ægrotantes à praua humorū qualitate liberati. hocq; intelligere oportet post factā euacuationē. in ipsa enim euacuatione is qui euacuat lassus est, & quodāmodo patitur, postea uero leuiter efficit.

ἢ δὲ μὴ, τὸν ναυτίον. idest, Si uero non, econtra.] Scilicet, si non purgentur qualia purgari oportebat: nam & Philotheus dicit, εἰ μὴ τοῖς ἄλλων τινῶν χυμῶν καθαρσις γίγνεται, ἢ μὴ τῶν λυπούντων, τὸν ναυτίον οὔτε συμφέροι, ἀλλὰ καὶ μάλλον δυσφοροῦσιν οἱ καμνοντες. idest, Si quidem purgatio aliorum quorundam humorum fiat, & non infestantiū, econtra non confert, sed & magis grauiter ferunt ægrotantes. Orisbalus tale exemplum dat huius aphorismi: Sicut cloaca maximæ ciuitatis, quæ multos in se recipit riuulos, quum clausa fuerit, sterminus in ciuitate redūdat, aperta uero superflua reiecat. Similiter tunc facile fert natura, quando superflua deponit: ut puta reperio tertiana laborātem iuuenem, do illi præsidium, quod ipsum proprie deponat humorem, abscisa causa facile tulit. Sic & natura, quoties sponte facit, considerare debet medicus, quale sit, aut quantum, aut si uires sufficiant. Tunc enim facile fert natura, quando superflua proijcit, siue per uomitum, siue per uētram. Perturbatio enim comparata est mari, quod nisi perturbationem habuerit, superflua à se expellere non ualet.

οὕτω δὲ καὶ ἡ λεγεαγγείη. idest, Sic & uasorum inanitio.] Philotheus dicit, ποδὲ τῆς φυσικῆς λεγώσεως πρότερον διαλαβῶν, νῦν καὶ ποδὲ τῆς τεχνικῆς διαλαμβάνει. idest, De naturali euacuatione quum prius differuisset, nunc & de artificiali pertractat.

Docet

Docet deinde quid sit uasorum inanitio, inquit, *ληναγγία δ' ἐστὶν ἡ λεγώσις τῶν ἀγγείων τῶν ποιεῖν χυμῶν. ταῦτα δ' εἰσὶν, τὰ τε ἀρτηριώδη καὶ φλεβώδη ἀγγεία.* idest, Vasorum autem inanitio, est euacuatio uasorum humores continentium; hæc autem sunt arteriosa uasa & uenosa. Oribasius dicit Hippocratē nunc sequi inanitiones, quæ fiunt ab hepate; inanitio enim dicta est, eo quod inane faciat corpus, uel uenas nostras, ut est sanguinis mīstio, clyster purgans quæ est subductio uentris. Ista enim omnia inanire solent corpus. Erant ergo nonnulli, qui per uasorum inanitionem inediā intelligebant: alij uenæ sectionem: Galenus uero euacuationem intelligit, quam dicit Hippocratē ab euentu uasorum inanitionem nuncupare solere. An uero sub uasorum inanitione, idest euacuatio, uenæ sectionem intelligere possimus, non dubitamus, quoniā & sectio uenæ, est uasorum inanitio & euacuatio. Quod autē hoc uelit Galenus, facile probari potest ex commentario secundi aphorismi quarti libri, ubi inquit, In medicationibus talia educere è corpore, qualia & sponte prodeuntia utilia: quæ uerò contrario modo prodeunt, cohibere oportet. Galenus hunc aphorismū exponens, inquit, prius idest in primo libro, Hippocratē generalius de euacuatioe locutum esse: propterea dixit, Vasorum inanitio: hic autem, idest in quarto libro, de sola purgatione uerba facit, ut manifeste colligatur, euacuationem cōmune uocabulum esse, ad purgationem & uenæ sectionem. imò ut interius Galeni mentem explicemus, quum dicit, Vasorum inanitio communiter omnem euacuationem intelligit, quod in præcitato loco explicans, uomitū nominat, secessum, palatum, nares, euacuationē per tulsim, per urinam, per clysterem, per uenæ sectionem, per hæmorrhoidas, per uterum, per exercitia, per frictions, per motum, per calorem, per balnea, per inediā: sed hunc ultimum euacuatiois modum ex accidenti esse dicit, per omnia hæc opus est uasorum inanitionem intelligere.

ἢ ἂν οὖν δὴ γίνεσθαι, γίνεσθαι, συμφύρειται, καὶ ἐν φάρμακῳ φέρουσιν. idest, Si qualis oportet fieri, fiat, confert, & leuiter ferunt, si humores infestantes euacuentur. Cognosces autem, ut Oribasius dicit, conferre, non aliunde, quàm ex ipso ægrotante, si facile fert, si gaudet, si non deficit, & si non conqueritur. Adde si melius se habeat post purgationem, & sibi ipsi leuior uideatur.

ἢ δὲ μὴ, τὸναντίον. idest, Si uero non, è contra. Idest, Si non purgentur qualia oportet purgari, sed purgētur boni humores, qui potius in corpore permanere deberēt, non confert, neq; leuiter fert: quod cognoscitur (ut Oribasius inquit) quia non gaudet, & natura offenditur. Hic dubitationem quandam remouet Philotheus inquit, *πῶς δὲ εἰς λέγοντας ὅτι δὴ τὶ τῶν φυσικῶν πρὸς τὰ φάρμακα τῆς περικύβητος; φασὶν ὅτι ἡ τέχνη τῆς φύσεως μιμνήσκειται, οὐχ ἡ φύσις τῆς τέχνης.* idest, Ad eos uero qui dicūt, propter quid præposuerit euacuationē naturalem artificiali: Dicimus quòd ars naturā imitatur, & non natura artem.

ἐπιβλέπειν οὖν δὴ χόρῳ. idest, Inspicere itaq; oportet & regionē. Idest, Galenus in commentatione hanc partem hoc modo intelligit, Medicus euacuare intendens, naturā recte operantē imitari debet, ut ea euacuet, quæ si euacuauerit, ægris prodest, & leuiter ferunt. Si medicus cognouerit quæ sint euacuāda, ut bilis, uel atra bilis, hæc euacuet; nam leuiter ferent. Sciet autem si euacuanda sint, quia luteum bilis colorē uidet, aut nigrum atræ bilis. At si hæc non uiderit, imò dubitet de humore euacuādo, tunc inspicere oportet regionem: an scilicet calida sit, uel frigida, quia in ea tales humores superabundant, qualis ipsa est. Oribasius hic dicit, Hippocratē memorē sermonis de inanitione quæ à medico fit; contemplatus etiam, quantum ipsi medicinae opus sit, coactus est caute & solícite admonere nos, ut ante quàm opus aggrediamur aliquod, sciamus si bene possit fieri, si lædi ægrotus, aut iniuari queat: si offendi, aut melius habere. nō enim oportet incertum experimentū in homine fieri, unde regionem conspiciari oportet, in qua debeat operari, in qua nō: si ualde est frigida, sicut Scythia, Thracia, uel alix earum similes, aut ualde calida, sicuti Aethiopia, uel India. Adde etenim, In primis partibus abundare putantam, in alijs bilem.

καὶ ἄρῳ. idest, Et tempus anni. Idest, In diuersis anni temporibus diuersi humores abundant; nam (ut Oribasius dicit) si hyems sit ualida, non debet inaniri ægrotus, quia omnis effusio extra rationem duntaxat infrigidare corpora solet: si æstas est maxime ardens, item fugiēda est inanitio, quia omnium corpora tunc soluta sunt & debilia, sed uere & autum

& autumnō, sine solitudine inanimus, quia sunt tempora medio crite temperata sine calore sine frigore.

καὶ ἡλικίῃ. idest, Et aetatem.] Nam etiam secundum aetates humores in nostris corporibus uarij sunt.

καὶ νόσος. idest & morbos.] Quia diuersi morbi à diuersis humoribus fiunt, morbi autem cognitio, nos in humoris peccantis cognitionē ducit, & ut Oribalius inquit, morbos inspicere oportet, ut scias in quibus debeas facere inanitiones, ut est pleuritis, phrenitis, colica, uel alij, in quibus est plenitudo, In talibus enim bonae sunt inanitiones; statimq; idem Oribalius dubitat, ceterū in dysenterijs, cholera, cardiacis, sudantibus, ipū ritu diffatis, aut inedia consecutus, aut alijs causis, quae per diuturnitatē adducunt infirmos ad tabem, an non inimica est inanitio? Vides quare dixit, Conspicari oportet, ut ante quam inanitio fiat, ista omnia quarantur à medico.

ἐν ἧσὶ δ' αἶ, ἢ οὐ. idest, In quibus conueniat, aut non.] Haec particula omnibus praedictis particulis accommodanda est, scilicet regiones, aetates, tempora, morbos, in quibus conueniant, aut non. Philotheus uero totam hanc partem hoc modo exponit. εἰ γὰρ τῶν πᾶντων διαφορῶν τῶν τῶν βεβαιότερον ἔστι τῶν λυποῦντων χυμοῦ ἡρώσιμῳ ἀφίξει. οἷον εἰ οὐ τῶν ἐτυχηῖν ἐν σώματι χολῆς ξανθῆς πλεονεκτοῦσιν γνωρίσματα. σωματικῶν βλαβῶν δὲ αὐτῆς διὰ τὴν εἰς ἄρα θερμῆν, καὶ ὁ κῆμων ἀκμαζῶν, καὶ εἰ τὸ χελεῖον θερμὸν, οὕτω δὲ καὶ ἔστι τῶν φλέγματων, εἰ χελεῖον ἢ, ὡς τὸ χελεῖον ψυχρὸν, εἰ πρεσβύτης ὁ ἄνθρωπος. ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ τοῖς, αὐτὸ φλ νόσον τὸ εἶδ' οἷον ὁ τριταῖος, τῶν ξανθῆς χολῆς επικρατοῦσιν γίνεται. τεταρταῖος δὲ, ὑπὸ μελαίνης ἀμφημερινῆς δὲ, ὑπὸ φλέγματων. ἑαυτοῦ τῶν πρὸς πρὸν τῶν ποδισκελετοῖς, ἀκριβῶς πῶς τῶν ἡρώσιμῳ ἀφίξει. τὸ δὲ ἐν οἷσι δ' αἶ, ἢ οὐ, οἷον πῶς ἄς πρὸς ἡκα, ἢ μὴ πρὸς ἡκα τοῖς οὐδε χυμοῦ ποιεῖται τῶν ἡρώσιμῳ. ἰστέον δὲ, ὅτι ἰπποκράτης ἐν ταῦτα ἢ παλαιῶν ἐστ' οἷον, τῶν νόσον ἢ πάντων λέγει, τῶν αἰτιῶν, συμπτωμάτων, νόσον. idest, Si enim haec omnia quispiam speculatus fuerit, in humoris molestantis euacuationem certius deueniet, ut si flauae bilis in corpore plenitudinis signum contingat, inspicere ista oportebit, si tempus aestiuum & aeger in summo aetatis uigore sit, & si regio calida: sic autem & in pituita, si hyems sit & frigida regio, si homo sit senex: sed & ipsa morbi species accedit, sicut quod tertiana à flaua bile dominante sit, quartana uero à nigra, quotidiana autem à pituita. Si igitur quispiam haec decenter considerauerit, ad euacuationē diligenter descendet. Hoc autem in quibus conueniat uel non, tale est, in quibus conueniat uel non conueniat, talis humoris euacuationem fieri. Sciendum uero, quod hic Hippocrates secundum antiquum morem, morbum per omnia dicit, hoc est per causas, per symptomata & per morbos. Galenus in secundo quarti libri aphorismo multa alia addit, constitutionem, scilicet egrotantis naturam, industriam & uicium.

Haec autem Aphorismi pars ex Hippocrate in principio libri De humoribus sumi potest, & ex eodem Hippocrate in libro De natura hominis, ubi morborum obseruationes describit.

Scito etiam spontinos uomitus, & euacuationes, ut plurimum esse criticas, Quod à Galeno in calce ultimi libri de usu partium ostēditur, ubi utilitates ponit, Cur de usu partium pertractare fuerit opus, Dicitq; tertia utilitas, ultra praedictas, huius operis est aduersus sophisticas, quicumq; crifes aegritudinum non concedunt nobis, à natura fieri, & prouidentiam eiusdem ad animalia, auferunt, proponentes enim per saepe ipsi utilitates particularum (quas ignorant) tanq; non existentes, interimere in hoc putant artem naturae, deinde derident Hippocratem, quae critique natura assueuit facere, ea suadentem imitari, quod ex hoc aphorismo sumitur.

Interpres in hoc aphorismo dubitant, an possibile sit humorem peccare in quali, & non in quanto. Pro utraq; parte sua argumenta, ueluti tela acuta faciunt. Nos uero huc Galenum adducemus in commento secundi aphorismi quarti libri, qui exponens illam particulam, Si qualia oportet purgari, purgentur: inquit superabundantiam significat superfluitatum sua qualitate infestantium aegrotantem, unde nos ita Hippocratem secundum Galenum intelligimus, quod de euacuationis qualitate loquitur, idest in euacuando solam qualitatem respicit, non quia simul & semel ibi non adsit quantitas, sed quia tantum qualitatem respicit, Galenus enim id considerat, quod molestiam affert: molestiam uero affert

affert ipsa qualitas, quia & si talis materia multa sit, tamen nisi esset mala qualitas non infestaret. Quod uero magis infestet, si maior sit quantitas, certum est, sed hoc est ratione qualitatis, quia etiam sub illa quantitate, nec sub maiori laederet, nisi esset mala qualitas. Ideo & si hic Galenus dicat, de qualitate euacuationis Hippocratem loqui, non negat tamen, quantitatem euacuari debere, quia id quod euacuatur semper est quantitas, tamen euacuatio principaliter non fit ob quantitatem, sed ob laedentem qualitatem, imò si recte consideremus, hæc duo repugnant, qualitas & euacuari, nam euacuatio, quæ uacuum facere dicit, semper quantitatem respicit. Qualitas uero nunquam proprie euacuari dicitur, sed remitti & alterari; tamen euacuatio fieri potest propter ipsam qualitatem, quæ in tanto humore fundata lædit. Ex quibus uidetur quid faciant recentiorum argumenta, humor peccans in quali, peccat in quâto. Igitur &c. Concedimus. Sed euacuatio fit ratione qualitatis, non autem ratione quantitatis. Propterea nos ita secundum Galenum dicimus, Semper quantitas euacuatur. Sed ipsa quandoque ratione qua quantitas lædit, uel laedere apta est, & ita dicimus quantitatem solam euacuari, quandoque euacuamus, non quia de se quantitas lædat, sed quia læsio fit in qualitate, & ita peccatum est in quali, & euacuatio ratione qualitatis fieri dicitur, & qualitatem euacuamus, non quia quantitas non euacuatur. Quandoque uero & quantitas lædit & qualitas, tuncque ratione utrorumque euacuamus.

GALENVS

Non de quantitate eorum quæ euacuantur sermo ipsi est, ut nonnulli sunt arbitratii, sed de qualitate tantum, ut manifestant duo uerba, Qualia scilicet; & Qualis. Nam in his quæ sponte sunt euacuationibus, ita dixit, Si qualia oportet purgari purgantur, confert, & leuiter ferunt. In alijs uero quæ à medico, Si qualis fieri debet ita fiat, atqui potuisset dicere, si quantum purgari oportet, purgetur; & rursus, si tanta fiat, quanta debet fieri. Hoc idem ostenditur, & ex uerbo purgari, neque enim simpliciter dixit, Si qualia oportet euacuari, sed si qualia oportet purgari. Est autem purgatio, humorum qui sua qualitate molestant euacuatio. In his itaque multi delinquent expositores, qui neque uerba, neque hominis mentem recte percipiunt, adhuc autem magis peccant, quum uasorum inanitionem alij pro inedia accipiunt, alij pro uenæ sectione. Hippocrates siquidem euacuationem solet, ab euentu nominare uasorum inanitionem, quoniam in omnibus euacuationibus contingit uasa inaniri. Sermo quidem nunc ipsi est de qualitate eorum quæ euacuantur. Sicuti autem semper adhortatur, ut quæ recte à natura fiunt, etiam in artis operibus medicus imitetur: sic & nunc idem egit, à spontinis euacuationibus, suam exorsus orationem: in quibus si qualia oportet purgari purgantur (hoc est ea quæ corpus infestant) confert, & leuiter ferunt. quod si aliorum fiat euacuatio, & non eorum quæ corpora nostra molestant, contrarium euenit: neque enim confert, & grauius ferunt ægrotantes. Eodem pariter modo, si medicus molliatur aliquam facere euacuationem, eorum esto quæ corpora nostra molestant: quemadmodum & in alijs locis humorem noxium præcipit euacuari, neque alterum illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita superabundet, hanc omnino oportet euacuari: flaua autem bile, uel atra infestante, abstinentum est à pituita, & bilem infestantem euacuandum. Sic & si humor sanguineus in corpore modum exceaserit, sanguinem euacuari oportet, sicuti & serosam eius partem, si hæc fuerit superabundans. Humorem autem superabundantem, ex colore debemus coniectari, nisi aliqui forte in profundum recesserint. Color enim similis efflorescit humoribus, si non regurgitauerint. In his ergo præcipue, qui retrocesserunt, & non sunt æqua portione per totum corpus diffusi, oportet inspicere regionem, & anni tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non, hoc est in quibus conueniat, aut non talis, uel talis humoris facere euacuationem. Habet enim & unus quisque humor in corpore super excedens indicia propria, de quibus deinceps plenius dicemus, perfecte tamen gratia cognitionis, inspicere oportet tempus anni quod præsens est, & regionem in qua degunt ægrotantes, & eorum ætatem, & speciem ægritudinis. Sint enim, si ita contigerit, flauæ bilis in corpore abundantis indicia, simul cum ipsis inspiciendum erit, si tempus æstiuum, & si æger in ætatis uigore consisit. Eodem modo & in pituita considerandum,

c si adfit.

si adsit hyems, si regio frigida, si homo senex. Et præter hæc omnia ipsam morbi speciem inspicere oportet, ueluti quòd tertiana (si ita contigerit) fit à flaua bile modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, erisipelas à flaua, atq; singulæ aliæ morborum species. Si enim hæc omnia distinxerimus, firmitus atq; stabilius ad noxijs humoris euacuationem perueniemus. Illi autem expositores præ alijs (ueluti absurda dicentes) repudiandi, qui putant ipsum de sola inedia quæ adhibetur in febribus, sermonem habere: quum tamen febres non nominauerit, & sermo fiat de omnibus quæ sunt præter naturam, quorum nos docet intentiones, ad quas respicientes nos oportet inuenire, non quantitatem, sed qualitatem euacuationis, nam de quantitate sequens disserit aphorismus. Quo autem morbi tempore aggredi oporteat euacuationem, & quo modo ipsa sit facienda, in alijs deinceps dicit aphorismis. Quare neq; nunc mihi de his dicere est necessarium; sic enim nostra doctrina non foret sapientior, & nostræ commentationes ad immodicam & minime necessariam prolixitatem peruenirent.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, ab Hippocrate sermonem fieri de qualitate eorum quæ euacuantur, non de quantitate, ut quidam arbitrati sunt, & hoc probat per usum horum duorum uerborum, qualia & qualis: nam in euacuatione naturali dicit, Si qualia oportet purgari. In artificiali etiã dicit, Si qualis fieri debet fiat. At si Hippocrates de quantitate intelligeret, dicere potuisset, Si quantum purgari oportet, purgetur: & si tanta fiat, quanta fieri debet. Hoc idem ostenditur per uerbum, purgari: non enim Hippocrates simpliciter dixit, euacuari: sed usus est uerbo, purgari. Purgatio uero est humorum qui sua qualitate infestant, euacuatio. Multi ergo interpretes hic aberrant, qui Hippocratis uerba & mentem non recte percipiunt.

SECUNDO docet, illos magis peccare, qui intelligunt per uasorum inanitionem uel inediam, ut aliqui faciunt, uel uenæ sectionem, ut alij. Nam Hippocrates ab euentu solet omnem euacuationem uasorum inanitionem nominare, quia in omnibus euacuationibus contingit uasa inaniri.

Quod legitur, Vasorum inanitionem: Græce est, ὁ ἀνακαταρῆσις ὄνομα. idest, Hoc nomen uasorum inanitio.

Quod etiam legitur, Hippocrates siquidem euacuationem solet ab euentu, legendum est, Hippocrates siquidem omnem euacuationem solet ab euentu: Græce enim est, ὁ γὰρ ἰπποκράτης ἀπὸ τῶν ἐκκρίσεων.

TERTIO ad rem ipsam regreditur, dicens: Nunc Hippocratis sermonem esse, de qualitate eorum quæ euacuantur, differere. semper uero Hippocrates medico suadet, ut naturam imitetur in his quæ bene agit, quod & nunc repetit: nam in spontinis & naturalibus euacuationibus, si illa purgentur quæ corpus infestant, confert, & leuiter fert is qui euacuatur. At si fiat euacuatio eorum quæ nostra corpora non perturbant, non confert: imò agri grauius ferunt. Ita medicus, si euacuationem facere tentet, illa euacuare debet, quæ corpora nostra molestant, ut Hippocrates aliàs etiam edocuit: humorem noxium, & (ut eius uerbo utar) λυπόνητα, idest dolore afficientem euacuari præcipit, & nullum alium illi in euacuatione præferri. Vnde si pituita superabundet, hanc euacuato: si uerò flaua bilis, aut atra infestans, à pituita abstinere oportet, & bilem infestantem euacuare: ita si humor sanguineus in corpore modum excefferit, sanguinem euacuabis: & si eius serosa pars superabundauerit, eam euacuato.

QUARTO docet, quibus indicijs peccans humor cognoscatur, & primo ex colore, qui humorum superabundantiam ostendit, nisi in profundum corporis recesserint: nam quales humores sunt, talis efflorescit color, nisi regurgitauerint, de hoc autem colore quo modo humores significet, & quod ad profundum non accedunt, nisi ob aliquam causam accidentalem, ut frigus, uel timorem, uel aliud simile, in quarto De sanitate tuenda libro, agitur. At si contingat humores retrocessisse, & non posse ex colore signum certum sumi, quia per totum corpus non sunt diffusi, tunc regionem inspicere oportet, & anni tempus, & ætatem, & morbos, in quibus cõueniat aut non, talis uel talis humoris fieri euacuationem

euacuationem. Tamen quicq; humor in corpore superexcedens propria indicia habet, de quibus deinceps plenius dicit: tamen perfectæ cognitionis gratia, tempus anni, quod præfens est, inspicere oportet, & regionem & ætatem & ægritudinis speciem.

Quod legitur, Et regionem in qua degunt ægrotantes: Græce est, *καὶ τὸ χωρίου ὃν ὡς νοσούσιν οἱ κλινοῦντες*. idest, Et regionem in qua ægrotant laborantes.

QVINTO, ad exemplum descendit, quo intellectio facilior euadat. Sit aliquod corpus, in quo flauæ bilis abundantis indicia sint, tunc simul inspicere oportet, si tēpus æstiuum, si calidus locus, si æger in ætatis uigore sit. Eodem modo & in pituita considerandum, si hyems adsit, si regio frigida, si homo senex. Adde & his omnibus morbi speciem, ut tertiana febris à flaua bile fit modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, erysipelas à flaua: itaq; omnes morborū species fiunt. His igitur omnibus distinctis, firmiter atq; stabiliter ad noxiū humoris euacuationē pueniemus.

Quod legitur, Si tempus æstiuum. statim adde, Et calidus locus. Hanc particulam chalcographus omisit. Græce enim est, *καὶ ἡ ὥρα θερμή, καὶ τὸ χωρίου θερμὸν*.

SEXTO, illos iterum arguit, qui putant ipsum de sola inedia quæ adhibetur in febris, intelligere: quum tamen febres non nominauerit, & de omnibus agat quæ præter naturam sunt, nos intentiones docens: ad quas respicientes, licet non quantitatem, sed qualitatem euacuationis inuenire: quoniam in aphorismo sequenti de quantitate aget.

Quod legitur, Et sermo fiat de omnibus quæ sunt præter naturam, quorum nos docet intentiones, ad quas respicientes nos oportet inuenire non quantitatem, sed qualitatem euacuationis: Græce est, *ὅτι λόγος ὑπὲρ πάντων ἐστὶν λαβόλου. ἢ πρὸς φύσιν, ἐκδιδασκίω ἡμᾶς σκοπούς, οἷς πρὸς ἐχόντων εὐέλθειν πρὸς αἴνει τὸ ποιῶν ἢ ἐκνώσεως, οὐ τὸ ποσόν*. id est, Et sermo fiat in omnibus quæ uniuersaliter præter naturam sunt, nos intentiones docens, ad quas respicientes inuenire licet non quantitatem, sed qualitatem euacuationis. In aliquibus contextibus legitur, *πρὸς φύσιν*: sed nos potius probamus legendum esse, *πρὸς φύσιν*.

Deniq; Galenus excusat se, si non edoceat quo morbi tempore, & quo modo sit faciendi euacuatio: nam hoc faciet in alijs aphorismis: ideo non est necessarium quod hic prædicantur: nam hoc modo doctrina nostra non foret sapientior, & nostræ commutationes essent immodicæ, & absque necessitate proluxæ.

APHORISMVS III

HAbitus exercitatorum qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi si in extremo constiterint: neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere, quum uerò non quiescant, neq; possunt proficere in melius. Reliquū est igitur, ut decidant in deterius. His de causis, bonum habitum statim soluere expedit, ut corpus rursus nutrirī incipiat: neq; compressiones ad extremum ducendæ, periculosum enim. Sed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ. Et rursus, refectiones quum extremæ fuerint, periculosæ.

BRASAVOLVS • •

GALENVS & plures huius libri interpretes, Hippocratem de euacuationis quantitate in hoc Aphorismo agere testantur, & etiam in quibusdam consequētib; . Ab immoderata uerò inanitione, & repletionē incepit, ut reliquas deinde inanitiones & repletiones cognoscamus. Duo autem ab Hippocrate proponuntur: primum, bonum exercitatorum habitum, si in extremo sit, statim soluendum: secundum, non esse omnino ad extremum soluendum. Vnde in genere euacuationes omnes, quæ in extremo sunt, periculosæ existunt, & refectiones ipsas quæ extremæ sunt, periculosas esse oportere.

Orisalius uerò hoc modo aphorismum introducit: Postquam uerba fecit Hippocrates de effusione siue spontanea, siue quæ ab artifice fit, subiunxit quibus fieri debeat, &

quibus non. Consideremus, inquit, ætates & regiones & morbos: & alia quæ sequuntur. Inde agit de exercitationibus.

Ἐν τοῖσι γυμνασθησίν, αἱ ἐπὶ ἄκρου ἐξεία σφαλερά, ἢ γι' ἄν χέτω ἰώσιν. idest, In ijs qui se exercent boni habitus ad summum periculosi, si in extremo cõstitierint. Hic Oris basius dubitat contra Hippocratem, quare exercitium ualeudini praponat: quum nisi ualeudo fuerit, exercitium esse non possit. Ualeudo enim duobus modis dicitur: bona ualeudo, quæ uirtus: & aduersa ualeudo, quæ est ægritudo. Sed Hippocrates sciens istud exercitium ualeudinem facere, dum causam dicit, curationem significat, ut est in athletis, qui peruncto corpore & perfricato exercitantur. Sed hæc dubitatio logica est, potius quàm medica, & talis quæ contextui Oris basii magis accommodatur, quam nostro, quem Galenus interpretatur: nempe hoc modo legit, Exercitio summa, bona ualeudo est. Hic Hippocrates similes habitus intelligit athletarum habitibus, qui corporis habitum multis cibis & ualde nutrientibus confectum habebant: quippe hi in publico & in spectaculum uirorum omnium & mulierum in arenam nudati descēdebant, ut uel palæstricam artem, uel cęstuum exerceant: uerū ut publicitus pulchri, membrorū atq; musculorū uiderentur, ut musculos dilatarent atq; pectora, multum comedebant, & ea cibaria quæ optimi essent nutrimenti. Itaq; impinguabātur, & non solum carnosī efficiebātur, sed & uenas ipsas humoribus plenas habebant, atq; uasa omnia, in quibus humores seruantur. Hic igitur Hippocrates hunc habitum intelligit ex multis cibis probi nutrimenti in bonos humores uersis factum, uel modo sint athletæ, uel altero exercitio utantur, hi (inquam) habitus ad summum bonitatis uenisse dicuntur, quando uenas omnes & omnia uasa plena habēt, & adeo sint pingues, ut propē sua cuticula cõtineri non possint: hiq; & in extremo, & prope extremum esse possunt. In extremo, si nullum uas habeant quod impleri possit, sed omnia sint ad conculcationem plena, hic habitus ab Hippocrate periculosus iudicatur, qui ad extremum deuenit. Non enim simpliciter *ἐξεία*, idest bonus habitus, est periculosus: sed bonus habitus in extremo, de qua re Galenus in libro De bono corporis habitu, copiose egit, inquit: Caterum ex eorum numero sunt, quæ cum appositione dicuntur, etiam athletarum salui habitus. Nec iniuria de ijs uerba facit Hippocrates, exercitatorum habitus qui ad summam bonitatem ueniunt, periculosi. Non enim simplici uocabulo, *λαχξείαν* quum ad summum uenerit, periculosam esse scribit: nam idem est ei Ad summum uenire, quod Omnium corporis statuum esse periculosissimum. sed illa qua athletæ, uel exercitati, uel quomodo cūq; appellare lubet, fruuntur: quoniam neq; simpliciter *ἐξεία*, optima est corporis dispositio, ad summum ueniens periculo maxime exponi ratio est. Dispositione siquidem (ait) athletica, uere salubris habitus præstat. Itaq; sanæ habitudinis perfectio, euexia dicitur. Athletarum status non simpliciter, sed adiecto nomine pronuntiat, ut formosa simia, cubitus magnus, statera iniqua, reprobata drachma. Hæc Galenus de hoc habitu qui ad summum bonitatis attingit, in quibus uerbis ostendit, Summum bonitatis esse omnium statuum periculosissimum. Philotheus hic dicit, *γυμνασὰς καλῆς αὐτῶν ἀθλητῶν, ἐξείαν δὲ τῶν πολυβερκίαν, ἄκρου δὲ τὸ ἴσχυρον.* idest, Exercitatos athletas uocat, bonū uero habitum multā carnem, at summū extremū. Oris basius uero hoc intelligit & de athletis, & de his qui in iuuetute sunt, quia in ipsis uiget uirtus naturalis, & ideo fortes sunt, quos necesse est omnē cibū bene concoquere, unde multū quoq; assumere coguntur, ex quo sanguis quotidie generat, & ex multo sanguine corpora eorū incrassantur. Erit ergo apud Galenum duplex bonus habitus: alter exercitatorū, qui simpliciter nō est bonus habitus, nisi ratione bonæ qualitatis, de quo Hippocrates in libro De ratione uictus, tractās, inquit: Natura uero hæc acris est, celeriterq; in utraq; uertitur, parūq; hic bonus habitus in his corporib; durat. Alter est bonus habitus nō pinguiū & musculorū, sed naturalis: quē, ut dicit Galenus, plurimi agricolæ habent in fodienda terra, metēdis segetibus & alijs laborib; exercitati, hic est uere bonus habitus, de quo prædicto loco dicit Hippocrates. Rara autē carne cõpacti & hirsuti, cibū necessariū magis suscipiunt, & laborib; magis durāt, diutiusq; bonū habitū cõseruant. Propterea & Galenus in Exhortatiōe ad bonas artes, ubi poetarū exēplis athleticā artē reprehēdit, addit, omnia ab Hippocrate dānari. Nam inq; habitus athleticus nō est secundū naturā, melior est habitudo salubris: ac si uideat

Galenus ita Hippocratē in hoc loco intelligere, quod de athletica natura loquatur ad salubrem comparans, duplicemq; habitum innuit athleticum & salubrem. Athletas eodem loco ubertim pingit Galenus, inquit. Quapropter ego sane dixerim, istā exercitationem non facere ad bonam ualitudinem, sed morbos potius accersere: nam id, ni fallor, sentit Hippocrates, quum ait, affectio athletica non est secundum naturā, sed habitudo salubris melior. His dictis, non solum palām negauit illorum exercitationē esse naturalem: uerum ne habitudinem quidem appellauit illorum affectionem, spoliās illos etiam nominis honore, quo cuncti ueteres appellare solent homines, qui uere essent bonæ ualitudinis. Siquidem habitus est affectio quædam stabilis ac perpetua. Contrā athletarum ad summū progressa bona corporis habitudo quum obnoxia periculo est, tum facile in diuersum mutabilis; neq; enim recipit accessionem, eo quod ad summum peruenit: tum ex eo quod eodem in statu consistere non potest, nihil restat nisi ut uergat in deterius: atq; hoc quidem in statu corpus est ipsis dum athleticam exercent. Cæterum ubi discesserint ab exercitijs, multo peius habent. Etenim nonnulli paulo post emoritur: alij uero diutius quidem uiuunt: at ne ipsi quidem perueniunt ad senectutem: & ut iam perueniant, nihil differunt à litis illis Homericis, claudi, rugosi, lusciosi, oculis orbi. Quemadmodum enim mœnium partes tormentis concussæ, quouis incommodo corruunt, nec terræ motum, nec alium ullum grauiorem insultum ferre possunt: Itidem & athletarum corpora, corrupta, & imbecillia facta, plagis ac uulneribus in exercendo acceptis, facile ad quamlibet leuem occasionem læduntur. Et multa alia addit de athletarum incommodis, quæ tu in hac exhortatione ad bonas artes legere poteris. Imò deniq; addit, athletes dici, quasi ἄθλιοι, idest miseri, uel ab athliotete, idest miseria: unde in libro De bono corporis habitu, docet, semper ab Hippocrate athletarum euexiām esse damnatam, & à Platone in libro De republica tertio: quando scilicet est ad summū bonitatis: datq; exemplum de cubito, qui non est uere cubitus, si magnus appelletur, ut si dixerimus, Cubitum magnum, non amplius est cubitus, si magnus est: & bonum habitum, simpliciter & per respectum dici. per respectum, ut cum altero substantiuo iungitur: ut si dixerimus, Bonus habitus Dionis, simpliciter uero, Bonus habitus Milonis & Herculis dicitur: & in formoso Achilles, simpliciter formosus dicitur: sed simia, non dicitur simpliciter formosa, sed formosa simia. Eodem modo, bonus habitus de quo hic agit, non dicitur simpliciter euexia, sed athletarum euexia. Galenus etiam in libro De ratione tractus priuatorum, quem aliqui Hippocratis, alij Polybi esse uoluerunt, ubi author dicit: Hæc autem natura celeriter: & cætera. Galenus dicit: Bonum habitum uocauit, naturam eorum qui densam carnem obtinēt: hic autem bonus habitus exiguo tempore triget. Deinde Galenus sequitur, Ostensum autem est commentarijs in aphorismos, quod exercitatorum habitus probus cum sanguinis & carniū repletionē naturæ facultatem custodit: sed quemadmodum illic habitudinem in summo bonam, iudicauimus esse periculofam, quæ non citò raris corporibus aduenit, ita quoq; in densioribus quàm celerrimè, quod haud ex facili feratur, accidit: quippe quum relabi cogatur, repente tum oritur, tum perit.

Ὁὐ γὰρ δύναται μὲν ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδὲ ἀπρεμεῖν. idest, Neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere.] Hæc est Hippocratica ratio, cur bonus ille habitus periculosus sit, quia in eo permanere non possunt, neq; quiescere: nam natura semper conquit, distribuit & assimilat. quū uero non quiescant, & pleni sint, adeo ut nihil addi possit, tamē semper noua cibaria appetant & comedant, id necessarium est consequi, quod à Galeno dicitur in libro De bono corporis habitu, Vas aliquod iocinoris aut pulmonis aut thoracis confringi. sunt enim molliora tunicis hæc uasa, & ob multam horum membrorum caliditatem feruescit sanguis & ebullit, uasq; frangit: ut dolia musto plena quandoque facere solent. uel innatus calor suffocabitur, quia à prospiratione remotus est. Galenus uero in libro De respirationis usu, docet, quod uenis sanguine affatim abundantibus calor innatus suffocetur: quod autem uenæ rumpantur, in anatomicis institutionibus positum est à Galeno. Non possunt ergo in eodem permanere, quia ex nimio appetitu edere coguntur & nutriuntur: non habent autem uasa, quo hoc nutrimentum recipiant, ideo non possunt in eodem statu permanere, nec hic quiescere: quod quiesce-

re intelligi potest, quo ad hunc statum, in quo sunt. Sed etiam apud Galenū in Exhortatione ad bonas artes, intelligere possumus, quòd non quiescant: quia quotidie supra quam conuenit, laboribus exercentur, & ingurgitant sese nonnunquā, & ut ad mediam usque noctem proferentes cibi sumptionem, ut aliquis (inquit Galenus) in illos torserit illud Homeri:

ἄλλοι μὲν ἴα θεοὶ τε καὶ αἰεὶ ἴσπποδους αἶ
 εὐδ' οὐ παννύχιοι μαλακῶ δ' ἐδμημένοι ὕπνοι,
 ἀλλ' οὐκ ἀβλητὰς καρδ' αἰμονας ὕπνῳ ἔμαρτον.

Quem si interpretari lubeat, hic ferè sensus est:

Dormibant reliqui diuicq; hominesq; per omnem
 Noctem, prædulci resoluti corpora somno,
 Ast nullus miseris athletas somnus habebat.

Vt uideas non posse quiescere, intelligi non debere: quòd si comedere noluerint, ob calorem accendantur inflammanturq; & febrem incidant. imò unus est hic istos soluendi modus, scilicet per inediam, sed tamen conuenientem. At permanere non possunt, quia ualde appetunt, concoquunt & distribuunt. Iste igitur bonus habitus non quidem simpliciter, sed exercitatorū, qui ad summum bonitatis attingit, idest in summo est, quo ad bonum, ut nihil amplius addi possit, quia uasa omnia sint plena, ideo est bonus ratione humorum & roboris, malus ob nimiam plenitudinem: propterea non potest in eodem statu permanere, neque quiescere.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀτρεμεύουσι, ὁ κέτι δύνανται ἀπὸ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λέπειται οὖν ἡδὲ τὸ χεῖρον, idest, Quum uerò non quiescunt, neq; possunt proficere in melius, reliquum est igitur ut decidant in deterius. Qui enim in melius proficere non possunt, nec in eodem statu permanere, quia continuo appetunt, edunt, concoquunt, distribuunt, assimulant, ideo necessario decidunt in deterius. Duo uerò sunt, in quæ incidere possunt: unum est uenæ disruptio, alterum suffocatio: nam innatus calor prospirare non potest, & ideo Galenus in libro De usu respirationis, dicit, calorem innatum suffocari, quando uenæ affatim sanguine plenæ fuerint: unde & Orisbasius dicit, aut uenæ, aut arteriæ eis rumpuntur, aut ipse spiritus uitalis, uel calor naturalis ex constipatione extinguitur. sæpius & in apoplexiam multos uidimus incidisse, & præfocatos momento temporis defecisse. Philotheus uero dicit, non quiescere naturales potentias, ἢ γὰρ σωσις αὐτῶν θάνατος. idest, quoniam status ipsarum mors. Sequiturq; ἐπεὶ οὖν οὐκ ηρεμοῦσι, ἀνάγκη γίνεται χυλοποιήσεως, ζυματώσεως, ἀνάλωσις, πῶν δὲ ἔχει γρηθεῖσαι πρόσδεσις, οὐκ ἔχει. ὅπου δὲ οὐ πρόσδεσις, ἀδὲ πρόσφεσις. ὅπου δὲ ἂ πρόσφεσις, ἀδὲ ζυμοίωσις, τὶ οὖν ἴσολοίωται, ἡδὲ τὸ χεῖρον αὐτὰς ἀπιδιδόναι τῆ πλεονεξία τῶ ἀματῶ καταβλαπτομένης. idest, Quum igitur non quiescunt, necessario fit humorum generatio, in sanguinem commutatio, distributio, ubi autem adiectio fieri debeat, non habetur. At ubi nō est adiectio, ibi agglutinatio esse non potest: ubi uerò non fit agglutinatio, neq; assimilatio. Quid igitur reliquū est? Ipsas in deterius decidere sanguinis plenitudine læsas.

Τῶτων ἔνεκα τῶν ἐνέφην λύειν ξυμφέροι, μὴ βραδείως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναβρέψῃ λαμβάνῃ τὸ σῶμα. idest, His de causis bonum habitum statim soluere expedit, ut corpus rursus nutrirī incipiat. Solutio uerò fieri debet, ut corpus receptacula habeat ad nutrimentum suscipiendum. Intelligeq; statim, idest antequam incidant præenumerata discrimina. Solutio uerò hæc, quum sit simplex plenitudo & proborum humorum, & si per medicamentum & inediam fieri possit, tamen ut plurimum per uenæ sectionem fieri debet, Orisbasio etiam dicente: & quomodo potest solui, nisi per inanitionem sanguinis? Continuo ergo uena diuidatur adacto scalpello. Et Philotheus dicit, τῶτων οὖν ἔνεκα τῶν ἐνέφην λύειν χρὴ εἰς φλεβοτομίας, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναβρέψῃ λαμβάνῃ τὸ σῶμα. μὴ βραδείως δὲ εἰς τὸ μὴ καταλυθῆναι τὰς δυναμεις, ἢ εἰς τὸ μὴ ἐπεῖσαι τὰ ἡδὲ πλεονεξία τῶ ἀματῶ γινόμενα πᾶσι, οἷον πλευρίτιν, ἢ σιωαρχίαν, ἢ τὶ τῶν κοιούτων. ἡδὲ τῶν γυμνασικῶν δὲ κατακίσει τῶ πολυσαρκίαν, εἰς τὸ σφριγᾶν ἐν αὐτοῖς τὰς δυναμεις. idest, His igitur de causis statim bonum habitum soluere oportet per uenæ sectionem, ut rursus principium nouæ nutritionis corpus accipiat: neque id tarde, ne potentias dissoluat, uel ne sequantur quæ ex plenitudine sanguinis fiunt ægritudines, ut lateralis morbus, uel angina, uel aliquid talium

talium : in exercitantibus uero carnis multitudinem improbat , quòd in ipsis potentia extumescant . Oribasius medicos admonet , hæc quæ ab Hippocrate in athletic dicuntur , de omni crasso & obeso intelligenda . Debent ergo hi solui , ut relinquatur capacitas & locus recipiendi nutrimentum : quod & bis & ter & sæpe agere oportebit , ut conueniat .

μη δὲ τὰς συμπτώσεις ἄν τὸ ἐσχάτη ἄγειν , σφαλερὸν γὰρ . idest , Neq; compressiones ad extremum ducendæ , periculosum enim . Quum bonum habitum soluere uolueris , iubet Hippocrates , ne id ad extremum facias : quia nō minus periculosum hoc est , quam sint extremæ repletiones : nam per extremam compressionē natura transit de extremo in extremū sine medio . Adde , quod uires adeo imbecilles reddi possunt , ut amplius refici nequeant . Vnde & Oribasius dicit , Compressio dicta est à cōprimendo corpus , hoc est ab extenuando , quia omnis effusio uel inanitio comprimit & inanit corpora nostra ; ergo non debet fieri usq; ad extremū , hoc est præter naturam . Considerabit enim medicus , ut si cui secundum rationem expedit extrahere tres libras , ei subtrahat duas , & octo uncias : quatuor enim uncias relinquat naturæ , unde possit consistere & sustentari . Etenim medicus secundum rationem faciens , ultra modum non debet subtrahere , ne incipiat nimia inanitio periculum facere , & non possit uirtus reparari . quia sicuti nimia plenitudo præfocat uel stringit ; sic nimia inanitio , uel præfocat , uel occidit . Quia si ipsa uirtus & calor noster naturalis , qui est cum sanguine , effunditur : cibus qui post datur , quomodo poterit concoqui , & sanguis inde generari ? Et si sanguis & concoctio non administrat , necesse est ut tabescat corpus & deficiat . Nam sunt quatuor uirtutes operatiuæ in nobis , quæ siue uigilantibus , siue dormientibus nobis , semper operantur : & dum non habuerint quod consumant , ipsum corpus cessando consumunt , ipsa enim earum cessatio , corporis consumptio est . Hæc Oribasius , Philotheus etiam ita hanc partem exponit , ἡντιπάλιν τῶν μετρῶν τῆς λατῆς ποσότητα λεγώσεως διαλέγεται καὶ φησι , μή τις ἐσχατοῦ ἄγειν τὴν λατῆς ποσότητα λεγώσῃ . ὡσαύτε γὰρ ἡ ἀμετρία ἐνέφια οἶδε λαταλνεῖν τὴν δυνάμει καὶ βαρύνει καὶ λαταπνίγει αὐτὴν , οὕτως ἡ ἀμετρία λεγώσεως ἔδει διαλύειν διαφορῆν καὶ διαφθέρειν . αὐτῇ δὲ ἡ λατῆς ποσότητα λεγώσεως , ὀρισμὸν ἔχει ἅ ἐκ τῆς τοῦ κέρνοντος δυναμείας , καὶ μὴ καὶ ἐκ τῆς δυναμείας σοικείων , οἷον ἄρας καὶ χόρας καὶ ἡλικίας ἢ τῆς δυναμείας . ἀπὸ δὲ τῆς συμπτώσεως τῆς ἀγχείων ἐδηλώσει τὴν λεγώσῃ . καὶ γὰρ λεγόμενον τὸ περιεχόμενον ἐν ἀγχείοις , καὶ ὀρισμὸν αὐτῆς , τὸ τῆς συμπτώσεως ἐπιτετα πάλιν . idest , Hic de euacuationis mensura , penes quantitatem differit , & inquit , non ad summum faciendam esse penes quantitatem , euacuationem . Sicut enim immoderatus bonus habitus potentiam dissoluere nouit , & aggrauare , atque ipsam suffocare : Sic & immodica euacuatio dissoluere , discutere & corrumpere . Ipsa uero penes quantitatem euacuatio ex egrotantis potentia terminum habeat , & etiam ex alijs enarratis elementis , ut tempore & regione & ætate , & reliquis : ex compressione autem uasorum euacuationem declarat : etenim contentum in uasis & ipsa intumescere faciens euacuatum , concidentia euentus sequitur .

Ἀλλ' οὐσίη αὐτῆς φύσις ἢ τῆς μέλλουσας ὑπομένειν , εἰς ὅσον ἄγειν . idest , Sed qualis natura fuerit eius qui debet perferre , ad hoc ducere conuenit .] Nunc edocet Hippocrates , ad quem terminum euacuare liceat . Ad talem , inquam , terminum , ut is qui euacuatur , ferre possit , nec imbecillis fiat , nec de extremo ad extremum sine medio pertranseat . Quòd si dixeris , Galenum quandoq; sanguinis missiōnem & euacuationem usque ad animi defectum iubere , Respondemus , uerum esse , quando morbus exigit , ut intensissimus dolor , & natura eius qui euacuatur ferre potest . Imò quum euacuat , aut usque ad animi defectum uenam secat , usque ad hoc facit , ad quod eger perueniens ferre potest : non enim iubet , usque ad animi defectum euacuandum , ipsum animi defectum includens , sed excludens . nam si amplius euacuatio procederet , animi defectum incideret . imò quum ad animi defectum sumus , etiam si ampliori sanguinis extractione indigeremus , amplius euacuare non debemus . Hoc totum ad egrotantis uires Oribasius refert : ad hoc enim ducendum , quantum uires tolerare possunt . Et hæc est uera Hippocratis intentio .

Ἐπὶ πάντων δὲ καὶ αἱ ἐπιπέσεις, αἱ ἐς τὸ ἰσχυρὸν ἄγονσαι σφραλεραί, καὶ πάλιν αἱ ἀναβρέψεις αἱ ἐν τῷ ἀσθενεῖ ἰούσαι σφραλεραί, idest, Sic & euacuaciones quæ ad extremū deducunt, periculosa: & rursus refectiones quæ ad extremum ueniūt, periculosa:] Hæc est huius aphorismi præcipua cōclusio. Sicuti in exemplo de athletis, plenitudines quæ ad extremum deueniunt, periculosa: & euacuaciones ad extremum periculosa. Ita in uniuersum dicere oportet: Omnes extremæ euacuaciones, periculosa: & omnes refectiones extreme, periculosa. Philotheus hanc partem ac si sit unus distinctus aphorismus, exponit: sed expositio similis illi, quam nuper dedimus. Inquit enim: οὗτος ἀνεξηγήτη παρατινω σοφῶν καταλείπειαι ὁ ἀφορισμός, ἵνα τὸ δοκεῖσαι αὐτῶν, ταυτολογίαν εἶναι. οὐκ ἐστὶ δὲ οὗτος. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἰπποκράτης περὶ ποσοῦ ὕλης διαλεγόμενος παραδείγμασι ἐχρησάτο τῆς ἐξείας, καὶ ταύτην ἐθεροῦσεν. νῦν μετὰ παραδείγματός ἐαυτῶν ἀνάγει ὑπὸ τὰ καθόλου, λέγων, ὅτι οὐκ ἔστι ἐξείας μόνου λέγει ἴσως. ἀλλ' ὅτι δὴ ποτε εἰ παραλειθῆς ἐξήλωσεν, μὴ ἐς τὸ ἴσως τῶν αὐτῶν πείσθη, μὴ τε μὴ τῶν ἀναβρέψων, ἐπειδὴ οὐδὲν ἄμετρον ἐπαυείην. idest, Hic inenarratus aphorismus apud quosdam sapientes derelictus est, quoniam repetitus esse uideatur. Non est autem sic. Sed quoniam Hippocrates de materiæ quantitate differens pro exemplo quodam bono habitu usus est, & hunc curauit: nunc post exemplum, seipsum ad uniuersale conuertit, dicens, quòd in solo bono habitu hoc non dicit: sed si quandoq; euacuacionem feceris, ipsam ad extremum non facito, neq; refectionem: quoniam nihil immodicum laudare conuenit. Vnde & ab Orisbasio dicitur, Quicquid enim amplius fuerit inanitione congrua, malum est. Nonnulli uerò antiquiores aphorismorum interpretes hanc aphorismi partem ad athletarum exemplum conferre uolentes, inquit, Hippocratis sensum esse in hac parte, Euacuaciones esse periculosas, quia refectiones in ipsis euacuacionibus sunt periculosa: ut id solum probet, euacuaciones esse periculosas, ob refectiones quæ post euacuaciones immodicas periculosa sunt: tunc enim uires imbecilliores effecta sunt. Galeno autem hæc intellectio non placet, tum quia exēplum de bono exercitatorum habitu auferretur: nam refectiones extremæ non demerentur, sed illæ solum quæ post extremas euacuaciones fiunt. Certum uerò est athletarum refectiones soluendas esse, quæ tamen post ultimas euacuaciones facta non sunt.

Præterea Galenus addit id uerbum, Rursus, de re diuersa fermonem fieri ostendere. Adde tu, præcipuam intentionem esse de refectione: ut quisq; etiam mediocriter eruditus noscere potest. Ideo uanum uideretur de ipsis non tractare. Diuus etiam Hieronymus in tertio Contra Iouinianum libro, hunc aphorismum suo modo, sed non multum differente intelligit. Ibi enim ganeam & epularum exuberantiam arguens, inquit: Hippocrates in Aphorismis docet, crassa & obesa corpora quæ crescunt mensuram impleuerint, nisi citò ablatione sanguinis imminuatur, in paralyfim & pessima morborum genera erumpere, & idcirco esse necessariam demptionem, ut rursus habeant in quæ possint crescere. Non enim manere in uno statu naturam corporum, sed aut crescere semper, aut decrecere: nec posse uiuere animal, nisi crescendi capax sit. Postea idem Hieronymus sequitur: Vnde Galenus uel doctissimus Hippocratis interpres, athletas quorum uita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicinæ, nec uiuere posse diu, nec sanos esse, animasq; eorum ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas, nihil tenuæ, nihil cælestis, sed semper de carnibus, & ructu, & uentris ingluuie cogitare. Hæc diuus Hieronymus, in quibus discit ipsum omnia corpora intelligere adeo obesa, ut crescendi mensuram impleuerint. Quod intelligi posset, quæ ad ætatem peruenere, ubi crementum definit. Tamen nos illum potius intelligimus, ut dicere uelit ea corpora adeo plena esse, ut in sua cuticula contineri non possint, tunc paralyfim incidunt, uel apoplexiam, uel morbum comitalem, uel alterum ex his morbis, qui ad plenitudinē summam sequuntur, ut est suffocatio, & alicuius uasis disruptio: de quibus in commentatione sua Galenus. Celsus libro secundo, capite secundo, huius aphorismi sententiam ponere uidetur: nam hoc loco de signis aduersæ ualetudinis futurae, agit, & inquit, Ergo si plenior aliquis & speciosior & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, ferè retro quasi ruina quadam reuoluuntur. Si uerò petas, quid peius sit, an esse plenum ad extremum, an esse extenuatū ad extremum, Celsus eodem loco respondet, inquit, Peius tamen signum

signum est, ubi aliquis contra consuetudinem emarcuit, & calorem decorumq; amisit: quoniam in his quæ superant, est quod morbus demat; in his quæ defunt, non est quod ipsum morbum ferat.

Dubitant recentes, Numquid athletica corpora, quæ in summo plenitudinis sunt, extremè euacuare oporteat.

Nos pro huius dubij solutione Galenum adducemus in libro De plenitudine, qui totus ad huius aphorismi propositum deduci possit, docet eo loco, euentiam esse bonum habitum: ad bonum uero habitum, *εὐτροφία*, idest proba solidarum partium nutritio spectat, & *εὐσάρκία*, idest eufarcia, quæ est bona carnificatio. Corpulentia præterea ad auctam carnem spectat. Ita in sanguine adest *εὐαμία*, idest euæmia, & sanguinis copia, quam Græci *πλουαμία* uocant. In athletis, inquit Galenus, humores & caro & uires, proportione mutua in ipsis crescunt: quare athletæ euentiam habent, eutrophiam, eufarciam, corpulentiam, euæmiam & polyæmiam. Ideo euacuandi sunt: sed adeo euacuandi, ut rursus corpus nutrirî possit, potest autè nutrirî facta euacuatione tolerabili; est uero tolerabilis, si is qui euacuatur, bene ferat, & imbecillis non fiat. Hanc totam plenitudinem empirici syndromen, idest uniuersorum implementium congeriem uocabant, nolentq; purgare, aut uenam secare per suos canones, nisi syndromen uidissent. At eos optime Galenus reprehendit. Ad rem igitur, Non sunt ad extremū euacuandi, ut Hippocrates docuit. Quod si recentiorum argumentum adduxeris, scilicet curationem per contrariam æquale in gradu fieri debere: igitur immoderatam repletionem per immoderatam euacuationem curare oportebit, quia suum contrarium est in gradu æquale.

Respondemus, repletionem & euacuationem omnino contraria esse, sed immoderatam repletionem & immoderatam inanitionem non esse cōtraria, nisi hoc modo intellexerimus, quum aliquod immoderate repletum est. Euacuare immoderantiam est eius oppositum, quod ad curam exigitur. Quum uero pertransimus, & magis euacuamus, quam sit extremum in plenitudine: tunc hoc non est contrarium extremæ plenitudinis: ut si corpus aliquod naturaliter decem humoris libras habuerit, & adeo impleatur, ut nunc ad uiginti excreuerint, euacuatio huic repletioni contraria esse debet, quæ euacuat usq; ad decem. Si uero decem pertransuerit, illi plenitudini uiginti cōtraria non est, quæ decem per decem excedit. Sed erit opposita ueræ constitutioni naturali, quæ est habere decem, unde plenitudo illa est præter naturam, quæ ad summum est: euacuatio est secundum naturam, quæ hoc quod est ad summum, euacuat, in eo quod est secundum naturam quiescens. Si uero ulterius procederet euacuatio ultra id quod exuperabat, tunc in aliud euacuationis genus pertransit, & præter naturam efficitur: nam quod naturaliter exigitur in hoc corpore euacuat. Ex his ad recentiorum argumētum dicimus, Euacuationem immoderatam immoderatæ plenitudinis simpliciter cōtrariam non esse, sed euacuationem quæ immoderatum euacuat, immoderatæ plenitudinis contrariam esse. nam hæc particula Immoderatū, quæ plenitudinem determinat, est illa quæ euacuationi dat quantum euacuare oporteat, ut plenum immoderatum amplius immoderatum non sit. Contraria enim hanc naturam habet, ut uno posito aliud absit. Quum igitur aberit immoderata repletio, euacuatio introducta est, tunc uero est introducta, quum immoderatum abest. Ideo euacuatio immoderata repletioni immoderate contraria non est: sed bene euacuatio quæ immoderatum euacuat, ad repletionem immoderatam.

At quod à recentibus additur, nisi ultimò soluerentur, plenitudinem iterum incurrent, Nos dicimus, ultimò soluendos non esse: & fatemur iterum plenitudinem incurrent, atq; iterum esse euacuandos: ob id enim soluuntur, ut corpus receptaculū habeat ad sanguinem suscipiendum atq; humores.

Dubitant etiam recentes, An in corpore nutrimento & laudabili sanguine repleto, ut est athleticus corpus, uerus appetitus atq; naturalis fieri possit.

Nos breuiter dicimus, In hoc corpore bilem atram à liene ad os uentriculi transmitti, quia corpus hoc naturaliter constitutum est, & hoc est naturæ opus: propterea hic uir appetet, quamuis membra nullo nutrimento egeant, & erit naturalis appetitus.

GALENVS

ILLVM QUI antecedit sermonem esse de eorum quæ euacuantur qualitate, docuimus

cuimus. In hoc autem & sequentibus uult de quantitate docere, & ab immoderata repletionem, atq; euacuatione initiū sumit, in hoc quoq; aphorismo proposito, sicuti in alio præcedente, quoddam exemplum supponens, & ad hoc, ut consueuit, suum sermonem dirigens. Exemplum autem ipsi est, exercitatorum bonus habitus. Vocat autē bonum habitum exercitatorum, illorum scilicet quorum hoc est totius uitæ institutum, assidue operam dare exercitationibus, ut alios dericiant, more athletarum. Qui enim simpliciter bonus habitus nominatur, quem plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metendis segetibus, & alijs ruralibus laboribus occupati, ad immodicam repletionem non attingit. Athletarum autem bonus habitus, non mediocrē hanc culpam habet, quod student tumoris molem corpori adijcere, & ut liquere potest, humorū multitudinem. Hi enim apparatus quidā sunt totius corporis nutritionis. Et nisi ipsi præsto sint, fieri non potest, ut corpora ad tumorem immodicum non perducantur. Quare necessarium est huiuscemodi dispositionem esse periculosa. Quum enim uasa cibis ac potibus fuerint supra modum repleta, periculū est, ne disrumpantur, aut calor natuius stranguletur, aut extinguatur. Sicuti & nonnulli athlete, qui ad immodicā uenerunt repletionem, eadem ex causa subita morte interierunt. Qui autem ad naturę opera utilis est bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius est, quia nunquam ad extremam peruenit repletionem, quare neq; ipsum soluere oportet, sicuti alterum athletarum, quum ad extremum peruenit. Hunc enim soluere oportet, haud quaquam morantes, sed anticipantes solutione periculum. Causam uero ob quam soluere oporteat, talem ipse subiicit, dicens: Neq; enim possunt in eodem permanere, neq; quiescere. Nam quum semper natura coctionem, alimentī distributionem, sanguinis generationem, adfectionem, agglutinationem, atq; assimilationem operetur, quando nihil adijci solidis corporis partibus potest, neq; uenæ amplius habent conceptaculum in quod alimentum distributum recipiatur, tunc periculum imminet, aut disrptionis, aut mortis repentina. Vt igitur corpus rursus habeat locum quo nutriatur, bonum habitū oportet sine mora soluere. Eius autem solutio est euacuatio, ut liquet. Et hanc quoq; oportet non ultra modum facere, quum sit immodica euacuatio, non minus immoderata repletionem periculosa. Intentio autem quantitatis euacuationis, non solum humorem respicit superabundantem, sed & uires hominis qui debet euacuari. Alij enim minus, alij magis perferunt euacuationes. Hæc quidem ab ipso de bono habitu athletarum dicta fuere, quę ipsa per se ipsa possunt concludere, his qui tale uitæ institutum elegerunt, & sunt medicis ueluti exemplum sermonis postea subiungendi. Inquit enim sic: Et euacuationes quæ ad extremum deducunt periculosa. Et rursus refectiones quum extremæ fuerint periculosa. In quo sermone toto summa sententiæ hæc est, quod neq; euacuare, neq; replere supra modum oporteat, cuius rei documento esse potest, bonus habitus athletarū, qui alioquin inculpabilis existens (ut qui & bonis abundet humoribus, & uires habeat robustas) hoc solum malum per maximum gerit, quod ad extremam uenit repletionem. Quapropter statim eum soluere oportet: & sicuti rursus qui sunt tali natura præditi, non sunt ad extremam euacuationem perducendi: sic & qui alia quauis egent euacuatione, non sunt supra modū euacuandi. Nam ut in uniuersum dixerimus, in omni euacuatione uires ægroti oportet attendere, & donec tolerat, & nondum laborat, tentandum est humorem exuperantem educere: quum uerò dissoluuntur, etiā si restent superfluitates, cauere oportet earū euacuationem. Quod autem ait, & rursus refectiones si in extremo constiterint periculosa: Si quis debeat sermonem hunc ad exemplum retribuere, ne sit decurtatus, in ultima dictus repletionem uidebitur, quam iubeat cauere, & non usq; adeo refici corpora, ut ad extremam ueniant repletionem. Si uerò sermonis figuram attenderit, ut nonnulli expositores fecere, de eadem re bis ipsum dicere, sed aliter atq; aliter, cogitabis. Quum igitur ita dixerit, sic & euacuationes, quæ ad extremum perducunt, periculosa, hoc solum putabis, præcipere fugiendas esse immodicas euacuationes, quoniam sint admodum periculosa. Quum uerò subiungens dixerit, & rursus refectiones, quum in extremo constiterint periculosa, ob hoc uetare immodicas euacuationes, quoniam & refectiones in ipsis haud quaquā securæ existunt, quā sit natura iam facta imbecillis, & neq; iam possit sufficienter coquere, neq; distribuere alimentū, neq; assimilare. Verum si quis ita sermonem acceperit

acceperit, altera doctrinae pars, de superflua repletionem relinquetur, & frustra exemplum de bono exercitatorum habitu erit allatum. Quid? quod & hoc ipsum uerbum, rursus, in tota adiectum oratione, sententiam quam diximus uidetur manifestare, quum ita dicat. Et rursus refectiones, quum in extremo constiterint, periculosae. Vt enim qui de altera sermone, faciat, ita uerbum rursus apposuit.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, quum in praecedenti aphorismo de qualitate eorum quae euacuuntur, differuisset; nunc in hoc, & in sequentibus uult de quantitate edocere; incipitq; ab immoderata euacuatione atq; repletionem; & sicuti in praecedenti aphorismo exemplo quodam usus est, ita & in isto, exemplo quodam utitur; exemplum uero in bono exercitatorum habitu ponit. Hic uero bonus exercitatorum habitus est in illis, qui totum uitae suae tempus in exercitationibus conterunt, ut alios desiciant, sicut sunt athletae.

Quod legitur, More athletarum: Graece est, ὡσπερ οἱ ἀθληταί. idest, Sicuti athletae. Hocq; magis conuenit; nam si, more athletarum, legamus, uidebitur non esse ipsos athletas.

SECUNDO, Galenus docet bonum habitum simpliciter, qualem habent multi rustici terram fodientes, arantes, & segetes metentes, ad immodicam repletionem non attingere; sed bonus athletarum habitus uehementer peccat, quoniam student corporis molem accrescere, & humorum multitudinem; nam cibi sunt apparatus ad totius corporis nutrimentum; & nisi succurrant, quum corpora ad tumorem immodicum perducere non possint, necessarium est hanc dispositionem esse periculosam.

Quod legitur, Et (ut liquere potest) humorum multitudinem: Graece est, καὶ δ'θλοτότε καὶ πλὴθος χυμῶν. idest, Et uidelicet etiam humorum multitudinem.

Quod etiam legitur, Hi enim apparatus quidam sunt totius corporis nutritionis: Graece est, παρασκευὴ γὰρ οὐκί ἐν τῷ παντὸς σώματι εἰς ἑρέψιν, idest, Hi enim, scilicet cibi, praeparatio sunt totius corporis nutritionis.

Quod dicitur, Corpora ad humorem immodicum non perducatur: illa particula Non, obelo confodienda est.

TERTIO dicit, Quum uasa fuerint supra modum repleta, periculum est, ne uel ipsa uasa disrumpantur, uel calor natiuus stranguletur aut extinguatur: sicuti nonnullis athletis contigit, qui ad immodicam repletionem uenientes subita morte interierunt.

QUARTO docet, Bonum habitum naturalem non timere haec dispendia: nunquam enim ad extremam peruenit repletionem; unde non est opus hunc soluere: sicuti opus est athleticum bonum habitum soluere, quum ad extremum peruenit, nam hic statim soluendus, ut hac solutione praecipue incommoda quae consequi possent.

QUINTO dicit, Hippocratem causam subijcere, quare soluendus sit hic bonus athletarum habitus, quia non possunt in eodem permanere, neq; quiescere: quia semper natura concoquit, distribuit, sanguinem generat, adijcit, adglutinat & assimilat. Quum nihil adijci possit solidis corporis partibus, & uenae non habeant conceptaculum, in quod distributum alimentum recipiatur, necesse est aut uas aliquod disrumpi, aut repentine mori per suffocationem. Vt igitur sit in corpore locus nutrimentum recipiens, statim bonum hunc habitum soluas, quod euacuatione fit, & per medicamentum, & per uenae sectionem: sed & haec euacuatio ultra modum fieri non debet, aliter non esset minus periculosa immodica repletionem.

Quod legitur, Tunc periculum imminet, aut diruptionis, aut mortis repentinae: Graece habetur, ἀνάγκη λίνδυνου καὶ ἀλαβῆν, ἢ ῥήξιν ἀγγείων τινῶν, ἢ ἀξαιφνιδίου θανάτου. idest, Necessario periculum imminet, aut diruptionis alicuius uasis, aut repentinae mortis.

SEXTO docet, unde accipi debeat intentio quantitatatis euacuationis: nam & ab humore ipso, & a uiribus eius qui debet euacuari, sumi debet: aliqui enim magis, aliqui minus euacuationes perferunt. Haecq; ab Hippocrate dicuntur de athleticis, quae conducere possunt his, qui tali uitae instituto utuntur, & nos debemus istos pro exemplis in re medica adducere.

Quod

Quod legitur, Sed & vires hominis qui debet euacuari: Græce est, ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις αὐτῶν, τούτων, ἢ δύναμις τοῦ λεγόμενου ἀνθρώπου, idest, Sed & natura, hoc est vires hominis qui debet euacuari.

SEPTIMO ad aliam aphorismi partem exponendam, quæ tamen principalis est, se conuertit. Hippocrates dicit, euacuationes ad extremum, & repletiones ad extremum, esse periculosas: ut in summa hoc dicat, neque euacuandum, neque replendum ad extremum esse. Quod exemplo probari potest, ex bono athletarum habitu, qui alioqui inculpabilis existit: nam & bonos habet humores & vires robustas, ac peruenit ad extremam plenitudinem, & ideo statim soluendus est. Vnde ex his regulam accipe, Sicuti athletæ in bono habitu non sunt extreme euacuandi: sic nulli alij, qui euacuatione indigeant, sunt ad extremum euacuandi: unde hoc perdiscatur. In omni euacuatione vires egroti attendendas, & quousque ferre possit, humorem superabundantem educere tentandum. At si hi quos euacuas dissoluantur, etiam si excrementa & superfluitates superint, earum euacuationem cauere oportet.

Quod legitur, Neque replere supra modum oporteat. Id uerbum oporteat, Græce est πρὸ οὐκ, idest conueniat.

Quod etiam legitur, Et nondum laborat: Græce est, καὶ μὴ ἤμνη.

OCTAVO illam particulam exponit, Et rursus refectiones si in extremo constiterint, periculosæ. Dicit autem, si quis uelit hæc uerba ad exemplum athletarum deducere, ne sit de curtatis, ita intelligere debet. Quod de ultima repletionem loquatur, quam iubeat cauteri, & corpora non usque adeo refici ut ad extremam ueniant repletionem. At expositores quidam figuram uerborum considerantes, de eadem re bis loqui dicunt: sed aliter atque aliter, ut statim apparebit.

NONO per comparationem ad euacuationes exponit secundum aliquos expositores, dicens per hæc uerba, Euacuationes ad extremum periculosæ sunt: docet solum immodicas euacuationes fugiendas esse, quia periculosæ admodum sunt. Quum uero addit, Refectiones extremæ periculosæ: ex hoc uoluit Hippocrates (secundum istos) immodicas euacuationes prohibere, quia post has euacuationes, refectiones sunt periculosæ, quia natura iam imbecillis facta est, adeo ut non possit sufficienter coquere, neque distribuere alimentum, neque assimilare.

Quod legitur, Quum igitur ita dixerit: Græce est, ὅταν μὲν εἴπω. idest, Quum quidem dixerit.

Quod etiam legitur, Hoc solum: Græce est, κατ' αὐτὸ ὅσον μόνον. idest, Ex hoc solum.

Quod etiam legitur, Quoniam & refectiones in ipsis lege, Post ipsas: κατ' αὐτῶν.

Denique Galenus horum interpretum sententiam refellit: primo, quia altera doctrinæ pars, scilicet de superflua repletionem relinquetur: secundo, solius boni habitus exercitatorum, & non aliorum mentionem faciet: tertio, uerbum rursus ostendit, quod de re altera sermo fiat.

Quod legitur, Et frustra exemplum de bono exercitatorum habitu erit allatum: Græce est, καὶ μάτην εἶσαι τῆς γυμναστικῆς ἐνέφιας μνημονεύειν. Tamen contextum uidimus, qui ita incipit, καὶ μόνος εἶσαι: & reliqua. Tuncque hoc modo interpretari debet, & solius boni habitus exercitatorum, erit mentionem faciens.

APHORISMVS IIII

Victus tenuis, atque exquisitus, in morbis quidem longis semper, in acutis uero, in quibus non conuenit, periculosus. Et rursus qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est. Nam & repletiones, quæ ad extremum deueniunt, graues sunt.

BRASAVOLVS

APHORISMVS præcedens de quacunque immodica euacuatione & repletionem intelligebat, uel is egrotaret, uel sanus esset, qui euacuaretur aut impleretur, imò de sanis potissimum agebat, ut de athleticis exemplum ostendit. Nunc de ægrotantium uictu sermone

monem habet. Pro hoc autem aphorismo & eius intellectu perfecta totus liber De uictu acutorum, in medium afferendus esset, & omnia etiam essent addenda quæ à Galeno in commentarijs scripta sunt. Tamen hac congerie omiffa, quæ intentionem nostram prorogaret, ut hunc aphorismum sufficienti expositione interpretemur, scire oportet, apud Galenum hæc alimentorum genera inueniri, alimentum plenum, alimentum modicum, alimentum tenue. Alimentum plenum, est sanorum cibus, qui non solum uires conseruat, sed etiam auget. Alimentum modicum, ad sanos etiam spectat; nam uires quidem conseruat, sed non auget. Alimentum tenue, id est quod uires imbecilles reddidit. Hoc uero alimentum quod tenue dicitur, ab authoribus in multas partes diuisum est: nempe in tenue sine aliquo addito, in tenue exquisitè, in tenuissimum, & in tenuissimum in extremo. Tenuissimum in extremo alimentum est, nihil penitus dare. Et si dubitabis, quomodo alimentum dici potest, quum nihil datur: Respondemus, ita esse illius uocabuli apud medicos usum. Tenuissimum uero est, dare melicratum solum. Tenue est, ptisanæ succus: qui si etiam in pauca quantitate sumatur, est exquisitè tenuis. Sanos homines non solum conseruare debemus, sed etiam augere: propterea uictus plenus illis cõpetit. Qui uero ægritudine longa laborant, uires augere non debent, sed bene conseruare: aliter usq; in finem non sufficerent: propterea hi modico uictu cibandi sunt, qui etiam sanis cõuenit, in quibus uires augere non cupimus. Sed illas solum conseruare animo est, quos etiam in longo morbo totis uiribus seruare studemus. Quum uero ægritudo breui terminatura est, si quarto die finire debeat, aliquid dare non est opus: imò si uires sufficerent, & in septimo terminatura esset, nihil penitus dandum esset, nisi post illum terminum. Vnde Hippocrates in quarto De ratione uictus in morbis acutis libro, de angina loquens, iubet dandum non esse iusculum, nisi post iudicationem: sed si quid dandum sit, aqua egelida uel aqua mulsa concedatur. In pleuritide uero & pneumonicis, ante septimam quicquam dari non uult: si post septimam æger in tuto esse uideatur, uult dari exiguum tenuemq; cremorem, eumq; melle conditum in primis exhibere. Vt manifestissime appareat, antiquiores extremo tenuissimo uictu in prima etiã septimana ufos esse, id est nihil dedisse. Tamen ex Galeno habetur: Si ægritudo primis quatuor diebus iudicari debeat, quod ex acucie & symptomatum seicicie cognoscitur, tunc nihil dandum est: nam his tenuissimus uictus in extremo conuenit, ut in angina fit, quæ si acuta sit, quartum diem non excedit. Propterea nos, hoc anno in quo anginæ epidemicus morbus fuisse, multos ad quartum diem absq; ullo edulio perduximus, non tamen absq; aquæ potu, quamuis & nonnulli uel minimam aquæ guttulam deglutire non possent. Si uero morbus prima septimana iudicari debeat, solum melicratum dandum est, quod est tenuissimus uictus, sed non in extremo: tamen si in uirum robore non fideremus, ptisanæ succum dabimus, qui non erit tenuissimus, sed tenuis uictus: tamen si in pauca quantitate exhibeatur, tenuis exquisitus erit. At si ad secundam septimanam morbus prorogari debeat atque iudicari, tenui, aut tenui exquisitè uictu uti debemus. Philotheus etiam ita uictus genera enumerat: *ισιον δε, οτι αι ημικαι διαφορα ει διακτις, διο εισι, λεπη, και αδρη. αλλ η μδν λεπη, η ανχαιτος δε λεποτατη, η τις δην αστια, η λεποτατη απλως, ο περ δει μελικρατον. η λεπη, οιοι πωσωνης χυλος. η δε, αδρω δειν, ως ολη η πριονη. η αδρωτερα, ως ιχθυες, η ωω. η αδρωτατη, ως λετας. ει δε μεση δωρ, ως αρτη πλως η ιπριον.* id est, Sciendum uero quod generales uictus differentie duæ sunt, tenuis, & plena. Sed tenuis quidem, aut extremè tenuissima, quæ est inedia: aut tenuissima quidem, ut est melicratum: uel tenuis, ut ptisanæ succus. Plena uero est, ut tota ptisana: uel plenior, ut pisces uel oua: uel plenissima, ut caro. Est autem media hoc, ut panis perlotus, uel placenta ex melle & scfamo. De morbis uero, is chronicus uel diuturnus appellatur, qui quadragesimum diem pertransit. Acutus autem simpliciter, qui in quatuordecim diebus iudicatur. Qui uero quartumdecimum diem pertransit, in quocumq; sint die, etiam si ad quadragesimum diem perueniant, sed non excedant, à recentibus acuti tropici nuncupantur. Ab Hippocrate, acuti, qui in quadraginta diebus, id est intra hoc spatium iudicantur: à Galeno aphorismo decimotertio secundi libri, acuti ex decidentia, quos tamen ex decidentia acutos, & si in loco citato usq; ad quadragesimum à Galeno iudicari dicantur, tamen in fine secundi libri De diebus decre-

torij scriptum est, ab Hippocrate dici hos quoad; ad quadragesimum, quandoq; ad sexagesimum terminari. Peracutos uero Galenus uocat illos qui in quarto, quinto, sexto uel septimo iudicantur. At recentes eos, qui in septimo iudicantur, peracutos: qui uero in quarto, perperacutos dicunt. Tamē si de hac distinctione secundū Galenū loqui uelimus, ea referatur quæ ab ipso propē finem De diebus iudicatorij scripta sunt: inquit enim, Vocetur iam peracutus morbus, qui ad septimum usq; diem extenditur, qui longius procedit, simpliciter acutus. At hic quoq; differentia in peracuto memoria tenenda sunt. Etenim exacte peracutus is est, qui quartum diem attingit: non exacte, qui ad septimum usq; producitur. Eadem ratione inter acutos, alius exacte acutus, qui ad usq; quartūdecimum diem porrigitur: non exacte uero, qui ad uigefimum usq; durat, quam & ipse acutus sit. Adhuc aliud morborum genus, quod ex coincidentia acutum, ad quadragesimum usq; diem peruenit. Satius enim est ita uocare ipsum, quod acuto quodam imperfecte iudicato, intra diem uigefimū, deinde uehementia eius contracta, reliquum eius intra quadragesimum diem dissolui cōsueuit. Nonnulli autem statim ab initio uelut prohibiti, tardeq; moti, & nullam interea subitā mutationem moliti, ad quadragesimum producantur. Duplex autem horum quoq; natura est, uel enim accessio- num remissiones in exactam integritatem finiunt, uel cōtinua febris semper perdurat, atq; huiusmodi de acutorū natura intelligenda sunt. Alij manifestō sunt diuturni. Hæc Galenus. Oribasius uero ægritudinem quadrifariam diuidit, in acutam, & peracutam, mediam, & longam. Quadrifariā uero (inquit) & uictus rationem: ergo necesse est dinumerari unicuiq; ægritudini suam propriam uictus rationem. Peracuta ægritudini, ut est apoplexia, quæ quarta die terminatur, tenuissima percipienda est, uti est calida aqua. Et istam quando debeo dare: Prima & secunda die nolī exhibere: quia adhuc ualida est ægritudinis uirtus, tertio uero die dabis duobus modis: uno, cibi nomine: alio, uirtutis: ut quarta die inueniatur ualida uirtus ad expellendos humores. Acuta ægritudini, qualis tertiana, tenuem uictum dari iube, ut est cremor ptisanæ: & inter acutam & peracutam quæ mediā, usq; ad septimum diem determinatur. Huic melicratū dari conuenit, primū pro uirtute, deinde quia superflua purgat. Et ut scias, qualis sit uirtus melicrati, superflua purgat, & naturalia conseruat. Philosophus autē refert, Ad odorē mellis quadraginta dies uixisse quendam. Longa uero ægritudo est, ut quartana, cui solidū uictum dari conuenit, ut halicam & piscium gara. Hæc Oribasius. At Galenus de hac re certius & perfectius disseruit. Philotheus hoc modo aphorismum istum introducit: *ὁ παρὼν ἀφορισμός, διαίτητικός ἐστιν, καὶ ἢ τὰ ξηρὰ ἐργαζομαι. ἀπὸ τοῦ γὰρ ἐργασάμεν ὁ ἰσπὸ κρείττης τὸ σώμα, ἐλευθερώσας αὐτὸ τῆς ἢ πλείοντα πλεονεξίας καὶ βλάβης, ὡς τὴν διαίτην ἐχώρησεν. ἢ τὸ τὰ μὴ λαθαρὰ τῶν σωμάτων, ὅπως αὐτὸν ἐρέτης μάλλον βλάβης.* idest, Aphorismus præfens ad uictus rationem spectat, & secundum ordinem dictus est, nam quum Hippocrates expurgatū corpus fecerit à plenitudine & offensa quæ est secundū quantitatem ipsum liberans, in uictus rationē processit, ob id quod non pura corpora, quanto nutries, magis lædes.

Αἰ λεπτὰ ὁ ἀκριβὲς διαίτη. idest, Tenuis atq; diligens uel exquisitus uictus.] Uictus tenuis est ptisanæ succus, exquisite tenuis est idē succus, si in pauca quātitate sumatur.

Καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσι καὶ πάθει, καὶ ἐν τοῖσι ὀξεῖσι, ἢ μὴ ὡς δὲ χεῖρ, σφαλερά. idest, In longis quidem morbis semper, & in acutis, in quibus non conuenit, periculosus.] Nam in aliquibus acutis cōuenit, in alijs non cōuenit. Quod duobus modis intelligi potest: unus est, uictus tenuis periculosus est in acutis in quibus non conuenit, ut peracutos morbos intelligamus, in quibus tenuis uictus non conuenit: nam is uictus naturam aggrauat. Sed Galeno hic sensus non placet: non enim uult ob peracutos morbos dictū esse, quia de illis statim dicit Hippocrates, ubi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extreme tenuissimo uictu utendū est. Alter sensus est: Quum sint alij qui acuti morbi ex decidentia, quibus uictus tenuis non cōpetit, sensus erit, Uictus tenuis semper in morbis longis periculosus est. Est etiam periculosus in illis acutis, in quibus eiusmodi uictus non competit. Philotheus totius huius sententiæ causam hoc modo reddit, *ἢ γὰρ ἀπαλλάττεται τὸ νόσημα, ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις ἀρηνήσασθαι, ἀδενὴς γίνε-ται, καὶ θάνατος ἐπακολουθεῖ. ἀλλὰ μὴ καὶ ἐν τοῖσι ὀξεῖσι νοσήσασιν, ἢ μὴ ὡς δὲ χεῖρ, σφαλερά ἐστὶν ὅτι*

ρῶν δὲν ἢ ἀσιτία. τὰ δὲ φα ἢ ὁμωνύμως δὲ φα εἴρηται, τὰ μὲν φησὶ ἐβδμήκων, ἢ φησὶ ἐννάτης, ἢ κατὰ
 φησὶ, τὰ ἕως φησὶ περὶ τῆς. ἡ δὲ μὲν οὖν ἢ ὁμωνύμως δὲ φα, καὶ ἢ ἀπλῶς σφαλεραί αἰ ἀκριβεῖς
 καὶ λεπτὰ δαίτα, τῶν αἰ ἀσιτία, φησὶ τὸ ἀδυνάτου μόνειν τὸν κάματον τὰ ἀσιτοῦντα τοσοῦ
 του χρόνου. ἡ δὲ ἢ κατὰ φησὶ, ὅ σφαλεραί, φησὶ τὸ ὀλίγον ἢ ἡμερῶν. τὸ δὲ ὅ μὴ ἡδὲ χεῖται,
 τὸ δὲ τὸν δὲν, ἐφ' ὧν μὴ ἀρμόζει, ὅ ὡν αὐ ἀρμόζει, ὅ ἀρμόζει εἴρηται. idest, Quoniam necq̄ de
 cedit morbus, & uis ad pigrum redacta imbecillis fit, & mors consequitur: sed & in
 acutis morbis, in quibus non conuenit, periculosa est inedia. Acuti morbi, uel æquiuo
 ce acuti illi dicuntur, qui usq̄ ad septimum diem uel nonum pertingunt: peracuti uero
 illi, qui usq̄ ad quartum diem. In acutis quidem æquiuoce & simpliciter acutis pericu
 losi sunt exquisiti & tenues uictus, hoc est inedia, quoniam impossibile est egrotantem
 tanto tempore in inedia permanere. In peracutis uero non periculosi, quoniam paucis
 diebus permanent. Id autem quod dicitur in quibus non conuenit, tale est, in quibus
 non congruit. & in quibus si congruit, non congruit dictum est, forte intelligendum,
 quod quo ad morbum congruit, quo ad tempus non congruit.

Illā particula Periculosus, in aliquibus contextibus legitur σφαλεραί, idest periculo
 sa: in aliquibus, χελεπαί, idest molestæ & graues.

καὶ πάλιν αἰ βτ τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀεργυμνάει δαίτα χελεπαί. idest, Et rursus qui
 ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est atq̄ molestus. In altero uictus genere idem
 docet, Non solum (inquiens) uictus tenuis periculosus existit in morbis longis & in acu
 tis, in quibus non conuenit. Sed adde, quod uictus qui ad extremum deuenit tenuitatis,
 in eisdē longis morbis & in acutis in quibus non conuenit, grauis est. Vnde Orbasius
 hic uult, ab Hippocrate medicum edoceri, quid in uictu debeat obseruare.

καὶ γὰρ αἰ πληρώσις αἰ βτ τὸ ἔσχατον ἀεργυμνάει χελεπαί. idest, Nam & repletiones
 quæ ad extremum deueniunt, graues sunt. Videtur Hippocrates hoc loco probare, ui
 ctum qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauem esse, hoc modo: Repletiones quæ ad
 extremum deueniunt, graues sunt: ut præcedens aphorismus docuit. Igitur & uictus gra
 ues sunt, qui ad extremum deueniunt tenuitatis in morbis quidem longis & in acutis,
 in quibus non conueniunt. Præcedentem partem & hanc ita exponit Philotheus, καὶ
 ἡντῶσα διαβολαὶ πλὴν ἀκριβοῦς λεπτὰ δαίτα, ἢ τοὶ φησὶ ἀσιτία, καὶ φησὶ ἕως πληρώσις, ἢ τοὶ
 φησὶ ἔσχατον. ἐκατέρωθεν γὰρ ἐξισμὸν ἐμποῖα τὴ φύσει, ἢ ἀμετρία θεωροῦμεν. idest, Et hic exqui
 site tenuem uictum uel inediā criminatur, & plenitudinē summā scilicet & plenā;
 utraq̄ enim naturæ nouitatem facit, si supra modum considerentur.

Quandoq̄ nobis in mentem uenit, præsentem aphorismum hoc modo introducere.
 Quum in præcedenti aphorismo, de euacuatione quæ per potiones & per uenæ sectionē
 fit, sermonem habuisset: docueritq̄ tam repletiones, quàm euacuationes extremas esse
 periculosas: hoc idem nūc docet in una euacuationum specie, quæ per uictus rationem
 fit, docēs & hanc esse periculosa: ut sensus sit, Uictus tenues & in extremo tenues, in
 illis in quibus nō conueniūt, periculosi sunt: quoniam & repletiones ipsæ, periculose sunt.

GALENVS

Q V V M in superiori aphorismo de qualibet immodica repletionē, atq̄ euacuatione
 locutus fuerit, in hoc de ægotantium uictu sermonem habet, præcipiens no
 bis, in morbis longis semper uictum cauere tenuem, in acutis uerò non semper. Pluri
 mi enim horum uictum tenuem exigere uidentur, quidam uerò eorum, & illum qui ad
 extremum tenuitatis deuenit: esset autem uictus tenuis in extremo, qui per solam ine
 diam, uel melicratum, usq̄ ad crism, siue iudicationem procedit. Tenuis uerò, qui per
 pauca, aut parum nutritia edulia, quale est psianæ succus. eius autem terminus est,
 uirtum exolutio, quarum gratia nutritimus. In sanis quidem corporibus semper oportet
 robur seruare naturæ, uel augere alimentis, non demoliri. Et est quidem augere potens
 alimentum, quod plenum uocatur, conseruans uerò quod modicum existit, quod uerò
 cōminuit tenue. Hunc igitur semper fugere oportet: alijs uerò, ut presentia exigunt, uti.
 In ægotantibus autem raro accidit, ut robur corporis maius reddere, quàm accepere
 mus studeamus. Magna uerò ex parte properamus, in longis quidem morbis fouere ui
 res, in acutis uerò parū debilitatas conseruare. Nam si eas tales, quales accepimus, pro
 peremus in istis, seruare, uel etiam augere, semper addemus ad morbum. Qui uerò sint

morbī acuti qui uictum exigant tenuissimum in extremo, & qui tenuissimum quidem, non tamen in extremo, qui etiam tenuem, in libro De uictu acutorum (qui de ptisana à nonnullis inscribitur) plenius Hippocrates docuit. Et nos in nostris in eundem librum expositionibus, totum sermonem absoluiimus. Nunc uerò rātum dixisse sufficiat, quòd in omnibus morbis, quibus maximus uigor, & iudicatio primis quatuor diebus futura sit, modo natura sit fortior, integram inediā seruare debemus. In quibus uerò non ultra primam septimanam protrahantur, forti existente natura, solo utendum est melicratō: solus autem & hic ipse uictus tenuissimus esset, non tamen in extremo. Quòd si naturæ robori non satis fidamus, ptisanæ utemur succo. Rationabiliter autem huiuscemodi uictus tenuis diceretur, sicuti qui per ptisanam hordeaceā, non est quidem tenuis exquisite, nisi omnino pauca assumpta fuerit, non tamen propterea plenus, qualis qui fit per oua, & alicam, & pisces, atq; alia huiuscemodi. Quòd igitur adiectum est sermoni de acutis, in quibus non conuenit, haud quaquam dicitur propter peracutos: de his enim ipse inquit, Vbi igitur morbus peracutus est, statim & extremos labores habet, uictum etiam in extremo tenuissimo utendum est.

BRASAVOLVS

PRIMO, Galenus hunc aphorismū introducit, inquit, quum in precedente aphorismo de qualibet immodica euacuatione atque repletionem sermonem fecisset; nunc de ægrotantiū uictu pertractat, nobis præcipiens, in morbis longis semper uictum tenuem cauere: in acutis uerò non semper: nam multi horum tenuem uictum exigere uidentur, quidam uerò eorum & illum qui ad extremum deuenit tenuitatis.

SECUNDO, docet Galenus quidnam sit uictus tenuis in extremo: nam hic uictus est, nihil penitus comedere: fit enim per solam inediā, uel damus solum melicratum usq; ad iudicationem. Vnde & à Philotheo dicitur: *ἰσὺρ δὲ, ὅτι πολλὰ κίς ἢ μελίκρατον, καὶ ὀλίγη χυλὸς πηλοσάνης ἀσπίται λέγονται, ὡς ἕγγυς ὄντα τῆς λευκίας ἀσπίται*. idest, Sciendum uero quòd melicratum, & paucus ptisanæ succus sæpe inediæ dicuntur, tanquā ea quæ propinqua sunt propriè inediæ.

TERTIO docet, uictum tenuem illum esse, qui fit per pauca edulia, aut per parum nutrientiā, quale est succus ptisanæ, qui secundum Philotheum in multa quantitate intelligendus est.

QUARTO, generalem quandam regulam ponit de uictus ratione, inquit, termini rationis uictus esse uirium exolutionem, quarum gratia nutrimus; unde hic à Galeno recētorum dubium absoluitur, quo illi dubitant, utrum in uictus ratione instituenta ratio sumi debeat à uiribus. At quis hoc ignorat? imò Galenus hic dicit, nos gratia uirium nutrire, nempe in morbis nunquam daremus nutrimentum, si uires ferre possent.

QUINTO docet, in sanis uires semper seruandas uel augendas, & hoc fit alimētis: nunquam uero sunt demoliendæ. Alimentum uero illud quod uires augere potest, plenum uocatur; quod uero conseruare, modicum: at quod comminuit, tenue. In sanis hominibus hoc tenue alimentum semper fugere oportet: modico uero & pleno, ut præsentia exigunt, uti debemus. In morbis uero rarissimum est, aut nunquam, quòd uires maiores reddere studeamus, quàm acceperimus: sed hūc morem seruamus, quòd in longis morbis uires seruare nitimur, in acutis uero mediocriter debilitatas, quoniā si in his tenuemus illas in eodem gradu seruare in quo accepimus, uel etiam si augere uoluerimus, semper ad morbum addemus.

Quod legitur, Hunc igitur semper fugere oportet. legi debet, Hoc igitur, nam refertur Alimentum, quod est neutri generis.

Quod etiā legitur, In longis quidem morbis fouere uires. Illa particula Fouere, Græce est *φυλάττειν*, idest seruare.

SEXTO, Galenus lectorem remittit ad librum De uictu acutorum, in quo hæc uictus genera & ab Hippocrate & ab ipso egregie distinguuntur, & quibus morbis acutis competat in extremo tenuissimus, quibus simpliciter tenuissimus, & quibus tenuis.

SEPTIMO, ut nihil prætermittat quod suo proposito conducere possit, inquit: In omnibus morbis, qui uigorem habent & iudicationē primis quatuor diebus, modo uires ferre possint, integram inediā, idest uictum in extremo tenuissimum seruare debe-

mus. Sed si eadem vires constant, & morbus ultra primam septimanam non protrahatur, melicrato uti debemus: nam melicratum est uictus tenuissimus, non tamen in extremo: at si in naturæ uiribus non fidimus, ptisanæ succo utemur, & hic uictus rationabiliter tenuis diceretur: sicuti & ille qui fit quidem per ptisanam hordeaceam nõ est tenuis exquisitus, nisi omnino pauca accipiatur, tamen non potest dici plenus, qualis is est qui fit per oua, halicam & pisces, atque eiusmodi generis alia.

Quod legitur, Quod in omnibus morbis quibus maximus uigor & iudicatio, hæc particula Maximus uigor, Græce est ἡ ἀκμή, idest uigor, & non adest particula Maximus.

Quod etiam legitur, Modo natura sit fortior, ultimã inedia seruare debemus: Græce est, ἢ διωλεως ἰχυρῆς ἰσχυροῦς, ἀπὸ ἀσπίας παντελῶς τῶτος φυλάξομεν, ὅπου ἐστὶν ὁ χείτος λεπτότατος ἰσχυρῆς. idest, Modo potentia sit fortis, omnes istos in inedia seruamus, quæ est uictus tenuis in extremo.

Quod etiam legitur, Solo utendum est melicrato: Græce est, ἀρκίσει μελικρωτο μόνον ἡ ἰατρικῆ. idest, solo melicrato uti sufficiet.

De halica quid sit, hic differendum uideretur, nisi illam in secundo huius uoluminis libro abunde pertractauissemus in commetatione decimaocaua Galeni. Plinius libro uigesimo secundo capite uigesimo quinto, rem Romanam esse dicit, non excogitatam à Græcis, quam fortè Galenus Romæ didicit.

Deniq; illos reprehendit, qui per morbos acutos, in quibus non conuenit, peracutos intelligunt: nam Hippocrates de peracutis dicit, ubi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & uictu in extremo tenuissimo uti oportebit.

APHORISMVS V

IN tenui uictu ægri delinquant, quo fit ut magis lædantur. Quicunq; enim error committitur magnus, maior in hoc fit, quàm in paulò pleniori uictu: propterea etiam sanis periculosus existit ualde exquisitus uictus & constitutus, quoniam errores grauius ferunt. Ob hoc igitur tenuis uictus, atque admodum exquisitus, eo qui sit paulò plenior, magis periculosus.

BRASAVOLVS

ANTE hunc aphorismum in nostro antiquo contextu hæc inscriptio præfixa est, πῶς ἡ ἰατρικὴ ἰσχυρῆς, idest de uictus occasione. Omnes uerò recetiores interpretes hoc modo aphorismum intelligunt, quod ab Hippocrate uictus tenuis crassioribus comparetur, uolueritq; magis peccare ægrotantes in uictu tenui, quàm in crassiori, idest maius peccatum sit tenuiorẽ uictum quàm oporteat exhibere, quàm crassiore, Idq; ex hoc probant, quia in tenuibus uictus generibus maius peccatũ est, quàm in crassis, quod ex peccati correptione ostenditur: nempe plenioris uictus peccatum facilius corrigitur, quoniam euacuatione facta, statim plenitudinis uitium correctum est: sed in tenui uictu uirium imbecillitas fit, quæ ita facile non restauratur, sicuti facile plenum euacuatur.

Nos uerò hic ostendamus, hanc non posse esse Hippocratis sententiam, aliter sibi ipsi expressissime contradiceret, immò & Galenus ipse sibi met opponeretur. Hippocrates enim libro secundo De ratione uictus in morbis acutis, cum diffusis uerbis exposuerit, quantum ad rationem uictus recte metiendam faciat, consuetudo, & præter consuetudinem uirium robur, morbi modum, & naturam considerandam docuerit, statim consequentia uerba describit. Multo autem minus uersus adiectionem eundem est, detractio enim omnino frugalis plerũq; confert, ubi superfuturus est ægrotans, donec morbi status concoquatur. hæc Hippocrates. Galenus uerò prædicta uerba exponens inquit, quum cognosceret certam cuiusq; remedij quantitatem coniectura quadam egere artificiali, non esse autem cuiusuis artificiose coniectari, sed eius tantum uiri, qui omnia quæ ad artem attinent, & perdidicisset, & in memoria teneret, essetq; laboris amator, & in operibus artis attentus, quales pauci admodũ reperiuntur, ea quæ in præsentī sermone dicta sunt, merito perscripsit: uidelicet ubi peccandum, & à decente mensura recedendum sit, omnino laudabilis fore, ad id quod quãtitate minus est potius, quàm ad id quod

plus est inclinare. Id enim quod plus est, oblesiones interdū inemendabiles facit; id uero quod est minus, facile corrigitur uolentibus nobis, si uis labi uideatur, parum dare nutrimenti; eius autem quod antea in uentre concoctum est, superfluitatē auferre, & aliās difficile est, & multo magis in acutis morbis. Hoc in loco adeo certe colligere potes, Hippocratem & Galenum prædicta recentiorū in hoc aphorismo interpretationi contradicere, ut nulla sufficiens possit esse excusatio, Galenusq; & Hippocrates sibi ipsis opponerentur, si recentiorum interpretatio uera esset; nam in citato loco expressē dicunt, tutius esse ad uictum tenuem declinare, quā ad crassum. At recentes oppositum in hoc aphorismo illis imponunt, tutius scilicet esse ad crassiores uictum inclinare, quā ad tenuiorem. Nunc alium Hippocratis locū audire non pigeat. In eodem secundo De ratione uictus in morbis acutis libro, post locum præcitatum addidit. Deterius quidem est, si ei qui ob laborē morbiq; acutiem imbecillis est, potum quis offerat, multam uel sorbitionem aut cibum, putans eam imbecillitatē ob uasorum cōtingere uacuitatem. Sed & indecens est, eum qui ob uasorum uacuitatem imbecillis est, nō ignoscere, rationeq; uictus opprimere, affert enim & hoc periculum quoddam atq; peccatum, lōge quidem minus quā alterū, sed quod magis subiaceat irrisioni. ubi enim alius uel medicus uel idiota superueniens, accidentiaq; cognoscens, ea ad esitandum potādumq; dederit, quæ prior ille prohibuerat, aperte uidebitur auxilium attulisse, cum magno alterius dedecore, putantibus hominibus superuenientem medicum, ueluti mortuum suscitasse. In quibus uerbis illos reprehendere uides, qui plus dant quā conueniat. Sed & Galenus ipse eūdem locū interpretans inquit: plerunq; ægotantes ob dolores absq; pulsu sunt, animoq; deficiunt, ac nullo motu moueri possunt, simile & ob morbi acumen cōtingit. Nonnulli non ob hæc uiribus laborant, sed ob uasorum quomodolibet hoc fiat, euacuationem: siue ob manifestam sensibus excretionem, siue ob cæcam dissolutionē, siue ob famis agoniam. Exigunt igitur hi quidem, ut cibus q̄ celerrime exhibeatur: e contrario uero alij, qui dolore uel morbi acutie premuntur, uacuatione magis interdum egent, q̄ repletionem. Et si quis eis nutrimentum dederit, maximum malum operabitur. Illos uero qui ob uasorum uacuitatem debiles sunt, si tenui oppresserit uictu, nocebit quidem, sed non æque uehementer & manifeste. Ex his ab Hippocrate & Galeno oppositum expresse sentiri cōstat, quā in hoc aphorismo ab interpretibus dicitur. In hunc etiam ordinem aphorismum decimumseptimū secundi libri adducito, qui id quod prædictum est, approbare uidetur, inquit, Vbi cibus plus præter naturā ingestus est, hic morbum facit, ostendit autem sanatio. Hippocrates in sanis loqui uidetur, in quibus dicit cibum plus facere morbum: quanto magis in egro faciet, si plus q̄ conueniat, exhibeatur. Nec opus est argumenta euitare per illam particulam Præter naturā, quia multi interpretes quibus Galenus assentit, per naturam, potētiam illam intelligunt, à qua animalia gubernantur: unde si plus cibi, q̄ naturali potētiae conueniat, homini sano nocet, quanto magis ægro nocebit. Ob hæc aphorismum sano modo intelligere opus est: non enim dicit Hippocrates, nos debere potius ad uictum crassiores, quā ad tenuiorē inclinare. Sed hic sensus est: Aegri quibus tenuis uictus debetur, & peccant, quomodocūq; peccent, uel per uictum ipsū, uel per aerem, uel per animi passionem, uel medici causa, uel assistentium, uel ipsius ægri, qui salutaribus medici præceptis parere noluerit, magis læduntur, quā si pleniori uictu usi sint: nam quicūq; error magnus committitur, in his qui hoc uictu tenui utuntur, maior est quā si in paulo pleniori factus sit. Vnde quum Hippocrates superius in longis morbis uictum tenuem damnasset, & in morbis etiam acutis, in quibus non cōuenit: ut nos admoneat, quando opus est uti uictu tenui, aliquē errorem cōmittendum non esse: sed optime attendendū est, ne fiat aliquis error, quicūq; sit ille, quando æger tenui uictu utitur, quā quādo paulo pleniori, & non multum pleniori, quia hic magis læderet. Cur uero errores maiores sint, causa est, quia iam habent imbecillam uirtutem, ideo error ille magis nocet: unde Hippocratis sententia est, admonere medicū, quando suos egros tenui uictu cibant (quia ratione morbi ita opus sit) bene attendere debere, ne error incidat, cuiuscūq; generis ille sit: nam hic error magis lædit, q̄ in paulo pleniori uictu. Sensus ergo est, In tenui uictu, ægri delinquant: id est quando tenui uictu utimur, & uti conueniens sit: si ægri peccant, aliquo scilicet peccati genere, quod

quod eumq; sit id peccatū, magis læduntur: id est, quum ægrotantes qui uictu tenui utuntur delinquant, magis læduntur q̄ si pleniori uictu usi essent: quicumq; enim error committit̄, magnus in hoc, id est in tenui uictu, maior est q̄ in paulo pleniori: unde & uictus ualde exquisitus in sanis, est periculosus: quia sani si errēt aliquo erroris genere, & uictu tenui utant̄, errores grauius ferunt: propterea tenuis uictus & exquisitus in plurimis est magis periculosus, eo qui sit paulo plenior, nisi integrā mentem exhibuerimus. Et si dixeris, uideri Hippocratem suadere, nos pleniorē uictum exhibere debere, Respondemus, hoc uerum non esse, imō potius admonere, quum tenui uictu uti opus sit, mētem adhibeamus, ne aliqui errores fiant: unde præcedentis aphorismi series & huius præsentis talis est, Uictus tenuis in morbis longis & in acutis, in quibus non conuenit, est periculosus, & etiā tenuissimus est grauis: propterea quādo uictu tenui uteris, caue ne ægri delinquant: quia si delinquant, magis læduntur: nam omnis magnus error, in hoc est maior, q̄ in uictu paulo pleniori, unde & sanis periculosus est hic tenuis uictus, quia si errant, grauius ferunt errores. Ideo tenuis uictus est periculosior paulo pleniori, si errata fiant: quia grauius errata feruntur, & difficilius in tenuiori uictu q̄ in paulo pleniori. Et ideo Galenus non ab re in sua cōmentatione dicit, non coguntur delinquere ob uictus tenuitatem: sed quia si errant, errata grauius ferunt. Hic est uerus Hippocratis sensus, in quo nusquam sibi contradicit. At alios etiam Græcos interpretes, præter Galenū, hoc sentire certum est, si quis Philotheum ita dicentem legat: *ἢ τῶν λεπτοῦν διαίτας ἀμαρτάνουσιν οἱ νοσῶντες ἀρλιγαρόντων ἐκ τῆς ἀσιτίας, ἢ μὴ λαμβάνοντες λεπτὴν διαίταν, ἀλλὰ τῆς ἐμπηθεῖς ἄρτης, τῶν ἐπιπυρρῶν καὶ ἀρτοῦ ἐξ ἄλλου, καὶ ἐπιπυρρῶν. ὅσα δὲ τῶν μακροῦ βλάπτονται. ἢ πρὸς δὲ ἢ ποτὲ φέρηται ἀμαρτάνουσα, χαλεπώτερον γίνεται ἢ τῶν λεπτοῦν, ἢ ἢ τῶν ὀλίγων ἀδρότερος διαίτης. ὅσα τὸ τῶν νοσῶντων τὸ πικρῶντος φροῦδος, τῆς φύσεως παρατήριδος. ὅσα δὲ τῶν ἐν αἰσθητικῶν λεπτοῦν διαίτης χαλεπῶν. ὅσα δὲ χαλεπῶν ἀσπι, δὲ ἐκνηστῶν ἢ ἐκ τῆς ὑγίαινοντων, ἢ γὰρ ἐπὶ ἐκείνων, ὡς φησὶν ἰπποκράτης, καὶ ἢ ὅσα τὰ ἀμαρτάνουσα χαλεπώτερον φέρει, πολλῶν μακροῦ ἐφ' ὧν αἰσθητικῶν ἀδρότησιν. ὅσα τῶν ἐν πᾶσι τῶν αἰσθητικῶν λεπτοῦν διαίτης χαλεπῶν, ἀδρότερον τὸ ἢ τὰ πλείστα πρόκειται, ἀλλ' ἵνα γὰρ δὲ ἢ χαλεπῶν αὐτῶν, ἢ τῶν ἀρτοῦ, καὶ μὴ ἐκνηστῶν, τῶν ἐπιπυρρῶν καὶ μὴ ἢ δυνάμεις ἀδρότη, ἢ τὸ σῶμα τῶν γαστρῶν ταχέως ἐκχαλεπῶν. id est, In tenui uictu ægri delinquant̄ ex inedia deficientes. & uictum tenuē non accipientes, sed incedentē, exempli gratia & si panis aridus sit, & si caro, & ob hoc magis læduntur. Si quid enim peccatum fiat, grauius fit in tenui, q̄ in paulo pleniori uictu: quoniam talis cibi nouitate natura perturbatur, propter hoc igitur tenues uictus immo dici graues sunt. Quod uerō graues sint, & ex sanis ostenditur. Si enim in illis (ut dicit Hippocrates) mali sunt, quoniam peccata grauius ferunt, multo magis in his, in quibus uires imbecilles sunt. Ob hæc igitur omnino immodice tenues uictus graues sunt, plenior uerō ad multa propostus est. In quibusdā enim eo uti oportet, in peracutis inquam si nihil impediērit, hoc est si uires non sint imbecilles effectæ, uel os uentriculi cito biliosum fiat. Videtur ergo Philothei sensus, quod hi errant, quia uti debeant tenui uictu, tamen illo non utantur, sed ut contingit comedant, uidelicet panem aridum, uel carnem.*

Non uidetur etiam ex Orisatio uel nostra sentētia, uel illa recentiorum perfecte colligi, tamen in nostrā potius inclināt, si quis eius uerba consideret: quibus fingit sibi, dum aggrediens medicus ægrotum, præcipit ut succum accipiat, ille aliquando obtemperat, aliquando non: & dum acceperit, dicit, hic me uult occidere: postea aduenientes amici ad uisitandum, dicunt ei, accipe halicam: & dum acceperit, è duobus alterum cōtingit, aut bene, aut male. Si bene, dicit medicus, quare me occidere uoluisti: qui me solo succo tractabas, & me iam occidisses, nisi aliud accepissem: & statim iratus repudiat tenuem uictum ac consilium medici, & utitur pleniore. At si male contigerit, dicit, tu me occidisti, qui me solo succo sustentare uoluisti, culpataq; amicos, & ultra præceptum medici nimis tenui utitur. Ideoq; afficiuntur, id est male offenduntur, Quicquid enim committitur grauius eis obuenit, id est aut magnū malum aut magnū bonum, hoc est non leues sunt casus qui eis contingunt, ut est animæ defectus, sudores frigidi, & spirituū digestio. Hæc Orisatio, quæ si bene contēpleris, in nostrā sententiā potius inclinare decernes.

Ἐν τῆσι λεπτοῦν διαίταισιν ἀμαρτάνουσιν οἱ νοσῶντες. id est, In tenui uictu ægri delinquant.] Est autem tenuis uictus, ille per quem uires aliquo pacto minuuntur: non tamen adeo minuuntur, ut non possint usq; ad statum perdurare. Sensus est: Ægri qui delinquant,

idest errant, in quocunq; genere erroris uel à medico fiat, uel ab ægro, uel ab assistentibus, uel per ea quæ applicantur exteriora. In uictu tenui, idest dum uictu tenui utuntur, & qui ratione morbi illis competat.

Δι' ὃ μᾶλλον βλάπτονται. idest, Propterea magis læduntur.] Per errorem scilicet illum qui fit dum utitur tenui uictu.

Ἐάν γάρ ὃ αὖ γίνηται μέγα, γίνηται μᾶλλον, ἢ ἐν τῆσιν ὀλίγοις ἀδουοτέροις ἐσπίτῃσι. idest, Quicquid enim committitur magnum, magis fit q̄ in paulo pleniori uictu.] Ita habet noster antiquus contextus. Sed Aldinus legit, *εἰ γὰρ τὸ ἀμαρτῆμα ὃ αὖ γίνηται, μᾶλλον γίνηται ἐν τῆσιν λεπτοῖς, ἢ ἐν τῆσιν ὀλίγοις ἀδουοτέροις ἐσπίτῃσι.* idest, Quicunq; enim error committitur, in tenui magis fit, quàm in paulo pleniori uictu; tamen in sensu hi contextus conueniunt; & optime dicit In paulo pleniori, & non simpliciter In pleniori, quoniam aliquis plenior uictus magis lædere posset.

Διὰ τὸν δὲ καὶ τῶσιν ὑγιάνουσι, σφαλεραὶ αἱ πάντων λεπταὶ καθεστηκῆαι καὶ ἀκειδῶν διαίται, ὅτι τὰ ἁμαρτανώματα χελεπώτερον φέρονται. idest, Propterea etiam sanis periculosus existit ualde tenuis, constitutus, & exquisitus uictus: quoniam errores grauius ferunt.] Quàm scilicet illi qui paulo pleniori uictu utuntur. Oribasius dicit, bene ceu naturæ peritum, seriem orationis sequi Hippocratem: Non solum, inquit, inimica est ægrotis tenuis uictus ratio, sed & sanis. uerbi gratia, Aliquis consueuit uti cibo pleniore, idem ad navigationem aut carcerem missus, nihil comedendo conglutinationē facit intestinorū: postea uerò ubi dimissus fuerit (uult nimirum ad pristinam cōsuetudinem redire) largiorē tum potum, tum cibum assumit, cōcoctio non obitur, morbi oriuntur, sic & tenuis uictus sanis tutus non est: ægrotis uerò quando non pro morbi ratione assumunt, sed alio modo sanis, alio modo ægrotis. Sanorum facit initium ægritudinis, illorum initium mortis, Hac Oribasius.

Διὰ τὸν δὲ καὶ λεπταὶ καὶ ἀκειδῶν διαίται σφαλεραὶ ἐν τὰ πλείεσθι τῶν σμικρῶν ἀδουοτέρων. idest, Ob hoc igit tenuis uictus atq; exquisitus, eo qui sit paulo plenior, ut in pluribus magis periculosus.] Quoniam ut Oribasius dicit, sequitur animi defectio, & macies corporis. Notaq; in Leonicensi interpretatione deesse hanc particulā, ut in pluribus. Quod uerò à recentibus dicitur, uictum crassio rem robur augere, tenuiorem uerò diminueret: propterea conuenientius esse cibare crassius, quàm tenuius, non est secundum Hippocratis mentem: nam ipse non uult in morbis augeri robur, sed cum morbo simul diminui. nulla enim est febris etiam longissima, in qua robur augere intēdamus, sed bene conseruare. in acutis enim robur minuere debemus, ut morbus etiā absit: quia uictum crassum dantes morbus augetur, & plerunq; ægri ex eo moriuntur atq; suffocantur, unde uires augere putant, & suffocantes auferunt. Verum quidem est, tenuem uictum calorem dissoluere, ex eoq; spiritum consumi, & humiditatem totumq; corpus exinaniri: tamen per hoc pleniori deterior non est, nisi in eo erraueris: & id absurdū est, quòd facilius errores qui fiunt in pleniori uictu corrigantur, quàm qui in tenuiori; nam sententiæ, quas superius adduximus, oppositum ostendunt.

Dubitant recentes, an petus sit declinare ad uictum tenuiorem, q̄ crassio rem, quando corpus per uictus rationem gubernamus. Respondemus, Medium seruandū esse, & secundum morbum nos tali uictus genere uti debere. At si contingat fieri errorem, cuiuscunq; generis sit, melius est illum in pleniori uictu fieri, quàm in tenuiori.

• • GALENVS

H VIVS INITIVM aphorismi etiam aliter scriptum inuenitur, hoc modo scilicet. In tenui uictu magna ex parte duo peccant qui ægrotant, quo fit ut magis lædantur, & hanc scripturam pleriq; magis altera probant: hoc putantes Hippocratem uoluisse dicere, quòd in tenui uictu bifariam ægri delinquentes magis læduntur: nam inscijs medicis ob hoc ipsum coguntur cibari, quoniam tenui uictu ab ipsis reguntur, & hinc maius detrimentum suscipiunt, quàm si uictu tenuiore non regerentur. Adhuc autem tem delinquent, scilicet & iam natura existente imbecilli, ut quæ antea alimenti inopia laborauerit. Mihi autem uidetur prior scriptura melior, ut quæ hanc quoq; complexitur, & sermonem facit generaliore. quum de omni delicto doceat, siue uolentibus, siue inuitis ægrotantibus accidat, adeo ut talis sit sermo. Quicunque error accidit ægrotantibus

tantibus, qui tenui uictu reguntur, hic maximum affert periculum, & quia natura à tali uictu debilitatur, & quia ad eum transitus est infuetus. Confirmât antea dictam scripturam, ea quæ de sanis dicuntur, in quibus tenuem aut uictum esse periculofum, quoniam errores grauius ferunt; non quia propter uictus tenuitatem cogantur delinquere. Quæ uero de aphorismo sequuntur sunt manifesta.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, initium huius aphorismi uario modo scribi in diuersis codicibus, nam aliqui codices ita legunt, In tenui uictu magna ex parte duo peccant, qui ægrotant, in quæ læduntur: & multi antiqui scripturam istam magis laudant, putantes Hippocrate dicere, in duobus, in tenui uictu ægros delinquentes lædi. Primo, quia medicis inscijs cibari coguntur, quoniam tenui uictu à medicis reguntur; unde maius detrimentum suscipiunt, quàm si uictu tenuiore non regerentur. Præterea delinquant etiam natura existente imbecilli, ut quæ prius alimenti inopia laborauerit. Sed Galenus probat potius primam scripturam, quàm istam: quia prima hanc cõplectitur, & generalior est, siue uolentibus, siue inuitis ægrotantibus accidat.

Quod legitur, In tenui uictu magna ex parte duo peccant, qui ægrotât, quo fit ut magis lædantur. Græce ita legitur: *ἢ τῆσι λεπτοῖσι διαίτησι τὰ πολλὰ ἀμαρτανόντων.* Alij cõtextus habent, *ἀμαρτανόντων οἱ νοσούντων, δύο μᾶλλον βλάπτοντων.* id est, In tenui uictu magna ex parte peccantes qui ægrotant, duo in quæ læduntur.

Quod etiam legitur, Quod in tenui uictu bifariam. Hæc particula Bifariam, Græce est *δύο*, id est duo: hoc est in duobus, ægri scilicet delinquentes magis læduntur.

Quod etiam legitur, Quum de omni delicto doceat. Hæc particula in aliquibus codicibus posita est, in aliquibus non est posita.

SECUNDO, Galenus uulgatam huius aphorismi scripturam sequitur & interpretatur, inquiens, Quisq; error qui ægrotantibus contingit, quibus tenuis uictus cõuenit, & eo utuntur, maximum affert periculum, tum quia natura à tali uictu imbecillis facta est, tum quia ad hunc uictum transire hic est infuetus.

Quod legitur, Et quia natura à tali uictu debilitatur. Hoc uerbum Debilitatur, Græce est *ἐδυνῆς γίνεσθαι*, id est, debilis facta est; ut iam imbecillam factam denoret, & non esse in fieri.

TERTIO, per exemplum de sanis dicit prædictam scripturam communem confirmari. In ipsis enim dicit uictum esse periculofum, quia errores grauissimi, non quia ob uictus tenuitatem cogantur delinquere: sed si in huius uictus usu delinquant. Reliqua, quæ in aphorismo scripta sunt, manifesta esse dicit Galenus.

Quod legitur, Quoniam errores grauius ferunt. In nostro antiquo contextu, & in Alldino, ita ad uerbum legitur, *ὅτι τὰ ἀμαρτανόμιστα χειλεπώτερον φέρουσιν.* In alio uero habetur, *ὅτι ἀμαρτανόμιστα χειλεπώτετα.* id est, Quoniam errores grauissimi.

APHORISMVS VI

EXtremis morbis, extrema exquisitè remedia optima sunt.

BRASAVOLVS

POTEST hic aphorismus ex secundo De ratione uictus in morbis acutis libro sumi. Dicitum est in præcedenti aphorismo, ægros qui tenui uictu utuntur peccare, & uictum exquisite tenuem, esse magis periculofum pleniore. Ne ex his dictis quispiam putaret, quod præciperet (ut nonnulli recentes faciunt) tenuem uictum nunq; adhibendū esse; propterea hunc aphorismū addit, inquiens, Extremis morbis extreme exquisite remedia optima sunt. Quod intelligere oportet nō solū in alijs remediorū generibus præter uictum, sed & in ipso uictu, de quo potissimū hic loquitur: nam extremi morbi uictum exquisite extremū expetunt, est uero extreme exquisite uictus, tenuissimus extreme, qui est nihil penitus dare: nam ut Galenus in cõmentatione docet, extremos morbos nominauit Hippocrates summos, ultra quos non sunt alij: hi autem sunt peracuti: propterea tenuis uictus in extremo illis competit, qui est nihil dare. Sed hoc statim in sequenti aphorismo admonebit, Oribasius quoq; dicit, Summos morbos dicit acutissimi

mos, qui aliquando usq; ad septem dies perseverant. Istos ergo summos morbos curare ad perfectum perducit: hoc est, admodum tenuis uictus salutem & perfectionē in ipsis obtinet. Curationem enim Hippocrates uictum uocauit, quia per uictum morbi curantur, & non solum acuti, sed & tardi soluantur. Sicut enim princeps logica sectæ, & non sicut empiricus ad medicamina properauit. Galenus libro quinto Methodi medendi, parum ante finem, docet non semper curationem esse à minoribus inchoandam, sed quandoq; à maximis, dicitq;: Nam in morbis, in quibus periculum non impedit, uera ea opinio est. At ubi moriendum ægro profus est, si phthoe semel exceptus sit, alienissimum à ratione est, à minoribus inchoasse. Nam sicuti reliqua omnia ab Hippocrate tradita, ita illa quoq; sententia recte est dicta, Nempe ad ultimos morbos ultima profus remedia maxime ualere; ut in Erasistratum probet Galenus ex hoc aphorismo, quandoq; à summis curationem esse inchoandam, & non semper à minoribus. Cicero quoq; hunc ferè aphorismum in exemplum duxit primo Officiorum libro, ubi docet quatenus pericula uiro forti suscipienda, inquit: Quapropter in adeundis periculis, consuetudo imitanda medicorum est, qui leuiter ægrotantes leuiter curant; grauioribus autem morbis periculosas curationes & ancipites adhibere coguntur.

Εἰς δὲ ἔσχατα νοσήματα αὐτὸ ἔσχατον θεραπείαι ὅτι ἀκριβέως κερδίσται. idest, Ad extremos morbos extremæ exquisitè curatiōes optimè sunt. Per morbos extremos acutissimos intellige, & quo ad uehementiam sui & uelocitatem, & quo ad symptomata, qui breui finire debent. Vnde & à Philotheo dicitur: ἔσχατα νοσήματα εἰσὶν τὰ κατὰ τὴν ὥρην ἐκ τῆς ἰσχυρῆς ἀνεπιτήδεον ἢ νόσῳ λίνθοι. ἔσχατ' οὖν θεραπείαι. εἴτ' οὐκ ἀτακτὰ ἀσπίαι. κερδίσται μὲν οὖν εἰσὶν αὐτοῦ ὕψι κατὰ τὴν ἰσχυρῆς νοσημάτων. ἀλλ' εἰς ἀκριβέως, ὅτι ὅσοι δὲ ἐν δ' ἀκνύται, ὅτι καὶ τὸ νόσημα ἀπιτήδ' ἐπιτήδ' ἐπὶ τὴν κωλύει. ζητήσαι δὲ τὸ κατὰ τὸν ὥρην, καὶ οὕτως ἢ ἀσπίαι παραλαβῆ, ἢ τροφήν. idest, Extremi morbi peracuti sunt, quorum in morbo acutiorem motum excogitare nō licet. Extremæ igitur curationes siue uictus, sunt inedia, quæ in acutis quidem morbis optimæ. Sed ob hoc quod dicitur, exquisitè, ostēditur & morbum incoctum esse, & aliud quid prohibere. Quarendum uero quid illud sit quod urget, & sic uel inediā uel cibum adsumere. Galenus intelligit per curationem omnia ad summum agenda esse quæ conueniunt in his extremis morbis, quoniā non dant inducias, sed opus est accelerare præsidia; ne ægri prius morte præueniantur quàm remedijs. Intellige uero per præsidia illa potissimum quæ per uictum fiunt, quoniam in præcedentibus & sequentibus aphorismis de uictu uerba facit Hippocrates. Ei uero quod à nonnullis dicitur, Superius Hippocratem dixisse, corpus ad extremum euacuari non debere: ideo nec extremè tenuissimo uictu uti conuenit, Respondemus, nec opus esse tam diu tenuissimo uictu uti, quod corpus ad extremum inaniatur.

Quæ uero à recentibus dubitantur, An in acutis morbis competat tenuissimus uictus, & an in acutissimis conueniat; facile dissoluuntur: nam in aliquibus acutis conuenit, in aliquibus non conuenit. In peracutis enim, & exacte peracutis conuenit. In alijs qui simpliciter acuti dicuntur, uel ex decidentia non conuenit.

GALENVS

EX TREMOS morbos nominauit Hippocrates summos, ultra quos nō sunt alij. Quare præcipit in ipsis fieri exquisitissimam curationem, & uictum pariter adhiberi tenuissimum. Essent autem omnino morbi huiuscemodi peracuti. Vnde sequentem subiungens aphorismum, ait.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, quānam morbi ab Hippocrate extremi nominantur: Illi, inquam, qui sunt summi, scilicet in acutis & in symptomatum seuitie.

SECUNDO docet, Hippocratem præcipere in his totam curationem exquisitissimam fieri debere, & eam uidelicet quæ per uictum fit.

Quod legitur, Quare præcipit in ipsis fieri exquisitissimā curationem. hic deest particula Totam; nam legi debet, Exquisitissimam totam curationem. Græce enim est, καὶ τοῦ αὐτοῦ κωλύει τὴν θεραπείαν ὅλων ἐπ' αὐτῷ ἀκριβέως τὴν εἶναι.

Quod etiam legitur, Et uictum pariter adhiberi tenuissimum. Græce est, καὶ δ' ὁλοῦς τὴν καὶ τὴν διατακτὰν λεπτότατων. idest, Et uidelicet uictum tenuissimum.

Tertio

TERTIO dicit, hos morbos qui extremi sunt, esse peracutos, uel exacte peracutos, quos recentes perperacutos uocant; de quibus statim dicit.

APHORISMVS VII

Vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, & extremè tenuissimo uictu utendum est: ubi uerò non, sed pleniorē uictum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum est, quanto morbus extremis est mollior.

BRASAVOLVS

HUIVS aphorismi rationem atq; seriem colligere poteris apud Hippocratem in libro De ratione uictus in morbis acutis. Est autem aphorismi sententia hæc: In peracutus morbis à principio extremè tenuissimo uictu uti oportet. Hoc probat, quoniam peracutus morbus statim habet extremos labores: idest statim habet summum morbi uigorem, quem statum uocant, in quo cibus subtrahendus est, potius quàm addendus, imò (ut Hippocrates in secundo De ratione uictus in morbis acutis libro, docet) semper de subtractione potius cogitandum est, quàm de additione. Prosequitur Hippocrates, ubi morbus peracutus nō est, extreme tenuissimo uictu uti nō debemus, sed opus est pleniorē uictum adhibere. At quia morbus qui non est peracutus, ad uarios terminos finire potest; nam uel est simpliciter acutus, uel acutus ex decidentia, uel diuturnus, & inter diuturnos etiā gradus assignari possunt: propterea certam uictus formam non dedit, ubi morbus peracutus non est: quia morbi uarijs temporibus summū uigorem quem statum uocant, habent. Dixit igitur, Quum pleniori uictu uti opus erit, tantum cibi dare oportet, quātum uidēs morbum à summo uigore distare, nempe in summo uigore semper subtrahere oportet. His autem ægris plus cibi dandum est, quibus summus uigor distans est: quibus autem minus distans, his minus cibi dandum. Itaque generalem canonem effingit Hippocrates: Summus uigor is est, qui de cibo exhibendo & submouēdo indicium tribuit; ubi sit propinquus, cibus etiam minuendus, ubi remotus, augendus. Hæc est aphorismi summa.

Οσον μὲν οὖν κέρφην τὸ νόσημα. idest, Vbi igitur morbus peracutus.] Legenda est particula Igitur, ac si ex præcedente aphorismo hoc inferat. Galenus intelligit peracutum morbum, qui intra septē dies terminatur, uel in tertio fit, uel quarto, uel quinto, uel ipso septimo. Philotheus uero dicit, κέρφην νόσημα καλεῖ τὸ τέτρατον ἡμέρας ποδισοζωμίου. idest, Peracutum morbum illum uocat, qui in quatuor diebus finit. Aliàs à Galeno hic exacte peracutus uocatur. Orisabius autem hoc modo ad præcedentē continuat. Post eaqum absolutum sermonem Hippocrates de tenui uictu, inquires, Peracutos morbos tenui uictu & exquisitissimo curari, necesse habuit differentias egritudinum dare. Acute dicuntur, quæ finiunt quartodecimo die; aut si multum, usq; ad uigesimum primum diem durant. Acutissimæ uerò ægritudines sunt, quæ quarto die soluantur, uel etiam occidunt; aut si multum, usq; ad septimum diem perdurant, de his loquitur hic Hippocrates, quos peracutos uocat.

Αυτὴν καὶ οὖν δὲ χέρφην πόνος ἔχει. idest, Statim etiam extremos habet labores.] In præcedenti aphorismo Galenus extremos morbos illos uocabat, ultra quos non sunt alij in acutie. Nunc uero quod ab Hippocrate dicitur extremos labores, à Philotheo exponitur, τὰ μέγιστα συμπτώματα οἰοῦ ἀγρυπνίας, συγκοπῆς, idest, Magna symptomata, ut uigilias, animi defectus, & Galenus per labores uel accessiones uel symptomata, quæ Leoniceus interpretatur casus, intelligit; nam hoc genus morbi, statim in uigore est. Quod nihil aliud est, quàm esse in labore extremo & in symptomate. Propterea ab Orisabio dicitur, Statim summi labores fatigāt, hoc periculosi & graues casus urgent. Hæc autem particula Statim, ut Philotheus dicit, significat τὴν χρονικὴν ἀρχὴν τῶν ἐν τρισίῃ ἡμέρησι θεωρουμένων, ἐφ' οἷς οὖν δὲ κέρφην νόσημα, ἀπὸ τῶν μὲν τρισίῃ ἡμέρησι οἱ ἐσχατοὶ πόνοι γίνονται, καὶ ἐκ τῶν ἢ διαγνωσὶς δηλοῦται. idest, Temporarium principium in tribus diebus uisum. In quibus igitur peracutus morbus est, in his usque ad tres dies extremi labores fiunt, & ex his iudicium ostenditur.

Καὶ τῆ ὑστέρας λεπτοτάτη διαίτη ἀναγκαῖον χρεῖσθαι. idest, Et extreme tenuissimo uictu necessario utendum est.] Leonicensus, uel librarius, præterijt illam particulam Necessario: quæ tamen in omnibus Græcis codicibus inuenitur. Hic autem uictus est, nihil penitus dare: unde à Philotheo dicitur, necessarium esse hunc uictum extreme tenuissimū: quoniam ἄνθρωπος τῆ τε τῆσδε ἡμερῶν ἀπαλλάττει τὸ νόσημα, & ἰσχυρῶν δυνάμεων τὰς πέντε ἡμέρας τῆ πανήλειου ἀσπίαν ἰσχυροτέρως, ἢ διότι αὐτὸς ὁ χρόνος ὅλος ἀκμῆς ὄσιν. idest, Intra quatuor dies morbus discedit, & æger potest quatuor diebus integrā inediam ferre, uel quoniam ipsum tempus, summus uigor est. Oribasius uerò dicit, extreme tenuissimo uictu uti oportere, idest aqua calida, deinde causam affert, inquit: Sed si multū occupata est natura ad agonem & pugnam, hoc est crīsim, & multus feruor est in alto, tunc si dederis aliquem cibum ægroto, iam non ob nimium feruorem naturæ concoquitur: neq; uirtus aut corpus augmentatur, sed potius inimica & contraria fit ægritudo, magisq; intenditur febris.

Ὅπου δὲ μὴ ἀλλ' ὑστέρα ἀσπύρεως διαίτη. idest, Vbi uerò non, sed pleniorē uictum contingit adhibere.] Hoc est, ubi morbus non sit peracutus, sed aut simpliciter acutus, aut ex decidentia acutus, aut diuturnus: in his enim indigemus pleniori uictu, non quidem uictu pleno qui sanis conuenit, sed uictu qui sit amplior quàm extreme tenuissimus. Oribasius exprimit hunc uictum esse cremorem pisanæ aut halicæ aut uitellæ ouorum.

Τοσούτου ἰσοκαταβαίνειν, ὁπόσον αὐτὸν νοῦσος μαλθακότερον τῆ ὑστέρω ἢ. idest, Tantum cibi indulgendum est, quanto morbus extremis est mollior.] Galenus hoc modo exponit: Quantum distat à summo uigore, tantum cibo indulgendum est. Tamen posset & hoc modo intelligi, quanto morbus est mollior, idest mitior extremis morbis, scilicet peracutis, tantum cibi indulgendum est. Quam sententiam Philotheus sequitur, inquit: Tantum cibi indulgendum, quantum morbus ab extremis abest, τὸ πρὸς τῆ ἀκμῆς, ἢ τῆ ὀφέω. idest, Hoc est, à summo uigore, uel ab acutis. Vel dicere possemus, quòd extremos morbos diuturnum uocet, & peracutum, sensusq; sit, Tantum cibi indulgendum esse, quantū ab his extremis morbus euariabit. Et hæc uidetur esse Oribasii sententia, qui dicit, Quantum morbus leuior est; idest quantum acutissimus morbus, qui finitur quarto die aut septimo, ab eo qui finitur quarto decimo aut uigesimo, & (si multum) uigesimo septimo: tantum tenuis uictus à pleno distabit. Tamen hæc non uidet esse Hippocratis sententia, sed potius illa quæ superius explicauimus.

In nostro antiquo contextu, & in alijs multis, in huius aphorismi sine consequens aphorismus scriptus est. Nos superflue poni arbitramur.

Recentes interpretes ob prauè interpretatum contextum, hanc conclusionem ab Hippocrate fieri dicunt. In omni ægritudine ultima (ut eorum uerbis utar) & continua nocentia causante, oportet uti diætā tenuissima.

Galenus in fine primi libri De diebus decretorijs, hunc aphorismū integrè exponit, inquit: Quum enim morbus peracutus, statim etiam extremos labores habet, in quo tenuissima uictus ratione utendum est: quum autem secus est, paulò pleniorē uictum, tantum admittere conuenit, quanto morbus extremis mollior clementiorq; sit. Extrema statum morbi appellat, siquidem peracutū quoq; morbum extremos labores statim habere dicit, hoc est accelsiones & symptomata. In secundo etiā De diebus decretorijs, hunc casum ponit Galenus: Adulescens iam quis ualido morbo correptus est, qui in primo quaternione discutietur. Aphorismum in hoc maxime illum imitandum puta, quum peracutus morbus fuerit, statim etiā extremi dolores adsunt, tenuissimo omnium uictu utendum est, nec alimētum quoduis huic adhibueris, nec melicratum, aut huic simile: imò etiam ab aqua, quantū potes abstinere iubeto. Postea sequitur: Hunc ipsum adulescentem ubi septimo die crīsim habitū statueris, paululum prædictam uictus rationē immuta, uel melicratum exhibens, uel aliam huiusmodi quandam potionem morbi naturæ familiarem. Ex quibus etiam colligere potes, modum exhibendū uictum in his morbis. Sed omnia accepta sunt ex libro De uictus ratione in morbis acutis. Galenus uerò aphorismum referens, ubi hic Hippocrates labores dicit, dolores refert. Id uero in causa est, quia Græci eodē uocabulo ad dolores

lores & labores significandos utuntur. Adest & in fine secundi libri De diebus decretorijs, huius aphorismi sententia: & intelligit morbos in septimo terminaturos, uel breuiori spatio. Idem Galenus circa medium octauo libri Methodi medendi, quum diatribon reprehendisset, in hæc uerba prorūpit: Illud prius aestima quod Hippocrates monuit, homo alijs ingenio maximè philosophico, Quum in acumine morbus est, statim tum ultimos labores infert, tum tenui ad ultimū uictu necesse est uti: ubi uerò non, sed licet liberalius cibare, tantum est de ultimo remittendum, quanto morbus ultimis est mitior. Labores nanq; dicit, omnia quæ hominem offendunt: ultimos uerò maximos, quales utique in summo uigore fiunt. Iubet autem referuari in id temporis summam uictus tenuitatem: nihil profecto docens diuersum, ab eo quod alibi dixit, Quum in summo uigore morbus est, tum uictu uti tenuissimo est necesse. Ex his uerò Galenus inferre uoluit, In morborum initijs, summum morbi uigorem prauideri. Tuq; si in omnibus his locis Galenum spectabis, per Extremum, morbi uigorem intelligere cognosces: id est, statum ipsum, in quo sunt extremi labores & fauissima symptomata, & ratione cuius tota uictus ratio ordinatur, & quod morbi tempus medicus statim in principio curationis prænouisse debet.

GALENVS

Sicuti extremos morbos summos nominauit, ita & nūc extremos labores summos appellat: labores autem uel accessiones uel simpliciter casus uniuersos. Etenim accessiones, atq; omnes simpliciter casus maximos possidet morbus peracutus, statim in primis morbi diebus: nam in ipsos statim morbi incidit uigor, qui nihil aliud est, quàm morbi in casibus summum. Et quidem morbus ille est peracutus, qui statim in summo uigore consistit. Statim autem est intelligendū, circa primos quatuor dies, uel paulò ulterius. Idcirco autem extreme tenuiter uictum adhibere conuenit, quoniam uictus tenuissimus morbis iam consistentibus est necessarius, quæadmodum docuit in libro De uictu acutorum, & in hoc ipso aphorismo. Consistit autem morbus peracutus statim in primis diebus. Quod autem sit rationi cõsonum in morbi uigore, tenuissimo uti uictu, alibi est à nobis plenius ostensum. Nunc id tantum dixisse fat erit, quòd si quis propter inflammationes uel febres, quæ à morbis acutis sunt inseparabiles, quispiam ueretur es fatu dignum asserre alimentum, hoc ipsum morbo in suo uigore consistente magis ue rebitur facere. Tunc enim phlegmasiæ maxime existit, ut ipse inquit in libro De uictu acutorum, siue quis per phlegmasias, uelit intelligere illas quæ proprie dicuntur inflammationes, siue etiam libeat febres unà complecti, secundum antiquam uocabuli accessionem. Accedit ad hæc, quòd melius est naturam permittere uacare circa morbi cõditionē, morbo in suo uigore consistente, neq; distrahere ipsam ad cibos recenter assumptos conficiendos: hæc quidem ratione quum morbus consistit, uictu tenuissimo oportet uti. Hoc ergo supposito, in alijs morbis qui suum uigorem sunt posterius accepturi, non licet asserre statim ab initio tenuissimū uictum. Nam prius homo morietur, quàm morbus in uigore cõsistat. In quibus uerò morbi uigor statim futurus est, hoc est in primis quatuor diebus, in his possumus uictu extreme tenuissimo uti: quum uero etiam uires tolerēt in ediam omnimodam, & solius melicrati exhibitionem, & ptisanæ succum, paucum omnino, licet adhibere. Talis quidem est tenuissimus uictus. Qui uero hoc minus tenuis existit, quem etiam pleniorē nominauit, illis cõuenit morbis qui posterius in suo debent uigore consistere, in quibus præcipit tantum à uictus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis recedit, hoc est à uigore summo. Hoc enim proximo existente, paulò pleniorē uictum asseremus: longius uerò distante plus, & quanto tardior fore summū morbi uigorem expectabimus, tantū uictus figuram cõmutabimus.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, Sicuti in præcedenti aphorismo extremos morbos summos & maximos nominauit: ita in presenti, labores extremos, summos & maximos uocat. Intelligit uero per labores, quos Græce πόνος dicit, uel ipsas accessiones, uel simpliciter omnia symptomata, quæ à Leoniceno casus uocantur. nam peracutus morbus statim primis diebus maximas accessiones habet, & omnia symptomata sunt maxima: nec istud mirum est, quoniam idem morbus statim est in uigore: uigor autem nihil aliud

est, quàm summum morbum in symptomatibus.

Quod legitur, Sicuti extremos morbos summos nominauit. legendū est, Sicuti prius extremos morbos, maximos nominauit. Nam Græce est, *ὡσπερ ἐμπλοδοῦν ἰσχυρὰ νοσήματα τὰ μέγιστα πρὸς τὸ γόρδον*. Et quod sequitur, Labores summos, Græce est *πίπυς πῶς μέγιστος*, idest, labores extremos.

Quod etiam legitur, Nam in ipsos statim morbi incidit uigor. Verbum Incidit, Græce est *συνεπιπέσει*, idest coincidit.

SECUNDO docet, morbum peracutum illum esse, qui statim in suo uigore consistit. Opus uero est intelligere Statim, idest circa primos quatuor dies. Vel paulò ulterius, scilicet usque ad septem.

TERTIO docet, in his morbis statim uictum extreme tenuem adhibendum, quia uictus hic morbis in summo uigore consistentibus conuenit, ut in locis citatis docuit. Morbus uero peracutus statim in primis diebus in summo uigore est. Quod uero in morbi uigore uictu tenuissimo uti oporteat, alibi scilicet in libro De uictu acutorum, à Galeno demonstratum est. Sed nunc istud præscire satis est: si ob inflammationes uel febres, quæ à morbis acutis semper inseparabiles, quispiam dubitet asserere alimentū, tanto magis dubitabit morbo in suo uigore consistente: nam tunc phlegmasiæ potissimum fiunt, ut Hippocrates in libro De uictu acutorum dicit. Vel ergo per phlegmasias proprie inflammationes intelligat: uel simul etiam febres secundum antiquam uocabuli acceptiōnem, nihil refert. Addeq; quū morbus in suo uigore est, melius est permittere naturam circa morbi coctionem, neq; illam distrahare ad cibos: unde hæc est ratio, cur tenuissimo uictu uti oporteat morbo iam consistente.

Quod legitur, Quod si quis propter inflammationes. Illa particula Quis, uacat. nam statim additur Quispiam. Et illa particula Inflammationes, Græce est *φλεγμονάς*. De phlegmone autem in alijs libris ubertim egimus.

Quod etiam legitur, Vel febres, quæ à morbis acutis sunt inseparabiles. Græce est, *ἢ πῶς πυρετὸς πῶς ἀκρωσίς τῶν ὀξείων νοσημάτων*, idest, Vel febres morborum acutorū inseparabiles. Hic dubium incidit, quoniam uidetur à Galeno dici, morbos acutos inseparabiles febres habere. Ideo acutus morbus absque febre inueniri non poterit, tamen in quinto libro, aphorismo trigésimo, nonnullos acutos morbos absq; febre refert, ut comitialis, apoplexia. Respōdemus, à Galeno simpliciter non dici, morbos acutos omnes inseparabiles febres habere, sed aliquas esse febres ab aliquibus inseparabiles.

Quod legitur, Tunc phlegmasiæ maxime existunt. Noster antiquus codex in prima lectione legit *φλεγμασίαι*, ut etiam facit Aldinus. In secunda uerò habet *δερμασίαι*, idest caliditates & incensiones. Quam dictionem reprobare non audeo: tamen & phlegmasiæ non à pituita, sed à phlegmone, idest inflammatione atq; accensione dicuntur.

Quod etiam legitur, Ad cibos recenter assumptos conficiendos. Hæc particula Conficiendos: Græce est, *κατὰ γαστήρα*. Integra enim Græca series hæc est, *εἰς τὴν τῶν ἀφ' ἡμῶν λυφθόντων σπιῶν κατὰ γαστήρα*.

QUARTO, his suppositis quæ prædicta sunt, in alijs morbis qui non sunt peracuti, sed summum uigorem posterius habent, statim in principio tenuissimus uictus adhibendus est: quoniam prius morietur cum hoc uictu, quàm possit ad summum uigorem peruenire. Sed quum morbi uigor primis quatuor diebus sit, possumus uti uictu extreme tenuissimo, & si uires ferant, omnimoda inedia, & solius melicrati exhibitione, & pauco ptisanæ succo, quia hic est tenuissimus uictus, secundum quod uires expent.

Quod legitur, Quum uerò etiam uires tolerant inediam omnimodam. hæc particulæ Vero etiam, superflue sunt. Græce enim est, *φρόσους τῆ δυνάμειος καὶ ἀσπίαν παντελή*. id est, Quum uires tolerant inediam omnimodam. At quum de uocabulo ἀσπία, superius ab Hippocrate & Galeno mentio facta sit, & deinceps futura sit, scito ἀσπίαν esse inediam. ἀσπίας uerò Græci illos uocant, qui appetētia carent. Vnde Galenus in primum librum Epidemiorum Hippocratis, sectione uigesimanona, inquit. Appellant Græci appetentia carentes, qui cibum non sumunt ἀσπίες, qui uero oblatos fastidiunt ἀφασπίες. Illa etiam particula Licet adhibere, uacat.

QUINTO docet, uictum tenuissimo minus tenuem, quem pleniorē uocauit, illis morbis

morbis cōuenire, qui suum uigorem posterius habebunt, in quibus iubet tantum à uictus tenuitate declinare, quantum morbus ab extremis, idest à summo uigore recedit. nam si cito summus uigor futurus sit, non tamē ut in peracutis, tunc uictum paulo plenorem dabimus. si uerò longius distet, magis plenum dabimus: & quanto summus uigor est tardior, tantò uictus figuram ad magis plenum commutabimus.

Quod legitur, Longius uerò distante plus. hæc particula Plus, Græcè est *πλεον ἄδσο* *τῶν*, idest magis plene.

Sed tu hic forte dubitabis, quia pleniorē uictum his qui posterius consistere debent, exhibendum præcipiat, at plenus uictus is est qui non solum uires seruat, sed etiam auget: Verum nullus est morbus, in quo uires augere oporteat: Igitur nec uictus plenus adhibendus. Respondemus, in hoc loco non intelligi uictum plenum ut superius fecimus, sed comparando ipsum ad tenuem & tenuissimum.

Dubitant recentes an status sit quū symptomata fauora fuerint. Distinguunt ipsi statum quo ad materiam, & quo ad symptomata, quam distinctionem nos absurdam esse putamus, quia tēpora morbi symptomata faciunt, & in omni morbo in statu semper sunt fauora symptomata, & in laterali morbo, & in quocumq; altero. Intelligo autem statum quo ad materiam (ut eorum more loquar) uel quo ad morbum, esse etiam statum quo ad symptomata.

APHORISMVS VIII

Quando morbus in suo uigore cōstiterit, tunc uictu tenuissimo utendum est.

BRASAVOLVS

ANTIQUI interpretes in huius aphorismi ordine dissentiūt, nam aliqui præcedenti iungebant, alij seorsum scribi uoluerunt; tamē quicquid sit, cum Galeno dicamus esse partē quandam artis, quæ uictum conuenientē adhibere docet. Dicitum est enim in præcedenti aphorismo, ubi morbus peracutus est, statim summos labores habere, idest statim esse in uigore, ideo tenuissimo uictu utendū. At ne quis putaret solū esse usum tenuissimi uictus, quando morbus peracutus est: propterea in omni morbo regulam quandam uniuersalē proponit, inquit, In omni morbo opus est tenuissimo uictu uti, sed non in omni morbi parte: at solū in ea in qua est summus morbi uigor, tūc enim est maxima materia pugna cum natura. ne igitur à cibus natura impediatur, abstinere oportet, & solum melicratum exhibēdum est, uel aliquod simile, quod naturā non impediat. Quum igitur morbus in suo uigore, idest in statu constiterit, tunc tenuissimo uictu uti debemus. Hunc aphorismum ad uictus rationem pertinere Orbasius dicit. uult enim ut cognoscant medici, non solum morborum habendam esse sollicitudinē, & præcautionem, sed & temporum distinctiones in omnibus affectibus prospiciēdas. Nam omnis ægritudo, siue tarda, siue acuta est, quatuor tempora sua habet, Initium, augmentum, statum, & declinationem. Atq; id Hippocrates innuit, ubi non est acuta, inquit, aut peracuta sed longa, non coerceas ægrum à cibo, in initio, sed dum uenerit ad statum, tunc ipsum abstrahere. Quod si illum uolueris per initia cibo abstinere, non poterit per uires ad statum uenire. In statu cibo interdicit, ut uacet natura ad expellēdos humores, & non coctionem ciborum. Hæc Orbasius. Philotheus quoq; eandem sententiam sequi uidetur inquit, *ἐν ταῖς πῶσι πρὸς τὴν κερὰν τῆν νοσημάτων ὁ ἰπποκράτης ἐπέλεχται. κερὰ δὲ εἰσι τῆν νοσημάτων πῶσιν ἀρχή, ἀνάστασις, ἀκμή, καὶ παρακμή. ἢ μὲν οὖν τῆ ἀρχῆ, καὶ τῆ ἀναβάσει ἀδρότερος διάταξις κελεύεται χρῆσθαι. ἢ δὲ τῆ ἀκμῆ, λεπτότατη, οὐ παχυτάτη. ἐπειδὴ τὰ σπία ἔσοθω δυνάμει πείσθηται πεφύκασι. καὶ οὐ ἐν τῆ ἀκμῆ, ὅτε ἡ φύσις ἀγωνίζεται, πρὸς τὸ νόσημα παραρῶν ἀδρότερον προφύλαξι, πρὸς φρονεῖ τῶ νοσήματι. φέρεται δὲ πρὸς τὴν προφύλαξιν, καὶ εἰς τὴν ταλαπωρέται. εἰ δὲ πάλιν ἐν προφύλαξιν καταφρονήσει ἀγωνισμένη ἐπὶ τῶ νοσήματι, ἀπεπνεύσει μὲν ἢ προφύλαξι, σιωπῆ γινέται τῶ νοσήματι. idest, Hic de morborum temporibus Hippocrates differit, morborum autem tempora quatuor sunt, principium, augmentum, status, inclinatio. In principio quidem, & augmento plenorem cibum adhibere oportet, in statu uerò tenuissimum non crassissimum, quoniam cibus à potentia cōcoqui aptus est. Si igitur in statu quando natura contra morbum pugnat, cibum plenorem præbueris,*

morbum negligit. fertur autem ad cibum, & ob hoc defatigatur. Si uero rursus cum morbo pugnans nutrimentum despexerit, incoctum nutrimentum cum morbo cooperatur, id est fert suppetias morbo, & illum auget.

Hic aphorismus ab Hippocrate post principium libri De humoribus, sumi potest. Aphorismus uero in omni morbo salubri intelligi debet, quia status semper est inter tempora breuissimus. propterea uti possumus uictu tenuissimo, id est uel dare melicratum, uel nihil penitus. Non autem ut recentes dicunt, quod intelligi oporteat tenuissimum uictum quo ad alia tempora, quoniam Hippocrates & Galenus, quando dicunt tenuissimum uictum, eundem uictum secundum suam formam semper intelligunt. Aphorismus quoque intelligitur constante uirtute, non quidem ut prius, sed parum etiam debilitata.

Idem aphorismus à Galeno refertur in octauo Methodi medendi, ex quo infert, in principio curationis non esse probum medicum, qui morbi statum non cognouerit. in modo & in decimo Methodi docet, in initio morbi duo spectanda esse, à quibus cibandi consilia petuntur, morbi summus uigor, & aegrotantis uires. In secundo etiam De ratione uictus in morbis acutis libro hæc sententia proponitur, & Galenus sectione decima quinta interpretatur, inquiens: quod in aphorismis scripsit Hippocrates, id & in præsentiarum persequitur, in morbi omnis uigore, tenuissimo utendum uictu præcipiens.

Ὅταν δὲ ἀκμῶς ὁ νόσος, id est, Quando morbus in suo uigore consistit. Hoc est, in statu & in tali tempore, à quo si recedat, inclinatur, & est summa pugna morbi cum natura. *Τότε τὴν λεπτότατην διαίτην ἀναγκαῖον χρῆσθαι*, id est, Tunc uictu tenuissimo utendum est, qui est uel dare melicratum, uel succum ptisanæ, uel nihil penitus.

GALENVS

Hic pariter sermo pars quædam est artis, quæ docet uictum conuenientem adhibere, qui à nonnullis seorsum scribitur per uerba nuper dicta, ab alijs uero antecedenti annectitur aphorismo, eo modo quo antea scriptus est. Docet autem nos, utcumque scribatur, unam & eandem uictus rationem antiquo magistro præcipiente: Vbi morbus in suo uigore consistit, uictu tenuissimo utendum est, tum propter casuum magnitudinem, tum propter morbi coctionem. Neque enim distrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cum eo tempore uni humorum noxiorum coctioni fortiter uacet, & haud ita multo post ipsos sit euictura. Sic enim ostendimus & in tractatione De crisi bus. Nunc uero de his tantum morbis sermo transigitur, in quibus omnino, & curationem, & uictus intendimus rationem: hi uero sunt in quibus post uigorem sequitur declinatio. Nam quorum summum uigorem excipit mors, in his parte artis utimur, quæ prognostica nominatur, id quod futurum sit prænunciantes, ne euentus rerum nostro adscribatur errori. Hæc igitur tibi sit una indicatio sumpta ex morbi temporibus ad uictus rationem, altera uero à uiribus aegrotantis, quam in sequenti docet aphorismo.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, hunc aphorismum esse partem artis, quæ docet uictum conuenientem adhibere, qui sub eadem scriptura à nonnullis præcedenti aphorismo iungitur, ab alijs seorsum scribitur.

SECUNDO docet, quicquid sit, uel seorsum scribatur, uel præcedenti iungatur, una & eadem speculatio ab Hippocrate præcipitur: quæ est, ubi morbus in uigore summo est, ob duo tenuissimo uictu uti oportere. unum est symptomatum magnitudo, aliud morbi coctio, quia si cibum demus, naturam distrahimus, quæ distrahi non debeat ad alteram nouam coctionem, quum circa humores morbum faciētes sit occupata, & cito sit euictura.

Quod legitur, Docet autem nos utcumque scribatur, unam & eandem uictus rationem, antiquo magistro præcipiente: hæc particula, uictus rationem, legi debet, speculationem. Græcè enim est *ὅτι τὴν κατὰ ἀνάγκην διαίτην*, id est unam & eandem speculationem.

Quod etiam legitur, Humorū noxiorum, Græcè est *τῶν νοσοποιῶν χυμῶν*, id est humorum morbos facientium.

TERTIO docet, quod in libro De crisi bus sic ostendit de his morbis, in quibus & curationem & uictus intendimus rationem: unde in solis salubribus morbis intelligit, & qui ad inclinationem perueniunt, nam hi qui in statu moriuntur, debent solum prædicti, & prognosticari ad mortem, non autem curari, ne ignari existimemur, si non prædixerimus

rimus

rimus futuram mortem, & morbum ad declinationem non peruenturum.

Quod legitur, Nunc uero de ijs tantum morbis sermo transigitur: Græce est, κατ' ἐκείνα ἀγλόνται τὰ νοσήματα τῷ λόγῳ πάντος ἀνομιλίῳ. idest, De ijs uidelicet morbis sermo totus perfectus.

Quod etiam legitur, In his, parte artis utimur, quæ prognostica nominatur. legi debet, In his parte artis utimur sola, quæ prognostica nominatur. ubi uides deesse partem solam. Græce enim est, ἕξ πλεοναστικῶ μέρει τῆ τέχνης πλεοναστικῶ μόνῳ. Parte artis quæ ad prognostica pertinet, sola utimur.

Dubatur, Nunquid ægri in statu moriantur, Respondemus, Aliquos in augmento mori, aliquos in statu, ut alibi Galenus sentit; nullus in principio, uel declinatione.

Dubatur præterea, An morituri sint solis prognosticis relinquendi. Respondemus, Amicis & affinis prædicenda mors est, postea uictu regendus æger, & aliqua parua adhibenda, ne à medico desertus esse uideat; qui tamen egregia prælidia agere non debet, ne illa quidem uera, & suis temporibus adhibita, utilia infamētur: quod à multis fit artis ignaris, illam in derisum protrudentibus, quum omnium pulcherrima sit & necessaria. Deniq; infert, Hanc esse unam indicationem ad uictu rationem ex morbi temporibus sumptam. Altera uero erit ex ægrotantis uiribus, quam in sequenti aphorismo docebit, De quibus etiam duabus ad uictum exhibendum intentionibus, Galenus ubertim in decimo Methodi medendi libro agit.

APHORISMVS IX

Coniectari autem oportet, an æger cum uictu sufficiat perdurare, donec morbus consistat, & nunquid prius ille deficiat, nec possit cum uictu perdurare, uel morbus ante deficiat atque hebetescat.

BRASAVOLVS

NE PVTES ægro morbi ratione cibum unquam exhibendum, sed solum ratione uirium, nempe morbus ut morbus est, continuam inediã expostulat. At quia æger in hac inedia perdurare non posset, ideo si quid adhibetur, est ratione seruadãrum uirium: unde hic aphorismus est fere omnium horum aphorismorum modus & ratio: nempe dictum est, quãto morbus est summo uigore mollior, tantum uictui addendum: dictumq; est, In peracutis etiã nos extreme tenuissimo uictu uti debere: & in uigore, tenuissimo uictu utendum: unde prædictos aphorismos nunc modificat, inquit, Uictum ratione uirium exhibendum esse, nam opus est omni morbo coniectari, an æger quum tali uictu, quem cepimus, usq; ad statum perdurare possit, uel potius si eo uteretur uictu, prius deficeret, nec posset cum uictu perdurare, uel morbus prius deficiat: idest considerare oportet, an uictus possit ægrum usq; ad statum seruare, uel non seruare: nam si seruabit, morbus deficiet: si non seruabit, tamen eo uictus genere uti uoluerit, deficiet ipse antequam perueniat ad statum. Oribasius uult hoc cognoscendum esse ex urinis atq; egestionibus: nam si coctæ sunt, cognosces uirtutes naturales ualidas esse: similiter & pulsus si sunt fortiores, & respirationes thoracis rationabiles, scies uirtutes cordis fortes esse. Pari modo, si memoriã uel cogitationem integram habet æger, uel facillime in lecto mouetur, uel surgit sine animi defectu, cognosces uirtutes animæ ualentes esse, & per hæc omnia deprehendes, poterit ne tolerare morbum, an non. At quia si uolumus uirtutes nutrire, simul nutrimus & humores, melius est continere uirtutes & nutrire affectum usq; ad statum, ne ante statum deiciatur uirtus: uerbi gratia, Aliquis domum suam nutantem statuit deicere, sed artifices qui hic consuluntur, subiiciunt ei fulcimina, atq; sic tuti domum tollunt, nam sciunt continere. Sic itaque & medicus debilem naturam nutrit cibo, & sic molitur prælidia. Hæc Oribasius.

Σωτηρικαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσήοντα, εἰ ἕξει τὴν πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου. idest, Coniectari autem oportet, an æger cum uictu possit perdurare, donec morbus ad summum uigorem perueniat.] Cum illo scilicet uictus genere, quod ipsi à principio instituit.

Καὶ πρότερον ἐκάνθη ἀπαιθῆσαι πρότερον, καὶ οὐκ ἔβαρκεῖσι τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσθ' πρότερον ἀπαιθῆσαι, καὶ ἀμβλυώσται. idest, Et nunquid prius ille deficiat, & non possit cum uictu perdurare, uel morbus ante deficiat atq; hebetescat; quum enim potest perdurare in illo uictus genere, seruandus est; quum non possit, aliquid addendum. Philotheus dicit, quod hic aphorismus πάντων ἔχει τὴν γένειαν. παραμυτρῆν δ' εἰ τὴν δυνάμιν τοῦ νοσήματι. καὶ εἰ μὴ τῶν τῶν πῶς τὸ εἶδ' τὸ νοσήματι εὐραὶ ἀνταρκούσαν, ἢ ἕλιγον διαταῶν λεγῆναι ἴσως. εἰ δὲ τὸ ἀνελπιῶν, τὸ μὴ νόσημα ὑπὸ πολὺ ἔβαρκεῖν, τὴν δὲ δυνάμιν ἀπλήγουςαν, ἀδρότερος, ἢ τὸ δυνάμιν τὴν δυνάμιν ἀνταρκούσαν ἢ τὸ νοσήματι. idest, Talem habet sententiam, Vires cum morbo metiri oportet, & siquidem has ad morbi speciem sufficientes inuenieris, equaliter, paucum uictum tenuiter exhibere poteris. Si autem e contrario, morbus quidem diu sufficiens, uires autem deficientes plenius, ut uires possint cum morbo pugnare.

Dubitatur, An quandoq; ratione morbi pleniorum uictum dare conueniat. Respondemus, id fieri posse in morbo pestilenti, ut cibus humori uenenofo mixtus naturam suam perniciosam remittat.

GALENVS

QVia in superiori aphorismo tantum iussit ab eo, qui extreme tenuis uictus nominatur declinare, quāto morbus mollior extiterit, quā sit eius uigor, nunc in hoc loco alteram adijcit intentionem, ut quantitatem declinationis exquisitè noscamus. Est autem hæc intentio uis ipsa ægrotantis, cuius gratia nutrimus, neq; enim morbi causa. Quum enim uis ita robusta fuerit, ut speremus ipsam posse perdurare totū tempus intermedium, usq; ad summū morbi uigorem, cum tali uictus forma, tunc exquisitam habebimus declinationis (quam diximus) quantitatem. Quod si imbecillior extiterit, adijciendum aliquid uictui, & plenior est adhibendus, tantum scilicet, quantum natura imbecillior expostulat. Quocirca aliquando in ipso morbi uigore, ubi casus aliquis interuenerit, robur naturæ dissoluens, nutrire cogimur. Effet autē hic sermo pars totius offerendi alimenti rationis. Vnde si quis, & hunc & priorem atq; sequentem aphorismum unum fecerit, non aberrabit. Ego uero in partes secans expono, quoad fieri potest, doctrinæ gratia clarioris.

BRASAVOLVS

PRIMO à Galeno edocemur, in hoc aphorismo alterā intētionem adijci, ut quantitatem declinationis uictus, exquisitè noscamus. Intentio uero est uis ægrotantis cuius gratia nutrimus, nam morbi causa non nutrimus, imò potius morbus ut morbus indicat cibi ablationem.

SECUNDO docet, quum ægrotantis uis robusta fuerit, ut speremus posse perdurare usq; ad summum morbi uigorem, cum uictu iam cœpto: tūc habebimus exquisitam uictus declinationem. At si uis imbecillior fuerit, aliquid uictui adijcere oportet, tantumq; adijcere, quantum imbecillior natura expostulat.

TERTIO docet, quandoq; in summo uigore exhibendum esse cibum & nutriendum, quando symptoma aliquod superuenerit, robur naturæ dissoluens.

QUARTO dicit, & hanc sententiam esse partem totius rationis afferendi alimentum, unde putat præcedentem, præsentem & sequentem aphorismum pro uno accipi posse, & continuari; tamen ipse distinxit gratia clarioris doctrinæ.

APHORISMVS X

QVibus igitur statim morbus consistit, his statim tenuis uictus adhibendus est: quibus uero posterius debet consistere, his & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud cibus subtrahendus, prius uero uberior agendum, ut æger sufficiat.

Brasauo

HIC aphorismus eandem fere sententiam habet cum illo, ubi morbus peracutus est, statim extremos habet labores: tamē Galenus notat, hunc esse uniuersaliorem: quia ille in peracutis, hic in omni morbo simpliciter intelligit. Tamen si consideremus, qui nam sint morbi qui statim consistant, peracutos esse deprehendemus: unde sola est in uerbis differentia, quia hic uerbis ad peracutos non se determinat Hippocrates, quāuis re sint illi qui statim consistunt: superius uero ad peracutos uerbis & re se determinat. In illis igitur morbis, in quibus statim à principio futurus est summus uigor: in his etiam statim & à principio tenuis uictus adhibendus est. Vel intelligamus in simpliciter acutis, ut sensus nō sit, Quibus statim, id est primis diebus: sed breui tempore, ut sunt simpliciter acuti, in quibus breui tempore ad summum uigorem peruenitur, & quibus tenuis uictus competit: nam peracutis tenuissimus est necessarius, non autem tenuis. Itaque uniuersalior erit hic aphorismus, quam ille ubi morbus peracutus est. Illis uero quibus posterius status est futurus, his & in tempore consistentis, & parum ante cibum subtrahendus est, ut natura tunc maxime occupata circa duas materiae coctiones non occupetur: materiae, inquam, peccantis & cibi, sed ante summum uigorem uberius nutrire debemus, ut aeger usque ad hunc summum uigorem perdurare possit. A Philotheoq; hic aphorismus eodem modo exponitur, dicente: ἐπὶ πῶς τὸ κρεῖον ἀελεῖται, ἢ φροῖν, δὲ σκοπῶν, ἐφ' ὧν μὴ δεῖν ὑδῆως ἢ ἀκμῆ, ἢ λεπτῆς διαταῆς, ἢ τὰ παραθήματα πλὴν φύσιν. ἐφ' ὧν δὲ μὴ ὑδῆως, ἀλλ' ὑπόρου, ἢ τούτου δὲ τῆ ἀκμῆ, ἢ σμικροῦ πρὸ αὐτοῦ, τὸ τετιπὸν πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν, πᾶσαι πλὴν τροφῆς, ἢ δὲ τῆ πρόδου χρόνῳ ἢ ἀκμῆς, ποτῆρος, τῶν τε ἀσθενῶν διαταῶν, καὶ ἢ λύσης καὶ ἰπποκράτους, ὡς αὐτὸν ἔχει οὐκ ἔστιν ὁ νόσος. ἐστὶν οὖν κριτικὸς λόγος πρὸς πάντων νοσημάτων ἀρφαρομένων, οὐ μόνον γὰρ ὑπὸ τῆν κατὰ φύσιν νοσημάτων, ἢ ὄφειλον ἢ τῆ ἀκμῆ δὲ λεπτῆς διαταῆς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆν χρόνῳ, καὶ ὑπὸ τῆν λοιπῶν. id est, Amplius de tempore disputat, & dicit, Oportet considerare, in quibus est statim summus uigor, & tenuiter cibum exhibere, ne natura perturbetur. In quibus autem non statim, sed posterius, in his in summo uigore, & parum ante ipsum, hoc est ante duos uel tres dies à cibo abstinere oportet. In tempore uero ante summum uigorem, uberius, hoc est plenius cibum dare. Et solutio secundum Hippocratē, ut aeger sufficiat. Est igitur uniuersalis sermo de omnibus morbis demonstratiuus. Non solum enim in peracutis uel acutis in summo uigore, tenuiter cibum exhibere opus est, sed & in diuturnis atque reliquis.

Hic aphorismus ex tertio De ratione uictus in morbis acutis libro, ab Hippocrate elici potest, & ex libro De humoribus, eiusdem.

Galenus in libro De humoribus, huius aphorismi meminit & sequentis, inquiring: Quum Hippocrates praedixisset conueniēter, Quibus statim uigor adest, statim tenuis uictus adhibendus. Quibus uero ad illum & ante, tenuis, prius liberalior conuenit, ut aeger morbum sublineat.

οἱ πρὸς οὖν αὐτίκα ἢ ἀκμῆ, αὐτίκα καὶ λεπτῆς διαταῆς. id est, Quibus igitur statim morbus consistit, ijs statim tenuis uictus adhibendus est, quia in statu hoc genere uictus uti debemus.

οἱ δὲ ὑπόρου ἢ ἀκμῆ, δὲ ἐκείνου καὶ πρὸ ἐκείνου ἀφαιρέσιον. id est, Quibus uero posterius debet consistere, ijs & in ipso consistendi tempore, & parum ante illud, cibum subtrahendus. Subtrahendus uero, ut dicit Oribasius, ne subministrant naturae ad concoctionem ciborum, sed uacant ad expellendos humores.

ἐμπροσθεν δὲ ἢ ποτῆρος διαταῆς, ὡς αὐτὸν ἔχει οὐκ ἔστιν ὁ νόσος. id est, Prius uero uberius agendum, ut aeger sufficiat, scilicet peruenire usque ad statum. Oribasius hoc intelligere uideatur post morbum: nam dicit, Superiore autem tempore solutoq; morbo, propter uirtutem refice uberius, ut possit sufferre is, qui post tantum laborem ad suam pristinam properat sanitatem: qui si ita intelligat, non consentit Hippocrati.

Hic pariter sermo eandem sententiam habet cum priore, nisi quod est uniuersalior. Prius enim in peracutis morbis dicebat, quod statim in ipsis tenuissimo uictu uti oporteret. Hic uero simpliciter de omnibus morbis pronunciat, quibus statim consistendi tempus futurum est, hoc est non multo post primam accessionem, iubens ob id tenuem adhibere uictum. Quae uero sequuntur, manifesta, quum eidem hęreant sententiae.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, hunc aphorismum praecedentis sententiae, non tamen immediate praecedentis inherere, & illo uniuersalio rem esse. unde prius dicebat, In peracutis morbis statim tenuissimo uictu uti oportere; hic uero simpliciter de omnibus morbis pronunciat, quibus statim, id est non multo post primam inuasionem, consistendi tempus futurum est, is tenuis uictus adhibendus est.

Quod legitur, Hic pariter sermo eandem sententiam habet cum priore, nisi quod est uniuersalior. Graece habetur, *καὶ οὗτος ὁ λόγος ἐπι αὐτῆ ἐχεται γνώμης, εἰρηται δὲ καὶ καθολικώτερον τὸ πρόδικον.* id est, Et hic pariter sermo eidem inheret sententiae, dicitur autem & uniuersalior priore.

Quod legitur, Non multo post primam accessionem. hoc uocabulum Accessio; hic est *εἰσβολή*. quod interpretandum putamus Inuasionem, non multo post primam inuasionem, uel aggressionem.

APHORISMVS XI

In accessionibus abstinere oportet: nam cibum dare nocuum est, & quibus per circuitum fiunt accessiones, in ipsa accessione abstinere oportet.

BRASAVOLVS

HIPPOCRATES in libro De humoribus, hunc aphorismum ad uerbum scripsit, inquit, Nec in accessionibus quae certis statibus ue diebus, circuitibus fiunt, cibaria porrigito, neque sumere cogito: sed potius prioribus ante decretorium demito. Potest etiam ex quarto De ratione uictus in morbis acutis sumi: & Celsus capite sextodecimo secundi libri dicit, Initia morborum primum famem sitimque desiderant; ipsi deinde morbi moderationem, ut neque aliud quam expedit, neque eius ipsius nimium sumatur. Hic uero docet Hippocrates, quomodo medicus particulariter & conuenienter cibum aegro offerre possit, & sensum facit, In accessionibus semper a cibis abstinere iubeto, nam cibum dare nocuum est: nempe naturam circa materiam morbi occupatam repellit, & materiam ipsam auget. Quod non solum in morbis non intermittentibus intelligito, sed etiam in illis morbis, in quibus accessiones per circuitum fiunt. In his enim in ipsa accessione a cibis abstinere oportet: nocuum enim esset in illa cibum praebere.

Philothaeus ita aphorismum introducit, *Διδάσκει πότε δὲ τρέφειν, καὶ δὲ ἀσκα πότε οὐ δὲ.* id est, Quum edo curret quando nutrire opus sit, nunc docet quando non est opus.

Ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι ἀποσιμεῖται καὶ. id est, In accessionibus abstinere oportet, scilicet a uictu: nam in ipsis accessionibus, Galenus per accessionem in sequenti aphorismo id tempus circuitus intelligit, in quo aeger affligitur. Imò idem Galenus in libro De morborum temporibus, hunc aphorismum & praecedentem adducit, inquit, Quum enim praedixisset conuenienter, quibus statim uigor adest, statim tenuis uictus adhibendus, quibus postea ad illum & ante, tenuis, prius liberalior conuenit, ut aeger morbum sustineat, intulit, In accessionibus abstinendum esse: docens nos, uidelicet solum id tempus, quod accessionem uocat, obseruandum esse: nunquam enim in hoc nutrimus, uerum in reliquo omni tempore remissionis; interdum in alia eius parte, quia ex simplici interim declinatione, interdum ex declinatione & interuallo compositum est. Certum est, in hoc loco Galenum per accessionem, principium, augmentum, & statum intelligere: nam statim unum circuitum in duas partes diuidit: in accessionem, quam *παροξυσμὸν* uocat, & remissionem uel decessionem: ut manifeste appareat, remissionem contra accessionem distinguere. Quum uero remissio, declinatio sit: accessio, reliquum circuitus, id est

idest principium, augmentum, & statum complectetur. Sicq; hic Galenum recte conside-
res, uult primum accessionis insultum, quo periodus idest circuitus incipit, esse princi-
pium: ideo dicit, à Græcis *ὑποσημασίαν* nuncupari, idest febris significationem.

Pro huius autem aphorismi & quorundam sequentium intellectu, necessarium est de
morborum temporibus secundum Hippocratem & Galenum nonnulla tractare. Gale-
nus in libro De morborum temporibus, uult *κρίσις*, idest morborū tempora ætatibus
comparari. Sicut enim animal principium habet, cremētum, statum, & declinationem:
eadem in morbis inueniuntur, sed modo diuerso. Ut autē hunc modum cognoscamus,
scire oportet, apud Galenū & omnes antiquiores medicos, esse duplex genus febrim;
nam aliquæ sunt intermittentes, aliquæ non intermittētes. Intermittentes illæ sunt, quæ
diem uel dies uel horas quietis habent, non intermittētes continuo affligunt. Nunc de
intermittentibus primo agemus, quæ sunt uel quotidiana uel tertiana uel quartana. In
istis, à Græcis *πρίσις* dicitur, quod Latini circuitū uocant, totum illud spatium à pri-
mo insultu unius febris, usq; ad primū insultum alterius febris: ut in quotidiana est spa-
tium uiginti quatuor horarum, in tertiana spatium quadraginta octo horarum, in quarta
na spatium septuagintaduuarū horarum. Nunc exemplum de temporibus in tertiana fe-
bre assignemus, ut Galenus facit. Quod fiet commodius, si prius animaduertemus ali-
qua esse uniuersalia tempora, alia particularia. Uniuersalia totum morbum in partes di-
stinguunt; particularia singulares circuitus. In tertiana igitur quando corpus adeo alge-
scit, ut sensus frigoris habeatur, initium uel principium nuncupatur à Græcis *ἀρχή* di-
ctum, quamuis & huius frigoris primus insultus à Græcis etiam *ὑποσημασία*, idest febris
significatio nominetur. Cum uero paulatim frigus deponi incipit, ut inter calorem & fri-
gus conflictatio quædam sit, tempus inæqualitatis à Latinis, à Græcis *κρίσις ἀνωμαλίας*
uocatur. Cum uero calor crescit, incrementum est uel augmentum uel ascensus, à Græ-
cis *αύξησης, ἐπίδοσις, & ἀνωθείσις* dicitur. Postea cum stare uidetur, consistentia est *στάσις*,
idest status, uel *ἀκμή*, idest summus uigor. Deinde calor incipit auferri, tuncq; inclina-
tio uel declinatio uel remissio, à Græcis *παρακμή & μείωσις* appellatur. Deniq; tota fe-
bre ablata, tempus illud usq; ad alium circuitum, interuallum, uel integritas, uel quies, à
Græcis *ἀνωροθία*, idest infectoria dicitur. Omne uero tempus ex his sex præcitatibus tres
partes habet, principium, medium, & finem; cuius rei exemplum in augmento condone-
mus. Principium augmenti naturam sapit principij totius morbi, uel temporis inæqua-
litis: finis augmenti status naturam sapit: mediū augmenti ab extremis multum distat.
Hæc secundum Galeni sententiam dicta sint. Tamen est alter modus uniuersalior diui-
dendi hæc tempora, ut in accessionem & inclinationē diuidatur; & accessio tria tempo-
ra capit: principium, augmentum & statum. Inclinatione uero declinationē & interuallum
cōplectitur. Itaq; duæ erunt totius circuitus partes. Huic uidetur cōsentire Philotheus,
cum accessionē definiens, inquit: *παραφυσικός δστιν τὸ σφοδρότερον μὲν ἔστι ὅλης πειροθῆναι.
πρίσις δὲ ἐστὶν ἢ ἐκ τῶν αὐτῶν εἰς τὸ ἐν τῷ ἀρχικῆς τῆς σίσεως.* idest, Accessio est pars uehemen-
tior totius circuitus; circuitus uero est ab eodem ad idem restitutio. Secundum præce-
dentem uero diuisionem, circuitus sex partes habebit, initium, tempus inæqualitatis, in-
crementum, uigorem, inclinationem, integritatem, uel interuallum. Et hæc omnia tem-
pora in morbis omnibus intermittētib; reperiuntur, ut est quotidiana febris, tertiana
& quartana, quando intermittētes sunt: nam & hæc non intermittētes esse possunt, quā-
uis Galenus hoc loco admonet, raro esse quartanas non intermittētes. Archigenes
uero declinationem partebatur, & ultimam eius partem remissionē uocabat, quod nil
hil referret, modo non posuisset illam esse distinctam partē à declinatione. Propter hoc
à Galeno reprehēditur, quia remissionē à declinatione tempus distinctum fecerit: cum
tamen sit declinationis pars; hæc q; de temporibus particularis circuitus in febribus in-
termittētib; dicta sufficiant, quæ ne gry quidem à Galeni dogmate dissentiant. In mor-
bis uero non intermittētib; quinq; partes inuenit Galenus. Interuallum in his abest,
quia nunquā perfecte finiunt. In aliquibus etiam non recte percipitur tempus inæquali-
tatis. In alijs augmentū solum, statum & inclinationē percipere licet. Hæc autem in sim-
plicibus tegritudinibus dicta sint; nam in cōpositis, ut in semitertiana, & in his febribus,
quarū una accedit antequam alia decesserit, temporū certitudo atq; ratio non habetur.

Post periodi, idest circuitus particularis tempora, Galenus librum alterū facit de uniuersalibus morborum temporibus, quæ tempora animalium ætatibus comparat, & quatuor esse facit, principium, ascensus, uigor, & declinatio: hocq; in ægris superfuturis intelligitur: nam si mori debeāt, id fit in augmēto uel statu: propterea in his declinatio inueniri non poterit. Est autem in omni morbo uniuersale principii quoties materia cruda est, uel phlegmon sit, uel ulcus, uel destillatio, uel febris, uel quodcunq; aliud. Quum uero concoqui incipit, augmentum est, & principii finis, uel quum signa coctioni opposita uidentur: sed quum concoctio maxime fit, tunc status est, & declinatio nūcipanda erit, quando cōcoctio facta fuerit. In hoc eodem libro à Galeno notatur, in multis morbis tempora adeo breuia esse, ut percipi non possint, sicuti in apoplexia, & morbo comitiali, imò in eo cui truncatur caput, hæc tempora inueniri docet, dempta tamē declinatione. Vnde in aliquibus morbis principium & augmētum latent, quum in omnibus sint; in morituris augmentum non est in concoquendo, sed in cruditatis & letalibus signis: principium, augmentum & declinatio in omotenis latent, quæ sunt febres à principio in finem in eodem tenore permanentes. In acmaticis, principium, status & declinatio latent: nam febres sunt, quæ continuo in crementum proficiuntur. In paracmaticis, principium, augmentum & status latent: febres enim sunt, quæ in inclinationem continuo perseverant; tamen Galenus præcitato loco de omotenis solis mentionem facit, quas sub synocho intelligit, tamen tempora habere, sed breuissima ostendit.

Ad rem igitur: In accessionibus à cibo abstinere oportet, per has illas intelligēs quæ in febris non intermittētibz sunt. Vnde & à Philotheo dicitur, λέγων, ὅτι ποῖσι παροξυσμοῖσι ὑποτέλλεται χρεῖα, τὸ τίς μὴ τρέφειν. καὶ εἰ μὴ τὸ εἰπῶν, ὅτι ποῖσι παροξυσμοῖσι, εἰ δὴ ἡλωσεν ὅτι ὅτι ἔστι τῶν σωτηριῶν διὰ τρέφειν, εἰ δὲ ἔστι τῶν ἀλατινῶν, ἀπλῶς εἰπῶν τοῖς παροξυσμοῖσι. τὸ δὲ ἐπισημαίνον διὰ τὸ ὅμοιον εἶναι τῶν ἀνωτέρων, οὐκ ἔστι δὲ ὅμοιον. πῶς; ἐπειδὴ εἰπῶν ἰπὸν παροξυσμοῖσι, ὅτι δὲ ὑποτέλλεται αὐτὸν παροξυσμῶν, ἵνα μὴ τῶν ἰπὸν τῶν πυρετικῶν νοσημάτων μόνον λέγῃ, ἀλλὰ φησὶν, ὅτι καθόλου δὲ εἰ ἔστι πῶς πρὸς τὸν ὑποτέλλεται, καὶ τὴν κωλικῆς ὁδῶν εἰν παροξυσμῶν, καὶ τὴν νεφρικῆς, καὶ ἄλλῃ οἷα δὴ ποτε παροξυσμῶν εἰν. ἀλλ' ἰστέον, ὅτι ἔστι τῶν σωτηριῶν ἰπὸν τῶν μειοπυρεθῶν διὰ τρέφειν. ἰπὸν δὲ τῶν ἀλατινῶν πυρετῶν ὅτι τῶν ἀνέσεων. εἰ δὲ ὅτι τοῖς παροξυσμοῖσι, εἰ μὴ τὸ μὴ ἐμετῆσθαι τὰς τροφὰς, καὶ πλείον παραχθῆναι τῶν φύσιν. id est. Dicens, in accessionibus abstinere oportet, hoc est non nutrire: & ob hoc quod dicit, in accessionibus, ostendit, quod neq; in iugibus & cōtinuis nutrire oportet, neq; in intermittētibz, accessibus simpliciter dixit. Quod uerò inductum est, superiori simile esse uidetur, non est autem simile. Quomodo: quoniam Hippocrates dixit, in accessionibus abstinere oportet, ne in febrilibz morbis solum accipiat, hoc dicit, quod uniuersaliter in omni circuitu abstinere oportet, siue cū dolore colico accessio fuerit, siue cum renali, siue cum alio, qualis aliquo modo circuitus fuerit. Sciendū uero est quod in non intermittētibz, scilicet morbis uel febris: minoribus febris, idest quando febris imminuta est, nutrire oportet. In intermittētibz uero febris, in remissionibus: non autem in accessionibus, ne nutrimentum euomatur, & magis perturbetur natura.

τὸ πρὸς τὸ φαί γὰρ βλάβη, idest, Nam cibum dare nocuum est. Quia impeditur natura à suo opere, & cibus in humorem prauum cōuertitur. Vnde Oribafius dicit esse nocuum, quippe tunc inimicū est & malū, quādo infestat natura maxime ab humoribus. καὶ ὅσα ἐστὶν πρὸς τὸν παροξυσμῶν, ὅτι ποῖσι παροξυσμοῖσι ὑποτέλλεται χρεῖα, idest, Et quibus per circuitum accessiones fiunt, in ipsa accessione abstinere oportet: ut non solum uerus sit aphorismus in non intermittētibz, sed etiam in intermittētibz, ut sunt quotidianiana, tertiana, quartana. In his in ipsa accessionis die abstinendum: idest, ut Oribafius inquit, hi nullo modo reficiendi sunt. Sequiturq; Oribafius: Merito in hoc aphorismo, tum in secundo eadem repetit, quia maius peccatum ægrotis nascitur, si se refecerint, non solum in accessionibus ipsis, sed & paulo ante etiam, quum hora ipsius uenturæ constet. Sollicitus ergo sis, ut ieiunus, uel uacuus ægrotus, ad accessionis horam ueniat. Hæc Oribafius.

GALENVS

TOTIVS quidem uictus rationem in uno quoque morbo à duabus intentionibus iussit assumere, ex summo totius morbi uigore, & ex uiribus agrotantis. Quomodo uero quispiam particulatim cibum offerat conuenienter, in hoc docet sermone, caueri iubens morborum accessiones; ipse uero manifestius in libro De uictu acutorum dixit, Quod neque quum iam adsunt, neque haud ita multo post affuturæ sunt accessiones, cibus dandus est, sed quum declinant aut cessant.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, quum Hippocrates totius uictus rationem, in omni morbo accipere iussisset, ex uigore totius morbi, & ex uiribus agrotantis, nunc docet quomodo quispiam medicus particulatim cibum conuenienter offerre debeat, iubetque caueri morborum accessiones.

Quod legitur, Ex summo morbi uigore. legi debet, ex futuro morbi uigore. nam Græce habetur, *ἐκ τῆς μέγιστης τοῦ ὄντος νοσήματός ἀκμῆς*. possemus etiam notare uerbum *προσθήσειν*, quod significat apponere, ut sensus fieret, aliquid apponere illi cibo qui prius dabatur, nocuum est: tamen potius laudo modum superius positum, quia semper Hippocrates & Galenus in accessionibus cibum dare uentant.

SECUNDO, notat Galenus Hippocratē in quarto libro De ratione uictus in morbis acutis manifestius dixisse, neque dandum cibum, quum iam adsunt accessiones, neque quum non multo post sunt affuturæ, sed solum est dandus quum declinant, aut cessant. Ex quibus colligere potes, accessionem, principium, augmentum, & statum solum complecti.

Quod legitur, Quum declinant, aut cessant. Græcè est *παρακλιόντων τε καὶ παύων ὄντων*, nos interpretandum duximus, quum declinant & cessant. ut duo tempora notentur, Inclinatio, & tempus integritatis. *παρούσης* præsentis temporis est, quod bene procedit, quia tunc declinat, quando in nihilum abit; cessat autem quando iam abiit, & penitus desijt.

APHORISMVS XII

Accessiones uero, & constitutiones, morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiant. Sed ex his quæ mox apparent, indicia sumuntur, quemadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat: si uero postea appareat, producit. Et urinæ, & alui excrementa, & sudores, quæ cunq; apparuerint, uel bonam morborum iudicationē, uel malam, uel breues, aut longos fore morbos ostendunt.

BRASAVOLVS

VT in huius aphorismi sententiā perfecte ueniamus, quid accessio sit, & quid constitutio scire oportet. de accessione uero superius ample dictum est ex Galeni sententiā, & hic, & in libro De morborum temporibus, quod sexuora circuitus tempora complectitur, principium, augmentum, & statum. Reliqua tempora, ut inclinatio, & integritas sub accessionis nomine intelliguntur. Et hoc intelligitur in particularibus circuitibus, quoniā in uniuersalibus morbi temporibus non dicitur accessio. Constitutio uero est totius ægritudinis uniuersalis status, & summus uigor. Sed ut Aphorismi uim perfectius assequamur, scire oportet, ægros ex tribus in uictu gubernari, ex uiribus, ex uniuersali morbi uigore, & ex particularibus accessionibus. primum in nono Aphorismo positū est, secundū in septimo, in octauo & in decimo. Tertium in undecimo. Vires statim ex pulsu cognoscuntur, nec percipere difficile est, an æger imbecillas, an robustas uires habeat, quæ usque ad summum uigorem cum eo uictu perdurare possint. Sed duo forte occurrent medicis, quæ obscura esse uidebuntur atque ignota. primum quomodo possimus

possimus cognoscere constitutiones in uniuersalem morbi statum. Secundū, quomodo possimus cognoscere particulares accessiones. Propterea ut Hippocrates huic negotio de ratione uictus & his à quibus indicationes sumuntur, summum colophonem imponat, in præfenti aphorismo per intrinseca signa, & per extrinseca docet, quomodo in particularium accessionum & in status uniuersalis cognitionē peruenire possimus, quæ duo ad uictus rationem recte instituendam optime ualent. Philotheus uero hoc modo aphorismum introducit, ὅτι τὸ πρῶτον τῶν ἀφορισμῶν διδασκᾶς, ὅτι τοῖς παροξυσμοῖς μὴ πρῆφαι, ὡς τινὲς ἀπεροῦντο, καὶ πῶθεν ἔχω γινῶναι τὸν παροξυσμὸν, νῦν ἀπὸ φέρει λέγει. idest, Quum in eo qui hunc præcedit aphorismo edocuerit, in accessionibus nutrictum non esse: Nunc ac si aliquis dubitauerit, Et unde accessionem cognoscere possumus? Infert, dicens. Oribasius uero ad Hippocratis intentionem tendere non uidetur, nempe dicit, Tanquam rogatus Hippocrates, quomodo cognoscamus longos uel acutos morbos, respondit dicens, Iudicantur accessiones & conditiones: hoc est, declarantur & ostenduntur. Conditiones uero nominauit species uel agnitiones morborum, qui quales sint uel quomodo agnoscantur ostendunt. Hæc Oribasius, quæ quisq; ex se ipso Hippocratis mentem effugere, facile percipere potest. Nos igitur dicamus, Hippocratem particulares morborum accessiones, & uniuersalem statum edociturum esse, & hæc per multa signa ostendit, inter quæ hoc primum est.

Τὸ δὲ δὲ παροξυσμῶν, καὶ τὰς διαταστάσεις δηλοῦσιν αἱ νῦνοι. idest, Accessiones autem & constitutiones morbi indicabunt.] Per morbos, morborum genera intelligit; nam hæc accessiones indicant: quoniam si morbus tertiana sit, scimus accessionē de tertio in tertium superuenire: si angina, scimus ut plurimum à bile fieri, quæ tertianarū motum consequitur. Ab eisdem morborum generibus constitutiones, idest morborum uniuersales status, indicantur. Quum enim anginam esse cognoscimus, per acutum morbum esse iudicamus, qui statim habet extremos labores, ideo tenuissimo uictu utendum est. Si morbus lateralis sit, acutum morbum esse cognoscimus, qui in quatuordecim diebus iudicatur: ideo statum posterius habebit: propterea tenui uictu, & non tenuissimo utemur. In accessionibus uero abstinemus, unde morbi genus cognoscere, in accessionū & constitutionum cognitionē nos inducet, & in uictus rationem recte instituendam. Propterea & Philotheus dicit, quod morbi ita nos inducent in horum cognitionem: οἷον αἱ μὲν τριταῖα ὅτι ταχὺ λήσιμι, καὶ εἰς τρίτης ὁ παροξυσμῶν. αἱ δὲ ἀφημερίνος χρόνοι, καὶ κατ' ἐκαστὴν ὁ παροξυσμῶν. αἱ δὲ τετραταῖα, ὅτι καὶ τὸ δὲ χρονιώτερον, καὶ εἰς δύο ὁ παροξυσμῶν. οὕτως δὲ καὶ ἄλλων νοσημάτων δηλοῦνται, οἱ τε παροξυσμοὶ καὶ αἱ καταστάσεις. idest, Ut si tertiana, quod cito iudicatorius dies, & per tertium accessio: si uero quotidiana, longior, & singulis diebus accessio. At si quartana, quod hac longior, & per duos dies accessio. Sic autem & in alijs morbis accessiones, & constitutiones indicantur.

Καὶ αἱ ἔσται τὰ ἔτη. idest, Et anni tempora.] Scilicet accessiones & constitutiones indicabunt: nam diuersis anni temporibus uariæ ægritudines regnāt, ut in tertio libro edocebit Hippocrates, & citius ac tardius diuersis temporibus iudicant. Æstate bilis in nostro corpore generatur & augetur, propterea accessiones de tertio in tertium ut plurimum uexant, citiusq; æstate finiunt q̄ hyeme: & ideo scimus constitutionē citius superuenturā, unde tempora cognoscētes ægrū cōuenienti uictu seruabimus. Philotheus quoq; ostendit anni tempora sic accessiones & constitutiones indicare, αἱ συμβῆναι γρηγορῶς τε τριταῖον ἢ διημέριον, βραχυχρόνιον ἢ χυμῶν, ὁ δὲ ἢ χυμῶν, πολυχρόνιον. ὁ ἄνθρωπος ἢ ἄλλων ἐκαστῶν νοσημάτων, τὰς μὲν τὰ διημέριον, βραδύτητα δὲ ὁ χυμῶν πρὸς ἰσχυρῶν. ἀλλὰ ἢ οἱ παροξυσμοὶ εἰς τρίτης ἢ τὸ πῆπαι ἢ διημέριον, εἰς τετραταῖον ἢ φθινόπωρον, κατ' ἐκαστὴν δὲ ἡμέραν ἢ νύκτα χυμῶν. idest, Si quartana in æstate fieri contingit, breuis fiet: si uero in hyeme, longa: & in alijs quibuscūq; morbis celeritatem quidem æstas, hyems autem tarditatem apponit: sed & accessiones per tertium quidem plerūq; in æstate, per quartum in autumnno: singulis autem diebus uel noctibus in hyeme.

Καὶ αἱ εἰς τὸν περιόδου πρὸς ἀκμήν ἀπὸ δόσιον ἢ τε κατ' ἡμέραν, ἢ τε παρ' ἡμέραν, ἢ τε καὶ εἰς πλείονα χρόνον γίνονται. idest, Et circuituum successiua incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora interualla fiant: hæc enim accessiones & constitutiones indicabunt.] Est autem circuitus, tempus ab initio unius accessionis usq; ad initium alterius, ut in præcedente aphorismo dictum est. Si autem circuitus uel quotidiani sunt, uel

tertiani

tertiani, uel quartani, uel etiam quintani, uel adhuc per maiora interualla superueniant, quicquid sit, si accessio uel tertiana uel quartana eundem modum seruiabit secunda uice & tertia & deinceps, qualem seruiuit prima, morbum è longinquo statum habere iudicatio. At si circuitus crescunt, signum est statum prope esse: nam uehemens morbi motus significatur, praesertim quando accessiones anticipant, & longius atq; uehemētius affligunt. Si uero accessiones in eodem statu perseuerent, aut saltem non crescant, longius distare uigorem pernoscemus: & etiam qua hora egritudo sit inuasura, primum ci bandi modum ratione uniuersalium temporum edocebit, secundum ratione particularis accessions. Vnde & à Philotheo dicitur, *ὅτι ἐὰν σωπόμενος ἀναβαίη τὸ νοσήμα. δηλοῖ ἐγγύς εἶναι τὴν ἀκμὴν, καὶ ὅτι οἱ παροξυσμοὶ ὀλίγον χρόνον κρατήσουσιν. εἰ δὲ ἤτι μικρόν, πωρρόν τὸν τὴν ἀκμὴν, καὶ αὐτὸν παροξυσμὸς ὀλίγον χρόνον κρατῆν δηλώσει. ἐπίδωσις δὲ ἀναβάσει τοῦ νοσήματ.* idest, Quod si breuiter crescit morbus, uigorem prope esse ostendit, & quod accessiones pauco tempore uigebunt. Si uero parum, scilicet crescat morbus, uigor longius erit, & accessiones non pauco tempore uigere ostendet. Incrementum est morbi augmentum. Hanc ultimam partem Philotheus posuit, ut quid esset incrementum ostenderet.

Præter hæc indicia in hoc loco ab Hippocrate numerata, alia ab eodē in libro De ratione uictus in morbis acutis referuntur, & à Galeno in libro De crisibus. Sunt autem hæc: ægri tēperatura, ætas, locus, assuetudo, industria uitæ, aeris nos ambiētis constitutio, & qui morbi tunc regnent, ac populares sint. Hæc omnia in cognitionē accessionum & cōstitutionum nos inducunt, & ex consequenti in bonam & reſtam uictus rationem. Sed Hippocrates prædictis signis non contentus addit,

Ἄ τὰρ καὶ τῶν ὑψηλοφαινομένων. idest, Sed ex ijs quæ mox apparent, indicia sumuntur, per quæ in cognitionē accessions & constitutionis deuenire possumus. Sunt uero illa quæ mox apparent, illa quæ post factum morbum consequuntur. A Philotheo autem dicitur, *τὰ δὲ φαινόμενα τριτῆ. ἢ γὰρ σωπείας καὶ ὀλέθρου ποιῶνται τὴν δὴλωσιν, ἢ κελύως καὶ ἀκρισίας, ἢ πύψους καὶ ἀπεψίας. φησὶ τὸ δὲ αὐτὸ τὰ δὲ πύψους καὶ ἀπεψίας οὐ μὲν μεταχειρίζεται. τῶν δὲ δὲ ἐν τοῖς ἐκκευόμενοις θεωρεῖται, τὰ δὲ ἐκκευόμενα θεωρεῖται, ἐν πύψουσι, ἐν ἀσχηρήματι, καὶ ἐν ὕροις.* idest, Quæ uero mox apparent, tria sunt: uel enim salutis & interitus declarationē faciunt, uel iudicationis, & non iudicationis, uel cōditionis, & cruditatis. Hic igitur coctionis & cruditatis signa pertractat, hæc uero in his quæ excernuntur, speculat. At illa quæ excernunt, in sputis, in alui excrementis & in urinis cōsiderat. *οἷον ἐν πλυνέμοσι, πύλον αὐτῆς ἢ ὑψηλοφάνεται, ἀρχαίως μὲν βραχυῶς, ἢ ὕδατος ὑψηλοφάνεται, μακρῶς.* idest, Quemadmodum in morbo laterali, si circa initia statim sputum appareat, morbum breuiat. Si uero posterius appareat, producit. Vt in cognitionem signorum mox apparentium ueniamus, & per ipsa accessiones & constitutiones cognoscamus, Hippocrates in uno morbo exemplum ponit: In morbo inquā laterali, inquiens, si statim in principio morbi sputum apparuerit, ut in primis quatuor diebus, indicium est morbum cito terminaturum. Philotheus exponit statim, *τρεῖς ἡμέρας τριῶν ἡμερῶν.* id est, hoc est intra tres dies. At si mox, idest post principium per aliquot dies, constitutio tarda fiet. Philotheus intelligit mox, idest *πρὸς τὴν δεκάτην τέταρτην,* hoc est circa decimum quartū diem. Galenusq; exemplum de Anaxione describit, in quo sputum mox apparuit. Oribafius sputum in quatuor partes diuidit: aut enim aquosum est, aut sanguinolentum, aut rubrum, aut nigrum. Rubrum, si est collectum in initio, bonum est: sanguinolentū, si est collectum in initio, non est malum, unde frequenter uenam incidit: aquosum, si est tardum & nigrū, malum est. ob quam causam? quia significat nobis uirtutem debilem, quæ illud non potuit maturare & expellere. Nam quicquid nigrū in interioribus partibus decurrit, si ad pulmones migrat, mortem infert. Philotheus uero inter sputum & excreatum differentiam ponit, inquiens, *πύλον δὲ καὶ πύσμα ἔτω ἀσχηρήμα. πύλον μὲν γὰρ ὄντι τὸ περιεμμένον, τὸ δὲ ἀσχηρὸν πύσμα.* idest, Sputum autem & excreatum sic differunt: sputum quidem est concoctum, excreatum uero crudus.

καὶ ὕροι. idest, Et urinae accessiones & constitutiones iudicant: de quibus Actuarius longe differit, edocens quæ nam longum, & quæ breuem morbum significent.

καὶ ὑποκρήματα. idest, Et alui excrementa, eadem indicabunt.

καὶ ἰσθότου. idest, Et sudores. Et omnia alia quæ per quemcunq; locum excernuntur, accessiones & constitutiones ostendent. Si enim, ut Philotheus dicit, *ὄσθου ἢ πριῶν ἡμέρων ἢ πέψις ἢ τῶν φανῶν, ὅτι πλησίον καὶ ἢ ἀκριῶν, ὅτι δύσκειτον τὸ νόσημα. εἰ δὲ μὴ γὰρ πορρωτέρου θῆλον ὅτι καὶ δύσκειτον.* idest, Intra tres dies coctio in his apparuerit, manifestum est uigorem prope esse, & morbum boni iudicij esse. Si uero non, certum est longiorem esse morbum & mali iudicij.

καὶ δύσκειτα καὶ δύσκειτα καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νόσηματα ὑποφαινόμενα θηλεῖ. idest, Et bonam morborum iudicationem & malam, & longos & breues fore morbos ostendunt, ea quæ mox apparent. In aliquibus contextibus adest hæc particula ὑποφαινόμενα, in aliquibus abest: nos abesse probamus, ut hæc pars ad signa etiam superius posita referatur, quæ ex morbis & anni temporibus, & reliquis consequentibus sumuntur, tamen nihil etiam impedit ad ea sola quæ posterius apparent, referri.

Quod etiam in aphorismo legitur, Vel bonam morborum iudicationē, uel malam: aliqui contextus non legunt Malam, sed Nullam: alij habent & malam & nullam: nempe antiquus noster habet, καὶ δύσκριτα καὶ ἀκριτα καὶ εὐκριτα.

Est ergo huius aphorismi summa breuis hæc: Quum uictus ratio ex tribus sumi possit, ex uiribus, ex accessionibus, & ex constitutionibus: Vires, ex pulsu cognoscuntur, præsertim vitales: ex excrementis, naturales: ex sensuum & intellectus uiribus, animales. Accessiones uerò & constitutiones, ex morbis cognoscuntur, & ex anni temporibus, ex circuituum incrementis, ex ætatibus, ex assuetudinibus, ex aere ambiente, ex exercitio, ex naturali temperatura, ex apparentibus post factum morbum, ut ex sputo, urina, alui excrementis, sudoribus.

Potest hic aphorismus ex uarijs Hippocratis locis colligi, præsertim ex libris Epidemiorum, & ex libro De ratione uictus in morbis acutis, & Galenus ipsum ad unguem exponit in libro De crisibus. Aetius quoq; de post apparētibus in morbo laterali, mentionem facit libro quinto, capite sexto. Refert quoq; in hoc aphorismo Hippocratem: & in quinquagesimo primo eiusdem libri, capite De sputorum significatione disserens, exemplum hoc de morbo laterali, & eius sputo secundum Hippocratem adducit.

GALENVS

SI quæ prius dicta fuerūt ab eo de uictus ratione ad memoriam reuocemus, eorum quæ nunc dicuntur, utilitas fiet nobis manifestior. Quæ autem prius dicta fuerunt, hæc sunt: Totius uictus figuram ad duas respiciens intentiones faciebat, quarum altera erat uis ægrotantis, & constitutio morbi. Nam si morbus sit acutus, uel peracutus, uel longus, & quando maxime in uigore consistet, nihil aliud est, nisi morbi cōstitutionem considerare: particulares autem ciborum oblationes ex accessionibus coniecturabatur. Quum igitur tres essent intentiones, ad perfectam & indeficientē uictus rationem, prima quidem sumpta est ex uiribus ægrotantis, secunda ex morbi constitutione, & tertia præter has ex particularibus accessionibus. Vires quidē sub primo statim ingressu comprehendere medicus potest, ex pulsibus scilicet, & alijs, quæ ipse in libro Prognostico latius scriptauit: quamuis fortē quis dixerit uirium magnitudinem esse incomprehensibilem. At si non possumus earum quantitatem exquisitè cognoscere: posse nos tamen artificiosa quadam coniectura ad ueritatem proxime accedere, nemo inficiabitur. Sed morbi constitutionem qualis nam sit, & particulares accessiones, multi medici existimant non posse dignosci: non tamen idem sensit Hippocrates: sed & in hac parte, sicut & in alijs sæpe quidem exquisitè, & ut quispiam dixerit, perite, atq; scienter, sæpe uerò coniecturaliter, non tamen inartificiose, neq; longe à ueritate, sed prope atq; proximius perueniemus ad cognoscendum futurum consistendi tempus, & accessionum successiuas reciprocationes. Verum hæc omnia latius, & in libris qui prognostica, & in alteris qui Epidemix inscribuntur, Hippocrates docuit: & nos, iuxta antiqui magistri sententiam ipsius uerba cum decenti expositione apposuimus in libro primo De crisibus, in quo ostendimus quomodo quispiam futurū morbi uigorē possit præcognoscere. Nunc uerò omnia sunt ab Hippocrate per capita tradita. At nos quàm breuissime fieri poterit ipsa dilucidabimus. Quibus uerò curæ est omnem de his disciplinam diligenter perdiscere, ad librum De crisibus à nobis scriptum, legendum accedat. Ipsi quoq; morbi, & accessio-

& accessioſum ſimiles proportiones, & ſuas etiam conſtitutiones nihilominus oſten-
 dent, ueluti in intermittentibus, quod tertiana cito terminatur, quotidiana uerò longa
 eſt, quartana autem etiam hac longior exiſtit. In continuis uerò, incendentes quidem
 acutæ ſunt, quæ uerò typhodes, id eſt ſuccedentes nominantur, longiores, mediæ uerò
 inter has ſemitertianæ. Quomodo uerò quiſpiam has omnes febres ſtatim inuadentes
 dignoſcat, ſecundo libro De criſibus plenius edocuiſimus. Quare non oportet ad hunc
 tranſferre ſermonem quæcunq; bene dicere in alijs anticipauimus, neq; ſæpius eadem
 in pluribus libris ſunt repetenda, ſed ſolum ad memoriã reuocandum, ſi poſſibile fue-
 rit tertianam inuadentem ſtatim ab initio cognoſcere, ex ea comprehendere quimus,
 quod cito terminabit, & quod per tertium diem fiet accessioſum, & hoc eſt quod ab
 Hippocrate dicitur. Accessioſum autem, & conſtitutiones morbi indicabunt; nos qui-
 dem quum ſtatim prima die febrim quartanarum initia ſæpe cognouiſſemus, non ex-
 peſtata ſecunda accessioſum, formã uictus ab initio conſtituimus, tanquam ad morbum
 qui longo poſt tempore ad ſuum uigorem foret peruenturus: ſic in quotidiana, & tertiana
 fecimus, tempus futuri uigoris in utriſq; ſecundum proprium terminum metientes.
 Sicuti autem in febribus, itidem in alijs morbis eſt faciendum. Morbus enim lateralis,
 & qui peripneumonia, & phrenitis à Græcis nominantur, morbi acuti ſunt. Angina au-
 tem, iuxtaſtinga, & cholera, & diſtentione neruorum, peracuti. Aqua intercutē, atra bilis,
 & ſuppuratione, & tabes, diutini. Et morbo quidem laterali, & phrenitidi magna ex parte
 per tertium accessioſum ſunt, ſuppurationibus autem quæ uentri eueniunt, aut hepatis,
 & tabi, quotidie, & magis ad noctem: qui uerò ex liene laborant, & omnino ex atra bi-
 le, per quartum. Quod autem ſubinde dicitur de anni temporibus, ad ea quæ antea di-
 cta ſunt habet relationem: nam & morbi conſtitutiones, & accessioſum, poſſunt ab anni
 temporibus unã cum morbo indicari; neq; enim ſufficit hoc tantũ ſciſſe, quod quar-
 tana inuaſit hoc die, ut ab initio præcognoſcamus inſtituendam eſſe uictus rationem, ut
 ad morbum futurũ diutini: ſed etiam ſi hieme, aut uere, uel æſtate, uel autumnno, ſuum
 fecit initium, proſpicere oportet, id cognoſcentes quod æſtate quartanæ magna ex parte
 breues ſunt, autumnales longæ, & quæ magis hiemem attingunt: nam hæc eadem
 ipſe nos in ſequentibus edocebit. & quidem tertiana febris, quum alioquin cito termi-
 netur, citius tamẽ æſtate quàm hieme: & alijs pariter ſingulis morbis æſtas addit celeri-
 tatem, hiems uerò tarditatem. Sed & accessioſum, per tertium quidem magna ex parte
 æſtate ſunt, per quartum uerò autumnno, ſingulis uerò diebus aut noctibus hieme. Si-
 cuti autem in anni temporibus, ſic & in temperaturis, ex proportione ſe habet, de quibus
 & ipſe Hippocrates ſæpe diſſeruit, non tamen hic quidquam dixit, ut qui ex uno
 alia nobis ad memoriã reuocanda relquerit. Quæ enim tempus æſtatum, eadem &
 ægri temperatura, ſi fuerit calidior, & ſiccior, & ætas, ſi in ſuo uigore conſtiterit, & lo-
 cus, ſi calidus, & ſiccus, una indicabunt. Liqueſcit autem quod & inſtitutio uitæ, & aſſue-
 tudo eodem modo ſe habent, & præſens aeris nos ambiētis conſtitutio, de quibus po-
 ſtea docebit. Sic & quæcunq; de tempore autumnali ad morbi conſtitutionem, & ac-
 ceſſioſum reciprocaſionem aſſumebantur, hæc eadem & de ætate ægrotantis, atq; na-
 tura, & uitæ inſtitutio, & aſſuetudinibus, & regione in qua ægrotat, & aeris ambiētis
 (quæ tunc uagatur) temperatura, aſſumere licet. Ex his quidem iam conſtare poteſt,
 quod & morbi conſtitutionem & accessioſum cognoſcimus. Conſtitutionem quidem,
 ſi morbus fuerit peracutus uel diutinus, quod ad conſtituendi tempus agnoſcendum eſt
 neceſſarium. Accessioſum uerò an per tertium uel per quartum uel ſingulis diebus, ſiue
 qua hora diei aut noctis ſunt inuaſuræ. Quod uero circa ſinem aphoriſmi ſcribit, deinceps
 uideamus, ſi ad eorum quæ nos diximus faciunt declarationem: ſic enim Hippo-
 crates inquit, Et circuituũ ſucceſſiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue
 per maiora interualla ſiant. Clarum eſt autem ipſum intelligere per circuituũ incremen-
 ta, accessioſum augumenta, quæ in ipſis eueniunt, ex quibus oſtendi & morbi augu-
 mentum, & futuri uigoris tempus præſinitum, hinc diſcere poſſis. Secundæ accessioſum
 ad primam, accrementum in hiſce tribus conſpicitur, in hora qua fit accessioſum, in longi-
 tudine accessioſum, & in magnitudine: nihil autem differt, ſi etiam in uehementia dixe-
 ris, quia hæc duo nomina ſunt apud medicos uſitata, & ſæpius ea de re eadem pronun-
 tiantur

tiantur, cum aliquando dicunt maiorem fuisse febrem ea quæ præcessit, aliquando uero uehementiorem. Contingit autem hanc febrem uehementem, uel æquales horas cum præcedente obtinere, uel pauciores, uel plures, quod ad magnitudinem non pertinet, siue uehementiam accessiois, sed prolixitatem. Per accessioem autem te oportet intelligere deterius tempus totius circuitus, quod est à primo insultu usque ad tempus consistendi, sicuti reliquum tempus declinationis est melius. Cum itaque accessio, siue per tertium, siue per quartum, siue quotidie fiat, similem anticipauerit proportionem, atque ita anticipando ad longius extenditur tempus, atque insuper uehementius afflixerit, tunc manifestum est morbi augmentum, quantum autem augeatur unum ex dictis sua quantitate monstrabit. Si quidem accessio pluri tempore anticipans, & longius atque etiam uehementius affligens, effatu dignum indicabit augmentum, & uelocem esse morbi motum, atque haud ita multo post in suo uigore futurum. Neque enim fieri potest, ut magna incrementa suscipientibus accessioibus non proxima sit morbi consistentia. Contraria autem accessio, quæ scilicet parua faciat incrementa, omnium eorum quæ diximus, quantum ad hoc attinet, longius distare futurum morbi uigorem ostendit. Hoc igitur ipsum per circuituum incrementa discemus, coniectura scilicet assequi potest quantum tempus morbus in suo uigore consistet, ac præterea horam præfinitam qua accessio inuadit sit. Conducit autem prima cognitio ad formam totius uictus constituendam. Secunda uero ad temporum particularium cognitionem, in quibus cibus est dandus, quorum intentiones ipse ab initio docere proposuit. Quod autem circuitum uocet similem ad idem reditum, neminem puto dubitare. Sed & ex his quæ mox apparent ait coniecturandum esse de accessione, & totius morbi constitutione. Siue autem casus, siue signa, uelit quisquam illa quæ mox apparent nominare, nihil retulerit. Illud autem de omnibus casibus signis uel est cognoscendum, quod nonnulla quidem eorum significant passionem, aliqua assident, aliqua decernunt, ac iudicant, aliqua coctionem, aliqua cruditatem, aliqua salutem, aliqua perniciem ostendunt. Passionis significantia sunt quæ unà cum morbo inuadunt. Quæ uero assident, aliquando simul inuadunt, aliquando superueniunt, nonnunquam uero neque omnino ueniunt. Neque enim sunt à morbo inseparabilia, neque eorum substantiam constituunt, sed proprias faciunt differentias. Quæ uero ab Hippocrate discernentia, siue iudicantia uocantur, cum primo exquisitè morborum principio, non sunt apta natura inuadere. Cum duobus alijs autem apta natura sunt. De quibus paulo postea dicemus. Aliquando uero neque in his, sed cum morbi augentur, aut iam consistunt apparent. Signa uero coctionis inuadunt quidem, & ista nunquam in primo statim morbi principio. Terminant autem illud principium quod est pars totius morbi. Signa uero cruditatis cum primo morbi principio statim inuadunt, & nonnunquam posterius apparent, sicuti & mortis signa. Nam & horum generatio morbi principium subsequitur. Morbi autem principium intelligi uolumus, ut in commentarijs De crisijs manifestauimus, & primum eius insultum, quod nullam habere latitudinem dicitur, & id quod est sicuti pars totius morbi, quando in principium diuiditur, augmentum, & tempus consistendi, & declinationem, & aliud, quod usque ad tertium extenditur diem. Sed & in eadem tractatione docuimus, omnium casuum potestates, & simul quæ expositione indigere uidebantur uerba Hippocratis ad hoc pertinentia, exposuimus. Sed & nunc per modum compendij de ipsis à nobis dicitur: qui uero uoluerit totam Hippocratis artem circa ista perdiscere, ad illam uadat tractationem. Ex apparatusibus igitur totam iubet morbi constitutionem coniectari. Deinde quandam morbi speciem in medium adducens ita inquit, Veluti in laterali morbo, si circa initia statim sputum appareat, morbum inchoantem breuiat, si uero postea appareat, producit. Quod autem scribit possis discere manifeste, si tibi apposuerim ex tertio libro Epidemiarum, quæ ipse de Anaxione scribit, morbum lateralem patiente, quem etiam agrotum ego in primo libro De crisijs mea expositione patefecerim, uerba autem Hippocratis hæc sunt. In Abderis Anaxionem qui iuxta portas Thracias habitabat, febris acuta inuasit, lateris dextri dolor continuus, tussis sicca, neque primis diebus expuebat aliquid, sitibundus, peruigil, urine bene colorate, multe, tenues, sexta die delirauit, neque calefacientia aliquid proficiebant, septima die magis laborabat, quia febris intendebatur, neque dolores continuabantur, & tussis infestabant, & difficulter spirabat: octaua uenam in cubito secuit, sanguis plurimus fluxit, & quale oportuit, dolores aliqua ex parte cessarunt,

uerum tussēs siccaē subsequebantur. Vndecima die febres decreuerunt, parum circa caput sudauit, tussēs & quæ à pulmone humidiora, die decimo septimo cœpit paucum quid coctū expuere. Vigesimo die sudauit, & desit febricitare. Post crīsim leuatus est, & siti premebatur, & quæ ex pulmone purgationes, non erant admodum bonæ. Vigesimo septimo die febris redijt, tussijt, multa concocta educebat, urinis plurimum sedimen album, sitis cessauit, & bene spirabat. Trigesimo quarto die sudauit totus, & post crīsim omnino ex febre conualuit. Hic igitur Anaxion ab initio morbū lateralem patiebatur, non tamen ab initio expuebat, sed & octauo die adhuc tussēs siccaē subsequebantur, ut inquit Hippocrates. Quare rationabiliter totius morbi solutio ad trigessimū quartum diem extenta est, cum tamen magna ex parte lateralis morbus terminum suæ iudicatio nis habeat quartum decimū, & si non hunc, saltem omnino uigessimū. Quod si ante tertium diem expuisset, uel circa septimum, uel nonum, uel undecimū diem, iudicatio esset subsecuta, & si in ipso die tertio spuere cœpisset, quartū decimū diem nō transcensisset. Hoc enim accidit in omnibus inflāmationibus, quæ non teguntur operculo denfiore, uti in his quæ exteriorem occupant cutem, quādam saniem residare, ab initio tenuem; postea uero si coctionem accipiāt, & ad melius proficiant, crassiores, & ex hac ipsa crassiore aliquā esse magis concoctā, aliquā uero minus. Hoc idem in omnibus inflāmationibus, quæ uel os uel oculos infestant, licet intueri; nec minus in quacūq; alia corporis parte, quando pars aliqua interior simul cum cutis diuisione patitur inflāmationem. Nam ex huiuscemodi ulceribus sanies profluit talis, qualem ego dixi. Quando igitur aliqua fuerit inflāmatio cum tanta meatuū angustatiōe, ut nihil extra effundatur, necesse est illam esse & coctū difficilē, & longo tēpore perdurāre. Hac igitur ratione & in morbo laterali (qui & ipse est ex genere inflāmationū) attendere oportet signa coctionis. Nam crudissimus morbus est, in quo nihil omnino expuitur. Secundū ordinē obtinet ille, in quo sanies tenuis est. Tertium, in quo crassior. Et quartum in quo perfectam habet coctionem. Verum si hæc circa tertium uel quartū diem apparuerit, non contingit morbum transcendere septimū diem; in alijs uero singulis necesse est, ut pro coctionis modo, mensura temporis consequatur. Sicuti igitur sputum, perfectæ coctionis est signum, quando album fuerit & lene & equale consistentiā, neq; nimis humidum, neq; nimis crassum, eodem modo integram cruditatem ostēdit, quod nullo modo expuitur. Quod si expuatur, & tenue adhuc fuerit, debilis coctionis est signum. Quod si impermixtum fuerit, uel flauum, uel rufum, haud quaquā bonum. Quod si liuidum fuerit, aut ærugini simile, aut nigrum, perniciosissimum existit. Cum itaq; à nobis distincta sint signa coctionis & cruditatis, & præterea tertium genus exitialium, illud scire oportet, quod signa coctionis semper sunt bona, ut quæ morbi solutionem haud ita multo post futuram ostēdunt, sicuti & genus signorū exitialium mortem ægri citam prænuñciant. At uerò signa cruditatis diutinum quidem ex necessitate morbum significant, sed quantum in ipsis est, neq; moriturum, neq; euasurum è morbo hominem ostēdunt. Tibi uerò prius ratiocināti, & ægroti uires expendenti, etiā ex his licet præcognoscere. Aliud est signorum genus quæ crīsimā, idest iudicatoria ab ipso nominantur. Sunt autem hæc, sudores, sanguinis fluxus, & rigores, multum alui profluuium, & similis uomitus, dolor capitis repente inuadens, difficultas spirandi præter rationem & uehemens, uel cordis morfus, illa citra dolorem extenta, uigilia plurimæ, delirium, & nox absq; ratione molesta, & accessio anticipans, & lachrimæ inuoluntariæ nihil patientibus oculis, neq; ex tristitia prouenientes, rubor faciei, & labrum inferius agitatedum, lucida, uel obscura, & te nebrosa quædam ante oculos obuersantia, & allucinationes quædam, & malæ, uel nasus repente rubescens, parotides, aut omnino materiæ alicuius in articulum decumbentis generatio. Hæc igitur omnia, & præter hæc alia multa huiuscemodi secundum propriam eorum substantiam casus nominata, quatenus uerò subitam mutationē ostēdunt signa crīsimā, idest iudicatoria appellata, duplicē tibi præstabunt præcognitionem. Si quidē morbo iam cocto superuenerint, futuram statim sanitatem denūciant. Si uero crudo adhuc morbo, iudicationem non bonam, quæ scilicet agat aut ad perniciem agat, aut in longum tempus morbum producat. Quod uero alia sit natura horum signorum quæ crīsimā, idest iudicatoria nominantur; alia uero eorum quæ coctionem significant, hinc

discere possis. In primo libro Epidemiarum inquit Hippocrates. Coctiones, iudicationis celeritatem, securitatem salubrem significant. Cruda uero & incocta, & quæ in abscessus malos conuertuntur, iudicationum carentias, dolores, uel tempora, uel mortes, uel reciduas ostendunt: si quidem in uniuersum collaudauit morbi coctionem. In libro autem qui Prognostica inscribitur, particulatim in hunc modum simul docet, ipsius indicia. Urina autem optima quando sedimentum album, leue, & æquale fuerit, in tempus omne donec morbus terminetur. Significat enim salubrem securitatē, & morbum paucotempore duraturum. Sic rursus laudauit urinam monstrantem coctionem in uenoso genere. Rursus autem cum dicit, alui excrementum optimum esse, quod molle, consistens, & hora excretum, quæ solet cum sanitas adest, indicia coctionum uentris simul collaudat, & docet. Sic & eam, quæ fit in membris respirationi seruientibus coctionem simul collaudans, ac docens, in hunc modum scribit. Sputum oportet in omnibus doloribus, qui pulmonē, & costas infestant, celeriter, ac facile expui, flauitiem fortiter sputo commixtam apparere. Coctionis igitur signa semper bona sunt, iudicationis uero signa non semper. Sic ergo inquit, signa crisima, idest iudicatoria, non iudicantia aliquam mortem, aliqua difficilium iudicationem portendunt. Et quidem cum ait, quæ ad melius iudicant non confestim apparere, per hæc uerba eandem profert sententiam. Nam coctionis signa quo tempore apparent, bona sunt, semper enim eorum uniuersum genus optimum existit. Non ergo repugnat illud quod nunc dictum est, in morbo laterali sputum statim apparere, illi alteri quod dicitur, signa iudicantia ad melius non statim apparere: nam signa iudicatoria nonnunquam mala fiunt, signum uero coctionis nullum unquam prauum fuit, sed omnia optima semper, & tanto citius agrum sanitatem recuperaturum ostendunt, quanto citius apparuerint. Hæc dixisse sufficiat per modum compendij, quantum ad præsentem attinet locum. Totam uero de istis antiqui magistri sententiam, in libro De crisibus exposuimus. Ut uero ex me sermo quem nuper dixi secundum diuisionem perfectus habeatur, quomodo à dictis differant, & quæ passionis significatiua, & quæ afsidentia dicuntur signa, iam uolo transfigere, unam in medio adducens pro exemplo passionem, hanc ipsam uidelicet, quam Hippocrates nominauit. In morbo igitur laterali, acuta quidem febris, unā cum spirandi difficultate, & tussis, & dolore lateris pungenti simili, signa passionis significatiua nominantur. Quod autem dolor, aut ad ilia, aut ad clauim perueniat, afsidentia dicuntur, sicuti quod facilius in lateris patiens, quam in aliterum decumbat æger, ad idem genus afsidentium attinet. Scripsit autem & Nicandro Praxagoras duo uolumina de afsidentibus signis. De his autem quæ superueniunt alterum, sicuti si de mox apparētibus inscriberetur. Hæc igitur Mox apparētia inquit Hippocrates, & bonam morbi iudicationē, & malam, morbumque, uel longum, uel breuem futurum ostendere. Meminit autē non solum sputorum, sed & urinarum, & excrementorum alui, & sudorū, ea scilicet quæ sunt in libro Prognostico scripta, nobis exemplo subiiciens, quæ ad hunc locum transferre sit superuacuum: nam de his in libro De crisibus diximus, & in commentarijs in Prognostica, in quibus adhuc magis magistri antiqui sententiam explanauimus.

BRASAVOLVS

GALENVS in hoc amplissimo commento, & per exempla, & per rationes quibus accessiones & constitutiones cognoscantur, edocet. primo autem iubet, in memoriam reuocanda esse illa quæ de uictus ratione prius dicta fuerunt: nam ad duo uictus rationem & figuram referebat, ad ægrotātis uires, & ad morbi constitutionē: nam quicumque sit morbus quando est in uigore, in consistentia esse dicitur. Hæcque sunt uniuersales uictus rationes, sed particulares ciborum oblationes ex accessionsibus coniecturabuntur.

Quod legitur, Quarum altera erat uis ægrotantis, & constitutio morbi, legēdum est, Quarum altera erat uis ægrotantis, reliqua, uel altera constitutio morbi, Græce uero legitur *τῆς τε δυνάμει τοῦ κἀμνοντος, καὶ τῆς κατάστασι τοῦ νοσήματός.*

SECUNDO docet, cum ad perfectam uictus rationē tres intentiones sint, uis ægrotantis, morbi constitutio, & particularis accessio. Vires, ex pulsu statim comprehenduntur, & ex alijs quæ ipse in libris Prognosticorum edocuit. Aliquis fortē dicere posset, uictus magnitudinem esse incōprehensibilem. At isti saltem hoc concedent, Si non poterunt

terunt ad libellam haberi, quadam artificiali coniectura habebūt ueritati propinqua.
TERTIO, dubitationem quorundam ponit, qui putarunt morbi cōstitutionem & particulares accessiones, quales nam sint nō posse dignosci. Sed Galenus his respōdet, Hippocratem non id sentire quod ipsi sentiunt; nam & in horum cognitionem sepe uenit exquisitè & scienter, sepe coniecturaliter; non tamen inartificiose, neq; longe à ueritate. Hæc autem ab Hippocrate in Prognosticorum libris, & Epidemiarum latius scripta sunt, & in nostris commentarijs à nobis illorum librorum, & in libro primo De crisi- bus. Sed ista ab Hippocrate nunc per capita tradūtur, nos uero quàm breuius fieri poterit eadem capita enodabimus. At si quis omnia diligentius habere studeat, nostrum De crisi- bus librum perlegat.

QUARTO, ad id quod promiserat, peragendum accedit: Morbi inquiens accessiones & constitutiones ostendent, ut (exempli gratia) in intermittentibus febribus, tertiana *παχυέσιμος* idest citi iudicij est, uel (ut Leoniceus dicit) cito terminatur. Quotidiana uero longa est; quartana uero longissīma. In non intermittētibus uero, *λευσώδεις*, idest incendentes, uel incensæ, acutæ sunt; nam ex materia biliosa fiunt. Typhodes autē, idest succedentes longiores sunt. Inter has mediæ sunt *ήμηςπιττωίσι*, idest semitertianæ.

Quod legitur, Ipsi quoq; morbi & accessionum similes proportiones, legendum est, Ipsi igitur morbi & accessionum proportiones, nam Græce est, *αὐτὰί τε οὐ αἰ νόσοι, καὶ τὰς τῶν παροξυσμῶν περιόδους ἀνάλογος.*

QUINTO docet, si quis cognoscere uoluerit hæc febrium genera statim in primo insultu eius, secundum De crisi- bus librum legat; nam non sunt repetenda quæ alibi bene relata sunt; sed satis est, illa ad memoriam reuocare. Ad rem igitur. Si quis in principio tertianam inuadentem cognouerit, etiam sciet & cito terminaturam esse, & suas accessiones per tertium habiturâ; & hoc est quod ab Hippocrate dicitur, Morbos, accessiones & constitutiones indicaturos; docetq; Galenus, quod statim prima die & prima inuasiōe quartanam febrem cognouit, tertianam & quotidianam. Itaq; prima die conuenientem uictus rationem ordinauit, in omnibus his futurum uigorem metiens.

Qd̄ legit̄, Secūdū propriū terminū metiētes, hæc pars, secūdū propriū terminū: Græce est, *ἢ τῶν οἰκίαν περιόδων*, idest, secūdū propriū præfinitū tēpus, uel secūdū propriū legē.

SEXTO docet, idem esse in alijs morbis quod & in febribus est; nam morbus lateralis, peripneumonia & phrenitis, acuti morbi sunt. Angina uero, cholera, neruorū distentio peracuti sunt: aqua inter cutem, atra bilis, suppuratio & phthisis diutini sunt, ex quibus constitutionem cognoscimus. Accessiones uero, quia morbus lateralis & phrenitis, ut plurimū de tertio in tertium uexant. Suppurationes uero quæ uentri eueniunt, aut hepati & phthisi quotidie, & præsertim accedunt febres uersus noctem. Qui uero ex liene laborant, & ex atra bile, per quartum accessionem habent.

Quod legitur, Angina autem & iuxtagina. Græce est, *σιωδῆχη δὲ, καὶ λεωδῆχη*, id est, synanche & cyananche. Hæc sunt duæ anginae species, prima in intrinsecis œsophagi musculis, secunda in intrinsecis faucium uel gutturis. Sunt duæ aliæ species, *παρασιωδῆχη*, & *παρακυανῆχη*, idest parasynanche & paracynanche: omnium deterrima est cyananche; hic non possumus interpretari per *λεωδῆχην* iuxtaginam; sed melius est uti Græco uocabulo, ut res melius exprimat. De his uero quatuor speciebus in tertio libro horum commentariorum à nobis ubertim scriptum est.

SEPTIMO docet, quod illa quæ de anni temporibus adduntur, ad morbos & ad accessiones & cōstitutiones referenda sunt; nam non est satis quod quispiam cognouerit primum quartanæ insultum ad uictus rationem instituedam, sed opus est scire an uere uel æstate uel autūno uel hyeme cœperit; quoniam (ut inferius edocebit) æstius quartanæ magna ex parte breues sunt, autūnales longæ, & maxime quæ hyemem attingūt, imò & tertiana febris, quæ suapte natura cito terminatur, citius in æstate quàm hyeme finem habet; nam æstas morbis celeritatem addit, hyems tarditatem. Adde q̄ accessiones per tertium magna ex parte æstate fiunt, per quartum autumno, quotidie hyeme.

OCTAVO docet, id quod dictum est de anni temporibus, etiam intelligendū esse per proportionem in temperaturis: quæuis nihil hic dicat Hippocrates, sed alibi; & de industria uitæ, siue exercitio, & de assuetudine, & de ambientis aeris tēperatura, & de ætate

agrotantes. Ex his omnibus & morbi constitutionē & accessiones cognoscemus: constitutionem quidem si morbus fuerit peracutus uel diutinus: ex hoc enim summum uigorem deprehendimus. Accessiones uero, an per tertium uel per quartum: uel singulis diebus, uel qua hora dici aut noctis sint inuafuræ.

Quod legitur, Industria uitæ: Græce est *τὰ ὑπὸ νόσῳ μακρὰ*, idest instituta, exercitia, studia.

Quod etiam legitur, Et aeris ambientis quæ tunc uagatur, temperatura. Græce est, *καὶ ἐπὶ τῷ περιέχοντι ὑπὸ ἀγέρας λεπτοσως*.

NONO Galenus ad illam partem exponendam se conuertit, & circuituum ad inuicem incrementa: per circuituum incrementa, accessionum augmenta quæ in ipsis eueniunt, intelligit: ex quibus & morbi augmentum, & præfinitum uigoris tempus intelligit. Scito tamen secundæ accessionis ad primam augmentum in tribus consistere, in hora in qua fit accessio, in longitudine accessionis, & in magnitudine uel in uehementiâ: nam apud antiquos est hic usus, ut quandoq; dicant uehementiorem febrem, quandoq; maiore, hæc autem febris uehemens quandoq; æquales horas habet cum præcedente, quãdoq; pauciores, quãdoq; plures: hocq; nō spectat ad uehementiâ, sed ad prolixitatē.

Quod legitur, Contingit aut hanc febrem: Græce est, *ὅτε γένηται*, idest cum cōtingat.

DECIMO, notat Galenus in hoc aphorismo intelligendum esse per accessionem deterius tempus circuitus: principium scilicet, augmentum, & statum. Reliquum enim est declinatio. Cum ergo uidebis sequentes accessiones anticipare, & ad longius tempus extendi, etiam si anticipent, & uehementius affligere, iudica morbi augmentum: quantum uero augeatur unumquodq; prædictorum sua quãtitate ostendet: nam accessio multum anticipans, & longius atq; uehementius affligens, effatu dignum augmentum significabit, & uelocem esse morbi motum, & cito in statum peruenturū: nam fieri non potest, si magna sint incrementa, quod uigor propinquus non sit: contrario, si accessio habeat in omnibus parua crementa, distabit morbi uigor. Vnde per circuitum incrementa discemus assequi coniectura: post quãtum tempus morbus in suo uigore consistet, & præfinitū horum accessionis: primaq; cognitio ad uniuersalem uictus formam instituendam conducet: secunda ad cognitionem particularium temporum, in quibus cibus est dandus: nam ab initio hæc edocere proposuerat. Notaq; in hoc loco per circuitum intelligere similem ad idem reditum.

Quod legitur, Per accessionē autem te oportet intelligere. Adde particulam Nunc, hoc modo: Per accessionem autem te nunc oportet intelligere, nam Græce est, *περὶ τούτων δὲ ἀνοίγει σε νῦν γῆ*.

Quod etiã legitur, Vnum ex dictis sua quantitate monstrabit. legendum est, Vnum quodq; ex dictis sua quantitate monstrabit, uel, Vniuscuiusq; dictorum quantitas monstrabit. Græce enim est, *τὸ καθ' ἑκάστου τῶν ἐρηκμένων πύσσου*.

Quod etiam legitur, Parua faciens incrementa. hæc particula Incrementa, Græce est, *τὰς πλεθύνοντας*.

Quod etiam legitur, Coniectura scilicet assequi potest, quantum tempus morbus in suo uigore consistet. hæc particula Potest, legi debet Post, & debet coniungi cum sequentibus, ut sensus fiat, Post quantum tempus morbus in suo uigore consistet. Nam Græce dicitur, *μετὰ πόσον ἔσται χρόνον ἢ ἀκμὴ τῷ νοσήματι*. Ex quo uidere potes quantum differentiam fecerit interiecta literula in sensu.

VNDECIMO ad ea quæ mox apparent, exponenda Galenus descēdit: nam & ex his siue symptomata nomines, quæ casus à Leoniceno interpretantur, siue signa, nihil refert, modo scias ad accessiones & constitutiones cognoscendas proficere: Galenusq; omnia signa, siue symptomata, in tres partes diuidit: in *παρογνωμονικά*, in *συνεπιδηνοτά*, & in *λειψύμα*, idest in passionis significatiua, in afsidentia, & in decernentia siue iudicatoria, quæ uel coctionem uel cruditatē uel salutem uel mortem ostendunt. Passionis significatiua, cum morbo inuadunt. Afsidentia quandoq; simul cum morbo inuadunt, quandoq; superueniunt, quãdoq; omnino non ueniunt: nam possunt à morbo separari, neq; morbi substantiam constituunt, sed proprias faciunt differentias. Iudicatoria uero non sunt apta cum primo exquisite morborū principio inuadere, sed cum duobus alijs sunt apta natura: aliquando uero in augmento & statu apparent. Signa autem coctionis nunquam

quam in primo statim morbi principio inuadunt, sed *πρωοελξα*, idest determināt principium uniuersale morbi. At cruditatis signa cum primo morbi principio apparent, sicuti signa etiam mortis; horum enim generatio morbi principium sequitur. Intelligit uero Galenus per morbi principium, & primum morbi insultum indiuisibile, ut in libro De crifibus docuit, & morbi partem, ut cum morbus in quatuor tempora distinguitur, principium, augmentum, statum, inclinationem, & spatium trium dierum. At si quis hæc & omnium symptomatum potestates recte percipere uoluerit, ad illum De crifibus tractatum se conferat. Hic igitur ex mox apparentibus totam iubet morbi constitutionem coniectari.

Quod legitur, Neque eorum substantiam constituunt, legi debet, Neque eius ueluti substantiam constituunt, nam illa particula Eorum, refert morbum in singulari; quauis contextus Græcus Eorum, dicat; nam ita habetur, *ὅδε τῶν οἴων ὁσίων αὐτῶν σωίσισημ*. Vel forte illa particula Eorum, debet referri ad ipsa signa.

Quod etiam legitur, Nam & horum generatio, morbi principium subsequitur. Græce est, *καὶ γὰρ καὶ τῶν αἰσθητικῶν ἐξ ὑστέρας ἐλθὼν νοσήματι ἀρχῆς*.

Quod etiam legitur, Ex apparentibus autem, legi debet, Ex mox apparentibus. Græce enim est, *τοῖς οὐκ ὑπὸ φαινομένοις*.

DVODECIMO Galenus refert, casum Anaxionis, tertio Epidemiorum libro ab Hippocrate positum, qui primis diebus non expuebat; coepit autem expuere humidiora undecimo die; septimadecima die nescio quid cocti expuere coepit, uigesima die a febre leuatus est; tamē redijt uigesimaseptima die; trigesimaquarta die totus sudans liberatus est, Galenus eundem casum refert in libro De crifibus, & in secundo De diebus decretorijs. Cum ergo primis diebus non expuisset; nō mirum si morbus prorogatus est usque ad trigessimam quartam diem, quum eius natura sit in quatuordecim diebus iudicari, uel saltem in uiginti; nam hoc semper inuenies in inflammationibus quæ non teguntur operculo densiore, ut in ijs quæ exteriorem occupant cutem, primo sanies quædam refudat, deinde paulatim coquit, & crassior fit; itaque aliqua est magis cocta, aliqua minus. Idem euenit in intrinsicis nostri corporis partibus: quando uero aliqua fuerit inflammatio cum tanta meatuum angustatione, ut nihil extra effundatur, necesse est illam esse coctum difficilem, & longo tempore perdurare. Eadem est ratio in morbo laterali, qui est ex genere inflammationū. Crudissimus est morbus, in quo nihil expuitur; in secundo ordine est ille, in quo sanies tenuis; in tertio ordine, in quo crassior; in quarto, in quo perfecta coctio. Si hæc circa tertium diem appareant, uel circa quartum, morbus septimum diem non transit; in alijs autem, secundum coctionis modum mensuram temporis accipere oportet. Sed alicui forte dubium uideretur, quomodo Anaxion absque febre fuerit, eo adhuc in laterali morbo persistente; nam uigesimo die cessauit. Respondendum, concocta materia in laterali morbo febrem desinere; deinde quia locus lesus est, materia aliqua in loco colligitur, quæ corrupta, antequam concoquatur, febrem iterum inducit; experientia enim uidemus, in laterali morbo, nondum expurgata materia febrem cessare.

Quod legitur in casu Anaxionis, Urinæ bene coloratæ: Græce legitur in prima nostri antiqui contextus lectione, *ὄρα δὲ ἄχρῳα*, idest, Urinæ autē sine colore. Sed in secunda lectione, & in Aldino contextu, & in contextu Hippocratis in tertio Epidemiarum legitur, *ὄρα δὲ ἄχρῳα*. puto Leonicenū hunc contextum habuisse, quem magis probor.

Quod etiam legitur, Sexto die delirauit. Græce est, *ἐκπιπεροληθη*.

Quod etiam legitur, Septimo die magis laborabat, quia febris intendebatur. Græce legitur, *ἐβόλυ ἐπιπυον, ὅτι γὰρ πυρετὸς ἐπιτεταυεν*.

Quod etiam legitur, Non erant admodum bonæ. simpliciter legendum est, Non erant bonæ. *ὁ γυναι*.

Quod etiam legitur, Et bene spirabat. *ὑπνωσα* legitur in aliquibus contextibus; in alijs, *ὑπνωσ*. In Epidemijs scriptum legimus, *ὑπνωι*.

Quod etiam legitur, Quandam saniem. Græce est, *πυῶς ἰχθυῶσ*. Plerunque uero in hoc nostro commentario scriptum est; aquosam illam substantiam, quæ ulcera exit, *ἰχθυῶσ* à Græcis nuncupari.

DECIMOTERTIO de sputis differit, ostendens quæ perfecte cocta, & quæ non. Album, lene & æquale, neque crassum, neque humidum perfecte coctum est. Quod non expuitur

expuitur cruditatem omnimodā ostēdit. Si tenue sit, debilis coctionis est signum. Si in-
permixtum fuerit, uel flauum, uel ruffum, non bonum; tamen non significat perniciem.
Si liuidum, aut ærugini simile, aut nigrum, perniciosissimū existit. Notatq; signa coctio-
nis semper esse bona. Signa exitiālia, semper mortem significant. Signa uero cruditatis
sunt indifferētia: nam quantum in ipsis est, neq; salutem, neq; mortem ægri significant;
sed tu in hoc deuenire poteris, uires ægroti expendens. De sputis uero apud Hippocra-
tem multa habentur in primo libro De morbis, & in tertio.

Quod legitur, Quod si impermixtum fuerit, uel flauum, uel ruffum, haudquaquā bo-
num: Græce est, *εἰ δ' ἀκρατος εἴη, ἢ ξανθόν, ἢ πυρρόν, ἢ ἀγαθόν*. Nota id uocabulum
ἀκρατος, quod impermixtum Leonicensus interpretatus est, significare purum, immix-
tum. Intellige uero sputum esse humorem unum solum, & alijs non mixtum. Sicuti &
in septimo libro, aphorismo uigesimo tertio, uocat deiectionem syncerā illam, quæ non
est permixta aquosæ humiditati, sed est purus humor.

DECIMO QVARTO Galenus aliud genus signorū iudicatoriorū enumerat, quæ
sunt sudores, sanguinis fluxus, rigores, multum alui profluuium, multus uomitus, dolor
capitis repente inuadens, difficultas spirandi præter rationem, & uehemens cordis mor-
sus, hypochondria citra dolorem extenta, uigiliæ multæ, deliria, nox absq; ratione mole-
sta, accessio anticipans, lachrymæ inuoluntariæ nihil patientibus oculis, neq; ex tristitia
prouenientes, rubor faciei, labrum inferius agitatū, lucida uel obscura & tenebrosa quæ-
dam ante oculos obuersantia, & hallucinationes quedam, & male uel nasus repente eru-
bescentes, parotides, aut materia aliqua decumbens ad articulos. Hæc omnia quæ sym-
ptomata uocantur, ut mutationem subitam ostendunt, signa iudicatoria nuncupantur,
quæ duplicem præcognitionem præstant: nam si morbo iam cocto superueniant, futu-
ram sanitatem ostendunt. Si uero crudo adhuc morbo, iudicationem non bonam osten-
dunt, nempe uel mortem, uel morbi longitudinem.

Quod legitur, Multum alui profluuium: Græce est, *καὶ γαστὴρ καταρρέψασα πολλῶν*.
Alter contextus habet, *πολλῶν*.

Quod etiam legitur, Ilia citra dolorem extenta. lege Præcordia: nam Græce dicitur,
ὑποχονδρία. Celsus uero hypochondria, præcordia interpretatur, non ilia: nam ilia sub
præcordijs sunt, ut in tertio libro ubertim ostendimus.

Quod etiam legitur, Vigilæ plurimæ: Græce est, *ἀγρυπνιατε σφοδρά*.

Quod etiam legitur, Et labrum inferius agitatū: Græce est, *τὸ κάτω χείλος σείεσθαι*.

Quod etiam legitur, Lucida uel obscura & tenebrosa quædam oculis obuersantia &
hallucinatioes quedā: Græce est, *ὀφθαλμοὶ τε πεφαινεμένα τ' ὀφθαλμῶν, ἢ μαρμαρυγαὶ ἴσως*.

Quod etiam legitur, Quatenus uero subitam mutationem ostendunt: Græce est,
καθότι δὲ μεταβολὴν ἐξήρξασαν ὄντο.

Quod etiam legitur, Futuram statim sanitatem denuntiant. Hæc particula Statim,
Græce est *ὑπόγυον*, idest propinque.

DECIMO QVINTO Galenus ex Hippocratis uerbis ostendit, signa iudicatoria
aliam naturam habere, q̄ illa quæ coctionē significant, nam Hippocrates in primo Epi-
demiorum dicit, coctiones iudicationis celeritatē, securitatē salubrem significāt. Cruda
uero & incocta, & quæ in abscessus malos cōuertuntur, iudicationū carentias, dolores
uel tempora uel mortes uel recidiuas ostendunt. In hoc loco Hippocrates uniuersaliter
morbi coctionem laudauit. In libro uero Prognosticorū particulariter, ita ipsius indicia
scribens: Urina optima est, quādo sedimentū album, lene & æquale habuerit, & semper
est optima, donec morbus terminetur: nam significat salubrem securitatē, & morbum
breui terminaturū. sic rursus urinam laudauit, quæ in uenis & uenosus locis coctionem
demonstrat. Quum etiam addit, alui excrementum optimum est, quod molle est consi-
stens, & hora consueta excretū. eodem modo in membris respiratoriis seruientibus lau-
dat coctionem, dicens, sputum in omnibus pulmonis, & costarum doloribus debet ce-
lenter expui atq; facile, & flauitate fortiter sputo commixtam apparere: unde potest
habere hanc differentiam, quod signa coctionis semper sunt bona, sed signa iudicato-
ria non iudicantia, aliqua mortem, aliqua difficilem iudicationem portendunt. Additq;
illa quæ ad melius iudicant, non confestim apparere. Ex quibus uerbis idem colligitur,
De signis

De signis autem coctionis quocunq; tempore apparent, semper bona sunt. Nec putes id quod in aphorismo dicitur, in morbo laterali sputum statim apparere, illi repugnare, quod dicitur, Signa iudicantia ad melius, non statim apparere, quia signa iudicationis quandoq; mala sunt. Signa uero coctionis semper sunt bona; & tanto citius ægrum sanari debere ostendunt, quanto citius apparuerint. Hæc uerò nunc breuibus satis sunt, quæ explicatius in libro De crisi bus à nobis exposita sunt.

Quod legitur, Cruda uero & incocta, & quæ in abscessus malos conuertuntur: illa particula In abscessus malos, in aliquibus contextibus legitur ἢ μακρὰς ἀρρώστιας. idest, in abscessus longos. At in nostro antiquo contextu, & in Aldino, & in libro Epidemiorum legitur, ἢ κακὰς ἀρρώστιας, ut Leonicenus legebat.

Quod etiam legitur, Alui excrementum optimum esse, lege Optimum est: nam Græce legitur, Ἰσχυρότατον ἐστὶν ἀριστον ὄσθιν.

Quod etiam legitur, Flauitatem fortiter sputo cōmixtam apparere. Græce habetur, φουμυγμύλου ἢ φαίνεσθαι τὸ φαυδὸν ἰσχυρῶς ἐν πύλω. idest, Flauum quid sputo fortiter commixtum apparere.

Quod etiam legitur, Nam coctionis signa, quo tempore apparent, bona sunt: Græce est, τὰ γὰρ ἢ πῶς ὁμοῖα καὶ ὅτι αὐτὸ φαίνεται χρόνον ἕγχεσθαι. idest, Nam coctionis signa, quocunq; tempore fiant, bona.

DECIMOSEXTO, ut Galenus per exemplum ostendat, quæ nam sint signa illa superius ab ipso passionis significatiua nuncupata, & quæ absidentia, quum de iudicatio nis dictum sit, accipit exemplum Hippocratis in laterali morbo, inquit, Acuta febris, tuisis, spirandi difficultas, lateralis dolor pungitius, signa passionis significatiua uocantur: sed dolorem peruenire ad hypocondria uel ad clauem, aut ægrum in ægrotante latere iacere non posse, signa absidentia sunt. Praxagoras duo uolumina fecit de absidentibus signis, de superuenientibus uero unum: qui idem est, ac si de mox apparentibus scriberetur. Hæc igitur mox apparentia, ut ab Hippocrate dicitur, & bonam morbi iudicationem & malam, & longitudinem uel breuitatem morbi ostendunt.

Quod in hac parte legitur, Illa: legendū est Præcordia, nam Græce habet Ἐπὶ χόνδρια.

Quod etiam legitur, Scripsit autem & Nicandro Praxagoras duo uolumina de absidentibus signis. Postea sequitur, De ijs autem scriberetur. In hac parte desunt multa uerba: nam Græce ita habetur, Ἐν δὲ ὑπὸ γνωμῶν ἢ ἐπιπέδου, ὡς εἰ καὶ ὑπὸ φαινομένων ἐπιπέδου ἦτο. idest, De ijs autem quæ superueniunt unum alterū, ac si de mox apparentibus scriberetur. Deniq; Galenus refert, Hippocratem non solum de sputis mentionem fecisse, sed & de urinis, & de alui excrementis, & de sudoribus: quæ omnia in libro Prognosticorum scripta sunt. Superuacuum uero esset illa nos huc afferre: propterea tu ad nostrū De crisi bus librū te conferas, & ad nostra in libros Prognosticorū cōmentaria,

APHORISMVS XIII

Senes facillime ieiunium ferunt, secundo loco qui etatem consistentem habent, minus adulescentes: omnium minime pueri, præsertim qui inter ipsos sunt uidiore.

BRASAVOLVS •

DE ætatum cognitiōe plura ab Hippocrate in libro De uictus ratione scripta sunt, quem tamen librum Galenus ab Herophilo æditum putauit: at cuiuscunq; sit, nos eius uerba referre nō pigebit: inquit enim, Puer quidem calidis & humidis commixtus est, quoniam ijs constitit & creuit: nam calidissima & humidissima sunt, quæ proxima generationi sunt, plurimumq; crescunt, hisq; accedentia similiter. Calidus quidem est adulescens, quod ignis aquam superauit: siccus autem est, quod puerile humidum conuictum iam est, partim in corporis incrementum, partim in ignis motum, partim etiam laboribus. Vir autem siccus est, & frigidus, quod calor amplius non superat, corpusq; non crescit, propterea friget: siccitas enim prioris ætatis inest, sequentisq; & aquæ accessus nullam habet humectationem, quod siccis & humidis superatur. Senes uero frigidi

frigidi & humidi sunt, quod ignis discessit, aqua accessit, quæ sua humiditate sicca pepserit, humida confirmauit. Hæc Hippocrates uel Theſſalus (si is liber Theſſali sit) uel Herophilus, ex quibus huius aphorismi ratio haberi potest. In hoc igitur aphorismo uolens Hippocrates ex omni indicio, rationis tractus formam edocere, ad ætates confendit, ratione quarum & uictus rationem quãdoq; immutare oportet, in quibus senes facillime ieiunium ferre atq; incediam, deinde per gradus ætates aliæ consequuntur: nam qui in ætate consistenti sunt, quæ senio propinqua est, difficilium quàm senes ieiunium ferunt: sed adolescentibus facilius. Omnium uero minime pueri ieiunium ferunt, & inter pueros illi præsertim qui uiuidiores sunt, & loco stare nesciunt.

Sed ut huius aphorismi sententia clarius eluceſcat, ab re non erit, si ætatum ordinem edocere studeamus. Quod fiet cõmodius, si prius uniuersum humanæ uitæ spatium metiri tentemus. Salomon omnium sapiētissimus, uitam hominum septuaginta annorum esse iudicat, in potentioribus octuaginta: & hoc totum labor & dolor (non ut diu Hieronymi interpretatio legit, Amplius autem labor & dolor.) Eandem sententiam in secundo De generatione, sectione quinquagesimo octaua Auerroes probauit, ubi Aristoteles aperte dicit, Vitæ omnino statutū tempus esse propter motus solis & planetarum.

Aegyptij, ut Plinius libro secundo capite trigesimo septimo testatur, hominem centum annos transigere non posse iudicarunt: propterea hominum uitam centum annorum esse profiterentur. Argumentū refert Plinius, quo mouebantur, & ante Plinium Varro, ut Censorinus in libro De die natali scriptum reliquit. Est autem hoc, quod Varro à Dioscoride astrologo Alexandria scriptum inuenit. Cor hominis incremento & diminutione conferuari, unde anniculi cor duas drachmas pendet, bimii quatuor, trimi sex, quadrimi octo: & sic in annos singulos usq; ad quinquaginta accedere binas. Ab his centum drachmis, atq; anno quinquagesimo, itē decedere in unoquoq; binas, ex quo percipitur sit cetero anno redire ad anni primi pondus, nec longius posse producere. Alios legimus, dicentes ob hanc causam factos esse seculares ludos, qui quibuslibet centū annis fiebant. Solon uero humanam uitam in decem hebdomadas & ipse distinxit, unicuiq; hebdomadæ septem annos tribuens, propterea hominis uitam septuaginta annorum fecit. Sed Staseas peripateticus in duodecim hebdomadas partitus est, & ideo hominum uitam ad octuaginta quatuor annos produci uoluit: quem uitæ terminum si quis præterierit, idem facere quod stadiodromi ac quadrigæ faciunt, quum extra finem procurrunt. Et Varro ipse tradit, in Hetruscorum libris legi, fatalem ætatem hominis duodecim hebdomadibus describi. Alij nouem septimanis hominis uitam produci uoluerunt, amplius uitam non esse, hos numeros Pythagorice considerantes & dicentes, ut Censorinus in libro De die natali refert, septem pertinere ad corpus, nouem ad animū; hinc annus iste sexagesimus tertius uulgo ad nostra usq; tempora fatalis nuncupatur, ab antiquioribus crisimus & climatericus & genethliacus & scalaris dicitur, in quo plurimi moriantur. Alij cõsiderant hunc annum, quod sit ex ter tribus hebdomadibus: uolunt enim obseruandos illos annos, quos ternæ hebdomadæ cõficiunt, ut uigesimalis primus, quadragesimus secundus, sexagesimus tertius, octuagesimus quartus. Alij uero inquit, solum esse unum difficillimū climactera, scilicet quadragesimum nonum, utpote quem complent septies septeni, alij octuagesimum primum, quem complent nouies noueni. Plato uero humanam uitam quadrato annorum, numero consummari putauit, scilicet nouenario, unde humanam uitam ad nonagesimum primum annum peruenire censuit. Nonnulli tres annos climacteras esse iudicant, nonagesimū primum, quadragesimum nonum, sexagesimum tertium, qui inter duos medius est: nam primū ex quadrato nouenario, secundum ex septenario, sexagesimum uero tertium, ex nouenario & septenario, quem hebdomades nouem, uel septem enneades cõficiunt. Est autem periculosissimus, quia ad corpus, & ad animam pertinet: septimū ad corpus, quia est medicinæ corporis, & Apollini attributum: nouenarium Musis, quia morbos animi, quos appellant pathe, Musica lenire ac sanare consueuerit. Censorinus tamen in libro De die natali, hunc annum malum non iudicat: nos uero arbitramur id iudicare, ut applauderet suo Cerello, qui hunc annum iam transegerat.

Sed

Sed his omīsis ad ætatum distinctiones in hac tota uita conscēdendum est, quomodo-
 docunq; sumatur, uel sit spatium centum annorum, uel nonaginta unius, uel octuagin-
 taquatuor, uel septuaginta, uel sexagintatrium. Certum uero est, qui seculū transit, simi-
 lem esse stadiodromo, quādo metam excedit. Sed o miseram humanam uitam, qui sunt
 hi qui hæc spatia attingant? Nempe inter quinquaginta hominū millia qui nascūtur,
 mille ad quinquagesimum annum non perueniunt. De ætatibus autem uerba facturi
 scire oportet, apud diuersos philosophos, diuersas esse ætatum distinctiones. Auicenna
 in prima Fen primi, doctrina tertia, capite tertio, ætates in quatuor distinxit, In adule-
 scentiam, quæ usq; ad triginta annos perdurat; in consistentiam, usq; ad trigessimūquin-
 tum, uel quadragesimum; in ætatem senectutis, quæ est usque ad sexaginta annos: & in
 ætatem senum, idest ultimum senium, quæ usq; in finem uitæ perdurat. Adulescentiam
 uero in infantiam diuidit, quam ipse Auicēna esse dicit cum membra pueri nondum ad
 motiones, & ad ambulandum sunt apta, & in ætatem aptam ad ambulandum, & in æta-
 tem in qua dentes fiunt, quæ deambulationem sequitur. Postea (ut Auicenna uerbis
 utar) sequitur ætas concussionis, quæ est post ortum dentium, sed antequam poliantur.
 Deinde est ætas alquadi, quando semen emittunt quousq; barbescant. Deinde est ætas
 fortitudinis, quousq; crescere desinant. Hæc Auicenna de ætatibus præcitato loco.

Galenus in libro cui titulus est Definiōes medicæ, ipsi adscripto, ætates in quatuor
 partes diuidit; in pueritiā, pubertatē, mediā ætatem, & senectā; tamen quibus tem-
 poribus fiant, non determinat, sed id solum dicit, Pueritiā esse calidam & humidam;
 pubertatem, calidam & humidam, sed minus quam pueritiā; mediā ætas, calida & sicca;
 senectūs, frigida & sicca. Deinde adulescētiā docens, inquit esse illam ætatem quam-
 diu augetur animal; uigor autem est, cum animal auctum est & perfectum. Ex his habe-
 re potes, adulescentiam, pueritiā & pubertatē continere, uigorem autem esse post tri-
 gesimum annum. Adest & distinctio ætatum astronomica in septem partes ex ratio-
 ne septem planetarum accepta; & nos illam hoc modo distinctam inuenimus in quo-
 dam auctore Græco ἀδελφω & incerto, cuius uerba hæc sunt: ἐπιση εἰση αἰ το ἀνδρῶν

πρω ἡλικία, idest, Septem sunt hominis ætates: quas deinde per hunc ordinem disponit;

Ἐπιση εἰση ἀπ ἡβρῶντος μέχρι πρῶτον ἐπιση, ἀναλογεῖ δὲ τῆ Σελήνῃ.

Ἐπιση πρῶτον μέχρι δεκάτης, ἀναλογεῖ δὲ τῆ Ἑρμῆ.

Μίαρη δὲ ἀπ δεκάτης μέχρι δεκάκαίδεκα, ἀναλογεῖ δὲ ἀφροδίτῃ.

Ἀπὸ τῆ δεκάκαίδεκα μέχρι τῆ κε νεανίας, ἀναλογεῖ δὲ τῆ ἡλίου.

Ἀπὸ τῆ κε μέχρι τῆ νβ ἀνδρ, ἀναλογεῖ δὲ ἀρει.

Ἀπὸ νβ ἕως ξα πρῶτον, ἀναλογεῖ δὲ δι.

Γήρω ἐπ αὐτῆς μέχρι ζωῆς ἀρχῆς, ἀναλογεῖ δὲ τῆ τε, τῆ ψυχῆ ἡρόν. idest,

Infans, à generatione usq; ad quatuor annos: proportionem uerò habet cum Luna.

Postea puer, usq; ad decem annos: proportionem autem habet cum Mercurio.

Adulescēs aut, à decimo anno usq; ad decimūoctauū; proportionē habet cum Venere.

À decimooctauo usq; ad uigesimalūquintum, iuuenis: proportionem habet cum Sole.

À uigesimoquinto anno usq; ad quinquagesimum, uir: proportionē habet cum Marte.

À quinquagesimo usq; ad sexagesimumquartum, senior: proportionatur Ioui.

Senex, post hos usq; ad extremū uitæ: proportionatur frigido tempore, idest Saturno.

At M. Varro quinq; gradus ætatis æquabiliter putat esse diuisos, unumquenq; scilicet

præter extremum, in annos quindecim. Itaq; primo gradu usq; ad annum quartumdecimū

adum pueros dictos, quòd sint puri, idest impubes. Secūdo, usq; ad annum trigesimalum

adulescentes, ab adulescendo sic nominatos. In tertio gradu, usq; ad quadragintaquinq;

annos iuuenes appellatos, eo quòd rempublicam in re militari possent iuuare. In quar-

to, usq; ad sexagesimū annum seniores nuncupatos, quòd nunc primum senescere cor-

pus incipiat. Inde usq; in finem uitæ uniuscuiusq; quintum gradum factum, in quo qui

esset, senex appellatur, quòd ea ætate corpus senio labore.

Censorinus uero in libro

De die natali, Hippocratem refert, ætates in septem gradus distinguentem: locum ta-

men Hippocratis uidere nondum licuit. Primi gradus finem, septimum annum esse pu-

tauit; secundi, decimumquartum: tertij, duodeuigesimalum; quarti, trigesimalūquintum;

quinti, duodequadragesimalum; sexti, sexagesimumptimum; septimi, nouissimum uitæ hu-

manæ annum. Non defuere præterea, qui ætatem humanam in decem hebdomadas partirentur, ut Solon fecit: qui in prima hebdomada, dentes homini cadere dicit: in secunda, pubem apparere: in tertia, barbam nasci: in quarta, uires: in quinta, maturitatem ad stirpem relinquendam: in sexta, cupiditatibus tentari: in septima, prudentiam, linguamq; consummari: in octaua, eadem manere: in nona & in decima, hominem fieri mortii maturum. Sed Staseas peripateticus duas alias ætates addebat, ut annum octuagesimum quartum uitæ finem faceret. His uero omisissis, quæ ab his authoribus ut cunq; dicta sunt, nos ex Hippocrate & hic & in libro De ratione uictus, & alibi, quatuor solum esse ætates inuenimus, pueritiam, adulescentiam, consistentiam, & senectutem. Tamen Galenus in sex ætates distinguit, & in aphorismo sex ætates subintelligi iubet: nam inter consistentiam & adulescentiam, iuuentutem ponit. Senium uero in duas partes diuidit: in primam partem, quæ primum senium dicitur: & in secundam, quæ secundum senium, & decrepita nuncupatur. Nonnulli uero his ætatibus certa tempora statuere tentarunt. Nos uero intelligimus Hippocratem, sub adulescentia iuuentutem complexum esse. Pueritia est usq; ad decimum quartum annum, quæ tamen in se habet infantiam, quæ ad septimum usque durat. In decimo quarto anno crassiores uoces faciunt pueri, & inæquabilem, quod Aristoteles appellat *πραγισον*, Latini antiquiores hircu tallire: & inde ipsos putant hircu tallis appellari, quod tum corpus hircum olere incipiat. Deinde sequitur Adulescentia usque ad trigelimum annum, in qua continetur iuuentus, quæ est a uigesimo anno ad trigelimum, uel paulo plus, uel minus, ut temperatura & corporum dispositiones merent. Consistentia à trigelimo anno, uel à trigelimo quinto, usq; ad quadragelimum uel quadragelimum quintum, uel quinquagesimum perdurat. Primum senium à quadragelimo quinto, uel quinquagesimo, usq; ad sexagesimum uel sexagesimum quintum prorogatur, ut corporis temperatura cõdonabit. Decrepita, uitæ finem attingit. An uero sit illa ætas, quæ consistentia appellatur, in qua homo in eodẽ statu permaneat, hic dubitare non est opus, cum in tertio libro Galenus eam esse inficietur: nam cum homo ad summũ ætatis uigorem peruenerit, statim in deterius inclinari incipit. Nunc uero ad Hippocratis uerba exponenda conuertemur, si prius edoceamus, in nostro antiquo contextu ante hunc aphorismũ hanc inscriptionem præscriptam esse, *πῶς ἔστι τὸ κατ' ἡλικίαν διαίτης*, idest, De uictus ratione secundum ætates.

τῶν ὀνδρῶν θυφορώτατα νηστείαν φέρουσι, idest, Senes facillime ieiunium ferunt.] Per senes, hic primos senes intelligit: quoniam ultimi senes frequenti cibo reficiendi sunt, licet tenuiori. Philotheus etiam primos senes intelligit, inquit, *γέροντας καλῶς οὐ σὺν τῷ θυχετώ γήρα ὄντας, ἀλλὰ σὺν ἐφικόντας μικρὸν πλείον ἢ ἔλασσαν*, idest, Senes uocat, non in extremo senio existentes, sed sexagenarios, aut parum plus uel minus. Idem ad uerbum ferè dicit alter Græcus interpres, quem habemus, incertus & sine nomine. At ieiunium ferre, ex duobus cognosci iudicat Galenus: unum est ex eo quod non facile famem incurrunt: aliud, quod & si famem incurrant, nihil mali ex hoc consequitur. Quæ duo in primis senibus inueniuntur: nam frigidi sunt & humidi, ratione frigiditatis bene concoquere non possunt (nam concoctio est opus caliditatis) nec etiam appetunt. Et quamuis appetentia ex frigido fiat, tamen ex illo non fit quod per ætatem acquiritur, sed ex naturali frigido. At quia humidi, propterea nocumenta quæ ab inedia fiunt, facile non incurrunt, quæ sunt uirium imbecillitas. Est uero ieiunium, abstinentia penitus à cibis, & ab inedia nocumentis facile releuantur. Orisbasius dicit, facile ferre ieiunium seniores, quia frigidum habent corpus, & non exercitantur: etenim quanto frigidiores crassioresq; humorẽ habent, tanto minor est illis appetitus, ut qui ex ipso humore nutriuntur. Vnde si amplius illis offeras, quàm possint concoquere, ex ipso extinguitur. Quem admodum lucerna quæ solet oleo suppetente lumen clarum facere, si plus olei immitas, quàm conuenit, continuo claritas luminis extinguitur. tamen hoc exemplum Galenus pro ultimis senibus posuit. Philotheus etiam senes istos inediam ferre dicit: *ἵνα τὸ ἀκλῶσαι γαστήρ ἐπὶ αὐτῶν πλὴν διαίτην, καὶ ἵνα τὸ εἶναι αὐτῶν ψυχροτέρους*, idest, Quoniam ferè in ipsis uis labefactata est, & quoniam ipsi sunt frigidiores, quàm scilicet consistentes. Eandem sententiã habet incertus author huius libri interpres, imò & eadem uerba.

ba. Galenus quoq; in libro De renum affectibus, de senibus loquens inquit, In his pau-
cum nutrimentum desideratur, ob uirtutis imbecillitatem.

Sed hic Oribasius dubitat, inquiens, Interrogandus hic uenit Hippocrates, quare
cum de aetatibus agat, prius protulerit senes quam infantes, aut iuuenes: quum nisi in-
fans fuerit, senex esse non possit. Respondet, Sed bene Hippocrates prius seniore[m] di-
xit: nam omnis finis initium habet, non omne initium finem. Probe ergo Hippocrates
prius nominauit seniore[m], ut cōtinuō omnes significaret aetates: sed nos putamus à se-
nio incepisse tanquam ab ea aetate, in qua conuenit tentior uictus ratio, ut deinde ad
crasiorē procedat: nam de uictus ratione secundum aetates pertractaturus est; Phi-
lotheo dicente, ἀπολόγως οὐκ ἔστι τὰς ἡλικίας χωρῶν, βουλόμην ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν ἔσθ' ἔξι. τὸ εἰ-
δος ἢ διὰ τὴν πρῶτην αἰῶνα. idest, Consequenter igitur ad aetates procedit, uolens & ex
ipsis speciei uictus demonstrationem facere.

Δὲν τὸν οἱ κενεσημένους. idest, Secundo loco qui aetatem consistentem habent, scilicet
sunt in tolerantia ieiunij: nam & ipsi facile ferunt inedia[m], sed non adeo facile ut se-
nes iam dicti. Est autem consistentia, tempus propinquum, & aetas affinis primo senio.
Philotheus dicit, eos consistentes uocari, ὅν ἢ παρακμῆ τυγχάνοντας. idest, In uigore
aetatis existentes: uel in declinatione à uigore, ut notat uocabulum παρακμῆ. Idem di-
cit interpretis incognitus. Qui in hac aetate sunt, amplius non crescunt, nec decrescere ui-
dentur, sed in eo statu permanent (saltem quo ad sensum) in quo sunt. Hi uero sunt illi
qui trigesimalum, trigesimalumquintum, uel quadragesimalum annum agunt: hanc aetatem
ad quinquagesimum, quadragesimalumquintum, uel quadragesimalum prorogantes secun-
dum eius qui perfert temperaturam. Etenim temperaturarum diuersitas aetates accelera-
rat atq; retardat: qui in hac aetate sunt, in uitae summo uigore & robore esse putantur,
& humidum densius habent, quod difficilius soluitur, quam puerorum humidum: pro-
pterea hi facilius ieiunium ferunt, quam qui in minoribus aetatibus degunt. Decipiunt
uero qui consistentiae duas partes faciunt, primam & secundam, dicentes, hic Hip-
pocratem de consistentia, idest secunda consistentie parte loqui. Nam de ipsis consisten-
tibus agit, quos dicit post senes secundum locum tolerantiam ieiunij ferre.

ἡκιστὰ τὰ μερόνια. idest, minime adulescentes, scilicet ieiunium ferunt, quam uel con-
sistentes, uel senes. Hippocrates in toto De uictus ratione libro, de aetatibus his terq;
atq; quater agens, de iuuenibus mentionem nullam facit, sed uocabulo adulescentia ubiq;
utitur, ut sub adulescentia iuuentum intelligere uideatur. Et nisi Galenus in commen-
tatione distingueret, dicerem Hippocratem per adulescentes, iuuenes semper intellige-
re: nam adulescentia trigesimo finit anno, pueritia duodecimo: tamen Galenus iubet,
aetatem iuuentutem inter adulescentiam & consistentiam subintelligendam esse: quae ra-
tione extremorum intelligatur. Unde pueri sunt usq; ad decimum quartum annum: adu-
lescentes, usq; ad uigesimalum, uel uigesimalumquintum: iuuenes ad trigesimalum, uel trige-
simumquintum: ut hic sit ordo, Iuuenes in tertio loco tolerantiae ieiunij sint, difficilius
enim ferent, quam consistentes, sed facilius quam adulescentes, quia eorum humidum
crasius est, & difficilius resoluitur. Adulescentes uero humidum habent, quod facilius
resoluitur, ideo ieiunium minus ferre possunt: tum quia famem citius incurrunt, tum
quia difficilius noxienta famis ferre possunt, in eaq; statim incurrunt. Vbi contextus
dicit, Minus adulescentes: recentiores interpretes legunt, Minus pueri: quae particula
eos errare fecit: nam coacti sunt in pueris & in infantibus intelligere, quod Hippocra-
tes in adulescentibus & pueris dicit, & quod ita sit, Graecus contextus ostendit, in quo
habetur, ἡκιστὰ μερόνια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. idest, Minus adulescentes, omnium
autem maxime pueri. Antiqua uero Constantini interpretatio legit, Minus pueri, om-
nium autem maxime infantes. Philotheus dicit, Adulescentes minus ferre ieiunium,
ὅτι τὸ αἴμα ἐν αὐτοῖς τὸ ἐμφυτὸν θερμόν. idest, Quoniam in ipsis naturalis calor augetur.
Oribasius quoq; eodem modo legit, ut faciunt recentes. ubi enim Hippocrates habet
Adulescentes, ipse legit Pueri: & ubi habet Pueri, ipse legit Infantes.

πάντων δὲ μάλιστα παιδία. idest, Omnium maxime pueri, scilicet ieiunium ferre non
possunt, quoniam (ut in aphorismo sequenti dicitur) plurimum habent calidi innati, &
plurimum consumunt, & ideo inedia[m] ferre non possunt, nempe cito famem incurrunt,

& ab inedia læduntur, difficiliusq; in hac ætate inediæ errores corriguntur, nam eorum calor tenui humido inhaeret, & ideo facillime resoluitur, unde & famē & famis incommoda facile incurrunt. Philotheus dicit, pueros minime omnium ferre inediā, *ὅτι τὸ διασφάρονον ἔχει τὸ σῶμα, καὶ ὅτι τὸ πλουσιον τὸ ἐμφύτου θερμῶς*. idest, Quoniam bene perspirabile corpus habent, & quoniam habent plurimum calidi innati.

Τουτέων δὲ αὐτέων ἂν τὴν αὐτὰ ἐώντων, πεδυσμότερα ἴοντα. idest, Horum autem ipsorum, præsertim qui inter ipsos sunt promptiores & agiliores.] Hic (ut Galenus inquit) non docet Hippocrates ætatum, sed naturarum differentias. Pueri, qui uiuidiores sunt, idest quorum uita ad motum est magis procliuis, & stare loco nesciunt, hi cæteris alijs minus ieiunium ferunt: quia plus habent caloris innati, quàm alij. Antiqua translatio legit Animosiores, quod non ab re dicitur: nam & contextus Græcus habet *πεδυσμότερα*, idest qui animo sunt propensiores: uel cum *πεδυσμία* promptitudinem & alacritatem significet, intelligendum, præsertim qui sunt promptiores & alacriores. Hæc enim promptitudo (ut ex libro Artis medicinalis colligi potest) non potest esse, nisi ex caliditate: imò Galenus in illo libro, ex promptitudine caliditatem arguit, Oribasius ita intelligit, maxime illos uexari, qui animo sunt ad epulas propensiores, uel qui multum esuriunt, uel petunt. In istis uero multus feruor cognoscitur, qui eos exacuit, & corpora deficiat, facitq; famem & multi cibi appetitum. Merito igitur plus ipsi quam alij uexantur ieiunio. Philotheus uero dicit hos inediā non ferre, *ἐπειδὴ πεδυσμότερα ὄντα, καὶ διυκνότερα γρημῶνα μάλλον ἐκδερμαίνονται. ἐφ' ὅσον δὲ ὑπεκράτῃ τὸ ἐμφύτου θερμῶς, ὑπὸ τοσούτου οὐδὲ τὴν ἀσπίτην φερουσι*. idest, Quoniam promptiores facti, magis incalescunt, in quantum enim crescit naturalis calor, in tantum inediā non ferunt.

Celsus libro primo capite tertio, ubi de obseruationibus quibusdam agit, hunc aphorismum his uerbis refert: Quod ad ætates uero pertinet, inediā facillime sustinent mediæ ætates, minus iuuenes, minime pueri, & senectute confecti. Necessariū uero est per senectutem cōfectos decrepitos intelligere, & Acherontios illos quibus parum & sæpe cibus dandus est, non autem p̄imos senes, nam illos sub mediā ætate intelligit.

GALENVS

DIFFERENTIA etiā ætatum confert aliquid ad capiendam uictus rationem. Senes si quidem facile ferunt inediā, pueri difficulter. Est autē facilitas in non appetendo, & nihil inde mali sustinendo. Difficultas autē ex contrarijs oritur. Et enim pueri magis appetunt, & plus offenduntur in longis inedijs. Mediæ uero ætates inter senes, & pueros, quanto alteri ipsorum proximiores existunt, tanto minus, aut magis molestantur, atq; offenduntur ex longis inedijs. Huius autem aphorismi causam ipse in sequente docet, qui ita incipit. Quæ augentur corpora plurimum caloris innati habent. Ita quod si quis uelit ipsum priori adiungere, & cum, enim, coniunctione proferre, tunc sermo unus fieret, & manifestus, in hunc modum se habens. Senes facillime ieiunium ferunt, secundo loco qui ætatem consistentem habent, minus adolescentes, minime uero pueri, quæ enim augentur corpora plurimum caloris innati habent. Dicit autē ætatem habentes consistentem, eos qui mediā ætatem habent inter iuuenes, ac senes, ita quod ab ætate uigente recedunt, nondum tamen sensum habent senectæ manifestum. Sic & Thucydides dixit quosdā in ætate cōsistente esse. Verum inter hanc ætatē & adolescentiam, altera quædam est, quæ sicuti mediū ætatum obtinet ordinem, ita etiā facilitatis, & difficultatis: ita q; neq; ita facile ferre inediā potest, sicuti qui in ætate sunt consistente atq; senili: neq; difficulter, sicuti adolescentes & pueri. Eius tamen non meminit Hippocrates, ut quā possit unusquisq; ex illis quas dixit intelligere. Nam cū inquit, præsertim qui sunt inter ipsos uiuidiores, naturarū differentias manifestat. Qui enim pueri calorem innatū plurimū habēt, promptiores sunt ad cibos assumēdos, & ipsos magis possunt cōcoquere, & si non assumpserint, plus offendunt. Talis est sermo Hippocraticus. Indiget & quadam parua additione ad perfectionē. In his quidem qui sunt in principio senilis ætatis, recte dictum est, Senes facillime ieiunium ferunt. In his uero qui ad extremā peruenerunt, non recte, quia neq; hi possunt tolerare longas inediās. Vel igitur addere oportet

oportet aphorismo breue aliquid, & hoc modo ipsum pronuntiare: Senes facillime ieiunium ferunt, præter eos qui ad extremam senectam peruenerunt: secundo loco, qui ætatem consistentem habent. Vel uerbum Ieiunium, in paucos cibos transponendum, atq; ita dicendum: Senes ciborum tolerant paucitatem, secundo loco qui ætatem consistentem habent. Nam & qui ad extremam senectam attingunt, inueniuntur, & si non possint longam inediã tolerare, paucis tamen cibus indigere. Tale enim quid patitur, quale lucernis penè extinctis accidit, quæ continuã exigunt olei suffectionem, multam autem & subitam simul, nequeunt sustinere: sic & his exhibere oportet uniuersam multitudinem paucam, & hanc ipsam cibi paucitatem in multas partiiri portiones. Neque una illis longa inediã est iniungenda.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, differentiam ætatum multum conferre ad capiendam uitæ rationem; nam senes facile ferunt, & pueri difficulter.

SECUNDO docet, facilitatem ferendi ieiunium in duobus cõsistere, primo in non appetendo, deinde in nihil inde mali sustinendo. Difficultas uero *ἡ τὰ σπαστία*, id est, per contraria fit: pueri magis appetunt, & plus offenduntur: senes ecõtrario. Mediæ ætates quanto sunt propinquiores pueritiæ, tanto minus inediã ferunt: quanto sunt propinquiores senectuti, tanto magis illam ferunt. Et causa huius aphorismi in sequenti condonatur, qui simul cum isto coniungi posset, & unus fieri aphorismus.

TERTIO docet, illos esse consistentes qui ætatem mediã habent inter iuuenes & senes: inter hos autem consistentes & adulescentes alia ætas est, scilicet iuuentus, cuius non meminit Hippocrates, quoniam ex extremis facile intelligi potest.

QUARTO docet, id quod dictum est, Præsertim qui inter ipsos sunt tuiuidiores: naturarum differentiam manifestare, & non ætatum: nam pueri qui multum habent calidi innati, promptiores sunt ad cibos assumendos, & ad motus omnes, & illos possunt magis concoquere, & si non assumpserint, plus offenduntur.

Quod legitur: Nam cum inquit, legi debet, In eo quod inquit, aliter non esset perfecta contextus continuatio: & contextus Græcus ita dicit, *ὅτι μὲν τῶν θερμῶν*.

Deniq; ut omnes ambiguitates Galenus dimoueat, dicit aphorismum uerum esse in primis senibus, sed non in secundis, quia longas inediã ferre non possunt. Ut igitur aphorismũ in rectum sensum ducat, inquit, Intelligẽdum esse in primis senibus: sed ut etiam secundos senes accomodet, aliam expositionem tribuit, quod per ieiunium ueram inediã non intelligamus, sed ciborum paucitatem: tunc senes tam primi, quàm extremi ciborum paucitatem ferunt: nam & si non possunt inediã ferre, non possunt etiã multos cibos assumere. Aliter ipsis idem cõtinget quod lucernis, quæ prope extinctionem sunt, oleo indigent, at si copiose & subito adhibeatur, extinguuntur. Idem contingit ultimis senibus.

Quod legitur, Indiget & quadam parua adiectione ad perfectionem. lege, Indiget tamen, uel Indiget quidem. nam Græce est, *ἀνάγκη μὲν τῶν*.

Quod etiam legitur, In his uero qui ad extremam peruenerunt, addi debet senectam. Græce enim est, *ἐν τῶν σπαστίων γῆρας*.

Quod etiam legitur, Olei suffectionem: Græce est *σπαστία*, id est contributionem, suppeditationem.

Quod etiam legitur, Et subitam simul. Galenus utitur uocabulo *ἁδρῶς*, quod totum aliquid una uice appositum significat. In lucerna uero semiextincta, si totum simul una uice ponatur, extinguitur.

APHORISMVS XIII

Qui crescunt, plurimum habent calidi innati. Plurimo igitur egent alimentis, alioquin corpus absumitur. Senibus uero parum innati calidi inest: paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur. Hanc etiam ob causam febres senibus non similiter acutæ sunt: frigidum enim eorum corpus.

HIC aphorismus præcipua est & uera præcedentis ratio: unde & Philotheus dicit, οὗτος ὁ ἀφορισμὸς τῆς ἀγίας παραδίδωσιν τὸ πᾶν αὐτὸ ἀφορισμῶν. idest, Hic aphorismus, præcedentis aphorismi causas præbet. Et Oribasius dicit, Sciens Hippocrates obscurius se in præcedente aphorismo locutum, uoluit hoc ipsum clarius exponere. Superius enim edocuerat senes & consistentes ieiunium facile ferre, minus tamen cōsistentes senibus, deinde adulescētes & pueros non facile ferre, sed pueros minus. Nunc uero duorum solum extremorum meminit, senum & crescentium: sub senibus uero consistentes intelligit: ab his tamen nescio quid dementes, quando senibus comparantur. Sub crescentibus etiam pueros intelligimus: tamen suam proportionem & his pueris cōcedentes. Simpliciter ergo ab Hippocrate dicitur, Omnes crescentes plurimum calidi innati habere, ideo plurimo egent alimento: quod si non exhibeatur, corpus eorum consumitur: senes uero & qui non crescunt, parum calidi innati habent, & ideo pauco egent alimento. Si uero his plurimum alimenti tribuatur, extinguuntur & suffocantur: & hic calidi innati defectus causa est, cur senibus non superueniant acutæ febres, quia ubi modicus calor, ibi multum humidū fit: consequenter acutæ febres fieri non possunt, nam corpus frigidum habent: calor uero is est, qui acutiem in febribus facit. Si autem cōtingat senem acutam febrem incidere, est ætati improporionata: ideo ut plurimum ferre nequeunt, sed in perniciem ducuntur. Hic est breuis huius aphorismi sensus.

τὰ αὐξανόμενα τὸ θερμὸν ἔχει πλείον, πλείους οὖν δέεται τροφῆς. idest, Qui crescunt, plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egent alimento.] Per eos qui crescunt, totum adulescētiæ tempus usq; ad consistentiam intelligit: tamen potissimum cremētum primis annis fit. Quid uero per calorem innatum intelligere oporteat, multi ambigunt: nos quid sentiat Hippocrates, & quid Galenus, exponemus. Hic notat Galenus, & in libro De temperaturis, hoc uocabulum Calidum, quandoq; sumi pro ipsa qualitate, quæ est caliditas, quandoq; denominatiue accipitur, ut corpus calidum denominat: unde calidum, non caliditatem, sed ipsum corpus calidum significat. Propterea Aristoteles in Prædicamento substantiæ dicebat, album solam qualitatem significare, quod est secundum primum significatum. In hoc igitur loco cum ab Hippocrate mentio fit caloris innati, intelligit corpus ipsum & subiectum caloris, non autē caliditatem: est uero substantia & subiectum innati caloris aerea & aquea, ut ex semine coniectari possumus: nam de terrena substantia parum habet: plurimum uero aeris calidi & humidū participat. Adde etiam, Sanguinem menstruum, quod est nostrum principium, natura humidum existere. Cum ergo animal crescit, & à primo ortus principio recedit, paulatim eius corpus terrestre efficitur, & quamuis in processu corpus uehementer calidum sit & igneum: tamen substantia innati caloris, quæ humida est, paucissima efficitur, unde calidi innati substantia bene temperata est, sed calidi aduentitiæ substantia est ignea, & aduentitius calor qui per totum corpus est, per totum effluxus facit fumeos, fuliginosos, aridos & acres, sed innatus calor suaues & bene temperatos habet defluxus: & ideo puorum calor innatus, idest substantia sua est multo maior, quàm iuuenum substantia. Simile enim est in puero & iuene, quale humidis rebus & siccis euenit: nam si humidus res acceperis, ut aqua, oleum, & siccus, ut æs, ferrum, lapis, & omnia eodem calore afficiuntur, ut si soli exponantur, ex humidis plurimum exhauritur, ex siccis aut nihil aut parum: in iuene, subiectum caloris siccum est, ideo parū consumitur: in puero humidum, propterea multum consumitur: & quanto magis sunt ortui propinqui, tanto magis consumitur. Oribasius ex hoc consumi dicit, quia adhuc ex utero matris continent calorem. Philotheus quoq; ad naturalem calorem hoc refert, & ad eius uehementiam: imò addit, αὐτὴ γὰρ μὴ σποκαμένης τροφῆς αὐτῷ τὴν οὐσίαν τὸ σώματι ἕκαστα. idest, Ipsa enim scilicet caliditas, non supposito nutrimento, ipsam corporis substantiam consumit. At Hippocrates non intelligit θερμότητα, idest caliditatem, sed substantiam calidam, unde dicit, Pueri habent multum calidi innati, idest multum substantiæ calidæ innatæ: uocatur autem innatus calor, quia ab ortu uitæ complantatus, & ex semine atq; menstruo sanguine acceptus. Quam igitur pueri, calidi innati plurimum habeant (& bene plurimum

plurimum, & non magis, quoniam substantiam calidam intelligit) ideo plurimo egent alimento: nam hæc tenuis substantia facile consumitur: propterea nisi cibaria subministrantur, eorum corpora absumentur & resoluuntur. In nobis enim quatuor uirtutes sunt, teste etiam Orisatio, quæ siue dormientibus siue uigilantibus suo funguntur officio, *ελκτική, κλεικτική, αλωοιστική, ἀρκετική.* idest, Attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix. Hæc quatuor facultates, ubi non habuerint quod conficiant, corpus ipsum absumentur. Vnde & peregrinus interpres adilos, quem habemus, ita dicit: *ὁ δὲ θερμὸν ἀναλωματὰ μὴ εὐρόν, τὰς σάρκας πάντως διασπασί.* idest, Calor autem quæ consumat non inueniens, carnes omnino consumit.

Scito autem Hippocratē potius dixisse Qui crescunt, quàm Pueri: quia per hoc uocabulum Qui crescunt, & pueros & etiã adulescentes intelligit. Si uero dubites de crescentibus, quod plurimum calorem non habeant, quia crementum fit in membris seminarijs, quæ frigida sunt. Respondemus, calorem esse substantiam ipsam calidam quæ in sanguine & spiritu consistit, & quæ pabulum præbet omnibus membris.

ἢ δὲ μὴ, τὸ σωμα ἀναλωστικῶν. idest, Si uero non, si exhibeatur nutrimentum, corpus consumitur, ut dictum est.

Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμὸν, ὅτι ὅσοι ἄρα ὀλίγων ἐστικτικῶν δέονται, ὅσοι πολλὰ γὰρ ἀρκεθύνονται. idest, Senibus uero parum calidi inest, paucis propterea fomitibus egent, à multis enim extinguuntur. Senes igitur calidi innati, idest huius substantiæ aquæ parum habent, imò eorum caloris subiectum ualde siccum est: propterea paucis fomitibus egent, idest paucis egent nutrimento, & parce dari debet: aliter, eorū calor à multis cibarijs extingueretur. Sicut in lampadibus semiextinctis, si oleum ἀπορῶς, idest, simul totum imponatur atque infundatur, extinguuntur: ut Galenus in commentatione refert, & Philotheus etiam.

Galenus in libro De renum affectibus, ubi docet quomodo calculum euitemus, de senibus loquens, inquit, In his paucum nutrimentum desideratur, ob uirtutis imbecillitatem. Id quod ab Hippocrate diuine (ut omnia) traditum est, Quæ crescunt, plurimum innati calidi habent: pleniori itaq; alimento opus est, ne corpus eorum absumentur. Senibus calor paucus inest: paucis ergo fomentis indigent. Et rursus: Senes facillime ieiunium ferunt.

Nota etiam, hunc aphorismum ad omnia uiuentia ampliari posse.

Idem Galenus edocere statuens libro octauo De decretis Hippocratis & Platonis, naturalem calorem omnium naturalium operum authorem esse apud Hippocratē, & à Platone nuncupari ignem, & naturalem calorem esse temperatum, non igneum, nec febrili similem, inquit: Nam si ab igne ciborum concoctio, digestio, sanguificatio, & nutritio fieret, melius & citius etiam in febrilibus omnia hæc conspicerentur absoluti. Sed in situs calor temperatus quum sit, quo ad substantiam, in sanguine & pituita subsistit: quo ad caliditatem, est congrue ex caliditate & frigiditate contemperatus. Verius igitur ab Hippocrate dicitur, Quæ augentur corpora, plurimum insitum calorem habent: unde plurimo etiam alimento indigent. Sin minus, absumentur. Senibus uero parum inest caloris, atq; idcirco paucis indigent fomitibus, à multis enim extinguuntur. Eadem causa est, ut quum corpus frigidum habeant senes, non ita acutis febribus infestentur. Hic & in libro De natura hominis, in prima ætate hominem ait calidissimum esse, sicuti frigidissimum in extremo senectutis. Non absolute tamen calidissimū, quem admodum in ardentibus febribus, sed insito calore calidissimum esse substantia, nuper genitum infantem diximus. Propterea in aphorismis, Quæ augentur (inquit) corpora: & reliqua. Hæc Galenus, qui plura alia de hoc innato calore deinceps differit.

Idem Galenus libro tertio De causis pulsuum, ubi de pulsuum mutatione pro anni temporibus agit, hunc aphorismum citat, ostendere uolens alium esse calorem innatum puerorum, & illorum qui crescunt, alium acquisitum & iuuenum. Nam calor natiuus temperatus est: acquisitius autem intemperatus & quasi igneus.

Celsus præterea De his qui crescunt libro primo, capite tertio, inquit: Quo minus fert facile quisque, eo sapius debet cibum assumere, maximeq; eo eget qui increfcit.

Διὰ τὴν αἰτίαν οἱ πρεσβυτέρους οὐχ ὁμοίως ἀφίει, Ἰσχυρὸν γὰρ τὸ σῶμα. idest, Hanc
 etiam ob causam febres senibus non similiter acutae fiunt, frigidum enim eorum corpus. De
 senum febribus incidenter pertractat, ut eorum frigiditatem ostenderet, inquiring, hanc esse causam, scilicet paucitatem caloris innati in senibus, ut febres acutas simili modo non subeant, sicuti iuvenes faciunt, nempe eorum corpus frigidum est; acuta uero febres ex calidis humoribus fiunt, quales senes generare non possunt, qui parum calidi innati habeant. At si contingat senem acutam febrem incidere, ut plurimum ex ea in mortem adducitur. Ex his duabus extremis aetatibus, alias medias intelligere oportet; nam quanto magis ad ortus principium accedunt, tanto calidiores sunt, idest tanto magis calidi innati, idest substantiae calidae innatae, quae aquea est & aerea, habent. Cum magis recedunt, tanto minus calidi innati habent. Quod uero per calorem innatum, calidam substantiam intelligere oporteat, expresse à Galeno edocemur libro quinto De simplicium medicamentorum facultatibus capite octauo, ubi docet, quod pus mouentia etiam emplastica esse conueniat: ubi dicit ea cataplasmata quae aut detergentia aut ualidius excafcientia sunt, halitus diffusi permittere & exiccare, sed pus non mouere: ut sunt farinae hordei, ciceris, fœnigræci, fabæ, erui, panici, lupinorum, milij: hæc referant meatus, & simul naturalis calor euaporat; ideo naturalis commoderatio non seruatur, unde naturalis calor minuitur, & qualitas inteditur; propterea opus est intus detinere spiritum halituosum calidum, qui est in pueris copiosissimus, & in ipsis omnes actiones naturales auget, unde Galenus dicit: Sed sunt quos id fugit, & cum hoc quod ignorant, Hippocratem insuper accusare non uerentur, quod dixerit, Crescentia plurimum habere caloris innati. Sed nos dicta eius haud perperam capere oportet, ac cognoscere innatum dixisse calorem, quem in quocumque animantium, spiritum nominamus; de quo & Aristoteles scriptum reliquit. Verum nihil prohibet, sanguineam substantiam, simulque aeream unam cum spiritu calidum inaudire innatum. Ac Stoici quidem huc ipsum spiritum anime esse substantiam autumant; nos sane de anime substantia non admodum pronuntiare quippiam audemus, & ad præsens superuacaneum arbitramur: quãquam nos iam ante, spiritum innatum etiam si non sit anime essentia, saltem primum eius esse instrumentum, in commentarijs De Hippocratis Platonisque placitis demonstrauius: & certe dicimus eum spiritum in omnibus animantis contineri partibus, sed non unde quaque esse sui similem; ueluti nec sanguinem esse necesse. Hactenus Galenus. In quo loco manifeste apparet, Hippocratem hic per calorem innatum, spiritum & sanguineam substantiam, simulque aeream intelligere. Ideo cum ab Hippocrate dicitur, Pueri habent plurimum calidi innati: intelligere oportet, plurimum habere substantiae sanguineae, aereae, & spiritus: qualia non licet in senibus inuenire: quia per ætatis processum hæc substantiae aereae, & spiritus paulatim consumuntur, & in senioribus in ultima resolutionis parte sunt, quia morti propinque accedunt.

Dubium hic à recentioribus fit, Nunquid pueri calor, iuuenum calore maior sit, uel minor, uel æqualis. Quod dubium non solum hoc tempore agitur, sed & antiquitus per philosophorum ora inuulgabatur; unde Lycus quidam rabida gloriolæ fame correptus, Hippocratem (quem non intellexit) reprehendit; tamen & hic à Galeno & in libro huius propositi in Lycum inscripto, Hippocrates defenditur. Vt autem quid in hac re antiqui senserint, edoceamus, scire oportet, antiquissimos philosophos arbitratos esse puerilem ætatem, utpote eam in qua crementum fit, magis frigidam esse; iuuenilem uero magis calidam & siccam: quam sententiam & rationibus quibusdam æ signis probabant. Rationibus inquam, quia in simplicibus calidum non est ita intensum cum humido sicuti cum sicco, uerum in puerili ætate, humido aqueo aereoque abundamus; nam hac ætate seminali humido abundamus, quod in iuuentute non exuberat, sed exiccatum est. Ideo hac ætate calor est intensior, quàm in puerili ætate, in qua calor in aqueo fundatur: in iuuentute uero in sicco est, unde tota eorum ratio est, quia in iuuenem calor fundamentum siccum, in puero humidum est. Signis etiam probant, iuuenem puero magis calidum esse: sed hæc signa probant, pueros humidos esse: nam in pueritia superfluitas pituitosa abundat, & puerorum febres pituitosæ sunt, & quæ ab eisdem euomuntur, pituitosa esse constat, & quæ excernuntur, humida esse nemo dubitat. De

nica

niq; uoraciores sunt alijs ætatibus: sed hic caninus appetitus ex superflua frigiditate ortum habet: nec etiam sanguis è puerorum naribus sponte & per se emanat, quod frigiditatis naturæ indicium est. In iuvene uero opposita sunt caliditatis indicia; ideo iuuenis, puero multo calidior est. Ex alia parte non defuerunt Peripatetici, qui puerilem ætatem iuuenis calidiorẽ esse existimarent, de qualitate calida loquentes; nempe, inquit, nulla ratio est cur illa ætas alijs ætatibus calidior non sit, quæ principijs uitæ proximior existit. Principia autem uitæ sunt calidum & humidum. Constat uero in principio uitæ, aut nihil aut parum calidi expirasse. In iuuenili autem ætate fieri non potest, quin multum expirauerit, unde ex hac ratione pueros iuuenibus calidiores esse iudicauerunt. Addunt & nonnulla signa, quibus hoc idem probare conantur, quia puerorum appetentia melior est, quàm sit illa iuuenũ, & liberaltus crescunt, quàm iuuenes faciant, eisdemq; iuuenibus mobiliores sunt, & optime ac cito concoquunt. nam si eorum appetentia ex frigido esset, naturalis non esset, nec proba cõcoctio sequeretur, & si nonnquam pueri nauisam & abominationem incidant, non est ex defectu calidi innati, sed potius ex superfluo nutrimento. His omnibus indicijs Albertus magnus in libro De iuuentute & senectute, tractatu primo, capite quarto, aliud addit, Pueros calidiores esse, quia superiora puerorum membra (secundum proportionem) inferioribus maiora sunt, hoc autem oculis percipitur. Addit etiam in libro De somno & uigilia, primam ætatem somniferam esse, ex multo calido in multum humidum agente. Ex his igitur omnibus inferunt, puerorum caliditatem multo maiorem esse iuuenum caliditate.

At Galenus has sententias in libro De temperaturis, nullius momenti esse iudicat. Nempe si de calore ipso qui est qualitas, loquamur: certum est, iuuenis caliditatem puerorum caliditate intensiorem esse. Quod Galenus expressissimè sentiret. At si de innato calido uerba faciamus, ipse per hunc calorem, aqueum & aereum calidum intellegit, ut superius dictum est. Constat uero hunc calorem in puero maiorem esse, quàm in iuvene, quia in iuvene paulatim humiditas natiua, quæ ex semine ducitur, consumpta erat. Nec credere oportet, calorem iuuenum puerorum calori æqualem esse, ut recetes putant; sed puerorum calor, iuuenum calore intensior est; præsertim per calorem, substantiam calidam, aqueam & aeream intelligentes. Vnde comparantes calorem pueri pro qualitate ad subiectum suum, & calorem iuuenum pro qualitate ad subiectum iuuenum: calor pueri de suo subiecto magis resoluit, quàm iuuenis calor; quia pueri subiectum, humidum aereum est: iuuenis uero subiectum, siccum: ut Galenus in calore respectu corporum siccorum & humidorum exemplum ponit. Si uero calores penes solam qualitatem comparentur, certum est, iuuenis calorem magis mordacè esse, quia in subiecto sicco calor est intensior, quàm in humido. Ex hisq; omnia illa facile solues, quæ à recentibus dicuntur in hac materia, & dubitantur. Hippocrates etiam (ne quicquam omittamus huic negotio cõmodum) prope finem libri De hominis natura, de crescentibus inquit, Non alienum est scire, hominem prima die supra quàm possit esse calidissimum, nouissima autem frigidissimũ: necesse enim est calere corpus quod adolescit, & ad uires incrementumq; tendit: è diuerso illud supra modum frigere, quod coeperit aboleri, & tanquam maturum ac uictum atq; caducum, in ruina præceps festinare. Atq; hac ratione homo prima die quanto maximum suscipit incrementũ, eo magis calefcit; & reliqua quæ sequuntur ad hoc propositum maxime facientia.

GALENVS

DICTVM est à nobis plenius, etiam in cõmentarijs De temperaturis, quomodo nonnullis medicis uisum est, eos qui in iuuentæ uigore consistunt: nonnullis uero pueros esse calidiores. Habent enim hi quidem calorem acutiorem, hi uero abundantiorẽ. Nunc uero etiam necessariũ est dicere, quãtum ad præsentem locum conducit, sermone quoad fieri potest in pauca coniçientes. Hoc igitur uerbũ ipsum Calidũ, aliquando transferimus ad qualitatem, cuius propriũ nomen est caliditas: aliquando uero denomi natiue totũ corpus dicimus calidũ, à caliditate, cuius modi loquẽdi uel plurimus in omni uita usus est, qui etiã fuit apud antiquos, ueluti Theophrastus ostẽdit in eo libro qui De calido & frigido inscribitur. Nam cũ substantia corporea cõtrarias qualitates, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, siccitatem, uicissim recipiat, secundũ substantiã quidẽ recipien

tem, cum corpus calidum nominamus, multum, uel paucum dicimus esse calidum, ad quantitatem substantiæ referentes. Et hoc dupliciter facimus, uno quidem modo in substantiis impermixtis; alio autē in mixtis. In impermixtis quidem, ueluti si duo haberent aquam æqualiter calidam in duobus inæqualibus labris cōtentam, alterum diceremus plus habere calidi qui maius labrum possideret, alterum uero minus. In mixtis uero, ueluti si essent æqualia labra, sed inæquali mensura ex uino & aqua temperata, alterum ipsum plus uini cōtinere, alterum uero plus aquæ diceremus. Cui modo etiam ille esset persimilis, si duo labra inæqualia supponeremus, æqua proportione tēperari. Nonnunquam uero non ad substantiæ multitudinem sermonem referentes, sed ad qualitatem solum, huic quidem alicui dicimus plus calidi inesse, huic uero minus: sicuti si ex duobus labris parem habentibus ad unguem magnitudinem, alterum quidem calidius, plus habere calidi diceremus, frigidius uero, minus. Non tamē proprie uerbo, plus, utentes in hoc loco, cum melius sit dicere, uel magis, uel minus, uel uehementius, atq; debilius, & similia uocabula, quæ nos solemus qualitibus accommodare. Nam paucum, & multum in sola decet substantiæ quantitate seruare. Verum non in hoc tantum huiusmodi fiunt nominū abusiones, sed in pluribus alijs, quæ per uitam sermone usurpamus, quod maxime fit in ipsa arte medicinali. Omnes si quidem morbos magnos, aut paruos nominant, quamuis substantiæ non sint, febrem magnā, febrem paruam, apoplexiam magnam, apoplexiam paruam. Sic & pleuritidem, phrenitidem, peripneumoniam, & omnes itidem alios morbos. Aduertere igitur oportet æquiuationes, & cōsiderare quid sibi uelit semper unaquæq; dictio dicentis. Si enim in altero significato nomen protulerit, nos uero in alio accipientes, sermonē redarguimus, non illum qui protulit (si uerum fateri uelimus) sed nostram potius existimationem redarguimus. Quod nonnulli uidelicet agunt, hoc loco, qui Hippocrati student contradicere. Nam ad qualitatem nomen calidi transferentes, conantur ostendere, hanc esse uehementiorem, his qui in ætatis uigore consistunt. Verum Hippocrates non ad hanc scilicet qualitatem, sed ad substantiā, in præsentī sermone refert id nomen. Nam substantiā innati caloris aerea est, & aquea, sicuti ex semine licet cōiectari, quod paucū omnino terrenā substantiā participat, plurimum autem aeris calidi, humidiq; in se ipso continet, quemadmodum in cōmentarijs nostris de semine ostendimus. Et quidem alterū nostræ generationis principium sanguis menstruus uidelicet, humidum natura est. Cum igitur magis terrestre efficitur animalis corpus, tale autem quotidie efficitur, dum augetur, tunc licet ualde uehementē calidum existat, & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet. Alioquin febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum, qui ne dum plus, neq; priori habent æqualem. Bene enim temperata est caloris innati substantia. Ignea autem aduenticij. Et qui caloris aduenticij sunt per totum corpus effluxus fumei, fuliginosi, aridiq; & acres. Contrā suaues, & bene temperati caloris natiui. Et tu hæc potes tactu discernere. Nam sanorum calor uaporosus est, atq; suauis, & tactu conueniens, nihil triste, nihil asperum, nihil mordax præ se ferens. Eorum uero qui febricitant, & præcipue hec tunc cas febres, aut eas quæ ex putredine humorum ortum habent, acris est, & insuauis, ac mordax, & nostrum corrodens tactum. Salubris uero eius qualitas in pueris exquisita habetur. Sicuti plures eorum qui in ætatis uigore consistunt inuenire contingit, calorem habentes mordacem, & non amplius humidum, ac uaporosum, neque aereum. Neque mirum uideri debet. Oportet enim similem esse defluxum subiectæ substantiæ, ut quando humida atque aerea substantia existit, tunc quod ab ea defluit, uaporosum est, atque suaue. Quum uerò terrestris atque arida, tunc & quod effluit, fuliginosum est, & acre, quod & in exterioribus euenit. Nam quæ ex aqua dulci, & calida euaporant, optima sunt, & uaporosa: quæ uero ex aliquo corpore solido exulto, fumea sunt, & acris. Quum igitur duæ substantiæ sint, & hæc quidem suauem habeat caliditatem, hæc uero tristem, alteram quidem plurimam habent pueri, alteram uero hi qui in ætatis uigore consistunt, ut ad totius uidelicet corporis proportionem. Ut autem sermo sit naturalior totum ad elementa transferens, in hunc modum transigam. Quum quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt temperata, Puerile quidem corpus multum in se ipso continet aeræ, atque aquosæ substantiæ, minimum terrestris. Contrā uero eorum

rum qui in ætatis uigore consistunt, à terrestri siccitate obtinentur, deficit autem aquosa, atque aerea substantia. Adeo ut si quartum in utrisque elementum, ignem scilicet pari portione posuerimus, atque æqualiter calida corpora esse uoluerimus, non tamen similem substantiam calidam in ipsis esse dixerimus, cum puerorum quidem substantia humida sit. Eorum uero qui in ætatis uigore cōsistunt, sicca. Humida si quidem est maximè innati caloris affinis, quia ex humido nostra est generatio. Sicca uero aduēticij caloris est propria. Sic quidem infantes recenter nati substantiā calidam aquosam plurimam participantes, plurimum dicerentur habere calorem innatum. Qui uero ætate uigent, & iam declinant, quantū istæ deficiunt, terrestri uero superabundat, tantum habere minorem substantiam natiui caloris, & ipsi putarētur. Quod uero ex aquosa, & aerea substantia plus defluere sit necessarium, quam terrestri, etiam si ambæ sint æqualiter calidæ, secundum qualitatem, neminem arbitror dubitare. Hoc tibi etiam in exterioribus liquido licet intueri. Nam ex corporibus quæ ad similem perueniūt caliditatem, non aqua portio uidetur defluere, sed ex siccis quidem minimū, ex humidis uero plurimum. Statim igitur aqua, & oleo mediocriter calefactis, plurimum defluit, atq; dissoluitur. Ex ferro uero, & ære, atq; lapidibus, minimum. Adeo quòd si tibi libuerit exponere ad solem ardentem aquam, si ita contigerit, & ferrum aqua mensura, deinde transactio die ambo perpendere, aquam quidem inuenies multo seipsa minorem effectam, ferrum uero æquale. Sic & si uelis oleum, ari, & ferro, & lapidi comparare, illud quidem absumptū inuenies, hæc uero æqualem substantiæ molem retinentia. Hinc uero ad cæram, & picem bitumenq; & resinam transcendens, & quæcunq; alia plurimam substantiam humidā obtinent, uidebis & hæc sub sole calente multo magis absumi, atq; defluere, quam lapidem, æs, & ferrum, & alia admodum sicca. Quare si necessariū est alimentum, ut quod effluxit ex corpore suppleatur, ex humidioribus uero, & plus aeris participantibus, multo plus effluit, sit ut huiusmodi corpora pluri egeant alimento. Puerorum uero corpus tale existit, plus humidæ, & aereæ substantiæ obtinens, non sicuti iuuenum, & declinantū, ac senum, sicca, atq; terrestri. Hippocrates igitur cum hoc in libro proposuisset compendiosam, atq; aphoristicam doctrinā facere, non ita sermonem ampliavit, quemadmodum ego nunc, sed loco illorum uerborum: Quæ augentur corpora, & si æqualem habeant substantiā calidam, atq; igneam, cum his qui in ætatis uigore consistunt. Aquosa tamē, atq; aereæ substantiæ plus habent, quæ augentur, dixit: Plurimum habent innatum calorem: simul memoriæ subiiciens ipsorum substantiam, & simul etiam propositum demonstrans. Quia enim humidam, & calidam habent substantiam, quæ augentur, idcirco plurimum ab ipsis defluere sit necessarium: plurimo autem egent alimento, alioquin corpus, inquit, absumi. & recte inquit. Vbi enim id quod defluit plurimum est, quod uero influit paucum, hic necesse est subiectam corrumpi substantiam. Senibus uero paucum inest calidum, siue quis ad qualitatem sermonē referat, siue ad substantiam. Nam & qualitas debilis, & substantia minima est, si quidem eorum meminimus quæ supra diximus. Ob hoc igitur inquit, quòd paucis fomentis indigent. Nam fomenta alimenta nominauit, suo & aliorum nobilissimorum philosophorum dogmati consentaneæ, qui eorum quæ animalia constituunt elementorum, ignem maxime uitæ esse causam existimarunt. Sicuti enim lucernarū flammæ, quarum tamen oleum est alimentū, si quis id totum simul superinfundat, extinguuntur potius q̄ nutriantur, Eodem modo & in senibus, calidum sui fomentū quidem habet alimenta: si uero multis & totis simul opprimatur, ac quodāmodo stranguletur, periculum est ne extinguatur. Sicuti & si parua scintilla ignis, lignorum multitudinē superacerues. Quod autem subinfertur: Et propterea febres senibus non similiter acutæ sunt: signū est & hoc ipsum, quòd corpora senum frigida sunt, & quòd ob innati caloris maxime conuersionē ad igneam naturam accēditur febris. Verum tantam euenire senibus conuersionē, ut aqua sit et quæ iunioribus accidit, uix fieri potest. Multum enim calidum prompte in immensum atollitur, paucum uero non facile, sed maximam exigit causam quæ cogat ad hoc. Ob hanc igitur causam neq; senes magna ex parte febricitant acutas febres, sicuti iuniores, & si quando rarerent talis his accidit febris, qualis iuuenibus, omnino hæc ad interitū aegrotantis terminat. Indicio est enim immensam quandā esse causæ febrem facientis magnitudinem

tudinem. Hæc sufficere possunt his, qui secundum naturam se habent, ad intellectiōem & fidem eorum quæ scripsit Hippocrates. Ad eos uero qui per calumniā Hippocratem reprehēderunt, è quorum numero unus fuit Lycus, nos unum integrum uolumen scripsimus aduersus ea quæ contra aphorismum perperam obijciuntur. Huic talem titulum fecimus: Ad Lycum, quod nihil erratum sit in aphorismo cui principium, Quæ augentur, plurimum habent innatum calorem. Datus autem est mihi Lyci liber, post scriptos à me commentarios, unde ego postmodum his hæc uerba subiunxi, quæ non sunt in his quæ prius ædideram. Seorsum autem in alio uolumine defendi Hippocratem, in his in quibus fuerat à Lyco reprehensus.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, quod in libro De temperaturis, in secundo potissimū, de his disseruit, ostendens nonnullos medicos putasse iuuenes calidiores, alios uero pueros: sed iuuenes calorem habent *δαιμόνιον*, idest acutiorem, pueri uero *πλείον*, idest abundantiorē. Nunc etiam eadem repetenda sunt, quæ & si longissima sint, tamen quanto breuius fieri poterit, illa contrahemus. Scito etiam quod hæc eadem in libro aduersus Lycum copiosissime referuntur.

Quod legitur, Habēt enim hi quidem calorem acutiorem. Iege, Illi quidem calorem acutiorem: nam refert iuuenes, qui longius dicti sunt.

Quod etiam legitur, Sermones quoad fieri potest, in pauca coniiciētes, addenda est particula Longos: nam Græce tota sententiā ita legitur, *ἀνάγνη δὲ καὶ νῦν ἐπιπύσσου ἐς τὰ παρόντα χροσίου, ἢ ὀλίγαις λέξεσι, ὡς οἶον τε μακρὸς ποδὶ λαβόντας λόγους*, idest, Nunc uero etiam necessarium est dicere, quantum ad præsentem locum cōducit, sermones longos quoad fieri potest, in pauca coniicientes.

SECUNDO Galenus docet, hoc nomen Calidum, quādoq; significare qualitatem ipsam puram, quādoq; subiectum ipsum calidum, quod ostendit & ex cōmuni loquendi usu, & ex Theophrasto in libro qui De frigido & calido inscribitur.

TERTIO docet, cum subiectum uel substantiā quatuor qualitates recipiat, si consideremus substantiā ipsam quæ recipit, dicentes, Corpus calidum: possumus & multum & paucum calidum dicere, ad substantiæ quantitatem referentes. Sed hæc relatio ad substantiam potest duobus modis fieri, in substantijs impermixtis & simplicibus, & in substantijs permixtis. Exemplum in substantijs impermixtis, si quis haberet aquam æqualiter calidam, sed in duobus labris contineretur, altero maiore, altero minore, loquentes de substantia calida diceremus, maius labrum habere plus calidi, minus labrum, minus calidi. Exemplum deinde ponit in substantijs permixtis: si essent duo æqualia labra, sed in uno essent duodecim libræ uini & octo aquæ, in alio duodecim libræ aquæ & octo uini: in primo diceremus plus uini esse, in secundo plus aquæ. Tertium exemplum: si duo labra essent inæqualia, sed plena essent aqua & uino æqualiter mixtis, in maiori diceremus esse plus uini & plus aquæ, in minori minus.

Quod legitur, Vicissim recipiat, illa particula Vicissim, Græce est *ἢ μέρει*, idest In parte. Quod etiam legitur, In duobus inæqualibus labris, hæc particula Labris, Græce est *ἢ δὲ φαιδραῖς*. *δὲ φαιδρῶν* uero cisternam significat.

QUARTO docet, uocabulum Calidum, quādoq; referri ad qualitatem, & non ad substantiam: itaq; dicimus, Huic quidem plus calidi, illi minus: ut si sint duo labra æqualia magnitudine, & in uno sit intensior caliditas, in alio remissior: illud in quo est intensior, dicimus habere plus calidi: in quo uero remissior, minus calidi. Tamen notat Galenus, quod non est proprius huius uocabuli Plus, uel Minus, usus: sed melius esset dicere, uel Magis, uel Minus: uel Vehementius, uel Debilius: aut alio simili uocabulo, quo utimur in qualitatibus: quia Paucum & Multum, proprie in substantiæ quantitate dicuntur. Tamen hæc nominum abusus in multis alijs rebus est, potissimumq; in re medica: nam omnes morbos, magnos & paruos dicimus, & febrem magnā & paruam, & morbum lateralem & phrenesim, & alios similes multos: unde semper equiuocationes sunt considerandæ: nam si quis in altero significato nomen proferat, nos uero ipsum in alio accipimus: tunc hunc uirum redarguentes, sermonem redarguimus, non ipsum hominem: sed potius nos ipsos, qui male intellexerimus.

Quod

Quod legitur, Sicuti ex duobus labris parem habentibus ad unguem magnitudinem illa particula Parem Græce est ἀκριβῶς, i. diligenter.

Quod etiam legitur, Sed nostram potius existimationem redarguimus. Hæc particula Existimationem Græce est ἐπιόλησις, quod significat opinionem, suspicionem.

VI NT O docet nonnullos esse, quibus curæ est Hippocratē reprehēdere, nomen calidi ad qualitatem transferentes, & ostendentes hunc esse in iuvene uehementiorem; sed Hippocrates in hoc loco non ad qualitatem, sed ad substantiā refert sermonem, quia innati caloris substantia aerea est & aquea, ut ex semine apparet, in quo parum quid terrei est, multum aeris calidi & humidum continens, ut in libro de Semine ostendit. Adde alterum nostre generationis principium, quod est sanguis menstruus, esse humidum. Cum ergo animal magis procedit in ætate & crescit, tunc & si uehementer calidum existat & igneum, tamen habet paucam innati caloris substantiā, aliter nos diceremus, febricitantes plurimum habere calidi innati, qui non solum plus, sed neq; priori habent æqualem, nam calidi innati substantia temperata est, calidi autem aduentitij ignea, Et effluxus caloris aduentitij, qui per totum corpus sunt, fumei, uaporosi, aridiq; & acres sunt. effluxus autem caloris innati suauis, & bene temperati sunt. Quod tu potes actu discernere, nam sanorum calor uaporosus est, atq; suauis, tactu cōueniens, nihil imprimēs triste, nihil asperum, nihil mordax: sed febricitantium calor, præsertim eorum, qui hecetica, aut putrida affectu sunt, acris est, & insuauis ac mordax, & nostrum corrodens tactum. In pueris eius qualitas est salubris. In aliquibus iuuenibus calor est mordax, & non humidus, nec uaporosus, nec aereus, neq; istud est mirum, nam oportet defluxum similem esse substantiæ à qua defluit, nam si substantia sit aerea & humida, id quod ab ea defluit, uaporosum est, atq; suauis. At si lapidea sit atq; arida, quod effluit fumosum est, fuliginosum, atq; acre. Hoc idem in extrinsecis rebus uideri potest, nam ex aqua dulci & calida uapores qui eleuantur, optimi sunt, & uaporosi; qui uero ex aliquo corpore solido exusto fumei sunt, & acres. Ad rem igitur, Cum duæ substantiæ sint, una suauem habens caliditatem, altera tristem, primam habent pueri, quæ & plurima est; alteram ætate uigentes, secundum tamē suorum corporum proportionem.

Quod legitur, Qui nedum plus, neq; priori habent æqualem, Græce est οἱ τινες οὐχ ὁπωσ πλεον, ἀλλ οὐδὲ ἴσθ πρόθευ ἴσθ εχουσι, i. qui nedum plus, sed neq; priori habent æqualem.

Quod etiam legitur, fumei, fuliginosi, aridiq; & acres, Græce est καπνώδεις καὶ λιγνώδεις, καὶ ξηραὶ, καὶ σφομεῖαι.

Quod etiam legitur, & tactu conueniens, Græce est, καὶ οἰκείου τῆ ἀφῆ.

Quod etiam legitur, Salubris uero eius qualitas in pueris exquisita habetur, hæc particula, exquisita habetur, Græce est ἀκριβοῦται.

Quod etiam legitur, Cum uero terrestris atq; arida, in aliquibus contextibus eodem modo legitur ἡνίκα δὲ γινώδεις καὶ ξηραὶ, in alijs legitur λιθώδεις καὶ ξηραὶ, i. lapidea, atq; arida.

In eo quod statim sequitur, Tunc & quod effluit fuliginosum est, & acre, deest particula, fumosum, nā Græce legitur τὴν ἰκαῦτα καὶ τὸ ἀπορρέου, καπνώδεις γίνεται καὶ λιγνώδεις καὶ σφομεῖαι, i. tunc & quod effluit, fumosum fit, & fuliginosum & acre.

SEXTO Galenus ut magis naturalem faciat sermonē, ipsum ad elementa transfert quæ cum quatuor sint, ex quibus omnia corpora sunt, puerile corpus multum in se habet aereæ atq; aquosæ substantiæ, minimū terrestris, è contrario se habent qui in uigenti sunt ætate. Si quartum elementū, i. ignem in utrisq; pari portione posueris, atq; æqualiter calida corpora in ipsis dixeris, cum puerorū substantia sit humida, uigentium sicca, humida est natiui caloris affinis, quia nostra generatio ex humido est: Sicca uero aduentitij caloris est propria, hoc modo pueruli nuper nati, qui substantiam calidam & aquosam plurimum participant, plurimū calorem innatū habere dicerentur. Sed qui in uigore sunt, & iam declinant, quantum istæ deficiunt, terrestris uero superabundat, tanto ipsi minorem habere natiui caloris substantiā putarentur. At quod plus resoluatur de aquosa & tenui substantia, q̄ de terrea & sicca, etiam si in caliditate sint æquales, nulli dubium est. Immo hoc possum in exterioribus facile cōmonstrare, nam si aqua & oleum calefcāt, & æs, ferrū, & lapides, ex aqua & oleo plurimū defluit, atq; dissoluitur, ex ferro, ære, & lapidibus

minimum. Si enim soli hæc exposueris, deinde uesperipōderes, ex aqua & oleo plurimū cōminutum esse, ex ferro & cre nihil. Immo si acceperis & illa quæ sunt quidem humida, sed aqua crassiora, ut cera, bitumen, pix, & resina, hæc soli exposita multū cōsumuntur. Ad rem igitur, cum necessariū sit dare alimentum, ut id quod ē corpore defluxit, restau- retur, ex humidioribus autē & plus aeris participantibus, ut sunt pueri, multo plus effluit quā in uigentibus, & senibus. Ideo pueri quia plurimum habent calidi innati, i. substantiæ aeræ aquæ, plus cōsumunt, & pluri egent nutrimento, Quod breuissime ab Hippocra- te dictum est, quia aphoristicam doctrinam tradit.

Quod legitur, plurimū defluit atq; dissoluitur, Græce est πλείον ἀπορρέει ἢ διαφρεῖται. Quod etiam legitur ad solem ardentem, aquam, Græce est εἰς ἡλιον θερμότερον ὕδωρ, i. ad calidissimum solem, aquam.

SEPTIMO ad senes sermonē conuertit, qui ratione utriusq; significationali, s. qua- litatis, & substantiæ calidæ paucū habent calidū innatum. nam qualitatē debilem habent & substantiā minimā, & ideo paucis egēt fomitibus. nā ὑπεκκαυμάτα, i. fomenta, τροφῆς, i. nutrimenta uocant Græci philosophi & maximi, putantes calorem esse uitæ causam, sicuti enim lucernarum flāmæ, quarū oleum est alimentū, si quis ἀβρόου, i. collectū totum infundat oleum, extinguuntur potius, quām nutriantur, Eodem modo in senib. eorum calidū, pro fomento alimenta habet. At si multis & una uice simul alimentis nutriatur, opprimitur, & periculū est ne stranguletur, & extinguatur, sicuti si paruæ scintillæ ignis lignorum congeriem superacerues.

Quod legitur, Senib. uero paucū inest calidū, hic defunt multa uerba. nam tota senten- tia hæc est, γέρονσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. ἡνίκα μὲν γὰρ κατ' ἀμφω τὰ σημαίνοντα τῆς πρὸς σφο- δρίας ὀλίγον ὑπάρχει τὸ θερμόν, εἴτε ἐπὶ τὴν πρῶτον τῆς ἀναφέρει τὸν λόγον, εἴτε ἐπὶ τὴν δευτέραν. i. Senibus uero paucum inest calidum, his enim iuxta utriusq; nūcupationis significatum paucum adest calidum. Siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam.

Quod etiam legitur, Ignem maxime uitæ esse causam, Illa particula, Ignem, Græce est τὸ θερμόν, i. calidum.

OCTAVO Galenus docet Hippocraten dixisse non fieri acutas febres in senib. ut ostenderet senes frigidos esse. Febris enim fit ex conuersione caloris innati in igneū, ex quo loco habetur nō esse duos calores in febre, naturalem & præter naturam, sed esse na- turalē auctum. Cum ergo senes sint frigidi, difficile uidetur, quod eorum naturalis calor adeo crescere possit, ut in igneum uertatur, sicuti iuuenibus cōtingit, unde acutas febres raro patiuntur senes. Et si quandoq; illis corripiantur, in interitum ducuntur.

Quod legitur, & totis simul opprimatur, lege & totis simul coa ceruatis opprimatur.

Quod etiam legitur, Signū est & hoc ipsum. Græce habetur τεκμήριον ὅτις ἐστὶν αὐτῶν, i. Signum est hoc ipsi.

Quod etiam legitur, sicuti iuniores. Græce est ὁμοίως τοῖς νέοις.

Quod etiam legitur, Indicio enim est immensam quandam esse causæ febrem facien- tis magnitudinem, Græce habetur ἐνδεδίκενται γὰρ ἐξαισίον τι μέγεθος τῆς ἐργαζομένης αὐτῶν αἰτίας.

Deniq; Galenus dicit hæc quæ dicta sunt sufficere posse ijs qui recte dispositi sunt ad bene dicta Hippocratis capienda. Sed cōtra eos qui reprehendunt Hippocrate, quorū unus fuit Lycus, integrum librū fecimus. nam Lyci librum nactus sum postquam Apho- rismos interpretatus sum, unde uerba ista ultima subiunxi in hoc commentario, quæ in alijs non sunt, & in alio uolumine defendi Hippocraten in ijs, in quibus fuerat à Lyco reprehensus.

Quod legitur, post scriptos à me cōmentarios. Lege post scriptos à me hosce cōmen- tarios, nam Græce habetur ἡδὴ γεγραμμένων τῶν δὲ τῶν κομμημάτων.

APHORISMVS XV

VENTRES hyme, & uere natura calidissimi sunt, & somni longissimi, quare per- ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Et enim tunc calor innatus plurimus est, unde & pluribus egent alimentis. indicio sunt ætates, & athletæ.

Brauaolus

BRASAVOLVS

ÆTATES ad rectam uictus rationem inflituendam præcedentes Aphorismi ostendere. Nunc autem tempora ad eandem uictus rationem conferre demonstratur. Nempe cibis copiosius indulgendum est, cum innatus calor intensior fuerit. At hyeme & uere innatus calor intensior est, cum ob tempus, tum quia somni eo tempore sunt longissimi. In somno enim fit natui caloris contractio, ideo his temporibus corpora plenius alenda sunt, ex qua sententia uictus rationem in quocumque casu suscipere potes hyeme & uere. præter iam dictas uictus conditiones, ratione aliorum temporum corpora sunt plenius cibanda. Huius rei rationem reddens Hippocrates inquit: tunc enim, i. his temporibus calor innatus plurimus est, propterea pluribus egent alimentis. Quod uero calor innatus causa sit, cur alimenta copiosiora præbere oporteat, ex ætatibus, & athleticis probari potest. nempe ætates, ut pueritia plurimum indiget, quia plurimum habet calidi innati. Athletæ quoque ob nimium motum, eorum corpora calida reddunt, ideo pluri cibo indigent: unde & Hippocrates post principium tertij libri De ratione uictus docet, in frigore non esse multum defatigandum, & rationem reddit inquit. Cum hoc tempus frigidum sit & compactum, tardumque, simile quid & animalia patiuntur, corporaque tarde labore necessario calefcunt, humorisque minimum excernitur. deinde tempus quo laboret, paruū datur, quo cesset multum; dies namque breuis est, nox longa, propterea tempus laboris modum non excedit. Tu reliqua perlegas, quibus docet secundum temporum uarietatem uictus rationem uariare, & tempora per signa singulatum enumerat. Galenus quoque in commentarijs De natura humana, sectione trigesima septima, eadem repetit ostendens hyeme uberius cibandum. Idem Galenus in libro De renu affectibus eadem repetit. Orisbasius hoc modo dubitat, Rogandus est nobis Hippocrates, quum dixerit coctionem non nisi caloribus fieri, quomodo hic ponit hyeme, & uere multum nos appetere, multumque concoquere, cum tempus per se frigidum euaserit, & quid somnus aduentum faciat. Bene autem Hippocrates hoc subiunxit, qui sciret non solum ætates, sed & tempora conuenire, docetque nos uictus rationem. Etenim hyeme & uere plus appetitur & coquitur, quam æstate, uel autumno, quia calor naturalis in uentriculi concavitate, in qua maxime continetur, sicut dictum est, hyeme, & uere plurimum abundat, eo quod hyems frigida sit, & uere est ei uicinum: hanc ob rem necesse est, ut meatus illi inuisibiles, quos poros appellat, concludantur, & omnino constipentur. Atque hinc feruor noster naturalis non inuenit per quod exhalari & egredi possit. Continet ergo omne quod est intrinsecus, & celeriter obit ciborum concoctionem, ceu princeps & dominus qui cuncta disponat. Merito ergo plurimum cibi appetimus eo tempore, quod ut dictum est, feruor maximus, uel spiritus uitalis intrinsecus abundet. Philotheus & ipse posteaquam huius Aphorismi introductionem posuerit (quæ hæc est: *νῦν δὲ ἰωποκράτης μετὰ γὰρ τὴν ἐαυτοῦ διδασκαλίαν ἐπὶ τῆς ὥρας, καὶ διδάσκει ποῖαι θερμότερας ποιοῦσι τὰς κοιλίας, ἢ ποῖαι ψυχρότερας, καὶ πῶς δὲ εἰς ταύτας ἀποβλέποντας διαταῖν.* idest, Nunc Hippocrates sui ipsius doctrinam ad tempora deducit, & docet qualia nam calidiores faciant uentres, & qualia frigidiores, & quomodo ad hæc respicientes uictum ordinare oporteat,) interposita etiam huius uocabuli, uenter, significatione eadem dicit, quæ ex Orisbasio præscripta sunt, inquit, *αὐταὶ οὐ αἱ κοιλίαι ἐν τῷ χειμῶνι θερμότεραι εἰσι ἐαυτῶν φύσει, ὅτι δὴ τὴν ψύξιν τοῦ περιέχοντος ἀέρος, πίλησις καὶ πυκνωσις γίνεται τῶν πόρων. τὸ αὐτὸ ἴσχυρον θερμὸν ἔρχεται ἐπὶ τὸ διαφρηθῆναι, καὶ οὐκ ἔνδρῖσκει διεξοδῶν. πυκνὸν γὰρ τὸ σῶμα, καὶ πύθην φέρεται ἐπὶ τὰ ἔσω, πάλιν χωρῆ ἐπὶ τὰ ἔσω. ἢ τῆ πολυεσθῆ ταντη κινήσει ἐκθερμαινόμενον πολυπλασιάζεται, καὶ θερμότερον ἐαυτοῦ γίνεται, ἐν δὲ τῷ θερει οὐκ αὐτὰς θερμὰ δὴ τὸ ἐναντίον. πάλιν ἐν τῷ ἔαρι θερμὰ κατ' ἀρχάς, καὶ ἐν τῷ μέσῳ. ἐν μὲν ταῖς ἀρχαῖς, δὴ τὸ ἐπικρατεῖν τὸ ψύχος. ἐν δὲ ταῖς μέσαις δὴ τὴν ἀκρασίαν.* idest, Ipsi igitur uentres in hyeme seipsis natura calidiores sunt, quoniam ob aeris ambientis frigiditatem, meatuum constrictionem, & densitas fit. naturalis igitur calor ad difflationem accedit ut discutiat, & exhabet, & exitum non inuenit, quoniam densum corpus est, & hinc intro desertur, rursus progreditur ad exteriora, & multiplici specie motus calefactum,

multiplicatur, & seipso calidius fit. In æstate autem, ob contrarium ita calidi non sunt. Rursum in principio, & in medio ueris calidi sunt uentres, In principio quidem quoniam frigus pollet, in medio autem ob bonam temperiem. Eadem præcise à peregrino interprete referuntur.

Αἱ κοιλίας, idest, uentres, per quos omnem intrinsecam cauitatem intelligit, in qua cōcoctio fiat, & spiritus atque sanguis immorentur, tamen præcipue uentriculus, quem σιτοδόχον, idest, ciborum receptaculum Græci uocant, intelligendus est, in ipso enim prima fit coctio. Eodem modo exponit Philotheus uocabulum uentres, inquit, κοιλίας λέγω τὴν σιτοδόχον καὶ πᾶσαν κοιλότητα ἐν βάθει κειμένην, οἷον ἐγκεφάλου, καρδίας, καὶ ἡπατος, καὶ τῶν λοιπῶν. idest, uentres uocans ciborum receptaculum, & omnem cauitatem in profundo positam, ut cerebri, uocis, & iecoris, & reliquorum.

ἡμεῶνος καὶ ἡρῶ. idest, Hyeme & uere, de his temporibus quando secundum astrorum ortus & occasus fiunt, secundum Hippocratem in tertio libro ostendimus, & ipse Hippocrates in tertio libro De ratione uictus hæc perplane differit, simul edocens quæ cibaria exhibenda sunt, & quo modo.

θερμώταται φύσει. idest, natura calidissimi sunt, hoc est calido naturali. est autem naturale calidum, innatum calidum. Calidum uerò innatum (ut superius dictum est) sanguis est, aerea substantia, & spiritus, unde Galenus norat uentres non esse calidos simpliciter, sed natura, idest, naturali calore calidos; & ideo in octauo libro de Decretis Hippocratis & Platonis, ubi eundem Aphorismum adducit, probat de naturali calore Hippocratem intelligere. Idem facit in tertio De causis pulsuum libro, ubi addit, immo ne hi quidem scilicet uentres calidissimi sunt absolute, sed calore natiuo. Causa uerò cur naturalis calor augeatur, à Galeno ita refertur, quæ & ab Aristotele in Meteororum libro summi potest. nam calor natiuus extrinsecum frigus persentiens, intus remeat, & uires colligit, ut extrinseco frigori obstat; sed æstiuo tempore naturalis calor ad extrinsecum calorem, sibi ferè in calore affinem proficiscitur. Ob hanc igitur causam hyeme coctiones, sanguificationes, & nutritiones potiores fiunt, quam causam Aristoteles antiparistalim uocat. Eadem ratione uidemus puteorum aquas hyeme calidas esse, æstate frigidas, calore in hyeme ad centrum refugiente, æstate uerò ad suum affinem proficiscente.

Καὶ ὕπνοι μακρότατοι. idest, & somni longissimi, hoc, inquit Galenus, contingens est, etenim quia noctes longiores, & somni longiores sunt. In somno uerò naturalis caloris contractio fit, & ideo fortior efficitur, atque intensior: non solū intensior, eo quòd calidū corpus, idest, sanguis & spiritus contracta sint, sed etiā uehementior, ob collectionē undique huius innati caloris, idest, sanguinis, aeræ substantiæ & spirituum. De somni uerò longitudine, & aliàs diximus, Hippocratem longitudini noctium attribuire. nam si noctes longiores non essent, somni longi non essent, quia noctu pro maiori parte tantum dormimus, die aliqui solum dormiunt. Calor uerò innatus in somno & tempore noctis contrahitur, unde tempore hyemis est triplex contractio, & quælibet calidissimos uentres facit. Vna est contractio ob anni constitutionem, quæ frigida est. Secunda contractio ob noctes: noctu enim naturalis calor contrahitur, interdiu exit; etenim tenebræ frigidae sunt, lux calida. Est & tertia contractio propter somnum, quia ubi sunt longiores noctes, somnos etiam longiores esse oportet. Philotheus uerò causam longitudinis somni talem assignat, inquit, διότι ἐκ πολλῆς προφῆς τῆς δεδωμῆνης ἀτμοὶ χυμοὶ γίνονται, ὅσα τὸ κατὰ λόγον γνέσθαι τῆς πίψεις. οἵτινες πρὸς τὸν ἐγκεφάλου ἀνίστους καθυγραίνουσιν αὐτὸν, καὶ τὸν ὕπνον φέρουσιν. idest, Quoniam ex multo nutrimento exhibito, boni uapores fiunt (quippe coctiones per rationem fiunt) qui circa caput ascendentes, ipsum humectant, & somnum faciunt. Orisbadius ex longitudine noctium multos somnos fieri arguit. Additq; somnum requiem esse totius corporis, in quo conquietantur consuetae operationes. At quia in somno natura cum uirtutibus obit cōcoctionē, unde nutrimentū necessario accedit corpori, ratio est pro his omnibus cōcoctionē ciborū magnā fieri; & si quid superfluū uel alienū in corpore nostro permanserit, in somno coquitur, uel desiccatur. Nam sicut dictū est, natura cū uirtutibus in somno & quiete

quiete operatur ea quæ ad ipsam pertinent, sicut in uigilijs anima cum suis uirtutibus. *ἢ τὰ ὑπὸ τῆσιν οὐκ ἔστιν ὄρεσι καὶ τὰ προσέσματα πλείω ποτίου, καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πολὺ, τροφῆς οὐκ πλείονος δέονται.* i. Quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibēda, etenim tunc calor innatus plurimus est, unde & pluribus egent alimētis. Ex hoc Galenus uoluit ostendi quid fit uentres esse calidissimos natura, idest calore innato. Est uero conclusio quæ infertur ex tempore, & somno, quia uentres hieme & uere natura calidissimi sunt, & somni longissimi, ergo copiosiora alimenta exhibenda sunt: quod probatur, quia innatus calor est plurimus, ideo pluri cibo indigent.

σημείον αὐτῆς ἡλικίας καὶ οἱ ἀθλητοὶ. i. Indicio sunt ætates, & athletæ: hoc indicio probat, quod ubi calidum superabundat, plura opus sit exhibere alimenta. Est autem indicium ex ætatibus, & athleticis sumptum. ex ætatibus, quia quæ plus calidi innati habent, pluri egent alimento: ex athleticis, quoniam ex multo exercitio calorē naturalem augent, propterea multis cibis uti possunt, & eisde utuntur. Philotheus etiam dicit quod hoc de ætatibus & athleticis ὡς παραδείγματι κερχεται, ἐπι πούτων γὰρ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμὸν. i. Ac si exemplo utatur. In his enim multis calor innatus. Oribasius etiam dicit, pro hac re coactus est Hippocrates addere, & ætatum, & athletarum testimonia, ut sua in omnibus uera testaretur, & confirmaret.

Hippocrates in principio libri De uictus ratione priuatorū inquit, hyeme plurimum esse, minime bibere cōducit, postea quæ sint sumenda cōmonstrat, inquit. Sed potioni uinū q̄ meracissimū, cibo panis exhibendus est, obsonia erunt assa omnia, oleribus paucissimis hoc anni tēpore uti expedit. Sic em̄ potillimū corpus, & calidū & siccū euadet. Galenus uerò prope cōmentationis finē inquit, edere nāq; plurimū & ad alias anni partes, per hyemē concedendū. Haud ignarus probe in Aphorismis esse dictū, Aestate autūno cibos difficillimē ferunt, per hyemē facillimē, mox uere. Quod si iā condiscere cupias, quare hæc fiāt, docuit & hoc Hippocrates in Aphorismis ad eū modū, Vētres hyeme & uere natura calidissimi, quoniam aer nos ambiens frigidus cōstringendo cutē ingenuū calorē repellit, & in alto corpore concludit, qui astate prospiratu euaporat, respiratione uerò calidus aer attrahitur. Hippocrates deinde de uere agens, cibū respectu hyemis diminuendū esse docet, & Galenus in cōmentatione inquit. Ver ut in summorum mediō temperaturam habet, ita quoq; mediā uictus rationem requirit.

Si uerò dicas in hoc Aphorismo ab Hippocrate nullam fieri differentiam hyemis, & ueris in cibi exhibitione, Respondemus id quidē uerum esse, sed tamen opus esse ipsum fano modo intelligere, nempe opus est per recessum ab hyemis frigiditate, qua innatus calor contractus est, etiā paulatim remitti innatum calorem, & uētres non esse adeo calidos. unde Galenus in fine cōmentationis huius Aphorismi, uer in tres partes distinguit, in primā partē hyemi proximā, in ultimā æstati, & in mediā, primā de natura hyemis esse dicit, tertiam de natura æstatis, mediā in medio constitutā. Tamē semper admonet, quod in prima hyemis frigiditas seruetur, si debeat ut in hyeme cibari. Si uerò cōtingat & secundam partē hyemis frigiditatem habere, tunc eadē ratione ut in hyeme cibare oportet. Immo & si tertia pars eandem rationē seruaret, eodē modo cibari oportet, nam Galenus non ex tempore, sed ex qualitate hoc iudicat. Cum etiam hyems tres partes habeat, si in ultimā, quæ est uerī propinqua, non sit frigiditas suæ naturæ cor respondens, sed iam inceperit aer caliditate ueris incallescere, ut apud nos sæpe fit, copiosiora alimenta exhibere non oportet.

Ex his cognosci potest, atq; percipi, hunc Aphorismū apud illos Indos obseruari nō posse, qui perpetua æstate fruuntur, & qui sub æquatore uitā ducunt. Nam cum hyemē non habeant, nec etiam lōgas noctes, sed perpetuū æquinoctium apud illos sit, dici non potest, quod hyeme uentres natura calidissimos habeant, & quod plurimus cibus illis exhibendus sit. Adde nec ista probari ab illis qui sub polo inhabitant, nam perpetuam hyemē habent. Semper enim sub eodem cibandi genere seruantur, nec dicere oportet, quod hi habeāt aliquid hyemi proportionale, illi aliquid æstati, nā in aliquibus locis hæc perpetua sunt. Adde in temperatis regionibus, quales sunt multe à Lusitanis nauigationibus nuper inuenta, hunc Aphorismū obseruari non posse, qui tamen in tota Europa, & in magna Asia, atq; Aphricæ parte comprobari potest.

NON parum etiam tempora anni conducunt ad uicium rationem inueniendā. Nam hierno tēpore plus appetunt homines, & cibum facilius concoquunt, contra in aestate, cuius rei causam ipse Hippocrates reddidit iniquiens, Ventres hieme, & uere calidissimos esse. Quid autē sit, quod natura dicitur, & quod non frustra id uerbum adiecerit in hoc aphorismo, ipse paulō post explanauit, inquit, Et enim calor innatus multus. Plurimo igitur indiget alimento. Ventres itaq; hieme, & uere calidissimi sunt, non simpliciter, sed calido naturali, cuius substantiam antea ostendi. Causam uerō ob quam hic idem calor hieme augeatur, etiam Aristoteles dixit, refugit enim propter circumstantem extrinsecus frigiditatem, sicuti rursus aestate ad sibi affinē protēditur. Atq; ita contingit dissolui quidem, ac dissipari eius substantiā tempore estiuo: contineri, ac cohiberi, & in profundū secedere hiemali. Ob hoc igitur & coctiones, & sanguificationes, & nutritiones, hisce tēporibus sunt meliores. Addidit autē & aliud ipsis contingēs, quod uidelicet somni lōgissimi fiunt ob noctiū uidelicet longitudinē, q̄ neq; ipsum parū cōfert ad naturę opera. Quod uero in fine adijci. Indicio sunt etates, & athlete, pro argumēto ponit, q̄ plurimū alimentū sit necessariū, ubi calidū superabūdat. Pueri siquidē quia calidū plurimū habēt, idcirco & pluribus indigēt, & plura cōcoquūt. Athletę uerō quia exercitijs augent calorē natiuū, ob id multis frui possunt alimētis. Quę igitur per aphorismū dicitur, sufficienter exposuimus. Si quis uerō de ipsis ueritatē diligētius examinet, non ad omnia animalia sermōnē extendat, sed ea excipiat, quę in latibulis degūt. Hęc enim cū se recondunt, non egent plurimo alimento, si quidem & sine cibo possunt perdurare. Et si supposuerimus ea tantō uti cibo, quanto anteq; recondētur, male ipsum concoquerent. Quod enim hominibus cōtingit, ex aqua frigida lotis, id etiam animalibus accidit hieme. Contingit autē hominibus, qui aqua frigida perluuntur, si debile corpus haberint, refrigerari, atq; offendi. Si uerō robustum, primum quidē innatum calorē ad interiora refugere, & se ipsum colligere, postea uerō ad exteriora remeantē, multo q̄ prius erat, fieri fortiozem. Sic & animalū quęcunq; sunt natura frigidiora, multo q̄ prius a frigore hierno superatur, adeo ut fere extingatur, quare plurima ipsorum similia mortuis apparent, cum sine sensu ac motu, in latibulis iacent, quędā uerō omnino, & in hoc ipso affectu moriuntur. Quę autē plurimo sanguine abundant, atq; calore, tale quid hieme patiuntur, quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis, nam calor eorū ad interiora se colligit (non per Iouem carnibus ad hęc, prima sede derelicta, refugientibus) sed spiritu unā cum sanguine. Tria autem erant corpora, quę præmā nostrę naturę substantiam compleuerunt, spiritus, sanguis, & aerea humiditas, ex qua in primo ortu, uelut in libris De semine diximus, fiunt partes animalis solidiores, mox uerō augmentum in istis perficitur. Quod igitur melius hieme cibum concoquimus, sanguine, ac spiritu ad profundum corporis retrō cedentibus, unicuiq; est manifestū. Non modo igitur hoc ipsum dicit Hippocrates, sed q̄ plura accipere cōfert. Hisce enim temporibus inquit, hoc est hieme, & uere, plures cibi dandi sunt. At qui si parum desluit, ac diffilat hierno tempore ad exteriora, plurimum alimentū non est corporibus necessariū, si quidem nutritio est eius quod euacuatur repletio. Oportet igitur alimenti quantitatē esse, eius quod diffilat quantitatē, proportionalem. Verum igitur esse, q̄ quidam hieme non modo melius concoquunt cibum, sed etiā q̄ pauca assumentes refrigerantur, atq; ideo offenduntur, si uerō plura assumpserint, in nullos plethoricos incidūt morbos, ipse euentus ostendit manifeste. Causę uerō inquisitio in commune proponatur, neq; enim adeo Hippocratem, quantum omnes alios, huiusmodi inquisitio fatigat. Nemo itaq; est, qui non consentiat, dissilari corpora animalū, ea quę sit per sensui occulta foramina diffilatione. Idcirco em̄ ad hoc deueniunt, ut egeant alimento, quoniam euacuantur. Quod si nihil à corporibus nostris efflueret, sed semper aqua moles substantiæ seruaretur, nulla foret alimenti necessitas. Tu uerō animaduerte, si hac in parte alijs quidem omnibus ratio est inexplicabilis, soli uerō Hippocrati, atq; eius sectatoribus est explicabilis. Neque enim aliud quicq; animal ab initio afformauit, sicuti neq; rursus adauxit, aut usq; ad mortem enutriuit, præter q̄ iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. Hic enim est omnium operum naturalium causa. Quia uerō plurimus est hierno tempore, idcirco cibi appetentiam intendit, coctiones

coctiones auget, & plus sanguinis cumulat, & crassius efficit corpus, & ut superfluitates excernantur providentiā habet. At calor circumfusus, non modo superfluitates, sed omnia euacuat æqualiter, materiam inutilem, & ea etiam quæ in corpore secundum naturam continentur unā dissoluens, per eam quæ à medicis occulta difflatio nominatur, quam calor innatus operatur. Neque enim aliud quicquam est natura animalium præter hoc calidum, secundum Hippocratis opinionem. Ostensum autem à nobis est in commentarijs De uiribus naturalibus, non solū appetens, atque conficiens, agglutināsque, singulis partibus proprium natura alimentū, sed & huius dissoluens superfluitates, & quanto fortius extiterit calidum innatū, tanto magis difflatio effugit sensum. Et ob hanc causam Diocles inquit, sudores esse præter naturam, quoniam omnibus quæ ad corpus continentur, recte administratis, & alimento à natura subacto, nunquam sensibilis humor percutē excerneretur. Quæcumque enim in balneis, uel uehementibus exercitijs, uel propter æstiuum calorem, exsudent homines, ex causis uolentis originem habent. Bene igitur omnia tempore hiberno in corpore animalis administrantur, quando hyems mediocritatem seruauerit. Nam immoderatas intemperaturas & ipse Hippocrates in sequentibus damnat. Quod autem omnia bene hiberno tempore in corpore animalis administrantur, indicio sunt naturæ opera fortiora, nam cibi in uentriculo concoquuntur, quoniam calor innatus plurimū est, & in somnis longioribus superfluitates expurgantur. Quæ quidem exquisitè extenuantur, per cutem: quæ uerò in uapores conuertuntur, per expirationem: quæ uerò sufficientem habent crassitudinem, per urinas. In his enim plus est sedimenti, quam per æstatē, præter id quod etiam tota urinarum multitudo hyeme sufficienter augetur, & quidem nutriuntur, & secundū carnem augentur corpora hyeme magis, & plus optimi sanguinis cumulant, nisi malo omnino utantur uictu. Nam si consideraueris quod corpora nostra paucum habentia sanguinem autumnī tempore, atque extenuata, suscipiēs hiems bonis implet humoribus, & crassiora efficit, hinc (ut puto) percipies, nos gubernantis robur facultatis, quæ est calor innatus. Verum nisi hic abundās habeat, quo fruatur, alimentū, primus ipse à circumstante frigore superabitur, tam ab eo quod extrinsecus ingruit, quam ab illo quod per inspirationē attrahitur. Cū ipso uerò, & coctio ciborum debilitabitur, & optimi sanguinis generatio, & partium animalis enutritio, & superfluitatum expulsio. Si uerò tantum habuerit alimentū, quantum potest peruincere, hoc copiose perfruetur, & ipse magis augebitur, atque omnia quæ antea diximus circa corpus animalis perficiet. Verum quod ex plurimo alimento oblato, quod non solum bene in uentriculo conficiatur, sed etiam in uenis, & toto animalis corpore, unum quodque animal carnosius reddatur, & plus sanguine abundet, habent homines satis ipsa experientia compertum, non in se ipsis tantum, sed etiam in iumentis. Nam ante æstatis initium, circa ultimā ueris partem, & sibi, & illis sanguinem detrahunt, quoniam ad memoriam reuocant, quibus capiuntur morbis, quando repente calor æstiuus superuenit. hic enim amplius sanguinem extendit, atque diffundit & quodammodo efferuere facit, adeo ut quod hæcenus modicum fuerat, non possit amplius in uenis contineri, sed uel dirumpat ipsas, uel exedat: & quādo impetum fecerit ad aliquam corporis partem, alijs debiliorem, uel in ipsa inflammationem, uel erysipelas, uel aliquid aliud morbi genus operetur. Nam multo plures, ac grauiores morbi quibus plenitudo dedit occasionem, ex humorū sunt fusione. Hæc igitur omnia alijs adstipulantur, quæcumque in præsentī aphorismo Hippocrates docuit, & hoc quoque probat, non solū posse per id tēpus multos coquere cibos, sed etiā multis indigere. Sæper enim oportet alimenta esse innati caloris multitudinī proportionalia, nisi forte aliquādo ex aeris ambientis qualitate fusio adueniēs (ut dixi) cogat subtrahere. Quare cū de uere Hippocrates sermonē fecerit indistinctum, ego distinguā. Primū quod suum habeat initū hyemi simile, magis quam æstati, & finē cōtra. Deinde quod nonnunquam talem habeat frigiditatē, qualem tempus hibernū. Aliquando talem qualem tempus æstiuum caliditatē. In primis igitur partibus eius, & si quando frigidum fuerit, hibernæ similem rationem uictus adhibebimus. In posterioribus autē, & si quando fuerit calidius, æstiuæ similem. Quod si mediā seruauerit temperaturam, illi uictum proportionalem instituemus. Hæc quidē omnia de uictus ratione quam sanis oportet adhibere dicuntur. Deinceps autem de illa quæ ægrotis cōuenit sermonem faciemus.

PRIMO Galenus docet anni etiam tempora ad uictus rationem inueniendam con-
ducere. Nam hyeme plus appetunt homines, & melius concoquunt. è contrario æstate,
& est ratio, quia uentres hyeme sunt calidissimi. Intellige autem calidissimos esse naturali
calore, & nõ simpliciter, & causa cur sit intensior hyeme hic calor, ab Aristotele etiã dici-
tur in libris Meteororũ, quia perferentiẽs frigiditatem extrinsecam contrahitur, æstate au-
tem ad sibi affinem pertenditur, unde æstate dissoluitur eius substantia, hyeme uero con-
tinetur & uehementior efficitur. Vnde hyeme hæc opera naturæ quæ se consequuntur,
coctio quæ fit in uentriculo, sanguificatio, quæ fit in iecore, & nutritio, quæ fit in toto
corpore, meliora sunt.

Quod legitur, Cuius rei causam ipse Hippocrates reddidit, inquit, uentres hye-
me & uere calidissimos esse, græce habetur, *αὐτὸς ὁ ἰπποκράτης εἰπεῖν ὑπερφρονοῦντος τὰς
κλιμαῖα καὶ χειμῶνος καὶ ἡρό- θερμοτάτης εἶναι φύσει.*

Quod etiam legitur, Atq; ita contingit dissolui quidem ac dissipari eius substantiã
tempore æstiuo, græce est, *καὶ ὅτω συμβαίνει διαφορεῖσθαι αὐτὸ καὶ σκελετῶν ὅτι πῶ ὅσον
ἐν τῷ θερεῖ. i. Atq; ita contingit discuti quidem ac dispergi eius substantiã tempore æstiuo.*

Quod etiam legitur: Contineri ac cohiberi, græce est, *συνεχεῖσθαι δὲ καὶ σφιγγεῖσθαι. i.
Contineri ac constringi.*

SECUNDO docet, addi ab Hippocrate longissimos esse hoc tempore somnos,
ob noctiũ. s. longitudinem, quod etiam plurimum confert ad naturæ opera. i. ad opera
uirium naturalium.

TERTIO docet, Athletas, & ætates pro exemplo posita esse, ut ostendatur pluri-
mum alimentum esse necessarium, quando calidum est plurimum. nam pueri, quia pluri-
mum habent calidi innati, plurimo egent alimento. Athletæ, quia exercitijs natium calor
e augent, ideo multis alimētis uelcūtur. Hæc q; pro Aphorismi expositione satis sint.

Quod legitur, & plura concoquunt, græce est *καὶ περιγινοῦται. i. & conficiunt.*

QUARTO nota medicam facultatem de omnibus animalibus esse. nam hic illa
excipit animalia, quæ in latibulis degunt, ut sunt Alpini mures, Marmotæ uulgo dictæ,
Glires, quæ animalia per totam hyemem sine alimento uiuunt. Ipsi enim idem contin-
git, quod hominibus aqua frigida aspersis, si debiles sint, refrigerantur & offenduntur.
Si uero fortes, in primis calor quidem contrahitur, sed postea uehementius influit: ita il-
lis animantibus euenit, quia hyberno frigore aspersa superantur, & offenduntur, unde si-
ne sensu & motu latent, & aliqua moriuntur. Sed hoc idem hominibus contingit. Imbe-
cilles enim ab hyeme offenduntur. Mediocres calorem habent intensiorem, sed contra-
ctum. Robustissimi uero inueniuntur, qui calorem habent intus & foris ingentem, ut il-
lis contingit robustis qui aqua frigida perluntur, & non contrahitur calor. hoc cuique
uidere licet in aliquibus robustissimis (& nos frequenter experti sumus) qui in profun-
dissima hyeme nedum intrinsecas partes, sed & extrinsecas calidas habebant. Interim
uero Galenus docet innatũ calorẽ esse sanguinem & spiritus. Nam tria esse corpora ostẽ-
dit quæ primæ nostræ naturæ substantiam complent, Spiritus, Sanguis, & Aërea
humiditas, ex qua fiunt partes solidiores, & in istis augmentũ perficitur.

Quod legitur, Quæ in latibulis degunt, græce est *τὰ φωνόνοτα. i. latitantia.*

Quod etiam legitur, Multo quàm prius erat, fieri fortiorem. Lege multo plenio-
rem, quàm prius erat fieri. Nã græce legitur *πολύ πλεονα ἤ ἡμπερ δειν αὐτοῖς ὑπαρχόντος.*

Quod bis legitur in hac parte, ad interiora. græce est *ἐν τῷ βάθει. i. in profundo.*

Si Galeni locum de reuerberatione caloris innati in his qui aqua frigida abluuntur,
scire percipias, ipsum lege in tertio libro de temperaturis capite penultimo.

QUINTO Galenus infert. Vnicuiq; notum esse, nos in hyeme melius cibum con-
coquere, Sanguine ac Spiritu ad profundum corporis retrocedentibus. Sed præter hoc
addit Hippocrates, plura infumi posse alimenta, & plura danda, tamen cum nutritio sit
eius quod euacuatur repletio, Si hyeme parum defluit, parum dandum, Si multũ defluit,
multum dandum. Opus enim est alimenti quantitatem quantitati eius quod defluit esse
proportionabilem.

SEXTO docet, quosdam esse, qui non solum hyeme melius concoquunt, sed etiã
si quæ

si quæ pauca cibaria insumperint, refrigerantur & offenduntur. At si plura acceperint alimenta, in nullos plenitudinis morbos incident. Quod ex euentu perdiscere poteris: nam Hippocrates non fatigatur hac inquisitione, ut alij faciunt.

SEPTIMO docet, Nullum esse qui non fateatur animalium corpora per insensibiles meatus diffari, unde quia euacuantur, alimento indigent: propterea si nihil ab humano corpore efflueret, nulla esset alimeni necessitas. Tuq; considera, si in hac parte alijs omnib; ratio est dubitabilis, soli uero Hippocrati non dubitabilis. nihil enim est, quod ab initio animal afformauerit, uel adauxerit, uel usq; ad mortē enutriuerit, præter quam calor innatus, de quo nunc agit Hippocrates. Hic igitur est omnium operum naturalium causa, qui cum hyeme plurimus sit, cibi appetentiam incendit, coctiones auget, sanguinem cumulat, crassius efficit corpus, & excernendi superfluitates prouidentia habet, sed calor præter naturam omnia tam bona, quam mala æqualiter euacuat: unde apud Hippocratem nihil aliud est natura animalium, quam hic calor. Immò & aliqui putarunt hunc calorem esse animam, sed nos offendimus in libro De uiribus naturalibus naturam appetentem, confidentem, & singulis partibus proprium alimentum adglutinantem, & has superfluitates dissoluentem. & quanto uehementior est innatus calor, difflatio tanto magis sensum effugit. unde Diocles inquit, sudores esse præter naturam, ob hanc causam, quia omnibus quæ ad corpus attinent recte administratis, & alimento à natura subacto, nunquam sensibilis humor per cutem excerneretur. Nam sudores, qui in balneis fiunt, uel uehementibus exercitijs, uel ob æstium calorem fiunt, ex causis uiolentis originem habent. Igitur cum hyems immoderatam habuerit intemperaturam, hæc euariabit, & ipsam Hippocrates damnat. Quod legitur, Icirco enim ad hoc deueniunt, ut egeant alimento, quando euacuantur, græce habetur. φανερόν γινώσκεις χάριν τροφῆς ἡκειν ὅτι κινῶται, id est, manifestum enim est quod euacuantur, & in eo quod ad indigentiam cibi deueniunt.

Quod etiam legitur, Aequa moles, græce est ἀρχαῖος ὄγκος, id est, antiquus tumor.

Quod etiã legitur, Inexplicabilis, postea explicabilis, græce legitur ἀπορῶς & ὄπισθι, id est, dubitabilis, & indubitabilis.

Quod etiã legitur, Hic enim est, lege hic ὅν, id est, Igitur est. Melius enim est coniungi per notã illationis, quam per particulã continuatiuã. & quod sequitur, hic igitur est omnium operum naturalium causa, adde, existens, ὑπάρχων.

Quod etiam legitur, Idcirco cibi appetentiam intendit, coctiones auget, græce est καὶ τὴν ὀρεξίν τῶν τρώγων, καὶ τὴν πικρῶν αὐξάνει, id est, & cibi appetentiam intendit, & coctiones auget.

Quod etiam legitur, secundum Hippocratis opinionem, græce est κατὰ τὴν ἰπποκράτους ἢ ἰπποκράτους λόγον, id est, secundum Hippocraticum, scilicet morem, uel Hippocratis sermonem, aut etiam rationem.

Quod etiam legitur, Non solum appetens atq; conficiens, adglutinansq; singulis partibus proprium natura alimentum, græce est, ὁ μόνος ὀρεγομένης καὶ κατὰ γὰρ ζομένης, καὶ πᾶσι σφύρα πᾶσι μολεῖς ἢ φύσις ἐκείνῳ πλὴν οἰκίαν τροφῆν.

Quod etiam legitur, Sed & huius dissolvens superfluitates, græce est ἀμὰ καὶ διαφορῶσα τὰ πλεονήματα τούτων, id est, sed & has discutens superfluitates, tamẽ in prima nostri contextus lectione habetur τούτων.

Quod etiam legitur, Et alimento à natura subacto, græce est, καὶ κρατομένης ἐκ τροφῆς ἐπὶ φύσεως, id est, & alimento à natura eucto & edomito.

Quod etiam legitur, Nam immoderatas intemperaturas, lege: nam immoderatas ipsius intemperaturas. Græce enim habetur τὰς γὰρ ἀμέτρος αὐτῶν δυσκρασίας.

OC T A V O probat ex operibus naturæ fortioribus hyeme, quod omnia bene in animalis corpore administrantur. nam cibi in uentriculo probe concoquantur, quia innatus calor plurimus est, & ex longioribus somnis superflua expurgantur, & quæ sunt exquisite extenuata, per cutem exeunt. quæ uero in uapores conuertuntur, per expirationem: quæ autem sunt crassiora, per urinam. nam uirina hyeme plus habet sedimenti, quam æstate, & uirina etiã hyeme amplior est. unde hyeme nutriuntur corpora, & augentur secundum carnem, & multitudo

& multitudo boni sanguinis cumulat, nisi malo utantur cibo. Adde si consideres humana corpora in autumno extenuata, hyeme crescere, inde argumētum habere potes, facultatem nos regentē id est, calorem innatum robustū esse. Tamen & nisi hic calor alimentum habuerit quo fruatur, à frigore circūstante superabitur, & ab eo qui per inspirationem attrahitur, tuncq; concoctio fiet, & optimi sanguinis generatio, & partium animalis nutritio, & superfluitatum uacuatio. At si habuerit alimentum, quantum potest, concoquere, hoc perfruetur, & ipse augebitur, nec omnia opera in animalis corpore perficientur.

Quod legitur, Indicio sunt naturæ opera fortiora, hæc particula Indicio, græce est γνωσιματα ὀσμικρά id est cognitio non parua.

Quod legitur, & in somnis longioribus superfluitates expurgantur, græce est ὑπνοῖς τε ἅμα μακροτέροις ἐκκαθαίρειται τὰ περιττώματα ἔσώματος id est Simulq; somnis longioribus superfluitates expurgantur.

Quod statim sequitur, quæ quidem exquisitè extenuantur, per cutem, lege quæ quidem exquisitè extenuatæ sunt, per cutem, nam græce λελεήλωται.

Quod etiam sequitur, quæ uero in uapores conuertuntur, græce est, ὅλα δὲ ἰετμώδην, quæcunq; autem euaporosa.

Quod etiā legitur, & plus optimi sanguinis cumulant, græce habetur, καὶ πλεονάζουσι κατὰ ἀβροίετα χυμοῦ, id est, & multitudo boni sanguinis cumulat.

Quod etiam legitur, & superfluitatum expulsiō, græce habetur, καὶ τῶν περιττωμάτων κήωσις, id est, & superfluitatum euacuatio.

NONO docet, quod ex plurimo alimento hyeme oblato, non solum fiat coctio in uentriculo, imò & in omnibus uenis, & in toto corpore animal crassius reddatur, non solum in seipsis homines experti sunt, imò & in iumentis statim in fine ueris ante estatē, & sibi, & iumentis iubent secari uenas, quoniam sciunt, in quæ discrimina per æstiuū calorem incidant. De his etiam agit Galenus libro sexto, Aphorismo quadragesimo septimo, nam tempore æstiuo efferuescit sanguis, & in uenis dilatatur, easq; dirumpit, uel exedit, uel ad debiliorem partem delatus inflammationem, uel erysipelas, uel aliquod tale morbi genus operatur, nam multi morbi fiunt ex fusione humorū in plenitudine, hæc igitur omnia alijs adstipulantur, quæ in hoc Aphorismo dicuntur, non solum posse tunc multos concoquere cibos, sed etiā multis indigere. Semper enim opus est alimenta esse naturali calori proportionalia, nisi quandoq; ex aeris ambientis caliditate facta debilis subtrahere cogat.

Quod legitur, Vnumquodq; animal carnosius reddatur, lege multo carnosius, Græce enim dicit πολὺ μὲν ὑπερκότρου.

Quod legitur, Vel aliquod aliud morbi genus operetur, lege, uel aliquod aliud tale morbi genus operetur, græce enim legitur καὶ βιότῳ ἐπὶ τὸν νόσημα ἐργάζεται.

Quod etiam legitur, plenitudo dedit occasionem, græce est τῶν πλεονεκιῶν.

Illā particula, & hoc quoq; probant, in græco contextu abest.

Quod etiam legitur, ex aeris ambientis qualitate fusio adueniens, In græco contextu sunt duæ lectiones, una in antiquo nostro contextu, quæ talis est, & quam Leoniceus habuit, scilicet, πλὴν εἶποτε ὡς ἐφω, ἐκ τῆς περιέχοντος θερμότητος ἀδρῆνης ἐγγινομένη χυμοῦ. Secunda lectio habet πλὴν εἶποτε ὡς ἐφω, ἐκ τῆς περιέχοντος θερμότητος ἀδρῆνης ἐγγινομένη φύσις ἀφαιρέσιν ἀναγκάζει, id est, Nisi forte aliquando ex aeris ambientis caliditate natura facta debilis (ut dixi) subtrahere cogat.

Deniq; Galenus de uere distincte agit, cū de illo indistincte locutus sit Hippocrates. Ipsumq; in tres partes distinguit, in propinquam æstatē, quæ æstatis naturam sapit, in hæmi propinquam, quæ hyemē, & in mediā. Quando habebit æstatis naturam, cibus exhibendus ut in æstate, quando hyemē ut in hyeme, quando mediā, seruanda erit uicis ratio secundum naturam.

Quod legitur, Primum quod suum habeat initium, lege habet, tamen dicitur per uerbum ὅτι ab Hippocrate.

Quod etiam legitur, Deinde quod nonnunquam talem habeat, lege habet, tamen ab Hippocrate dicitur per uerbum γίνεται.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè uero pueris, & alijs qui tali uictu uti consueuerunt.

BRASAVOLVS

POTEST hic aphorismus uario modo introduci. apud Galenum uerò ita dicere oportet, Cum superius uictus quantitatem edo cuerit, nunc eiusdem uictus qualitatem exorditur. ut exquisitam uictus rationem habeamus. nam satis non est cibi quantitatem præbendam nouisse, nisi simul & qualitatem ipsam prænouerimus, de qua qualitate respectu etiam sanorum, & in libro De uictus ratione priuatorum, & in libro primo De uictus ratione pertractatur. Alij uero dicunt, cum superius de uictus ratione sanorū egerit, nunc ad uictus rationem ægrorum uerba conuertit, unde & Philotheus hic dicit, ἢ ἔσθ' ἢ τὸ τὸ ἀφωρισμῷ διαταρ ὑγιαίνοντων ὁ ἰπποκράτης ἔχει δὲ δεικνύει δὲ ἀκολούθως πῶς διαίτης νοσούντων ποιῆται τὸν λόγον. id est, In præcedenti aphorismo rationem uictus sanorum Hippocrates tradidit. hic uero consequenter de uictus ratione ægrorum sermonem facit.

Dicit autem Hippocrates, humidum uictum omnem febricitantibus conferre. cum enim febris calor sit præter naturam & siccitas, de frigore nulli dubium est quin febrī cōueniat, quoniā tota febris essentia in calido consistit. Cum uero contraria cōtrarijs curentur, cuiuslibet febrī ut febris est, frigida competunt. unde proloquium adeo certū est, ut nullus in eo dubitet, frigida scilicet febricitantibus conferre. De humidis uero ita inuulgatū est. propterea inquit Hippocrates uictum humidum febricitantibus conferre. Ratio autē in promptu est, quia non modo febris essentia in calido seruat, imò & in sicco. Et si contingat ratione materiæ, febrem esse humidam, sicca est ratione sui, quoniam ad febrilem caliditatē siccitas consequitur, siccitati uero humidum obstat. unde & Orisbasius hic dubitat inquiring, quæstio nobis oboritur in initio Aphorismi, quare prius humida ad febrē præcepit: Nam quia febris calida est, & sicca, frigida potius dicere debebat, quod à contrario remediū est. Sed præuidens Hippocrates, quod plus offendit, extenuatq; siccitas, quam calor, uictum præcepit humidum, hoc est oua forbilīa, lactucas, ptisanam, & cetera similia. Philotheus idem dubium facit, inquiring ἀλλὰ λυγρὸν λέγοντες, ὅτι πυρετὸς ὁ μόνος ὁ μόνος ὄντων, ἀλλὰ καὶ θερμὸς, ὅτι ἰπποκράτης τὸν πυρετὸν θερμὸν ἀποκρίσκει, μὴ μόνον ὄντων, ἀλλὰ καὶ ψυχρὸν χρεῖσασθαι. πῶς ἔσθ' ἢ λιγρὸν, ὅτι ὁ ἰπποκράτης, ὡς βραχύλογος ἢ μιᾶς μνηθεῖς ἀντιθέσεως, ἢ τὸ ὑγρὸν καὶ θερμὸν μαχουμένης, καταλειπὸν πῶς ἔσθ' ἢ τὸν ἀντίθετον πῶς ἢ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν πολεμῶσαν. id est, Sed quidam dubitant, dicentes quod febris non solum sicca est, sed etiā calida. Hippocrati igitur febrem curanti non solum humido uti decebat, sed etiā frigido. Ad hoc dicendum, quod Hippocrates tanq; breuiloquus, unius contrarietatis mentionē faciens secundū humidū & siccū pugnantis, alterā contrarietate secundū caliditatē & frigiditatē pugnantē, subaudiendum dereliquit.

Αἱ ὑγραὶ διατ, πᾶσι τοῖσι πυρεταῖνοις συμφέρουσι, id est, uictus humidus, omnib. febricitantibus. cōfert. An uero ita legendū sit, uel potius αἱ ὑγραὶ πᾶσαι διατ, τοῖσι πυρεταῖνοις συμφέρουσι, id est, Omnis uictus humidus febricitantibus cōfert, dubium uidetur. antiquus noster cōtextus primā lectionem sequitur. Idem faciunt. Philotheus, & Orisbasius, & antiqua translatio: & Leonicum in suo contextu ita habuisse, certum est. Deinde seipsum correxerit, & legit, uictus humidus omnis, quam lectionem Theodorus etiam habuit, & in Aldino codice, atq; in secunda lectione nostri antiqui contextus scripta est. itaq; legendum iudicatur, uictus humidus omnis febricitantibus confert, non tamen omnibus febricitantibus, sed bene humidus omnis, ratione qua humidus febricitantibus confert. Et causam refert Philotheus, ἐπειδὴ πᾶσα θερμὰ δι' ἀντιθέσεως γίνεται. ἡντιούτως γὰρ τὸ θερμὸν ἔσθ' ὑγρὸν, id est, quoniam omnis cura per cōtrarietatem fit, contrariū enim siccū humido. Quid uero per humidum uictū intelligere oporteat, apud philosophos dubitatum est. nonnulli humidū uirtute intelligunt. alij humidū actū, & liquidum. Cui sententiæ Celsus ad stipulari uidetur libro tertio ca. sexto, ubi de febricitantiū cibo loquens inquit: his autem

autem febricitatibus humidus est aptissimus, aut humori certe quàm proximus, utiq; ex materia quàm leuissima, maximeq; sorbitio, eaq; si magnæ febres fuerunt, quàm tenuis-
ma esset debet. Nos de humiditate intelligimus, sed potissimum de uirtuali.

μάλις δὲ παιδοῖσι, id est, Maxime uero pueris, scilicet humidi uictus conferunt.

Quod de pueris intelligere oportet tam febricitantibus, quàm non febricitantibus, unde à Philotheo dicitur *ἐπειδὴ καὶ προίφει αὐτὰ, καὶ τὸν πυρετὸν ἀρμάχεται. κενὸν γὰρ ὅτι ὁ λέγων, ὅτι τὰ ἤδη φύσιν ὑπὸ τῶν ὁμοίων φυλάττειται. τὰ δὲ πρὸ αὐτοῦ φύσιν ὑπὸ τῶν ἰσχυρίων ἀφαιροῦνται*, id est. Quoniam & ipsos nutrit, & febrem expugnat, regula enim est dicēs, quod quæ sunt secundum naturam, à similibus conseruantur: quæ uero præter naturam, à contrarijs iuuantur. Orbasius uero dicit, puerorum ætatem ideo commemorasse, quia plus siccitate infestantur. Hippocrates in secundo libro De ratione uictus, de puerorum uictu agens, inquit, pueri uero & his accedentes, sanissimi uictus, qui calefaciendo humectent. Ratio autem cur humidi uictus pueris conferant, est, quia eorum natura est humida, nostræ autem naturæ simili conseruantur, & contrario alterantur. Idem Hippocrates in libro De uictus ratione priuatorum, cum de iuuenum & seniorum uictu agit, à Galeno in cōmentarijs hæc dicuntur. Puerorum humidam esse ætatem conuenit, quod in alio tēperamento corpora increscere nequeant. Paulo post inquit, Nam si in confesso est, pueros plus humiditatis habere, quàm integre sanis cōferat, plus item caloris (haud enim simpliciter calidi sunt ut iuuenes, sed innata caliditate, quæ temperata est ex probò sanguine profecta) media inter pueros & iuuenes, quæ est puberum & adulescentium ætas, in optimo nimirum temperamento consistet. Quod cum ita se habeat, etiam uictum temperamento medium adhibere conuenit, qui neq; humidius, neq; siccus, uel calidius, uel frigidius ipsorum corpus efficiat. puerorum sane corpus, & si humidius, quàm salubris habitus exigit, non tamen exiccatum oportuit: hoc enim modo ne crescerent, prohiberemus. Ut argumentum simul, & eius solutio ex Galeno in hac parte colligi possit. argumentum quidem probans nō esse exhibenda pueris cibaria humida, cum humiditate pluri abundant. Solutio uero est, dari debere, quoniam crescunt, ne crementum impediatur.

Καὶ τοῖσι ἄλλοις πῖσιν ὅπως εἰθισμένοισι διατᾶσθαι, id est, & alijs qui tali uictu uti consueuerunt, uictus humidus scilicet est exhibendus, cum febrem patiuntur, uel etiam cum sanissimi sunt. cōsuetudo enim est altera natura. natura uero similibus seruatur, ideo uictus humidus exhibendus his qui uictu humido non raro, sed diu uti consueuerunt. Orbasius dicit, consuetudinem quoq; requisiuit, ut si quis dum sanus esset, tali usus est uictu, hic maxime ipsi in febris conuenit. Philotheus etiam dicit uictum humidum conferre consuetis, *διότι τὸ ἔθῳ τῶν ὁμοίων δᾶται, πλὴν φύσιν μιμνήσκον*, id est. Quoniam consuetudo similibus indiget, imitans naturam.

Dubium fit à recentioribus, an humidi uictus omnibus febricitantibus conueniant, argunt de pituitosa febre, & alijs à materia humida factis, Respondent, ratione febris conuenire: at ratione materiæ facientis febrem non conuenire. Sed Hippocrates non cōsueuit suas propositiones hoc modo intelligere, propterea dicamus, legendum esse febricitantibus, non autē omnibus febricitantibus. Aliud dubium est, an omnis uictus humidus conueniat. nam si conuenit, tunc lac dare febricitanti opportunum erit, & fructus dare conueniet, quæ omnia febricitantibus prohibentur. Adde multas herbas humidas uenenosas inueniri, quæ humidæ sunt, & uinum humidum est, & agnina atque iunilla caro humidæ sunt, & multa similia sunt humida nocua, quæ tamē omnia febricitantibus præbenda essent, si omnis uictus humidus febricitantibus conueniret. Verū in tertio De ratione uictus hæc enumerata à febricitantibus remouentur, iubetq; lōgius abijciēda esse.

Recentes inquirunt, omnem cibum humidum simpliciter, ratione qua humidus, conuenire, tamen conditiones alias habere posset, secundum quas non cōueniret, quoniam per illas reprobatur. At hoc à nullo probò uiro recipiendum est, quoniam hoc modo cibaria, quæ conueniunt, incerta essent.

Propterea nos dicamus, à Galeno superius uictus formam propositam esse, quæ talis est, Exacte peracutis morbis, nihil damus. Peracutis non exacte, melicratū, uel aquā ordei damus, qui est tenuissimus uictus. Acutis simpliciter morbis uictū tenuem exquisitum damus, id est, pitifanę parum, aut quid simile. Acutis uero exquisite tenuem uictum damus

damus, id est, pitisanæ satis. Sensus Hippocratis est. Omnis uictus humidus, id est, Quælibet uictus forma quæ humida sit (humidæ autē sunt omnes dictæ) febricitantibus conferunt. nam in nullo uictus genere ponuntur fructus, in nullo stillæ, uel aginæ carnes, in nullo reliqua, quæ ad plenū uictū spectant, & ita de lacte, & de omnibus alijs discurrētes.

GALENVS

In præcedentibus aphorismis de uictus quantitate doctrinam nobis tradidit, nunc uero de qualitate transigit, multa sane quæ in arte conducunt breuissimo sermone docens. Primū quidem qualis sit adhibendus uictus febricitantibus. Deinde quod uictuum sanorum indicationes, in his quidem quæ præter naturam sunt, contrarias, in his autem quæ sunt secundum naturam, similes, facere oporteat. Febri enim, quoniam calida, & sicca passio est (est enim conuersio naturæ caliditatis ad igneam) uictum humidum consulit. Humidioribus uerò naturis, siue propter ætatem, siue propter consuetudinem, non contrariam, sed magis affinem seruandā statuit. oportet enim naturam eorum fouere per humida, non eodem quo morbos modo demoliri. Qui uerò aquam intercutem (cui febris adiungitur) in mediū adducentes, sermonem Hippocratis student per cauillum reprehendere, quoniam hic morbus non humidū exigit uictū, sed magis siccum, ignorant hi artis curatiue caput, in primis necessarium, quod nos uberius in illa tractatione transegi mus. Quod una quæq; simplex ægritudo, simplici eget curatione. Si uerò inuicē copulentur, tantum habebunt cōmunem curationis indicationē, quantum copulabuntur, nobis scilicet ad id quod magis urget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino posthabita, cum etiam aliquādo omnibus pari studio auxiliemur. Quod autē de aqua intercute, & simul febre, laborantibus meminere, non est ab simile morbo laterali, in quo sanguis expuitur. Nā & in his cōtrarias exigunt morbi curationes,eductio sanguinis & passio lateralis: quæ ubi cuiuslibet simul contingere, ad id quod magis urget obuiare oportet, non omnino posthabita etiā alterius curatiōe. Sic itaq; si quis simul febricitauerit, & ea labore dispositione quæ aqua intercutē nominatur, ad ambos affectus respicientes, qui contrariam exigunt curationem utriusq; eorū probe resistimus. Sicuti & alijs omnibus pari modo copulatis. Neq; igitur ipsi tale quicquam dixerimus, neq; alterum talia dicentē ad miserimus. Verum si quid per uerba sua Hippocrates in aphorismo non dixit, quod tamen idem habeat iudiciū cum his quæ ab ipso dicuntur, hoc quoq; fuisse dictū potentia, debemus existimare. Nam & ætatis meminit, & consuetudinis. Tu uerò & naturalis temperaturæ, & temporis anni, & regionis, non absq; ratione memineris, quæ & ipse Hippocrates adijcit aliquando. Nonnunquam uerò unius, aut duorū mentione facta, reliqua quæ sunt eiusdem naturæ atq; ordinis prætermittit. Fiunt autem & ab his indicationes, quæ admodum suprā, & ab ætate, & à morbo fieri diximus, seruantibus nobis, quæcunq; probari merentur per similitudinem uictus tēperaturæ. Quæcunq; uerò improbanda sunt, per contraria corrigentibus. Diximus autem plenius de omnibus indicationibus in libris quibus ars curatiua docetur.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus Aphorismū continuat, cum in præcedentibus aphorismis de uictus quantitate uerba fecisset, nunc de qualitate transigit, & multa docet, quæ in re medica conducunt. Primo inquam qualis nam uictus febricitantibus exhibendus sit. Deinde unde sumendæ sint indicationes in sanatiuis uictibus, nam in his quæ præter naturā sunt indicationes à contrarijs sumere oportet. In his uerò quæ sunt secundum naturam, à similibus indicationes sumendæ sunt.

Quod legitur, Deinde quod uictuum sanorum, hæc particula, sanorum, Græce est, *ὑγιαίνοντων*, id est, sanatiuorum, uel bene ualentium. tamen in nostri contextus prima lectione scriptum est *ὑγιαίνων*.

Quod etiam legitur, In ijs quidem quæ præter naturam sunt, contrarias: In ijs autem quæ sunt secundum naturam, similes facere oportet: potius legendum est, ab ijs quàm in ijs. nam commodius est, & græcus contextus legit *ἀπὸ μὲν τῶν πρὸς φύσιν ἰσχυρίας, ἀπὸ δὲ τῶν πρὸς φύσιν ἀραιίας, καὶ ποιῶν*, id est, Ab ijs quidē, quæ præter naturam sunt contrarias, ab ijs

ab ijs autem quæ sunt secundum naturam, similes facere oportet.

SECVNDO Galenus docet, febrem esse calidam & siccā passionem, nam est conuersio naturalis calor in igneū, ex quo constat in febre unum solū esse calorem, & non duos. s. natiuū calorem ad igneum & præter naturam auctum, propter siccitatem. Igitur consultit Hippocrates humidum uictum esse adhibendum, humidis uerò naturis, uel ob ætatem, ut pueri sunt, uel ob consuetudinem, ut in his qui assueti sunt uti cibis humidis, humida etiā sunt danda. nam seruanda est affinis humiditas, nam humida natura per humida fouetur, morbus uerò per contraria demolitur.

Sed hic duo intercidūt dubia: primū, Si febris caliditas sit naturalis in igneā cōuersa, quomodo in sanitatē homo reddetur? Respōdemus, quoties ablata fuerit causa, seipsam in pristinū statum deducet, ut aqua calefacta facit, quæ seipsam in pristinam frigiditatem deducit. Secundū dubium est de pueris, & consuetis uti humidis, qui humidis feruentur, cū in tertio libro aphorismo tertio oppositū dicat. Inquit enim, de uictus ratione agens, Nam calidiores ad frigidiora, frigidiores ad calidiora, & sicciore quidē ad humidiora, humidiores uerò ad sicciore bene se habēt. Et ut simpliciter dixerim, Contrarij quidem ad contraria bene, similes autem ad similia male, præter quàm si ætas temperata, & uictui, & regioni, & loco temperato comparetur. hoc enim solo modo similes à similibus bene afficientur. Respondemus, Cum medicus semper ad symmetriam & mediocritatem corpora deducere studeat, propterea corpora, quæ ad unam extremitatem delabuntur, semper oppositis reficit, ut ad symmetriam deducat. propterea in tertio libro contrarijs feruat, ut ad symmetriam semper inclinēt. hic uerò ut naturā seruet in illo esse, in quo à natura constituta est, similibus utitur, tamen in tertio libro de hac re ubertim egimus.

Quod legitur, est enim conuersio natiuæ caliditatis ad igneam, in Aldino contextu legitur, *ἔστι γὰρ τροπή τῆς ἐμφύτου θερμασίας ἐπὶ τὸ πυρῶδες*, idest, est enim conuersio natiuæ caliditatis in igneam. In nostro uero antiquo contextu legitur, *ἔστι γὰρ τροπή τοῦ ἐμφύτου θερμῶς ἐπὶ τὸ πυρῶδες*, idest, est enim cōuersio calidi secundum naturam in igneum.

TERTIO Dubium quorundam antiquorum Hippocratem reprehendentium refert, & soluit, Dicebant enim non semper humidis curandam febrem, quia in Ascite, id est, aqua intercute aquosa, cum qua sit iuncta febris, sicco uictu uti debemus, & non humido. Imò & aliud dubium non ab simile ponit Galenus de eo qui sanguinem expuit, & morbum lateralem patitur: sanguinis sputum adstringentibus indiget, morbus lateralis aperientibus. In hoc morbo contrarijs indigemus, sicuti in ascite febriente contrarijs indigemus. Verum hi non intelligunt artem curatiuam. nam in arte curatiua, si sit ægritudo simplex, simplicibus & simpliciter curatur. Si composita, id considerare debemus quod magis urget, altero non despecto. unde si febris intensissima esset in ascite, febrem præcipue curaremus, non despecta ascite. Si autem essent æqualia, cura quadam media uti oporteret, & ideo Philotheus hic dicit, *ἰστέον δὲ ὅτι ὁ ἐν ποικράτης ποδὶ τῶν ἀπλῶν πυρετῶν διαγροβεί τῶν λόγων, ἐπὶ γὰρ τῶν πεπλεγμένων, οἷον ἐπὶ ὑδρωπικῶν, πρὸς τὸ κατεπεῖραι δὲ ἀνισταδὶ*, idest, Sciēdum uerò, quod Hippocrates de simplicibus febribus sermonem facit, in complicatis enim, ut in hydropicis, ad id quod urget insurgere oportet.

Quod legit, Nobis. s. ad id qd magis urget, lege uel nobis, nā Græce adest particula *ἡ*. Quod legitur. Cum etiā aliquando omni pari studio auxiliemur, Græce est *ἢ ὁμοτίμων ἅπανσι βοηθούτων*, idest, uel omnibus pari studio auxiliantibus.

Quod etiā legitur, probe resistimus, illa particula, probe, Græce est *δυσχεῖνας*, id est, ingeniose.

Quod etiā legitur, Neque alterum talia dicentem admiscimus, Græce est *ἀδ' ἐτέρας λέγοντος προσομίθεα*.

QUARTO excusat Hippocratem Galenus, qui si non dixerit omnia, quæ subintelligenda sunt, nihil refert, quia potentia dicta fuisse existimandum est. nam & ætatis meminuit, & consuetudinis. Tu uerò mentionem facere debes & de naturali temperatura, & de anni tempore, & de regione, & de consuetudine, de quibus quandoq; mentionem fecit Hippocrates. Sed quandoq; unius, aut duorum mentionem faciens omnia subintelligenda esse uoluit, quæ uel eiusdem naturæ sunt, uel eiusdem ordinis. nam & ab his indicationes fiunt, sicuti & ab ætate, & à morbo fieri diximus, semperq; hoc obserua-

mus,

mus, ut illa quæ conseruare cupimus, per similia conseruemus: quæ uerò corrigere statui-
mus, per contraria id facimus. Sed de omnibus indicationibus plenius in libro de arte
curatiua egimus.

Quod legitur, Quæcunq; probari merentur, Græce est ὅσα μὲν ἀπειμῆα, idest, quæ-
cunq; admittenda sunt, uel melius legendum est ἀμειμῆα, idest, irreprehensibilia. Sic pu-
to eum legisse, qui interpretatus est: quæcunq; probari merentur. Quod deinde sequitur,
Quæcunq; uerò improbanda sunt, Græce est ὅσα δὲ πειμῆα, Quæcunq; uerò mittenda,
uel abijcienda, uel reprehendi possunt.

APHORISMVS XVII

ET quibus semel, aut bis, & quibus plurâ ne, an pauciora particulatim oportet
afferre, considerandum. Condonandum autem aliquid tempori, ætati,
& consuetudini.

BRASAVOLVS

DE quantitate, & qualitate uictus præcedentes Aphorismi differere. nunc uerò eo-
rum modum proponit. Vel hoc modo introducamus: superius uictus quantitatem in ge-
nere, & qualitatem edocuit: nunc discretam quantitatem edocere statuit. Tu uerò ad abun-
dantiorum huius loci doctrinam Hippocratem lege in libro De ratione uictus, ubi do-
cet quando semel, & quando bis, & quando pluries cibandi sint ægri. Oribasius uerò di-
cit Hippocratem hic addere indagandam esse à medico consuetudinem comestionis sa-
norum atq; languentium, ut possit congruum offerre cibum. Verbi gratia, aliquis solitus
est comedere mane, & uesperi, alius uerò quater die, alius septies, alius decies, ut agrico-
læ: idq; intelligendum quadrifariam, aut enim edit multum & rarius, aut multum & sæ-
pius: modicum & rarius, modicum & sæpius. Seruatis consuetis horis, imminuta tamen
quantitate ciborum. Finge laborantem causone, aut synocho, qui non habet declinatio-
nem, huic si uolumus addere cibum, ægritudinem augemus: si non damus, uirtutem mi-
nuimus. Quid ergo faciendum est? Interrogemus quibus horis solitus sit refici, & eadem
hora eum reficiamus tenui cibo. Nam natura cum operationibus suis requirit consuetu-
dinem, & conseruatur ab ea. Hacenus Oribasius, Philotheus hunc aphorismum à præ-
cedente non distinguit, propterea in expositione præcedentis Aphorismi ita consequi-
tur, ἢ πᾶσι ἡμέραις διδόναι καὶ ἐπὶ ποίῳ ὀφείλομεν ἀπαξ τῆς ἡμέρας διδόναι τροφήν, ἐπὶ ποίῳ
διδόναι, ἢ πλείον, ἢ ἐλάττω τῶν δὲ, idest, postea inferit docens in quibus semel in die ci-
bum dare debemus, in quibus iterum, uel plus, uel minus quàm bis. Iubet ergo hoc lo-
co Hippocrates, cum aliquos uictu curamus atq; gubernamus, considerare oportet an
bis cibandi sint, uel semel, in die, uel in nocte, uel in die & nocte simul: & etiam conside-
randum quibus particulatim plura exhibenda sint cibaria, uel pauciora semel in die, uel
bis, hoc autem commode fiet si anni tempora contemplerur. nam si hyems fuerit, huic
tempori aliquid condonandum est: Si uerò æstas, ab hoc tempore aliquid auferendum.
Nec ætates prætermittere oportet, quia si pueri sint illi, quibus uictus rationem iniungi-
mus, cum plurimum habeant innati caloris, ipsis multum cibi damus: si uerò seniores,
cum parum habeant innati caloris, aliquid auferimus. Et consuetudo ipsa consideratio-
ne digna est, quoniam si ille assuetus sit multum comedere, & id bis, tunc uel fecerit in die,
etiam huic magis condonamus, quàm alteri qui parum quid sumere assuetus sit. Hæc sunt
quæ Hippocrates nunc docet, Considerandum esse an semel uel bis exhibendus sit ci-
bus. Sed considerationis initium à tempore fit, ab ætate, & à consuetudine.

καὶ οἷον ἀπαξ, ἢ δις καὶ πλείον ἢ ἐλάττω καὶ μέτρον, idest, Et quibus semel aut bis, & plurâ
ne, an pauciora particulatim oporteat afferre considerandū. Sunt tamē aliqui cōtextus,
in quibus omnes hæ particule copulatiue leguntur, ut est secunda lectio nostri antiqui,
in qua scriptum est, καὶ οἷον ἀπαξ καὶ δις καὶ πλείον καὶ ἐλάττω καὶ κατὰ μέτρον, idest, Et qui-
bus semel, & bis, & plura, & pauciora, & particulatim. Quod hoc loco bis dicitur, pro sæ-
pius intelligere oportet. Illæ uerò particule, plura, an pauciora, possunt cum illis particu-
lis, immò & debent copulari, quæ dicunt plurâ ne, an pauciora, ut sensus sit, Consideran-
dum

dum quibus semel pauciora, & quibus bis pauciora exhibenda sint, uel quibus semel plura, uel quibus bis, idest, sæpius plura exhibenda sint. Quomodo autem, & quibus ita dandum sit, Galenus in commentarijs docet inquiring, Nempe si laborans debiles uires habuerit, & dispositio, quam habet, sit ex humorum corruptione, uel defectu. Istitis parum alimentij, & sæpius dandum: parum, quia uires debiles non possunt totum una uice sustinere: sæpius uerò, quia dispositio multis indiget: nam est corruptio, quæ temperamentum exigit. At si quis uires habeat robustas, & nullus sit defectus, uel nulla corruptio in humoribus, sint autem aut modici humores, aut superabundauerint, raro & pauca exhibebimus, & tanto magis, si humores superabundauerint. At si quis corruptionem habeat, uel humorum defectum, & uires ualidas, multi cibi, & sæpius dandi sunt, quia dispositio multos exigit, & natura robusta bene concoquere potest. Si quis uerò robustas uires habeat cum plethoria, raro & pauca offeremus. Nec opus est dubites, quod robustæ uires concoquere possint, quia dispositio, quæ est plethorica, multis non indiget, ideo conuenit ut plura offeramus. Philotheus autem in hac consideratione uult considerandum esse corpus, inquiring, καὶ ἐστὶ πῦτό πρόπος τῆς χύσεως, καὶ κατὰ τὸ εἶναι πρὸς δύο πινὰ ἀφορώντων ἡμῶν, πρὸς τὴν δὴναμιμ, καὶ πρὸς τὸ σῶμα. πρὸς μὲν τὴν δὴναμιμ, εἰ ἐξέρχεται, πρὸς αὐτὴν καὶ πολλὰ καὶ πάλαι. πρὸς δὲ τὸ σῶμα εἰ δέεται, εἰ δὲ τὸναντίου ἔχη ἢ δὴναμιμ, καὶ τὸ σῶμα, ὀλίγα καὶ ὀλιγάκις, πάλιν, εἰ μὲν ἢ δὴναμιμ ἐξέρχεται, τὸ δὲ σῶμα εἰ δέεται πολλὰ, ὀλιγάκις, idest, Et hoc est modus usus, & egregie dirigitur, nobis ad duo quædã respicientibus, ad uires & ad corpus. Ad uires quidem, si robustæ sint: multum nutrire & sæpe. Ad corpus minime. Si autem uires & corpus contrario modo se habuerint, parum & raro: rursus si uires robustæ sint, corpus autem multis non indiget, raro. Hic uerò per corpus, id intellige quod à Galeno dicitur abundantia humorum & defectus. Sed hic tu forte dubitabis, quando aliquis uires robustas habet, & humorum corruptionem, non uideri multos cibos, & sæpe esse exhibendos, quoniam accessiones occasiones non præstant exhibendi cibos.

Galenus huic dubio respõdet, inquiring, Si ab accessionibus offendamur, ut nõ præsentur occasiones exhibendi multos cibos multoties, plures cibos raro exhibebimus.

Aliud dubium est, humorum corruptionem multos cibos exigere non uideri, quia à pluribus augentur. nam non pura corpora quanto magis nutries, tãto magis lædes. Respondemus, Cum humores corrupti sunt, corpus illis nutrire non possumus, & contemperari debent, propterea multos cibos exhibere conuenit.

Notaq; id uerbum, particulatim, quod determinare debet illas particulas, plura uel pauciora. Philotheus uerò dicit, ἐκωντίου γὰρ ταύτης τὴν συμπλοκὴν ἐδήλωσε, ὅτι πῦ εἶναι κατὰ μέρους, idest, Contrariam enim huius complicationem ostendit in eo quod dicit particulatim. Intelligit uerò contrariam illi, in qua corpus multis non indiget, & uires sunt robustæ, adeo ut uires sint imbecilles, & corpus multis indigeat, tunc paulatim exhibere oportebit. ὁπίου δὲ π καὶ τῆ ὄρεσ, καὶ τῆ χύσεσ, καὶ τῆ ἡλικίῃ, καὶ τῶ εἶναι, idest, Condonandum autem aliquid temporij, & regioni, & ætati, & consuetudini. Galenus notat, Hippocratem usum esse eo uerbo condonandum, quia tota indicatio ab his non sumitur, sed potissimum ab ægritudine, & à uiribus sumitur: tamen & his etiam aliquid condonandum est, scilicet à tempore anni, quia diuersis temporibus semel, & sæpius, plura, & pauciora exhibenda sunt, præterea aliquid etiam consuetudini condonandum est, quæ est altera natura, & aliquid ætati. Philotheus uerò dicit, τὸ μὲν πὶ ὁπίου καὶ τῆ ὄρεσ καὶ τῆ χύσεσ, προσδοκισμὸς χείρι ἐργεται, ὅπ εἰ μόνου δὲ πρὸς τὸ σῶμα, καὶ τὴν δὴναμιμ ἀποβλέπαι, ἀλλὰ δὲ παρέχειν ἐπὶ καὶ τῶ ὄρεσ. ἐὰν γὰρ ἢ θέρεσ, καὶ δέεται τὸ σῶμα, ἀλλ' ὅμως εἰ παρέχειν προσβῆ πλείονα, ἀλλ' ὀλίγη. πολλὰκις δὲ, ὅτι τὸ μὲν ἐξέρχεται τῆ δὴναμιμ. εἰ δὲ χείρι εἶναι, καὶ μὴ δέεται τὸ σῶμα, παρέχειν πλείονα προσβῆ, ὅτι τὴν περιτοίαν πῦ ἐμφύου διερεμῶ, ὀλιγάκις δὲ, ὅπὸρ δὲ ὑπὸ τῶ ὄρεσ, τὸ αὐτὸ καὶ ὑπὸ τῶ ἡλικίῃ, καὶ ὑπὸ τῶ κρῆσι, καὶ ὑπὸ τῶ λοιπῶ ἐργεται, idest, Hæc quidẽ particula Dandũ & tẽpori, & regioni, distinctionis gratia dicta est, quoniã non solũ oportet ad corpus, & ad uires respicere, sed oportet etiã & secundum tẽpus præbere. Si em̄ sit æstas, licet corpus indiguerit, non tamẽ nutrimentum præbemus multũ, sed paucum, Sæpe autẽ, quia uires non sunt ualidæ. Si uerò hyẽs fuerit, & si corpus non indiguerit, multum tamen nutrimentum exhibemus, ob abundantiam

dantiam caloris innati, raro autem. Quod in temporibus opus est, illud idem in ætatibus, & in temperaturis, & in reliquis dicatur. Oris basius res quinq; ad offerendū cibum exigi dicit, consuetudinem, uirtutem, concoctionem, copiam ciborum, & assumptionis modum. Verbi gratia, poma qui habet ad prandium, post omnes alios comedat cibos: Qui autem fit ut in cœna prius assumantur: nimirum ut a credinē superius contractam temperent. Sic deniq; inquire, quo tempore sit ægritudo, æstate an hyeme. Regionem, calidā ne sit, an frigida. Aetatem, iuuenis an senex. Consuetudinem, ut diximus, quibus horis solitus sitrefici, nam consuetudo altera est natura, & consuetudo naturam, & natura consuetudinem conseruat. Tamen illa, quæ de pomis post prandium sumendis ab Oris basio dicuntur, nobis uidetur Galeno, & ueritati oppugnare. Sed cum hic non sit locus discutiendi hanc materiam de loco fructuum in prandio uel cœna, hanc quæstionem in futurum locum referuabimus; interim ad Galeni commentationem lora flectemus.

GALENVS

Quoniam de quantitate, & qualitate eorum quæ offeruntur sermonem habuit, mox docere proponit modum eorundem. Neq; enim sufficit hoc solum cognoscere, quod huic plus, uel minus sit offerendum, uel quod uictu exiccante, uel humectante utendum sit, sed nunquid semel, aut sæpius qualibet nocte, uel die cibum offerre oporteat, necessarium est considerare, & ad hæc ipsa, à tempore, ab ætate, à consuetudine, sumere indicationes, sicuti in qualitate, & quantitate sumebatur. Nam & ad hæc primæ erant intentiones, & morbi ipsi, & uires ægrotantis, & præterea ætas, & tempus, & consuetudo, & quæcunq; his sunt proportionalia: & propterea ipse Hippocrates illud adiunxit, Condolandum autem aliquid: liquido ostendens per uerbum cōdonandum, quod neq; totum, neq; maximum à talibus accipit. Nam si sæpius, aut raro, siue omnino nutrire oporteat, ab ægritudine, & uirium primum maxime accipitur, post hoc autem, & ab anni tempore, & ab ætate, & talibus. Si enim uires laborantis debiles fuerint, & ea quæ in corpore est dispositio sit ex corruptione humorum, uel defectu, parum alimenti, & sæpius talibus afferemus. Parum quidem, quia uirium imbecillitas non potest totam simul multitudinem alimenti sustinere. Sæpius autem, quoniam multis indiget dispositio. Defectus si quidem exigit adiectionem, corruptio uerò contemperamentum. Si uerò cum uirium debilitate, neque defectus aliquis affuerit, neque corruptio, humores autem naturales se modice habuerint, uel etiam superabundauerint, his raro & pauca afferemus, & multo magis istud agemus, si cum nature robore humores superabundauerint. Si uerò cum humorum defectu, uel corruptione, uires ualidæ fuerint, tunc multos cibos, atq; multoties his qui ita laborauerint dabimus, utpote multos exigente dispositione, & natura robusta potente illos concoquere. Si uerò accessiones non permiserint, neq; multi alimenti offerendi occasiones præstiterint, raro plura exhibebimus. At si uires ualidæ fuerint cum plethorica dispositione, raro pauca afferemus. Nam & si id quod cibum debet concoquere, robustum habeamus, quia tamen dispositio multis non indiget, rationabile est ut pauca afferamus, sic quidem oportet, & à morbo, & à uiribus ægrotantis ad ea quæ proposuimus sumere indicationes. A tempore autem, & ætate, & alijs, quæ his sunt proportionalia, hoc modo. Aestiuo quidem tempore, quantum ad temporis rationem attinet, sæpius pauca danda sunt, quoniam & pluri egent adiectione, ut qui sunt dissoluti, & uires habeant imbecilles. Hiberno uerò tempore multa quidem propter robur uirium, sed raro, quia non ualde multa indigent adiectione laborantes, ut quibus non multa fiat euacuatio. Nam sanos quidem antea ostēdimus sufficienter hyeme euacuari, quoniam plus habeant innati caloris. Vere autem adhuc medio existente, atq; adhuc magis ætati proximo, paucis, & ex longo intervallo nutriemus. Nam tempus id periclitatur, ne proxime accedat ad plethoricam dispositionem, propter humorum, qui hiberno temporis frigore concreuere, fusionem. quemadmodum ergo in plethoricis dispositionibus, si uires ualidæ fuerint, paucum cibum, & ex longo temporis intervallo damus. Sic & uere faciendum, præsertim in febricitantibus, de quibus nunc sermo habetur ab Hippocrate. Sanorum enim uictum antea docuit. Autumnus uero morbis qui ex corruptione sunt assimilatur. Quapropter qui eo febricitant tempore, continua optimi indigent adiectione. Et si uires ualidæ fuerint, sæpe & multa. Si uerò imbecilles, pauca & sæpius afferimus.

Simili modo quispiam, & ab aetatibus, & a consuetudine, & a regionibus sumeret indicationes ad duas primas redigens intentiones. Singula enim quae diximus, aut fortes, aut debiles vires efficiunt, & corpus reddunt, aut superabundans bonis humoribus, aut sufficientibus carens, aut vitio humorum deprauatum.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus hunc aphorismum praecedentibus ita continuat, cum superius de quantitate, & qualitate eorum quae offeruntur, sermonem habuerit; nunc modum eorum dem docere proponit. Nam satis non est cognoscere, quod huic plus, uel minus sit offerendum, & quod siccis, uel humidis uti debeat. Sed etiam id scire oportet, an semel, an saepe qualibet nocte uel die cibum offerre conueniat; sumendaque est indicatio a tempore, ab aetate, a consuetudine, sicuti etiam in qualitate & quantitate sumebatur. In his enim primae intentiones erant a uiribus aegrotantis, & ab ipsis morbis, deinde indicationes etiam sumebantur ab aetate, a tempore, a consuetudine, & a similibus, unde & Hippocrates hoc addidit, aliquid autem condonandum est: per quod uerbum ostendit, quod ab his neque totum, neque maximum accipit. Nam si raro aut saepius nutrire oporteat, prima intentio sumitur ab aegritudine, & a uiribus: deinde accipitur ab anni tempore, ab aetate, & reliquis.

Quod legitur, cibum offerre oporteat, Graece est *ὕλη γού ὅτι προσφέρειν τῆς προφῆας*.

Quod etiam legitur, Sumere indicationem, in antiqui nostri contextus lectione prima habetur *ἐνδείξεις λαμβάνειν*, id est, sumere indicationes, sed in altera lectione habetur *ἐνδείξει λαμβάνειν*, id est, Sumit indicationem.

Quod etiam legitur, Primum maxime accipitur, lege primum & maxime accipitur. nam Graece est *πρῶτον καὶ μέγιστον λαμβάνειν*.

SECUNDO Multa in edendi praecipua a Galeno edocentur, praesertim circa uicium rationem. Si quis sit cuius vires imbecilles sint, & aegritudo sit ex humorum corruptione, uel defectu, his parum alimenti & saepius afferre oportet, parum quidem, quia uirium imbecillitas non potest *ἀθροῖον*, id est collectam simul nutrimenti multitudinem ferre. Sepe uero, quia dispositio multis indiget, hic enim duo sunt, defectus & corruptio, defectus adiectionem requirit, corruptio uero contemperamentum. Alter casus, si quis vires imbecilles habeat, & nullum habeat defectum uel corruptionem, & huius humores naturales uel modici sint, uel abundant, huic pauca & raro offeremus; & id magis agemus, si cum naturae robore, humores superabundauerint. Tertius casus est, si quis habeat vires ualidas, & humorum defectum uel corruptionem, tunc multi cibi, & saepius sunt dandi, nam dispositio multos exigit, & natura robusta illos uincere potest. Si uero contingat accessiones, in quibus non sunt cibandi aegri, non permittere illos ita cibare; adde quod *καιροί*, id est, occasiones & opportunitates offerendi cibum non dentur: tunc raro & plura dare conuenit. Si autem vires ualidae sint, & is plethoriam habeat, id est, summam plenitudinem, cibandus est raro & parum, nam & si uis concoctrix sit robusta, quia dispositio multis non indiget, ideo pauca offerenda, hoc igitur modo a uiribus, & a morbo indicationes sumenda.

Quod legitur, & natura robusta potente illos concoquere, illa particula, concoquere, Graece est *κρατῆν*, id est, uincere & superare.

TERTIO docet Galenus, quomodo secundum anni tempora aegri cibandi sint, ab aestate igitur incipientes, aestiuo tempore (hoc autem intellige, quantum sit ratione aetatis) pauca & saepius sunt danda. Saepius quidem, quia pluri egent adiectione, pauca uero, quia sunt dissoluti, & vires habent imbecillas. Hyeme uero multa & raro sunt danda: multa ob uirium robur raro, quia aegri non indigent ualde multa adiectione, nam hoc tempore non fit multa euacuatio. Sani tamen, ut superius diximus, hyeme sufficienter euacuantur, quam plus habent calidi innati: aegri uero non habent plus calidi innati. In medio ueris, & in parte propinqua aestatis, paucis & ex longo intervallo nutrimus, nam hoc tempus proxime accedit ad plethoricam dispositionem, propter humorum fusionem, qui hyeme concreti & coadunati erant. Haec autem est regula in plethoricis dispositionibus. Si vires robustae sint, paucum cibum, & ex longo intervallo damus. Eodem modo uere faciendum, praesertim in febricitantibus, de quibus nunc intelligit Hippocrates, nam prius de sanorum uicium uerba fecerat.

Cum

Cum autem autumnus morbis, qui ex corruptione fiunt, assimiletur, si quis hoc tempore febricitet, & vires habeat robustas, sæpe & multis cibandus est. At si vires sint imbecilles, paucis & sapius.

Quod legitur, Adiectione, Græce est *προσθήκῃς*. Hanc etenim sententiam *ὅτι καὶ δέονται πρόσθῃς πλείους*, hoc modo interpretatus est Leonicenus, quoniã & pluri egēt adiectione. Quod etiã statim sequitur *ὡς αὖν καὶ διαφορεμένοι*, interpretat, ut qui sunt dissoluti.

Quod etiam legitur, Ex longo intervallo, in nostro antiquo contextu sunt duę lectiões, una quam habet Aldinus *καὶ ὅσα πολλά*, secunda, quę est *καὶ ὅσα ῥέοντα*.

Quod etiam legitur, Quapropter qui eo febricitant tempore, continua optimi indigent adiectione, Græce est *διότι τὸ ῥηθὲν πρὸ δέσεως σωεχὲς, οἷτε πύρεθροντες δέονται*.

Quod statim sequitur, Et si vires ualidæ fuerint, sæpe & multa, adde, ipsis dabimus, nam græce adduntur hæ duę particulae *δύο ἄλλοι αὐτοῖς*.

QVARTO Galenus innuit eodem modo, ut ab ætatibus, & à consuetudine, & à regionibus sumendas esse indicationes, tamen comparantes semper ad duas primas, scilicet morbum, & vires. Singula enim quæ dicta sunt, aut fortes, aut debiles vires faciunt, & corpus reddunt aut plenum humoribus, aut uacuum, aut plenum malis humoribus.

Quod Leonicenus interpretatus est, bonis humoribus abundans, Græce est *πληθώρα*. Quod uero interpretatus est, sufficientibus carens, græce est *ὑπόλεις*, quod tertio dicit, uitio humorum deprauatum, græce est *κακόχμου*. De his uero plenitudinibus in secundo libro agemus aphorismo decimosextimo, ob recentiorū quorūdam prauā intellectionem. nūc uero id satis sit, *πλεονεξίαν* apud Galenum abundantiam significare. At abundantia uel est in cibis, & à grecis *πλησμονή*, à latinis uero satietas uocatur: uel est in humoribus: & si in his sit, uel est in omnibus ex æquo, & ita *πλήθος*, atq; *πληθώρα*, id est, plenitudo, uel multitudo uocatur: uel est in uno solo humore, uel in duobus, uel in tribus, & *κακὸν χυμῖα*, id est, humoris uitium nuncupatur. hic uero Galenus *ὑπόλεις* humorum indigentiam uocat.

APHORISMVS XVIII.

Aestate & autumnu cibos difficillime ferunt, hyeme facillime. Secundum locum uer habet.

BRASAVOLVS

ANTIQUIORES nonnulli aphorismorum interpretes, hunc aphorismum eundem esse cum illo, hyeme & uere uentres calidissimi sunt natura, testati sunt. nam & à Philotheo dicitur, *πινὲς ἔφασαν καὶ ἐν ταῦτα ταυτολογεῖν τὸν ἱπποκράτην, πρὸς περὶ γὰρ, αἱ κωιλίαι χειμῶν καὶ ἡρὸν θερμότεται φύσει. ἃ δὲ δὲ ταυτολογία. ἐκὰ μὲν γὰρ ποδὶ ὕγια, νόστων τῶ ὁ λόγος. ἐν ταῦτα δὲ ποδὶ νοσόντων*, id est, Quidam dixerūt & hic Hippocratem idē repetere, prædixitē, uentres hyeme & uere natura calidissimi. At nō est idē sermo. Illic enim de sanis sermo erat, hic autē de infirmis. Galenusq; illorū sententiæ aduersatur, quia alia est huius aphorismi intentio. nam in citato Aphorismo de sanis, in hoc & de ægris uerba facit, quos dicit cibos autumnu & æstate difficillime ferre, hyeme facillime, uere autem medio quodam modo. De his uero nunc agit, quia in præcedenti aphorismo dixerat, Aliquid condonandum esse temporī. At quomodo sit temporī condonandum, hoc loco docet. nam æstate & autumnu cibos difficillime ferunt, quia innatus calor paucus est, unde æstate pauca & sæpe danda sunt: etenim humanæ uires plenam quandam cibationem æstate nō ferrent, quin in discrimen aliquod atq; incommodum uenirent. Autumnus æstatem sequitur, in quo densantur corpora. hyeme uero quia innatus calor plurimus, raro & multum cibi exhibere oportet, nempe uires hoc tempore integram cibationem ferre possunt. Ver hyemem subsequitur, in quo rara fiunt corpora & laxantur.

Hippocrates in secundo & tertio libris De ratione uictus, de horum temporum uictu plura agit, & particulatim in omnibus quatuor anni tēporibus, quib. uti debeamus

enumerat. tu librū lege. Idē facit in libro De uictus ratione priuatorū, quibus locis pate-
re potest, pauca exhibenda esse in æstate, & in autumnno, in hyeme plura. Vnde Galenus
in principio commentationis huius libri De uictus ratione priuatorum, quia ab Hippo-
crate dictum est, hyeme plurimum esse &c. inquit, de ciborum quantitate nihil hic præ-
termisissimum est. edere namq; plurimū ut ad alias anni partes per hyemem concedendum,
haud ignarus probe in aphorismis esse dictum, Aestate & autumnno cibos difficillime fe-
runt, per hyemem facillime, mox uere. Hic autem Galenus intelligere non uidetur, eden-
dum raro, & plurimum: sed simpliciter, plurimum in hyeme esse edendum. Ideo in hoc lo-
co huius aphorismi sententiam probās, id facit per alterum aphorismum, scilicet uentres
hyeme & uere natura calidissimi, & re uera tota illius ratio est.

Quod si petas, Cur ueri non proportionatur autumnnus, cum ad hyemem, atq; æsta-
tem æqualiter se habeat? Respondemus id tempus, à quo recedunt, multum facere. nam
ab hyeme recedit uer, hyems autem robustos uiros facit, ideo & uere robusti erunt, sed
autumnus ab æstate proficiscitur, æstas autem imbecilles uires facit, ideo & in autumnno
imbecilles erunt: propterea hæc tempora uer & autumnus inuicem comparationem non
habent. Adde quod in autumnno constipantur, condensanturq; corpora, in uere autem
aperiuntur & laxantur, unde & diuersam temperaturam habent, & diuersas naturas,
nam inter anni tempora morbosissimus est autumnus, uer autem saluberimum, & ma-
gna ex parte multæ & intensæ agritudines in autumnno fiunt, quæ in uere sanantur.

Galenus in libro De natura humana sectione trigesima septima huius Aphorismi
mentionem facit, immò dubitat quomodo hyeme augeatur pituita. Tu locum illum con-
sidera, & in libro De renum affectibus eiusdem aphorismi dignam mentionem facit.

Celsus libro primo capite tertio, hyeme, inquit, plus esse conuenit, minus sed meraci-
us bibere. Vere paulum cibo demendū, adijciendumq; potioni, sed dilutius bibendum.
Aestate uero & potione & cibo corpus sapius eget. Autumnno cibo paulo pleniore uti li-
cet, minus, sed meracius bibere, tuq; Celsum in hac parte lege, qui de totius uitæ regimi-
ne in his temporibus abunde agit, nos alia omittemus, ne huic nostro labori totum Cel-
sum immiscere uideamur.

ἄρως καὶ φθινόπωρος, σιτία δυσφορώτατα φέρουσιν. id est, Aestate & autumnno cibos
difficillime ferunt. Ob caloris naturalis, in æstate qui exit ad circumferentiam, imbe-
cillitatem, & in autumnno quia imbecillitas perseuerat. Philotheus dicit: ὅτι μὲν τῷ φθι-
νοπώρῳ τῷ λόγῳ Πάνωμαλλιας. ὅτι δὲ τῷ ἄρῳ, πῶς ἕξω διαφορῆσαι Πι ὅτι ἡμῖν θερμότης. id
est, In autumnno quidem ratione inæqualitatis; æstate uero caliditate, quæ in nobis est
extra diffiante.

χειμῶν ὁ ῥῆσις, id est, Hyeme facillime. Cibos ferunt ob calorem innatum, qui intus
retrahitur, atq; intenditur, unde & Philotheus dicit, hyeme facillime, hoc est ὑπερῶς,
ἵνα τὸ ῥῆσις πλεονεκείδης ῥῆσις τῷ θερμότητι. id est, facile atq; prompte, quoniã intus obstruitur
calor. Oribasius in Hippocratem hoc modo dubitat, calor dixit, concoctionem obit,
nunc autem æstate non concoquere nos scribit, hyeme uero facillime, cum æstas calida
sit, humorq; calidus in ea præpollet, humor autem frigidus tempore frigido. Sic ipse sibi
non constare uidetur. Sed nos exemplo illius dictū cōfirmabimus, ne tantū talemq; uirū
naturæ & ueritatis amicum, mendacij insimulemus. pone æstatem ceu aquam frigidam,
hyemem uero calidam. Sic itaq; sunt & corpora nostra. estate omnis calor foras emanat,
duob. modis, uno, quia aperti sunt pori, altero, quia confugit calor ad similem sibi ac-
tū. Sicuti in Amphitheatro, cum dimittunt similem ad similem, semper alius ad alium confu-
git, quia similia similibus gaudent, hyeme enim constipatio fit meatuum, & calor interio-
re parte concluditur, & ille concoctionem maximam operatur. Hæc Oribasius.

ἡρεσὶ δὲ τῷ φθί. id est, Secundū locū uer habet, τῷ λόγῳ Πανκρασίας. id est, Ratione bo-
næ temperaturæ, ut Philotheus dicit. Oribasius de autumnno & uere dicit. Autumnus
simile aliquid habet cum æstate, uer cum hyeme, ideo hæc comparauit illis, quia sibi inui-
cem uicina sunt: dicit uero uer secundum locum habere, quia nō adeo facile concoquū,
ut in hyeme, neq; adeo imperfecte ut in estate.

Galenus

NON BIS, ut forte quispiã existimauerit, de eisdem disseruit Hippocrates. Nam cũ superius illum scripsisset aphorismum cuius principium est, Ventres hyeme, & uere calidissimi sunt natura. Nunc autem rursus quòd æstate, & autumnò cibos difficilime ferunt, hyeme facillime, & uer secundum habet locum. Verum quoniam, & ad quantitatem uicium, & ad usus ciborum tam in sanis, quàm ægris modum quandam accipit à temporibus indicationem, non absq; ratione eorum in utrisq; commemorat. Illic quidem ostendens cibos plures sanis dari hyeme oportere, quoniam plus inest innati caloris quem nutriri oportet: nunc autem, quod si semel etiam multum illis ciborum attuleris, haud quaquam nocebis: facile enim omnes ferunt ciborum multitudinem hyeme, difficulter uero æstate. Quapropter hyeme quidem raro, & plurimum cibi afferri concedendum, æstate uero quia cibos ferunt difficulter, si quidem is cui eos coquendi, ac conficiendi officium natura tribuit, calor, innatus scilicet, exiguus est, cauendum omnino est, ne totum simul cibum exhibeamus. Sed studere oportet, ut frequentius pauca afferamus, nam corporis dispositio, similis his qui ex humorum defectu morbis consistunt, exigui adiectione. Hyems quidem, atq; æstas talem naturam habent; reliqua uero duo tempora, autumnus quidem æstatem subsequitur, uer autem hyemem, & causa aperta est. Nam refrigerari, & cogi in unum, atq; densari corpora autumnò, laxari uero, & rara fieri uerno tempore incipiunt. Ob hanc igitur rationem non idem bis de temporibus enunciauit, uel ob illam etiam, quia in altero aphorismo de sanis sermo habebatur.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, hunc aphorismum non esse eundem cum illo, uentres hyeme & uere natura calidissimi, tamen ab eadem ratione dependet, scilicet innato calore. differunt uero, quia ad diuersam intentionem accommodantur, & alia atq; diuersa innuunt. at si quis Galenum consideret, deprehendere facile poterit, & cur in æstate parum, plurimum in hyeme ciborum exhibendum sit.

Quod legitur, Nam cum superius illum scripsisset aphorismum cuius principium est, Græce habetur *εμπροσθεν ην ζρηλας τον αφοεισμον εκεινον, ο η αρχης*, id est, superius quidem, cum illum scripsit aphorismum, cuius principium est.

Quod etiam legitur, Et ad usus ciborum tam in sanis, quàm in ægris modum, ne quis putet hanc particulam usus in accusatiuo esse, que in genitiuo est, ponat illam particulam modum in principio huius clausulæ, hoc modo, & ad modum usus ciborum tam in sanis, quàm in ægris. Cum & contextus græcus ita se habeat, *και προς τον τροπον ει ζρησεως ην σιτιων επι τε ην υγιανοντων και ην νοσοντων*.

Quod etiam legitur, quoniam plus inest innati caloris, quem nutriri oportet, uidetur sensus innatum calorem nutriri, sed græcus cõtextus dicit *δνοτι το εμφοτοιο θερμου, πλιον, και προεφειδισθηται*, id est, quoniam plus innati caloris, & nutriri oportet.

Quod etiam legitur, facile enim omnes ferunt ciborum multitudinem hyeme, In nostro antiquo contextu sunt duæ lectiones, primam Leonicensus habuit, quæ talis est, *δύφορος μλν ζρη φφρσι πλνθ σιτιων απαντες εν χειμωνι*, & est etiam Aldini contextus lectio. In secunda uero lectione ita scriptum est, *δύφορος μλν ζρη φφρσι απαν τον πλνθ ην σιτιων εν χειμωνι*, id est, facile enim omnem ferunt ciborum multitudinem hyeme.

Quod etiam legitur, Ex humorum defectu, Græce est *ητι ενδεια*.

SECUNDO Galenus docet alia duo tempora, scilicet uer & autumnum, duorum præcedentium naturam consequi. nam autumnus æstatem sequitur, uer hyemem. autumnò refrigerari, & *σωαζαδς*, id est cogi in unum atq; densari corpora incipiunt, uere autem *χαλαδς*, id est, laxari, & fieri rara incipiunt. unde de his temporibus idem non dixit, uel saltem intelligere non est opus quamuis quodammodo præcedentium naturam sequantur. Vides ergo idem bis non dici ab Hippocrate de temporibus. Adde quod in altero aphorismo de sanis sermo habebatur.

Quod

Quod legitur, Vel ob illam etiam quia lege, & quonia. nam Græce habetur *ἢ καὶ ὅτι*, In hoc autem loco dubitatio contingit, Cum aeris calor coctioni obsit, qui extrinsecus est, cur cerata, cataplasmata, sacculi, unguenta, & eiusdem generis cætera extrinsece applicata coctionem potius iuuant.

Respondemus, aeris calor naturalem calorem allicit, illumq; ad circumferentiam ducit, & uenterculus, atq; iecur, in quibus duæ primæ coctiones fiunt, à naturali calore deferuntur, propterea ineptæ sunt coctiones, calore aeris uigente atq; perseverante. Illa uero calida, quæ extrinsecus applicantur, & si ad se naturalem calorem alliciant, tamen exire non potens, & ex ui caloris cerati intensior redditus, ad internas partes reuertitur, in quibus cum est intensior effectus melius concoquit.

Dubitatur præterea, cum æstiuo tempore aeris caliditas no cui humoris coctionem adiuet, unde morbi breuiiores fiunt, cur etiã boni cibi coctionem nō adiuet, & eius præsertim, qui naturam alere deberet.

Respondemus aeris caliditatem non concoquere humores: quia hoc solum munus est calidi innati, sed humores resoluit, his uero resolutis, morbi breuiiores fiunt. Verum & idem calor æstiuus cibos etiam resoluit, at naturalis calor imbecillior factus, cibos ægre concoquit.

APHORISMVS XIX.

Is qui per circuitus accessionem habent, nihil dare oportet, neq; cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationes.

BRASAVOLVS

HIC EST ultimus huius libri Aphorismus, in quo de uictus ratione Hippocrates agit, unde operæ precium est uniuersam uictus rationem colligere, ut etiam exquisitius aphorismus prærens intelligatur. Tria sunt, ex quibus indicationes de uictus ratione sumuntur, Duo potissima, scilicet Morbus & uires. aliud est accessio, quæ in particularium morbi temporum consideratione cognoscitur. Ex primis duobus uniuersalis uictus forma colligitur, ex tertio hora particularis uictus habetur, Cætera uero enumerata, ut ætates, anni tempora, consuetudines, exercitia, cōditiones sunt, quæ uictus formã augment, aut cōminuunt. Sunt deinde tria capita, quibus uictus ratio cōprehenditur, superius explicata, unum est quantitas, aliud qualitas, tertium modus usus, de quo modo in illo aphorismo egit. Et quibus semel aut bis, & reliqua. Nos discretam cibrationis quantitatem uocauimus, & ex hoc ita esse deprehēdebatur; quia considerabat quibus bis, aut sæpius paucum, bis aut sæpius multũ esset exhibendum. Duo prima capita scilicet quantitas & qualitas cū accessione nihil habent, quia accessio quantitatem aut qualitatem mutare non facit, sed tertium mutare facit, id est, uictus modum. Galenus uictus modum nuncupat ipsas particulares cibi exhibitiones, quas æger in dies accipere debet. In his particularibus modis uictus ex accessione aliquid habemus, ex quo in hoc loco Hippocrates in accessionibus, quæ per circuitum fiunt, nihil esse cōdonandum edocet, sed ei potius subtrahendum esse, quod ante iudicationes addiderimus.

Hippocrates in libro De humoribus hunc aphorismum ad uerbum ferè ponit inquit, Nec in accessionibus, quæ certis diebus circuituq; fiunt, cibaria porrigit, neq; sumere cogito, sed potius prioribus ante decretorium demito.

Τοισιν γὰρ ἢσι περὶ ἰσόδοισι τῶν ἰσομετρῶν, id est, his qui per circuitum accessiones habent. Galenus per accessiones, per circuitus, accessiones ordinatim factas intelligit. Ideo hic aphorismus ab illo distinguitur; in accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare nocuum est, & in his, in quibus per circuitum accessiones fiunt; quoniam in illo de omni accessione intelligebat, hic uero de his tantum quæ per circuitum fiunt, id est, ordinatim. In his enim quæ ordinatim non fiunt, ita certa regula haberi non potest, per accessionem uero idem intelligimus, quod superius intelligebamus, deteriora scilicet tria tempora, principium, augmentum, & statum, Orbasius quoq; per circuitum, spatium intelligit, quod ab hoc ad aliud intercedit.

μηδὲν δίδουαι, μηδὲ ἀναγκάζου. id est, Nihil dare, neq; cogere.] Nihil inquam penitus dare, quia (ut dicit Oribasius) natura contendit, duobus enim seruire non potest, humori, & cibo. uincitur enim potius quam ipsa uincat. neq; cogere, id est, neq; confringes ægrum ad ingerendum, aliter (ut Philotheus dicit) plurimum lædes, ἢ πλεῖς ἐκείνου πῶς σκοδνάσας πῶν κἀμνοντα εἶπε τοῦ βάρους ἐπὶ τροφῆς, ἢ τοῦ νοσοποιῶν αὐτίω πλεσθῆκεις ἀναγκάζου. ἀφῆσαι δὲ νόσημα. id est, uel ad uomitum patientem praparabis ob nutrimenti grauitatē, uel causę morbū facienti adijcies. causa uero aucta morbū augebit. & ut Hippocrates dicit in præcitato De humorib. libro, nec cibaria porrigito, nec fumere cogito.

Ἄν ἀφαιρέω τῶν πλεονεσιῶν. id est, Sed subtrahere adiectioni.] Vel ei quod erat additū, uel ei quod dabatur. hocq; ad cibum refertur, unde & Oribasius dicit, Adiectionem autem uocat, quantitatem ciborum antequam iudicatio fiat, tamen idem Oribasius per uerbū Subtrahere nō intelligit cibi subtractionē, sed potius euacuationē per aliquē naturalē meatū, inquit enim, Subtrahere oportet uel per nares, uel per sudorē, uel per urinā, uel per secessum, uel per menstrua. πλεονεσιῶν. id est, ante iudicationē. Galenus per iudicationem uel accessiones intelligit, uel morbi uigorem, uel proprie ante uerum morbi iudicium, tamē laudat, ut accessiones intelligamus, sed nec alia respuit. Hippocrates autem in libro De humoribus, ante diem iudicatoriū intelligere uidetur, in omni sensu uerum est, si accessionem intelligimus, sensus erit, nihil dandum in accessionibus, & parum ante ipsas. Philotheus accessiones intelligit, nam dicit κείσιν ἡντιῶντα ὁ ἰπποκράτης λέγει κατὰ χρῆμα ὅτι ἡσθενοῦσιν. ἐστὶ γὰρ κείσιν καὶ ἡ ἀβροα ἢ νόσῳ μεταβολή, καὶ ὁ ἀγῶν ἐπὶ φύσεως, καὶ τὸ νόσοποιῶν αὐτίω, καὶ ἡ πλεονεσιῶν τῶν παρὰ τὴν φύσιν. id est, Hippocrates hic abusus iudicationem accessionem uocat. est enim iudicatio, & collecta uniuersa in morbo mutatio, & naturæ atq; causæ morbificæ pugna, & horum primaria perturbatio.

GALENVS

CVM tria sint capita quibus uictus ratio cōprehenditur, & quod attinet ad quantitatem, & quod ad qualitatem, & tertium quod ad usus modum, ad duo quidem priora capita ex accessionibus nullam habemus utilitatem, ad tertium uero ex illis aliquid proficere possumus. Quare non temere Hippocrates earum in tertio capite meminit. Nam tempora commoda ciborum particularium præcipue docent accessiones. In morbis tamen, in quibus ordinatim obueniunt, hoc est per circuitus, atq; ideo Hippocrates inquit, His qui per circuitus accessiones habent nihil dare oportet; ut qui nō ignoraret alios esse quibus hierent in morbis accessiones, nō tamen per circuitus, hoc est non ordinatim. In hisce igitur ratio exquiritur inueniēdi temporis quo cibis offeratur, haberi nequit. In quibus uero accessionū ordo seruatur, principia earum oportet obseruare, hoc est ne eis iam factis, uel non multo post futuris nutriamus. Quod autem dicitur, Ante iudicationes, uel ante accessiones quascunq; simpliciter, uel ante morbi uigores, uel ante illas quæ proprie iudicationes nominantur, est intelligendum. Nam hic triplex intellectus uerus est. Primus autem magis uidetur ad propositum pertinere, si uidelicet ante accessiones intelligamus, nam de morbi uigore cōsistentis retro dictum est. Et si de hoc intelligatur, etiam de iudicatione intelligetur, quoniam magna ex parte morbo in suo uigore consistente fiunt iudicationes.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus repetit, tria esse capita, quibus uictus ratio comprehenditur, quantitas, qualitas, & modus usus, ad duo prima capita ex accessionibus nullam utilitatem habemus, ad tertium aliquid possunt proficere accessiones.

SECUNDO docet, Hippocratem recte in tertio capite rationis uictus collocasse accessiones, nam tempora commoda exhibendū uictum particularē & quotidianū accessiones ostendūt, unde in morbis qui fiunt per circuitū, id est, ordinatis nihil dare oportet, de inordinatis uero morbis regula dari nō potest. In his uero qui ordinē habēt, ipsis iā factis accessionib. nihil dare oportet, uel nō multo post futuris, Si uero petas per quantū spatium ante

ante accessionem dari debeat. Respondemus per tot horas, per quotis cōcoquere potest si fieri nihil impediatur, uel horæ non sint pauciores quatuor uel saltem trium.

TERTIO exponit hanc particulam Ante iudicationes, quæ uel intelligenda est ante accessiones quascunq; , uel ante morbi uigores, uel ante illas, quæ proprie iudicationes nominantur. hi tres intellectus ueri sunt, sed ad propositum magis uidetur si accessiones intelligamus, nam superius de morbi uigore actū est. Tamē si de hoc etiam intelligamus, & de iudicatione etiam intelligere conuenit, nam ut plurimum morbo in summo uigore consistente iudicationes fiunt.

APHORISMVS XX.

Quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, neq; mouere, neq; nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter iritando, sed sinere.

BRASAVOLVS

HACTENVS de uictus ratione egit Hippocrates, nunc de ægrotantium regimine uerba facit, & quando sit totum naturæ permittendum, & quando medicus aliquid agere debeat. unde & à Philotheo dicitur, *πλευσιδώς και πολυτρόπως τον ποδι ει διατης λογος ο επιπικρατους διαλάσας, νυν υδη ετρονον μεταγυφ εαυτον κεφαλαιου, και διαλασκη ποτε διου θδην εν ταυς κελσεις τιν νοσημάτων υληκρεων η φουσφ, και ποτε ε διου,* id est. Quum multipliciter ac multimode rationem circa uictum edocuerit Hippocrates, nunc in aliud caput seipsum uertit, & docet, quando decens est in morborum iudicationibus naturæ succurrere, & quando non decens. Hæc igitur altera est huius primi libri pars, in qua de euacuationibus uerba facturus uidetur, quando à nobis agenda sit, & quando nihil agendum, sed ager tantum uictu regendus sit. Est uero breuis aphorismi sententia hæc, quæ actu iudicantur, & nobis uidetur iudicium integrum fieri debere, & quæ iam iudicata sunt atq; integrè, nullo modo commouenda sunt, nec medicus quicquam innouare debet, uel medicamentis, uel re altera naturam iritante, sed sinere debet, atq; permittere ægrum ita à natura tractari.

Τὰ κεινόμενα και τὰ κεκλιμένα ἀγρίως, id est, quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè] id est, corpora quæ sub naturæ iudicio sunt, uidemusq; iudicium integrum esse futurum, uel iam factum esse integrum iudicium, id est, perfecta est naturæ operatio, quæ iudicium dicitur, eo quod medicus de ægri salute tunc iudicare potest. Philotheus uerbum *ἀγρίως* exponit *ἀνελεπιδως και ἀποκλωδως*, id est, sine defectu & perfecte. Orbasius in suo Hippocratis contextu non habuit uerbū *ἀγρίως*, id est, integrè, sed eius loco habet pari dierum numero, propterea hoc modo dicit, In hoc aphorismo multi multa senserunt, alij quidem quod in die decretorio cibum dari non iubeat Hippocrates, alij uero diem parem dicunt duo & quatuor, nec id est, quod author intelligit. Galenus enim exponit, cuius sententiam ueram esse credo, parem rem dicit esse, quando soluta fuerit per solam naturam ægritudo, unde & uulgaris sermo est, parem habe tecum, id est, congruum & conuenientem dilige. Ergo id est, quod admonet, dum iudicata fuerit ægritudo, natura debilis inuenitur, post talem ac tantum laborem, nihil iubet fieri, ne forte ipsa ægritudo iteretur. Hæc Orbasius, tamen si Galenum rectè perpendas, nihil de die pari ab ipso dictum esse inuenies, uel forte est error interpretis, nam apud græcos *ἀφ' η̄* significat integrum & equalem, & parem numerum etiam significat, ut unum pro alio uerterit, nos enim græco Orbasij codice caremus.

Μη κινέειν, id est, Nihil mouere.] Ne natura suo opere impediatur, quādo sit iudicium, uel post integrè factum, ne corpora imbecilliora reddamus, q̄ à motu naturæ effecta sint.

Μη δε νουτροποιείειν, id est, neq; nouare aliquid.] Verbum mouere refertur potest ad humores, nouare uero est opus naturæ, quod erat euacuatio (si per illam fuerit) quādo medicus innouare intendit.

Μη τε φαρμακείειν, id est, Siue medicamentis] Philotheus exponit *φαρμακείων*, id est, medicamentum τὴν κάθαρσιν, id est, purgationem.

Μη τε ἄλλοισιν ἐρεθισμοίσι, id est, Siue aliter iritantibus.] Nullo modo naturā commouere debemus, sed ager sola uictus ratione secundum morbi genus, & alias conditiones regens

neq; regendus est. Philotheus per irritantia intelligit, *ελυσθηρα, εμπικρον φαρμακον, καιλαρι
νη, και αλλο, οϊον εστι ποτε το διουαμλον λινησσαι ερεδισμου εν τω σωματι.* idest, Clysteres,
medicamentum uomitorium, deiciens, & aliud, quale aliquo modo possit irritamentū
in corpore mouere. Oribasius uero per medicamentum omne nouum intelligit, uide-
licet aut uene incisionem, aut clysterem, aut uomitum, aut potionem calefactoriam ad
sudorem; nam uult omnia naturę dimittenda, nam plus est quod ipsa facit, q̄; quod ars.

Αλ' εαν. idest, Sed sinere.] Hoc est, dimittere naturam, & illam non intefcare, neq;
dum fit iudicatio, neque postquam perfecte facta est. Scito autem dum fit crisis, idest
actu iudicium, etiam si imperfectum esse uideatur, nihil agendum; nam quandoq; iudi-
cij principium imperfectum uidetur: sed postea in processu natura perfecte agit. At fa-
cto iudicio, si imperfectū sit, tunc naturam adiuuare debemus, & per illam regionem
per quam ducere cepit, sed imperfecte, nos perfecte ducere, ut in sequenti aphorismo
docebit. Hoc autem intelligere oportet, si fuerit conueniens educendi locus. Medicus
ergo naturam adiuuare studeat, non in ipso iudicio & opere, sed postquam iudicauit,
sed imperfecte, ipse naturę uicem suppleat, uel etiam adiuuet, dum natura agit, si co-
gnoscat quod imperfecte agit.

Hunc aphorismum ad uerbum in libro De humoribus, ab Hippocrate habemus,
quum dicit, Quę decernunt aut integre decreuerunt, nec medicamentis, ceterisq; con-
citamentis agitato, nec quicquam innouato, sed sic finito.

GALENVS

IAM perfecto de uictus ratione sermone, ad alterum caput transcendit, in quo do-
cet, quando sit totum ipsi naturę permittendum, quod ad regimen pertinet ægro-
tantis, nihil aliud nobis agentibus, nisi uictum conuenientem instituentibus: quando
etiam non sit totum naturę permittendum, sed & aliquid nos oportet operari. Vbi igitur
tur, inquit, uel integra iudicatio facta est, uel adhuc fit, totum naturę permittere, & ni-
hil nos nouare oportet: ubi uero non integre iudicat, id quod deficit supplere nos con-
uenit. Hoc autem & ipse dicebat in libro De humoribus, per hæc uerba: Quę perfe-
cte iudicantur non mouere, neq; medicamentis, neq; aliter irritando nouare quicquam.
Nam quod in aphorismis *αφρηως*, idest integre dixit, hoc in illo libro *απαρητι*, idest per-
fecte & cumulate atq; sufficienter, quę omnia etiam hoc loco per *αφρηως*, idest inte-
gre, debemus accipere: neque enim per id uerbum, dies pares oportet intelligere. Est
enim in propatulo falsum, si quis in diebus paribus, uel iudicatus est, uel iudicatur, ni-
hil in his nouandum esse: neq; etiam hæc dictio *αρηως*, hoc in loco significat Nuper,
quod maxime ostendunt uerba sequentia. Neq; enim simpliciter dixit Nuper iudica-
ta, sed Quę iudicantur & iudicata sunt; quorum alteri, scilicet iudicata, ad uerbium Nu-
per, possit conuenire; alteri uero, iudicantur, nullo modo: sed & hoc ipsa rerum euiden-
tia demonstrat. Neq; enim si quid paulo antea sit iudicatum, hoc nouari non debet, sed
si perfecte & indeficiente & integre: tunc uerum quod dicitur. Si uero quicquam de-
ficiat, id quod deficit oportet adiungere: nam quę post iudicationem relinquuntur, fa-
ciunt recidiuas. Quę nam igitur est perfecta & indeficiens iudicatio? An quę scilicet
per omnia bene fit, & cui nullus numerus deficit iudicatorius? Primum enim melior
est iudicatio quę fit per euacuationem inferiorem, quàm quę per abscessum: deinde
per quam humor noxius, quàm per quam alter euacuatur. tertio loco, quę recto fit tra-
mite, & post has quę facile toleratur, deinde quę cum coctione, & in decretorio die.
Hęc omnia adesse conuenit perfectę iudicationi: cui si quid desit, uel plura, neque ex-
quisita, neque integra fuerit iudicatio.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus hunc aphorismum præcedētibus hoc modo continuat, Quum
de uictus ratione egisset, ad aliud caput transcendit, in quo docet quando sit totum na-
turę permittendum: & hoc ad regimen ægotantis pertinet. Quum autem totum na-
turę permittendum est, ægrum tamen in ratione uictus gubernare debemus. Vnde ali-
quid agimus etiam, quando totum naturę permittendum, præsertim quo ad uictus ra-
tionem. Quum ergo est facta integra iudicatio, uel adhuc fit, totum naturę permitten-

k dum

dum, & nihil innotuare oportet. Vbi autem imperfecte iudicatur, id quod deficit, sup-
plere nos conuenit.

Quod legitur, Non integre: Græce est *ἄσπαστος*, idest mutile, imperfecte, non integre.
SECVNDO Galenus docet, eundem esse hic sensum qui est in libro De humoribus Hippocratis. Est autem solum diuersitas in uno uerbo, quoniam Hippocrates in libro De humoribus, utitur uerbo *ἀσπαστι*, idest perfecte; in hoc autem loco dicit, *ἀσπαστος*, idest integre. At quia hoc uocabulum *ἀσπαστος* etiam significat Nuper, Galenus ostendit pro Nuper, accipi non posse; nam dicere non licet quæ nuper iudicantur, sed bene dici posset quæ nuper iudicata sunt. Tamen nos apud Hippocratem in libro De humoribus, uerbum *ἀσπαστος* inuenimus, & nõ uerbum *ἀσπαστι*. Idem uerbum Caluani errare fecit, qui interpretatus est *ἀσπαστος*, idest paulò ante, uel nuper. Si autem hunc Galeni locum uidisset, interpretatus fuisset Integre, & non nuper.

Putamus librariorum causa in libro De humoribus, illam particulam *ἀσπαστος*, pro hac *ἀσπαστι*, positam esse.

Quod legitur, Apud antiquos: legi debet, Et apud alios antiquos, nam Græce habetur, *καὶ παρὰ τοῖς ἀλλοῖς παλαιαῖς*.

Quod etiam legitur, Perfecte & cumulate & sufficienter: Græce est, *ἀσπαστομῆως καὶ ὀλοκλήτως καὶ ἀνέλεσπαστος*.

Galenus exponit hoc in loco *ἀσπαστος*, pro Integre: tamen quandoque significat *πῶς ὀλίγον*, idest Paulo ante, uel nuper.

Quod legitur, Sed & hoc ipsa rerum euidencia demõstrat. illa particula Euidencia, Græce est *ὅτι ἀλλοδείας*. propterea legendum est, Sed & hoc ipsa rerum ueritas demonstrat.

Quod etiam legitur, Sed si perfecte & indeficienter & integre: Græce est, *ἀλλ' ἂν τελέως τε καὶ ἀνέλεσπαστος καὶ ὀλοκλήτως*.

TERTIO Galenus dubitat, quæ nam sit perfecta iudicatio, an illa per quam omnia bene fiunt, & cui nullus deficit iudicatorius numerus. Respondet, per conditiones quæ de bona iudicatione præstantur. Primo melior est iudicatio quæ per euacuationem, quàm quæ per abscessum fit. Secundo melior est illa, per quam humor noxius & abundans euacuatur, quàm per quam alter euacuatur. Tertio quæ fit recta uia, melior est, quàm quæ obliqua. Quarto illa quæ facile toleratur, melior est quàm quæ difficulter. Quinto melior est quæ cum coctione fit, quàm quæ sine coctione. Sexto melior est quæ in iudicatorio die, quàm quæ in alijs fit. Iudicatio illa perfecta est, cui hæc sex conditiones infunt: cui uero una deest, uel plures, illa imperfecta est, & non integra, neque exquisita.

Quod legitur, An quæ scilicet per omnia bene fit: Græce est, *ἢ ἀπλοῦς καὶ ἰσὺ ἂν πάντα καλῶς γίνεται*. idest, An uidelicet per quam omnia bene fiunt.

Quod etiam legitur, Per euacuationem inferiorem: satis est dicere, Per euacuationem, nam Græce habetur, *ἢ ἡ ἰσφύσση*.

Vbi legitur, Deinde per quam humor noxius adde particulam, Et abundans, nam Græce est, *ἢ ἡ ἰσφύσση καὶ πλεονάζοντα χυμῶν*.

Quod etiam legitur, Tertio loco quæ recto fit tramite: Græce est, *καὶ τρίτῃ ἢ κατ' ἰσφύ, ὅτι μὴ κατ' ἰσφύ, κατ' ἰσφύ δὲ ἀντὶς ὀνομαζέται τὸ κατ' ἄσπαστον*. idest, Et tertio loco quæ recto fit tramite, quàm quæ non recto fit tramite: ipse uerò recto fieri tramite nominat, quod recto incessu tendit.

APHORISMVS XXI

Quæ ducere oportet, quò maxime natura uergit per loca conferentia, eò ducere.

BRASAVOLVS

HIPPOCRATES nunc docet, per quem locum ea quæ euacuanda sunt, euacuare oporteat. Illa autem euacuanda sunt, quæ iudicata non sunt, nec iudicatio speratur, uel quæ imperfecte iudicata sunt, tunc opus est medicum euacuare. Sed locus per quem euacuat

euacuat, is esse debet per quem natura uergit: praesertim si loca sint conferentia: nam si non essent conferentia, per illa ducere non oporteret: hocq; fit (ut Oribasius dicit) ut unusquisq; humor per suum congruum locum descendat. Philotheus uero dicit, ὅτι τῶν ἀνωτέρων ἀφορισμῶν ὁ ἰπποκράτης παρακαλεῖ σάμηνον τὰ κενόρρινα, καὶ τὰ λεπριμυλῆα πλείως, καὶ λινῶν. νῦν φησὶ ἀπολαθῶς, ἐὰν ἀτελής γήγηται ἢ λεῖπρος, ἐκείσε δεῖ ποιῆσαι πλὴν κενόρρινον ὅπου ἔστι, καὶ εἶτα τῶν ξυμφερόντων χωρίων. οἷον εἰ μὴ φλεγματικὸς χυμὸς ἢ, ἢ μελαγχολικός, καὶ κἀπὶ τῶν βελῶν, καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ὡρμησθῆναι πάντως ἢ φύσει ὅλως διῶσαι τὸν πυρετὸν, δεῖ τὸν ἰατρὸν ἐρεθισμὸν ποιῆσαι, ἢ λυσιπῆρι χρῶσθαι, ἢ πῶδιν πίνειν. εἰ δὲ χολῆ δὴ πλεονάζουσα, καὶ ἀνω ἔρπει, καὶ δεῖ σάματον ἢ φύσει ὡρμησθῆναι ἀπὸ διῶσαι αὐτῶν, δεῖ τὸν ἰατρὸν ἐμπετικὸν παρασκευάσαι σαφρμικῶς, καὶ πῶδιν πίνειν, ὅθεν αὐτὸν μάλιστα ἔρπει ἢ φύσει. ἐὰν γὰρ ῥιαντίως ποιῆς, πολλὰ πᾶσι ῥεῖσθαι παραχρῆν τῆ φύσει, καὶ κἀματῶν τῆ διωλαμῆ, καὶ λινῶν ποῖς νοσοῦσι. idest, Hippocrates in praecedenti aphorismo hortatus est, Quae iudicantur, & iudicata sunt perfecte, non mouere. Nunc consequenter dicit, Si iudicatio imperfecta fiat, illuc euacuationem facere oportet quod uergit, & per loca conferentia: ut si pituitosus humor sit, uel atrabilarium, & infernas partes onerans, & natura omnino per intestina impetum fecerit, ut febrim expellat, opus est medicum iritamentum facere, & ut uel clystere utatur, uel alii quo accommodato. Si uero bilis superabundet, & sursum repat, naturaq; illam per os expellere conetur, opus est medicum, uomitorium medicamentum praeparare: & hoc est, quorsum maxime natura uergit. Si enim oppositum feceris, multam perturbationem naturae parabis, & uiribus laborem, & periculum aegris. Eadem ferè ad uerbum à nostro incerto interprete scripta sunt, ut uel ipse à Philotheo, uel Philotheus ab ipso accepisse uideatur.

ἢ δεῖ ἄγειν. idest, Quae ducere oportet.] Ducere autem est euacuare: nempe materias per eadem loca ducimus, per quae euacuamus.

ὅπου αὐτὸν μάλιστα ἔρπει ἢ φύσει. idest, Quod maxime natura uergit: uel, Quorsum uergit natura.] Quod potissimum intelligitur, quando iudicatio imperfecta fuerit: nam tunc uiam quandam sibi eligit natura, tamen imperfecte expellere potuit. Raro autem est, quin haec uia propria sit, per quam is humor qui peccat, euacuari debeat.

διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. idest, Per loca conferentia.] Tamen quia quandoq; natura in expellendo peccat, & per uiam quandam expellit quae humori propria non est, neq; cōueniens, tunc per illum locum medicus ducere non debet, sed opus naturae diuertat, & per loca conferentia & conuenientia ducat. Sunt uero conferentia loca illa, per quae directe atq; facile peccans materia euacuatur: & is qui euacuatur, facile fert.

τᾶντι ἄγειν. idest, Eò ducere.] Scilicet, oportet, per haec conferentia loca accommodata. Galenus de conferentibus locis, & de huius aphorismi intellectu, in secundo libro De ratione uictus in morbis acutis agit, sectione decima.

GALENVS

QVÆ NAM unquam illa fuerint quae ducere oporteat, quae uidelicet, neq; iudicentur, neq; integre sunt iudicata. Haec igitur per quam partem sint euacuanda, docet: duplicem nobis dans intentionem, & ipsam partis naturam, & humoris motum. Ad quem enim locum ex conferentibus uergit, eò ducere conuenit: sunt autem euacuationibus conferentia loca, intestina, uenter atq; uesica, uterus & cutis uniuersa. Ad haec & palatum & nares, quando uidelicet, uel cerebrum expurgamus, uel per profluuium sanguinis fit excretio, praecipue uero si recto tramite, hoc est per directum ad locum patientem. Nam quae contra fiunt, profluuium sanguinis mala. Motus uero humoris noxij ad loca inutilia sunt, si quando uidelicet haec ipsa loca aliquem habuerint suapte natura principatum, & maius ex ipsis damnum est subsequiturum, quam morbus, qui iudicatur, exposuisset, uel nullam habeant efluxionem. Exempli gratia. Vbi hepar humores infestat, quos oportet euacuari, duae sunt comodae ipsorum motiones: prima per uentrem, & ex hac ipsa illa quae fit per aluum inferiorem: altera quae fit per uomitum, melior existit. Secunda per renes, atq; uesicam, non tamen qui ad pulmonem, atq; thoracem, & cor, motus, est bonus. Oportet itaq; medicum naturae motum animaduerte, & si quidem idoneus fuerit, ei conuenit adminiculari. Si uero contrarius & noxius, hunc prohibere, transferre, atq; diuertere oportet.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, nos ex hoc aphorismo duas intentiones habere, ut partem cognoscamus per quam sint euacuanda superflua, quæ neq; iudicantur, neq; integre iudicata sunt; una intentio est natura partis, altera humoris motus: nam eò ducere oportet, ad quem locum ex conferentibus uergit. Et si petas, Quæ nam sint conferentia loca; inquit, Intestina, uenter, atq; uesica, *μύτρα* idest uterus, & cutis uniuersa. Adde & palatum, nares, & hæmorrhoidas. Notat uero Galenus profluvia sanguinis, quæ non fiunt per directum ad locum patientem, esse mala: quæ uero fiunt per directum, esse bona. Hancq; expositionem posuit ob Hippocratis aphorismum, in quo dicitur: Sanguinem undequaq; fluentem, esse malum. At quia hic dixerat esse locum cõferentem nares, quia per ipsas exit sanguis: ne hæc sententia illi aphorismo repugnet, addidit esse uerum, quando recto tramite, idest per directum ad locum patientem ducitur.

Quod legitur, Quæ nam unquam illa fuerint. lege, Illa sunt: nam Græce est, *τίνα σὺν τῷ ὄργῳ.*

Quod etiam legitur, Neq; iudicantur, lege, Neq; iudicantur: Græce est, *μὴ τι κρίνεται.*

Quod etiam legitur, Et ipsam partis naturam. Græce est, *αὐτὸ τὸ τοῦ μορίου τὴν φύσιν.* idest, Et ipsius partis naturam.

Quod etiam legitur, Et humoris motum. Græce est, *καὶ τὴν ἔσπλῶ τῷ χυμοῦ.* idest, Et humoris inclinationem.

SECUNDO docet, loca inutilia esse, quando humor ad membrum nobile uergit, adeo ut maius dispendium sequatur, quàm si in suo priori loco maneret. Vnde motus humorum ad pulmonem, ad cor, ad thoracem, non est bonus: propterea prohiberi debet, transferri, atq; diuertere: exemplumq; tale ponit, Si humores malè in iecore sint, & ad cor atq; ad prædicta membra moueantur, tunc motus prohiberi debet. At si iidem humores ad uentriculũ, ad intestina, ad renesq; moueantur, is motus bonus est, in quo motu si natura imperfecte moueat, per has conuenientes partes adiuuari debet.

Quod legitur, Quàm morbus qui iudicatur, exposulat. Græce est, *ὅτι τὸ λεγόμενον νοσήματ' ἀφίει.*

Quod etiam legitur, Ei cõuenit adminiculari. Græce est, *καθηρεῖν τε αὐτὰ καὶ σὺνδράγειν.* idest, Subferuire simul atq; cooperari.

Quod in fine legitur, Transferre atq; diuertere: Græce est, *καὶ μεταγῆν καὶ ἀνέλκων.* idest, Transmutare & reuellere.

APHORISMVS XXII

C Oncocta medicari, atque mouere non cruda, modo non turgeant, plurima uerò non turgent.

BRASAVOLVS

QUANDO purgandi sint ægri, hoc aphorismo Hippocrates docet, idest quæ potissima conditio ad purgationem exigatur: nempe illa solum quæ cocta sunt, purgare oportet: quæ uero cruda sunt, in nullo morbi tempore mouere debemus, & præsertim in principio, in quo omnia incocta permanent, nisi materia turgeat: raro autem est quod turgeat.

Hunc aphorismum Hippocrates in libro De humoribus ad uerbum perscribit, inquit: Matura uero medicaminibus purgato, & agitato non cruda, nec per exordia, nisi res poscat: plerunq; tamen non poscit. Sed hoc ordine usus est Hippocrates: nam primò illum aphorismum describit, Quæ iudicantur, & iudicata sunt integre. Ad quem hic sequitur, postea ille, Deiectiones non multitudiue existimandæ sunt. Deinde ille, Quæ ducere oportet, & eos ita disponit ut continui sint. Et Galenus in libro De generalibus morborum temporibus, probare uolens principium adeo longum esse, ut latitudinem habeat, hunc aphorismum & plures alios in hanc sententiam adducit, Verba eius pro isto aphorismo hæc sunt: Cocta purgare conuenit, cruda non mouenda, neq; in prin-

in principio, nisi stimulauerint. Idem Galenus in octauo De compositione medicamentorum secundum loca, in antidoto hieræ Themisonis, & est picra ipsius Galeni ferè, huius aphorismi mentionem faciens, inquit: Concoctis enim medicandum recte sensit Hippocrates, non crudis, neq; per initia, nisi turgeant, hoc est, nisi ad excretionem motus impellatur, & nondum ullam habeat ad unam partem inclinationem firmam, stationemq;. Philotheus aphorismum ita introducit, ὁ πρὸ τῶτο ἀφορισμὸς τῶν ἐγκαταλιμπα νόμον χυμῶν οὗ τῆ λείπει ἐδύλαξεν ἡμᾶς λεγοῦν, καὶ εἰς πύου χωρίων. ἀλλ' ἵνα μὴ πρὸς ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχον, αὐτῶν λεγῶσι, ὁ νῦν ἀφορισμὸς σαφελίς. idest, Aphorismus qui hunc præcedit, nos docuit, humorem in crisi intus derelictum euacuare, & per quales vias: sed ne quis simpliciter & temere ipsum euacuet, hic aphorismus ostendit.

πέποινα φαρμακείων. idest, Concocta medicari.] Apud Hippocratem, ut Galenus etiam refert, uerbum φαρμακείων, idest medicari, pro Vti medicamento purgante, accipitur. Medicamentum uero purgans apud antiquos, tale erat, qualia illa sunt, quæ à recentioribus electiua uocantur: quoniã humorem aliquem euacuãdum eligunt, ut erat apud antiquos helleborus, colocynthis, scamonium. Hippocrates autem concoctã materiam nũcupat, quæ ad benignum redacta sit, & ad exeundum per conuenientem uiam præparata. Quum igitur materia concocta sit, idest ad benignum & medio critatem redacta, & à bono segregata, atq; uia præparata fuerit, tunc medicari cõuenit, aliter æque bona, sicuti mala materia educeretur: imò bona potius, quàm mala forte exiret. Si uero dicas, quum ad benignum redacta sit, ad quid illam euacuare? Respondemus, & si mediocris effecta sit, tamen naturam aptam habet, ut facile in pristinam corruptionem regredi possit: propterea illã euacuare melius est: imò si in corpore relinqueretur, ægritudinem faceret. Vel melius dicamus, concoctionem peccantis humoris non consistere in deductione ad benignum, sed potius in præparatione ad expulsionem. Vnde concocta, idest præparata.

Καὶ λυγέει μὴ ἀνωδ, idest, Et mouere non cruda.] Illa enim mouere cõuenit quæ non sunt cruda. non sunt autem cruda, concocta, & quæ præparata sunt ut facile exeant, hocq; ad potiorem expressionem additum est, quod concocta medicari oportet. nempe & cruda non solum medicari non cõuenit, sed ipsa etiam aliquo modo mouere non debemus, & hoc non solum per medicationem, sed & per quamcunq; aliam motionem, ut per sudorem, per balnea, per ea quæ urinam proritant, per diuersionem, uel reuulsionem, uel per quemcunq; alium motum; unde medicari significat, medicamẽto purgante uti. Mouere quemcunq; materiæ motum significat, qui fiat dum est cruda, idest ad exeundum inepta, uel ad mutãdum locum. Nec tibi uideatur hæc particula superflua, quoniam idem sunt, concocta medicari, & mouere non cruda, nam ad potiorem & amplio rem expositionem posita est. Medicari enim significat medicamento uti, ut diximus: Mouere autem de quocunq; motu intelligitur.

Nota tamen, crudum duobus modis intelligi posse: uno modo id crudum dicitur, quod abest à mediocritate: unde humores pituitosi, crassi, glutinosi, & tenues biliosi crudi dicuntur. Alio modo crudi intelliguntur, idest ad expulsionem non præparati. Galenus in quarto libro De sanitate tuẽda, de his loquẽs qui habent crassos humores & crudos, medicãdos non esse dicit, imò nec quicquam mouendũ: inquit enim, Deiectio uero in talibus, tormina & rosiones creat, animiq; deliquia, cũ eo quod nec notatu quippiam dignum educit, quando crudi omnes succi, pigri, atq; ad motum inepti, propter crassitudinem frigiditatemq; sunt. Quo fit ut etiam omnes angustas vias obstruat, per quas id quod medicamentum deicit, ferri ad aluum debeat: itaq; nec ipsi educantur, & alijs sint impedimẽto. Id quod sanè Hippocrates illo oraculo præcauet, quo breuissimè præcipit. Concocta medicamẽto tentanda esse, non cruda. Eadem de causa nec exercitate, nec omnino mouere: sed nec lauare expedit eos, qui in primis uenis, crudorũ copiam habent. Siquidem omnes id genus motus succos illos in totum corpus agunt. Post hæc Galenus his iubet dari medicamenta, quæ attenuent, dissecent, & conficiant succorum crassitudinem, idq; citra manifestum calorem, nam qui ex calefacti uehementius succi sunt, hi in omnem corporis partem feruntur. Ut hinc ex Galeno sumi possit, syropos attenuantes & aperientes dandos esse in crudis humoribus crassis, & etiam hos sy-

rupos non debere esse multum calidos. Et quamuis hæc omnia in uno lassitudinis genere dicantur, tamen in ægritudinibus ipsis magis uera sunt.

Aliquis uero dubitabit, Et si non liceat uti medicamēto dum materia est cruda, cur saltem non licet mouere? Id uidetur absurdum.

Responderemus, Imò non est absurdum. Nam & ab Hippocrate atq; Galeno id edocetur, & ratio in promptu est: quia id potius quod bonum est, remouetur, quam prauum; tamē cōcoqui debet, id est syrups præparari hic humor crudus, ut facilius quum tempus erit, exire possit.

Μὴ δ' ἐν ἀρχῆσι, id est, Neq; in principijs.] Hoc est, non modo quæ prædicta sunt agere conuenit, sed neq; in principijs quicquam mouendum est: in quibus multi antiquiores mouere uolebant, & ægros purgare, quibus nunc obstat Hippocrates.

Sunt qui intelligant, non esse mouenda cruda de materiæbus pituitosis, crassis, & glutinosis. Hoc autem quod dicitur, Neq; in principijs: positum esse pro materia biliosa & tenui, quando non præparata fuerit. At sicuti hos non improbo, ita nec summe probō. Cur uero hæc agenda sint, Philotheus totam causam referre uidetur in naturam, quam imitari debemus. Inquit enim, ὁ γὰρ ἰατρός ἀφίλει τὴν φύσιν μιμεῖσθαι, καὶ ὡσαύτ' ἢ φύσιν οὐχὶ πρότερον ὁρμᾷ πρὸς τὴν ἰσχύωσιν, εἰ μὴ πρότερον συμπίψῃ τὴν ὕλην, οὕτω καὶ ὁ ἰατρός, οὐκ ἀπειθῆσθαι, ἀλλὰ πεπεμφέντων τῆν ὕλην ἰσχυοῦν ἀφίλει. εἰ γὰρ δὲν ὡμὴ ὕλη, οὐκ εἰκὸς τῷ κρεταρῶσι, καὶ χαλεπῶς γίνεσθαι συμπτώματα. εἰ δὲ ὄσθ' γὰρ ἐν ἀρχῇ ἐπιγῆ, ἀπειθῆσθαι γὰρ τότε ἢ ὕλη, ὡς ὡτὸ πλείστον ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν νοσησάντων. id est, Medicus enim naturam imitari debet, & sicuti natura primum ad euacuationē impetuofo non aggreditur, nisi prius materia concoxerit; sic & medicus non incoctam, sed coctam materiā euacuare debet: si enim materia cruda est, medicamento non obedit, & difficilia fiunt symptomata: ob hoc enim in principio dixit, nam tunc in morborum principijs materia incocta ut plurimum est.

ἢν μὴ ὄργα. id est, Modo non turgeat, & de loco ad locum sine ordine & ratione moueatur.] Materiam turgere, sumptum est ab animalibus turgentibus ad humores: nam animalia stare loco non possunt quodāmodo titillantia atq; impulsa, concitataq; a passione. Habent uero animalia passionem, quando sunt ad coitum concitata, ut in primo quarti libri aphorismo, & in decimo, & in octauo libro De compositione medicamentorum secundum loca, Galenus docet: inquit enim, Materiam turgere, translatum est ab animalibus quæ ad coitum properant, quum naturali cōcupiscentia moueantur ad feminis excretionem. Ita in nostro corpore inuenitur materia, quæ de loco ad locum quandoq; mouetur, & stare loco nescit, adeo ut ægotantes multum infestet. Tunc in principio medicari debemus, ne materia hæc inconstans membro nobili infigatur, & perimat. Apud Galenum uero hæc materia ita commota, re aliqua indiget, tanquam manu ad expulsionis uias trahente. Idq; facile fit, quoniam suapte natura mobilis est & fluens. Si uero in locum aliquem infingeretur, & statutum membrum sibi eligeret, turgida non esset: nec ante coctionem euacuanda erit, quia motum non habet, qui ipsam ad exeundum adiuuet, sicuti habet illa quæ turget. Nonnulli uero putant etiam materiam illam turgere, quæ & si absq; ordine de loco ad locum non mouetur, saltem ad uias expulsionis aptas mouetur, ut facile educi possit. A quibus non multum dissentio, nam materia quæ in uia est, & si uere turgida non sit, tamen non est opus coctionem aliquam expectare, sed medicamento facile educitur. Nec obstat quod Galenus in octauo De compositione medicamentorum secundum loca, in hiera Themisonis dixerit, materiam turgētem esse quæ nondum ullam habeat ad unam partem inclinationem firmam. At materia quæ ad uias exitus mouetur, ad unam partem inclinationem habet. Igitur turgida non est. Nos uero dicimus, uias exitus in hoc Galeni loco non dici partes statutas, sed sunt canales per quos hæc materia exire debet: quam nos ideo turgidam uocamus: non quia ad membrū nobile moueri possit, sed quia sibi ipsi opem & manum porrigit, ut facile expellatur. Ex hoc enim translatum est uerbum ὄργαν, id est Turgere, ab animalibus ad coitum concitatis, & quia hinc inde mouentur, & quia semen ad uias exitus dirigitur: ut parua etiam confectione exire possit. Vnde materiam turgidam non solum facio ob motum de loco ad locum, in quo periculum est ne membro

membro nobili infigatur, sed etiam ex facilitate sui exitus, quia ipsamet sibi ipsi opem fert. Vnde duo erunt materierum turgentium modi: unus, qui consistit in motu materierum ad vias exitus; alter, qui in materia motu de loco ad locum. In primo, uel cocta uel cruda materia, purgare possumus & debemus, & quicquid fiat, nullum imminet periculum. In secundo, in principio purgare cogimur, ne materia ita incerto motu agitata membro nobili infigatur, & perimat. De primo nullam mentionem facit Hippocrates, uel Galenus, utpote de eo in quo quicquid feceris, aut nullum, aut modicum impedimentum sequitur. De secundo, ubique differuerunt: quoniam ex eo multi desiderati sunt, qui in hoc casu Hippocratis precepta non obseruarunt: & est ualde periculosus hic turgida materiae modus. Et si tibi haec uideantur ad libitum dicta, constabit statim, quum materia est in uis, uel ad vias mouetur, etiam absque coctione euacuanda esse: Sub turgida Hippocratis & Galeni materia contineri posse: nam iuuent concocta medicanda, nisi materia turgeat. At illa quae sunt in uis in principio non sunt concocta; tamen sunt absque coctione euacuanda.

Igitur ad turgentia deduci possunt: quae si tibi placeant, gratum nobis erit: sin minus, liberum unicuique sit sequi quos uelit, & sibi ipsi alia his forsan meliora fingere. Sed haec etiam uera esse non diffidimus.

Vnum tamen nos addemus: Galenum in eo libro qui inscribitur De dictionibus Hippocratis, uerbum *οργωσα*, hoc modo interpretari *οργωσα δινε, νιναι μίξαι, συγλεσθαι σα.* idest Orgasastha, immiscere, commiscere.

τὰ δὲ πολλὰ οὐκ οργῶν. Antiquus noster contextus legit, *τὰ δὲ πλεῖστα.* idest, Plurima uero non turgent. Nam, ut Galenus dicit, raro materia mobilis est, sed ut plurimum est fixa, & in eodem loco ad coctionem usque permanet. Philotheus putat solum turgere *κατὰ τὰ νοσήματα, τὰ γὰρ λοιπὰ οὐκ οργῶν.* idest, Peracutos morbos, reliqui uero non turgent.

Nos uero hic ad pleniorum doctrinam, & ne silentio praetereamus id quod nunc in publicis scholis multorum animos uexat, quaestionem illam discutere instituimus, quae inter eos qui Auicennam sectantur, & qui Galenum uersant, quamuis arbitremur Auicennam in hac re idem cum Galeno sentire. Est autem quaestio illa, Nunquid in principio ante coctionem euacuare expediat, uel potius concoctio expectanda sit, etiam si materia non sit furiosa & turgida; hicque duo agemus. Primum, secundum Hippocratem & Galenum hanc rem discutiamus. Deinde, simpliciter in natura.

Sed prius quam ad primum accedamus, tota quaestionis inscriptio exponenda est. Primum uidere oportet, quid sit concoctio: hic per concoctionem intelligimus materiae preparationem ad exitum, quae preparatio exigit etiam vias paratas. Nam de concoctione quae est transmutatio nutrimenti in naturam nutriti, uel saltem preparatio, hic sermo non fit. Euacuatio, quam Graeci *λεγωσι* uocant, est commune uocabulum tam ad uenae sectionem, quam ad medicationem, & educationem per urinam, per sudorem, per secessum, & per quemcumque alium locum. Nunc de sectione uenae sermo non fit, quoniam apud Galenum constat, in sectione uenae, quando fieri expedit, non esse coctionem expectandam: sed de purgatione solum agitur, quae duplex est: altera est, quam recentes eradicatiuam uocant; altera, quam minoratiuam. De eradicatiua nihil agendum est: quia nulla adeo uecors inuenitur, qui in principio cruda existente materia eradicatiue purgare tentet: sed solum de minoratiua euacuatione loquemur.

Additur uero, si materia non sit turgida: quia quum turgida est, euacuare conuenit, etiam si crudissima esset. Vnde hoc quaeremus, an liceat medico in morborum initijs, quum materia cruda est, minorare materiam, ut natura supra residuum fortior effecta, facilius conquere possit. Hoc supposito, quod fixa sit, & non turgida.

At rem hanc exquisitius pertractabimus, si quid intelligere oporteat per turgidam materiam exponamus.

Recentes medici multos materiae turgidae modos enumerant. Primum, inquit, materiam turgidam dici ob multitudinem, etiam si fixa sit: unde si quis multis humoribus abundet, ob multitudinem euacuandus est, quamuis cocti non sint, ne uel aliquod uas disrumpatur, uel intrinseca uis suffocetur.

Sed hic turgidæ materiæ modus Hippocrati atq; Galeno aduersatur. Nam ubique Galenus, ut in octauo De compositione medicamentorum secundum loca, hic & in quarto libro, aphorismo primo atq; decimo, iudicat materiã *ὀρυστήν*, idest turgere, quæ de loco ad locũ mobilis est. unde & si fuerit multa, & adhuc plus quam dixerint, modo firma sit, non est turgida: neq; purganda, nisi cocta fuerit: imò non solum materia de loco ad locũ mobilis turgida est, sed exigitur motus præceptus atq; impetuofus, non autem paruus & mitis. Vnde Galenus in eo libro Quos oporteat purgare & quo tempore, inquit, Turgere autẽ humores dicuntur, quum motu impetuofiore excitati à corporis partibus sub morbi initia ad partes deinde decurrentes, doloremq; inferentes hominem infestant, murmurantes & quietem in totum auferentes: materia ergo turgida impetũ habet: quod expressissime ostendit uis Græcæ uocis *ὀρυστήν*, quæ impetuofam quandam commotionem significare uidetur. Materia ergo ob multitudinem turgida esse non potest, nisi motum simul concitatum nacta sit, atq; impetuofe uagantem.

Præterea, si materiæ multitudo turgidam materiam facit, absurde ab Hippocrate dictum esset, & à Galeno in Commentarijs confirmatum: plurima uero non turgent, imò plurima turgerent, & non raro. Tamen Ioannes Manardus egregius nostra ætate uir, probat materiam quantitate peccantem esse in principio euacuadã, etiam si non turgeat. Concedit ergo non esse turgidam materiam ex multitudine, sed esse euacuadã. Quod his ferè argumentis probat. primo si bonus athletarum habitus euacuadus est, & statim, & hoc non nisi ex abundantia. Igitur & malus ægrotantium habitus, in quo materia superabundat, statim est euacuandus.

Præterea, si Socrates ex plenitudine uitiosorum humorum febrem incurrat, quum prius euacuatione indigerit, eadem etiam quando febrem habet, indigebit: & multo magis, quia ex febre spirandi necessitas fit, & uires opprimuntur.

Præterea, eadem ratione qua turgentem humorẽ euacuare cogimur, materiæ abundantiam euacuare incitatur: nam eadem imminet pericula in materiæ multitudine, quæ in eius turgentia. In eius autem turgentia sequitur uirium dissolutio (nisi euacuatio fiat) caliditatis febrilis augmentũ, & periculum ne humores, qui per corpus uagantur, in aliquod principale membrum decumbant. Eadem pericula sunt in materiæ copia; nam & uires deicit, & febrem intensam facit, & ad membra principalia decumbere potest materia multa.

Addit, facilius occurri materiæ turgidæ, quam multæ: turgida enim reprimi potest. Sed multa, nullam habet uiam, præter euacuationem qua corrigi possit.

Deniq; si humores qui de loco ad locum mouentur, euacuari debent, Igitur & qui maxime aucti aliqua ex parte euacuãdi sunt, quum absq; motu omnia ferè loca etiam nobilissima complet.

Hæc sunt Ioannis Manardi argumenta, quibus probat in multitudine humorum absque aliqua coctione in principijs euacuandum esse.

Nos uero ab ea sententia quam prædiximus, nec iota unum per hæc argumenta dimouemur. Putamus enim apud Hippocratem & Galenum non esse in principijs euacuandum, idest quum materia cruda est, etiam si plurima fuerit. Si totum corpus plethoriam patiat, sectio uenæ fieri debet. Si uero humor aliquis abundet, & fixus sit, euacuare non oportet, nisi concoctus fuerit. Nec illud ualet, quod per athletarum exemplum ponitur: nam in sanis quocumq; tempore euacuare licet: in ipsis enim materia parata est, sed in ægris imparata: & ideo non est æqua ratio in athleticis sanis atq; repletis, & in ægris, in quibus omnia sunt obstructa, & materia ad exeundum inepta.

Ex his statim argumentum illud de Socrate auferitur, qui quum sanus est, indiget euacuatione, & cum febre corrumpitur, tanto magis euacuatione indiget. Sed æque fieri non potest quum febrem habet, sicuti quum absq; febre erat.

Nec eadem sunt discrimina in multa materia, & in turgente, ratione euacuationis. Nam materiam turgentem facile euacuare potes ante coctionem per leue medicamentum, quod naturam non perturbabit. Hoc autem in multa materia & inconcocta fieri non potest: mouebis enim eodem medicamento, sed non educes. Propterea & si quo ad esse corporis eadem uideantur esse pericula: tamen quo ad euacuationem sunt longe plura

ge plura in multa materia, quam in turgida. Concedimus præterea, nullam esse viam reprimendi multam materiam, præter euacuationem, si fieri debet, quando omnia sunt apta & parata, non ita temere in principijs, in quibus magis lædimus, quam iuuemus. Et quod dicit de humoribus omnia loca occupantibus, si plethoria sit, uenam sectio statim fieri debet. Si uero unus uel duo, uel tres humores fuerint, prius præparatio fieri debet. Ex his ergo colligere potes, in humorum abundantia non esse turgidam materiam, ut primi illi putarunt, & in eadem abundantia quando materia penitus cruda est, non esse euacuandum, ut Manardus putat.

Alter est turgidæ materiæ modus ratione uenenositatis materiæ, etiam si in membro aliquo fixa sit. Sed nos & hunc modum ab Hippocratis & Galeni dogmate alienum iudicamus, qui in materia quantumcunq; uenosa medicamentum exhibendum non iudicauerunt, nisi materia turgeat, idest de loco ad locum irrequieto motu concitetur, & sibi ipsi ad exitum opem ferat.

Sed celeberrimus uir Ioannes Manardus prima epistola libri decimertij totis uiribus cõtendit, ut probet, uenenosam materiã turgidam esse, & absq; preparatione euacuandam. Docet enim primò materiam turgidam esse ob mordacem caliditatem, quæ quodammodo unam partem exurit, ex quo ad aliam transmittitur. Idemq; in illa altera parte fit. Igitur ratione qualitatis turgida. Præterea in pestilenti morbo in principijs purgare cõuenit, ut testis est Galenus in quinto Methodi medendi libro, ubi edocuit, in illa immani pestilentia, illis qui incolumes euasere, multis per uomitũ, omnibus per uentrem corpus antea fuisse & purgatum & exiccatũ. Igitur in pestilenti morbo, absq; ulla præparatione in principijs purgare conuenit.

Nos autem (huius uiri pace accepta) dicimus calidam quidem qualitatem causam esse cur turgeat materia, tamen hoc esse calidum, non est immediata causa cur euacuari debeat, sed potius mediata. Immediata uero est, quia loco stare nescit, & concitata se ipsam ad exitum præparat. Quod autem ex Galeno adducit in illa sæuisima pestilentia, ad rem nihil facit. In eo enim loco Galenus de asperæ arteriæ ulceribus agit, & de his qui pestilenti morbo affecti, ephelcida, idest ulcers crustulas ex tussi expuebant. In illo enim loco Galenus de spontina purgatione loquitur: nam pestilenti tẽpore multi incidunt alui profluuium, ut ferè uideatur alui profluuium pestilentie peculiare, imò aliqui incidunt surditates, deinde alui profluuium, iterum surditates, postea ad alui profluuium redeunt, ut multi fecere in illa millesimi quingentesimi uigesimalioctauis, sæuisima pestilentia à Manardo citata, & nos in principio multos ita affectos curauimus: in processu uerò in Galliam cum illustrissimo principe nostro Hercule duce Ferrariæ quarto, profecti sumus. Vnde Galenus de spontina euacuatione intelligit, & non de illa quæ per medicamentum fit. At si dixerit, Ex spontina euacuatione modum curandi sumi, nos hoc imus inficias; addimusq; nos uidisse in illa millesimi quingentesimi uigesimalioctauis pestilentia, omnes ferè desideratos esse qui medicamentis sunt purgati; imò medicamenta alui profluuium letale in pestilenti tempore inducere possent. Propterea & in pestilentia dicimus non esse purgandum ægrum, nisi materia turgeat, quando cruda est. In hoc uerò casu plurima turget.

Vocant & recentes materiam turgidam ratione loci: unde si in corde uel cerebro materia infixæ sit, illam turgidam uocant, & statim euacuandam iubent. Quod nobis certe ab Hippocratis & Galeni decretis alienũ uidetur, quj turgidam uolunt esse materiam illam, quæ incerto instabiliq; motu concitata est; tamen periculosa dici posset; uerum euacuanda non est, si in hoc membro sit fixa & cruda, sed prius præparanda, ne ex motu per quem nihil nocui exit, pereat homo. Adde, quod nec leuissimum medicamentum, nec aloë ipsam uoluit exhibendam Galenus in octauo De cõpositione medicamentorum secundum loca, in hiera Themisonis, in inflammatione stomachi ante coctionem. Quin & in tertio Methodi libro, in cura inflammationis iecoris ante coctionem, prohibet ne aloë exhibeatur, uel quicquam quod urinam ciere possit: propterea materia in membro nobili fixa euacuari non debet, nisi postea quam præparata fuerit; tamen si alia materia per corpus uagaretur incocta, ne in idem membrum infusetur, & inflammationẽ augeat, statim purganda est. Sed hoc ideo fit, quia turgida est.

Simpliciter

Simpliciter ergo crudam materiam quæ infixæ est, uel integre, uel pro parte euacua-
re non oportet.

SED Ioannes Manardus multis modis in principijs euacuandam esse probat, quos
modos hic breuibus in ordinem disponemus.

Primo supponit Hippocratem de medicamentis suo tempore cognitis mentionem
facere, quæ & calidissima erant, & corpus magnopere agitantia: & ideo illa prohibet
in morborum initijs exhibenda. Nos uero & frigida & temperata habemus medicamen-
ta, quæ ab antiquioribus illis ignorabantur: qualia Ægyptia siliqua, tamarindi, manna,
myrobalani, & alia huius generis facilia, quæ quocumq; morbi tempore præbere nihil
impedit. Imò experientia docet, si exhibeantur, conferre: & ipse per quadraginta octo
annos in principio Ægyptiam siliquam, calsiam uocatam, cum tertia parte Diaphini-
conis medicamenti, magno semper ægrorum commodo præbuit.

Præterea Hippocrates in secundo Aphorismorum libro, aphorismo uigesimo nono,
dicit: Quum morbi incohant, si quid uidetur mouendum, moue. Galenus uero in hu-
ius loci Commentarijs docet, Interdum in morborum salubrium initijs purgationem
esse faciendam, ut minorem iam factam materiam natura facilius concoquere ualeat.
Quod autem Galenus interdum faciendum dicit, nostro hoc æuo crebro, & quotidie
ob ganeam, ob ingluuiem facere expedit, nam antiqui quotidianis exercitijs, frictioni-
bus, balneis, ciborum superflua discutiebant atq; resoluebant. Si ergo antiquo illo secu-
lo, in quo sobrie uiuebant, quandoq; in morborum initijs Hippocrates purgandum
iussit, in nostro hoc, ad ganeam & computationes prono, creberrime in initio purga-
re expedit.

Adde, Hippocratem in laterali morbo, in quo materia de loco ad locum non uaga-
tur, in quarto De ratione uicis in morbis acutis, medicamentum præbuisse: & Gale-
nus in Commentarijs, modo prima die, modo secunda, modo tertia, modo quarta, mo-
do quinta, medicamentum exhibuisse fatetur.

Quarto, Galenus in Methodo medendi, in principio ad animi usq; defectum san-
guinem mittit: quod in doloribus etiam in sequentibus aphorismis facit.

Quinto, Galenus in quarto De sanitate tuenda, hac regula usus est, Quoties uenæ
sectione egens, eam detrectat, uicariam ei substituedam copiosorem purgationem. Quod
quum ita in principio, sicuti materia iam cocta possit contingere: sequitur, in hoc casu
recte in principio fieri posse purgationem.

Sexto, idem Galenus primo libro De compositione medicamentorum secundum
loca, nulla præcedente coctione aut præparatione, utranq; bilem purgat in alopecia. &
paulò deinde, idem facit in manantibus capitis ulceribus, quas Greci ἀλωπεκία uocant:
& in libro secundo, Idem facit in capitis dolore: & libro decimotertio Methodi meden-
di scriptum reliquit, Multos uidisse, quibus inflammatio in oculis cœperat, sola per in-
feriorem uentrem purgatione una die fuisse curatos.

Septimo, Hippocrates in Epidemijs, In uulneribus & fracturis plerumq; purgatio-
ne utitur absq; ulla concoctionis mentione. Imò nunquam inuenies Galenum in alijs
à febre morbis coctionem expectantem.

Octauo, tenues humores uel imbibiti sint in uasculorum parietibus, uel in ipsis ua-
sculis sint, nunquam ab Hippocrate uel Galeno præparatur, quum suapte natura flui-
di sint: unde tenues humores in tunica uentriculi receptos, septimo Methodi libro, abs-
que coctione per picram purgare docet, aut per aquam mulsam, in qua sit decoctum
absinthium: tenacem uero pituitam uentriculo annexam incidi iubet ante purgatio-
nem. Quum igitur humores erunt tenues, in principio purgari poterunt, quoniam ni-
hil aliud exigitur, ut Galenus in illo aphorismo docet, Corpora ubi quispiam purga-
re uoluerit, oportet fluida facere: & in Commentatione aphorismi uigesimi quarti, pri-
mi libri.

HÆC sunt acerrima doctissimi uiri tela, quæ apud Galenum & Hippocratem,
in principijs purgandum esse suadent, quando materia cruda sit, etiam si non turgeat.
Quibus Auerrois sententiam addere cogitauimus, qui septimo sui libri inscripti Col-
liget, hoc argumentum facit: Sicuti in principio absq; ulla coctione sanguinem mitti-

mus, eodem modo medicamentum dare conuenit. Si dicas per medicamentum tam bonum quam malum euacuari. Idem contingit in uenæ sectione: unde si uenæ sectionem facere potes, & medicamentum dare nihil prohibebit, præsertim quum æque ex missione sanguinis, sicuti ex medicamento commouentur humores. At si dixeris, medicamentum super calefacere, quod sectio uenæ non facit, Auerroes ad frigidum medicamentum confugiet. Et si addideris, In exhibitione medicamēti timorem incidere, ne moueat & non educat, & ne in hoc uiro obstructio magna sit: Auerroes uirum quendam accipiet, quem optime noscat, & quem nullam obstructionem habere sciat.

Sunt equidem hæc argumenta docto uiro digna, sed talia, ut nos à nostra iam dicta sententia nec pauxillum dimouere possint. Dicamus igitur apud Hippocratē & Galenum, in principijs, idest quando cruda est materia, nunquā purgandum esse, uel etiam ea purgatione, quæ solam materiæ peccantis portionem educit, quam recentes minora tiam uocant. Quod ubiq; locorum, ubi de hac re mentio contingit, ab Hippocrate & Galeno edocetur. Reliquum uero est, Manardi rationes soluere, Prima igitur Manardi ratio in idem incidit, quod ab alijs recentibus uerum putatur, scilicet in principijs non esse euacuandum forti medicamento, sed debili. At nos simpliciter dicimus, Si medicamentum materiæ crudæ portionem euacuet, uel sit aptum euacuare, ob id non esseandum, quoniam tam bonum, quam malum educet. Imò Galenus, in inflammatione uentriculi hieram exhiberi prohibet, quæ tamen debile medicamētum est; unde si leue medicamentum ob hanc intentionem propinabis, ut materiæ partem educas, quæ cruda est, aberras, & ab antiquorum regulis deuias. At si ob alia intētionem præbere tentes, ut communes feces educas, & illa quæ in uentriculi cauitate, & intestinis continentur, Aegyptiam siliquam exhibere nihil impedit. Et si Manardus per tantum temporis spatium in principijs quum materia esset cruda, Aegyptiam siliquam & medicamētum de dactylis nuncupatum propinauerit, & semper prodesse perceperit. Scire oportet non prodesse, quia crudam materiam euacuet: sed quoniam & cōmunes feces & materias aliquas in mesenterē uenis contentas educit, & quia aliqua præparata materia in corpore inuenitur, quam medicamentum educit.

Ad secundam, magna recentiorum pugna est in expositione huius aphorismi, ut suo loco ostendemus. Nunc uero nos dicimus, Si quid uidetur mouendum uel per uenæ sectionem, uel per medicamētum, uel quocunq; alio modo; per uenæ quidem sectionem, si abundet sanguis; per medicamētum uero, si materia turgeat, uel sit facta coctio: ut contingere potest in trium dierum spatio, nam & principium trium dierum spatium significat, ut Galenus in libro De crisi docet. An uero nunc in ganeam procliuiores sint, quam Galeni tempore fuerint, ambigimus. Nam totus Seneca, qui ante Galenum scripsit, obiurgationibus in ganeam & gulæ scitamenta scater: sed esto, sit nostra hæc ætas in ingluuiem magis prona; obstructionibus etiam abundabit, & crassioribus glutinosioribusq; materiis, ut nostra corpora ad medicamenta ineptiora sint, nisi præparentur. Id uero quod à Galeno in commentarijs uigesimali aphorismi secundi libri citatur, quod in principijs nonnunquam sit euacuandum, id intelligere oportet, quando rationabiliter fieri debet: nam tūc minor facta materia natura illā facilius cōcoquere potest.

Ad tertiam, de laterali morbo medicamentum exhibet, non ut materiam euacuet in inflammatione contentam; sed ut eam quæ ad locum læsum discurrere posset, & inflammationem augere abducat, quæ ad exitum præparata est, uel præparatū supponit; imò hoc sæpe contingit, quod materia alia cocta est, quæ in toto corpore continet. Illa uero quæ inflammationem facit, cruda est, & in toto corpore coctionis signa apparebunt, in inflammatione minime: imò si reliqui totius corporis humores crudi sint, quod facile per urinam ostenditur, euacuare non oportet, & Hippocrates atq; Galenus in hoc casu non euacuarent.

Ad quartam, de uenæ sectione in hac difficultate non agimus, quoniā nullus est qui inficias eat, illam ante coctionem in principijs fieri debere.

Ad quintam, Galenus in hoc citato loco de sanis intelligit, quos præseruare docet: in his uerò nulla coctio expectatur. In libro enim De curandi ratione, per medicamētum

medicamentum, ante febrem euacuat. Sed incipiente febre, id non facit, nisi postquam materia cocta sit. Et in libro, Quos oporteat purgare: quando & quibus medicamētis, quando uena secanda sit, quando medicamentum exhibendum, & quando aliter euacuandum sit, edocet: hæcque in sanis absque aliqua præparatione facit, quam semper in ægris expectat. Nec proportio ualet, hæc possent contingere in morborum initijs, ergo in principijs recte fieri posset: nam & si quis in morborum principijs uenæ sectionem detrectet, purgandus non est: quia materia ex ui medicamēti ad exitum est inepta.

Ad sextam, purgat Galenus utranque bilem, quæ in toto corpore est, præparatam in alopecia: non tamen illam quæ actu alopeciam facit. Idem euenit in emanantibus capitis ulceribus, & in capitis dolore. Oculorum uero inflammatio ob medicamentum eadem die sanatur, quia totius corporis materia quæ in oculum progredi posset, euacuat. Illa uero quæ inflammationem facit, nulla amplius subministrante, facile atque breui absumitur.

Ad septimam, In uulneribus & fracturis, omnes corporis humores præparati sunt: nam in principijs febre carere solent, & eos euacuamus, qui ad locum nondum peruenere, aut fractum, aut uulnere affectum: idemque in alijs à febre morbis contingere non diffidimus.

Ad octauam, Tenuis humores, si uia parata fuerint in principijs educendi sunt, quia nulla alia coctione indigent. Vnde & Galenus in libro, Quos oporteat purgare: serofos humores à principio purgare suadet, nulla coctione expectata. In crasis uero expectandam iubet. Intellige autem præparationem uiarum præcessisse. Non desunt tamen qui dixerint, in principio tertianæ febris eo purgandum esse, quia materia turgēt: nam de loco ad locum mouetur. At nos dicimus, in tertiana febre moueri quidem materiam in principio, partim ad uentriculum, partim ad uenas, partim ad musculos. Sed ex hoc turgere non dicitur, quoniam ordinate mouetur: turgida uero materia de loco ad locum impetuose rapitur, & modo huc, modo illuc uage discurrit.

Ad Auerrois argumentum dicimus, non esse æqualia uenæ sectionem, & medicamenti propinationem: nam in medicamenti exhibitione multum uereri oportet, quod in uenæ sectione non conuenit: non enim similia sunt: nam medicamēta præsertim illa quæ à uenis totius corporis educunt, recte educere non possent, nisi quidpiam uenosis participarent, ob quod & uis imbecillior redditur, & natura ipsa afficitur, quæ in sectione uenæ non contingunt. Præterea medicamentum, totum corpus calefacit, & mire febrem exauget, quod à uenæ sectione fieri non potest. Si dicas, te medicamenti caliditatem moderaturum, hoc uanum est: quia si frigidum addideris, opus erit, te medicamentum calidum augere, si humores ducere habeat, quos caliditate sua educit. Adde, alium esse humorum motum in uenæ sectione, & longe diuersum, alium in medicamēto: nam in uenæ sectione est sanguinis motus assuetus, qui per uenas continuo discurrit, & hoc suapte natura facit: quum uero exit, etiam discurrit. Medicamentum uero, motum præter naturam & infuetum in humoribus facit: nam uiolentia quadam & ui præter naturam humores extra uenas ducit, & unum ab alio segregat, quos natura simul miscuerat: itaque humorum coctio in uenis impeditur. Vides ergo medicamenti differētiā, & uenæ sectionis: propterea in morborum principio sanguinis missio fieri debet, & non per medicamentum euacuatio, nisi postea quam materia cocta fuerit.

Nunc igitur in hac materia receptui canamus, dicentes duplex esse medicamentorum genus: aliqua alium lenientia, aliqua per electionem educētia, quæ à Græcis *καταρμηγία*, id est purgatoria uocantur. Prima illa medicamenta quæ aluum leniunt, & emolliunt, & quæ illam lubricam faciunt, in principio absque ulla coctione dari possunt: nam id solum educunt, quod in uis inueniunt: & non materiam peccantem quæ cruda est. At medicamenta purgatoria dari non debent, si materia cruda fuerit: neque ad integram purgationem, neque ad particularem faciendam: sed expectanda concoctio, nisi materia turgeat, & nisi sit in uis exitus. Sectio autem uenæ & sanguinis missio in principijs potissimum fieri debent.

GALENVS

CONSVEVIT Hippocrates dicere Medicari, pro Vti medicamēto purgante, Verbum autem Turgere, translatum est ab animalibus ad humores. nam sicuti illa stare loco non possunt quodammodo titillantia atq; impulsā cōcitataq; à passione; sic & humores plerunq; in motu uehementiore atq; transfluxu, ab una parte ad aliam, in morbi principio, hominem infestant mouentes, fastidientes, titillantes, & quiescere non permittentes, quum & ipsi pariter moueantur & transfluant, & tanto motu de loco ad locum, agrū molestant. Tales itaq; humores euacuare conuenit, hoc est qui agitantur, & de loco ad locum mouentur, ac transfluant: eos uero qui sunt in aliqua corporis parte firmati, neq; alio auxilio mouere oportet, neque medicari ante coctionem. Tunc enim & naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantē, uidetur siquidem & ipsa post coctiones, humores discernere, & superfluitates expellere, quo in tempore fiunt iudicationes. Sed quū perfecte ipsa mouetur, medicamento opus non est: si uero mediocriter atq; imbecillius agat, id quod deficit oportet supplere, ut ex utroque noxi humoris fiat euacuatio, natura quidē expellente, medicamento uero attrahente. Ostensum enim est à nobis in commētarijs De potentijs naturalibus, naturam uniuscuiusq; particulæ quatuor uti potentijs, & attractiua proprii alimenti, & eiusdem retentiua, & præterea concoctiua, & quarta alienorum expulsiua. Singula uero medicamenta proprium sibi attrahunt humorem. Bene autē sermoni addidit, Plurima uero non turgent: & discere oportet hoc ab experientia, quod uidelicet humorū transfluxus ab una parte ad aliam raro contingunt, sed frequentius quietē habent, & in una aliqua parte consistunt, in qua etiam concoquuntur toto morbi tempore usq; ad eius solutionem. Scire autem oportet, quod in quibusdam exemplaribus hic aphorismus scriptus non est, in libro autem De humoribus passim scriptus inuenitur.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus uerbum *φαρμακδναι*, idest Medicari, exponit: quod dicit apud Hippocratem accipi pro eo quod est, Vti medicamento purgante.

SECUNDO docet, uerbum *τργαιν*, idest Turgere, per translationem dictum esse ab animalibus turgentibus ad humores; nam sicuti animalia ad coitum concitata, stare loco non possunt: sed modo huc, modo illuc uagantur: à passione quæ tentigo est, agitata. Eodem modo in nostro corpore humores, quandoq; in morborum principijs uehementer moti agrum ipsum infestant, & fastidio afficiunt.

Quod legitur, Translatum est ab animalibus ad humores: Græce legitur, *Ab animalibus turgentibus ad humores. nam Græce dicit, τργαιν τν τργαίντων ζωνν.*

Quod etiam legitur, Stare loco non possunt. Græce est, *ησυχάζειν ου δύνασται.* quiescere non possunt.

Et quod legitur, Titillantia: Græce est, *τδραλιζοιθνα.*

Et illud, Cibum fastidientes: in Græco codice non habetur.

Quod etiam legitur, Quum & ipsi pariter moueantur. lege, Sed ipsi: nam Græce habetur, *ηλλε κινει.*

TERTIO Galenus docet, humores turgentibus, & qui de loco ad locum uagantur, esse euacuandos, etiā si crudi sint. Sed in aliqua corporis parte firmatos, euacuare non debemus, neq; alio auxilio mouere ante coctionem. In his uero qui concitati sunt, euacuare licet: quia tunc naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantē; nam & eadem natura post coctionē humores discernere, & superfluitates expellere uidetur, quo tempore iudicationes fieri solent. In nostro antiquo contextu, hoc uerbum iudicationes, dupliciter legitur: uno modo, *αι λεισεις,* quam lectionem & contextus Aldinus habet: alio modo, *ηκκειςεις.*

QUARTO docet, quum natura perfecte mouet, & humores euacuat, tunc medicamento non egemus: at si imbecillius agat, & inepte euacuat, opus est ei quod deficit medicum supplere, ut partim ex natura, partim ex medicamento perfecta fiat euacuatio, natura siquidem expellente, & medicamento attrahente. In omni enim nostri corporis particula sunt quatuor uirtutes, ut in libro De potentijs naturalibus ostensum est: hisq; natura, idest uis intrinseca, ueluti instrumentis utitur; attractiua proprii alimenti,

retentiua

retentiua, nutritiua, & superfluitatum expulsiua. Addendum præterea est: Omne medicamentum proprium humorem sibi attrahere. Quod fieri dicit Galenus à quadam substantiali similitudine.

Quod legitur, Id quod deficit, oportet supplere. addi debet Medicantes; nam Græce legitur, ὃ λέγουσιν αὐτῶν καὶ πρὸς τὴν ἰσὺν φαρμακῶντας.

QVINTO Galenus docet conuenienter additum esse, plurima uero non turgent, quoniam humorum de parte ad partem transfusus raro contingunt, sed frequentius quietem habent, & in una parte consistunt, in qua toto morbi tempore, usq; ad eius solutionem concoquuntur.

Deniq; notat, hunc aphorismum in quibusdam exemplaribus scriptum non esse, tamen in libris De humoribus scriptus inuenitur.

Quod legitur, In libro autem De humoribus passim scriptus inuenitur: Græce est, ἢ μὴ πῶς τοῦ πῶς χυμῶν ἐν ἅπασιν γέγραπται. idest, Sed in omnibus libris De humoribus scriptus inuenitur. Tamen & Oribasius in suo contextu non habuit, quoniam neq; illum interpretatur, neq; mentionem aliquam eius facit.

APHORISMVS XXIII

Diectiones non multitudine sunt æstimandæ, sed si talia deiciantur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant. Atq; ubi usq; ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger possit tolerare.

BRASAVOLVS

IDEM Hippocratis tēpore fuisse arbitror, quod nunc apud uulgus usu uenire comperitur est; nam in medicationibus excrementorum multitudinem considerant, imò & nonnulli medici ægros solum interrogāt, an multū multisq; uicibus excreuerint. Quod si factum sit, euacuationem illam extollunt, non considerantes, an talia expurgata sint, qualia expurgare oportebat. Sed hæc aliās; nunc ad rem accedentes, dicamus, Hippocratem fecerat; propterea in hoc loco terminum euacuationis quo ad quātitatem, edocere statuit. Terminus uero ex tolerantia facilitate habetur, unde diectiones arte uel natura factæ, multitudine sua æstimandæ non sunt, ut is qui euacuatur, multum egeruerit. Sed considerare opus est, nunquid illa quæ excernuntur, talia sint, qualia excerne re oportebat; & is qui euacuatur, facile ferat; nempe si facile ferat, & alleuietur, satis excretū est; præsertim quum talia exierint, qualia exire oportebat. Adde si in aliquo ægro usq; ad animi defectum ducere opus sit, ducendum est; præsertim si æger ferre possit, at si ferre non posset, ad animi defectum ducere non cōuenit. Vnde Oribasius dicit, copiam uero nō æstimare oportet; uerbi gratia, Ingreditur ignarus medicus exhibit auxiliū quod per uentrem purgat, purgat tres sextarios. Nihil proficit natura, quia non deposuit contrarium humorem. Accedit enim peritus medicus, & non considerat copiam quam purgauit, & iterat purgationem, & dat humori delinquenti proprium, unde hemina deijcitur, continuo facile fert natura, quia leuata est inimico. Philotheus hoc modo aphorismum introducit, ἐν τοῖς πρὸ τούτου ἀφορισμοῖς, πρὸς καθάρσιν διελίχθη, ἐν δὲ τούτῳ βελτίηριον ἐκκελευσθε παραδίδωσι τὴν ὑπορίαν. idest, In his aphorismis qui hunc præcedunt, de purgatione disputatum est. In hoc autem iudicium excrementi seu egestionis tradit, quod bene ferat, uel ægri tolerantiam. Hippocrates in libro De humoribus, præsentem aphorismum hoc ordine scripsit: primo hic præcedit, Quæ ducere oportet, eò ducenda & agenda sunt, quæ conferant. deinde sequitur, Quæ copia ne respectato, sed donec qualia oportet, facileq; ferat, prodeunt. Sed si dum hæc ages, male haberent, aliò uertito, & eò ducito, cuius causa hoc fit. Sed cum primis, suffecturus necne sit languens, considerato.

Τὰ χαρσέοντα. idest, Diectiones. Et potissimū illæ quæ per aluum ducuntur, quamuis & ad aliās omnes ampliari possit.

sed adijcere oportet usus significatiōes. Quia uero ipse pratermisit, nos ex quibus ipsa experientia, & ratione uideatur inuenisse dispositiones, in quibus expedit usq; ad animi defectionem euacuare, dicemus. Et primum usq; ad quam animi defectionem dictum ab ipso fuerit, distinguere oportet. Neque enim tales dicit animi defectus, qui & expauescentibus aliquando ægris uenæ sectionem, uel tale auxilium aliquod solent accedere. Neq; uero cum in ore uentriculi humores mordaces aliquando fuerint, uel prius in ipso coaceruati, uel qui in ipso remedij usu ad ipsum defluerint, causam dederint animæ defectionis. Solent enim & hoc tempore pati animi defectionē, non tamen huiusmodi animi defectio est sufficiens mensura euacuationis, quæ nonnunquā citra necessitatem contingit; sicuti febricitantes pleriq; uel inter surgendum, uel residendum, animo defecerunt, ob quam causam accubentibus ipsis secamus uenam. Ea igitur que fit animi defectio ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta est, esse mētura euacuationis, & in maximis inflammationibus, & in adurentibus febribus, & uehementissimis doloribus. Oportet autem, sicuti & ipse inquit, uiribus integris atq; ualētibus tantam moliri euacuationem, & nos sapius huiusmodi euacuationes prodesse plurimum, experientia didicimus. Nam & in ardentissimis febribus, si usq; ad animi defectionē sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & plurimis etiam aliis citatur, & sudores emanant, & quidam eorum ex his sanitati sunt restituti, alij adiuti plurimum, uehementiam ægritudinis absceiderunt. In maximis uero doloribus nullum maius inueni remedium, quam usq; ad animi defectionem euacuare, adhibita distinctione, an mittere sanguinem, an purgare oporteat usq; ad animi defectionem, quemadmodum in libro De uenæ sectione monstrauimus.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, siue à natura, siue à nobis euacuatio fiat, omnino metiri oportere quantitatem euacuationis; nam sicuti opus est secundum humorem peccantem, qualitatem euacuare, ita opus est secundum huiusmodi noxijs humoris quantitatem euacuationē augere uel minuere, de qualitatis indicijs superius egimus in illo aphorismo, In perturbationibus uentris, nullum uero usquam quātūtatē indicium habuimus. Ob hanc causam Hippocrates nobis uiam dedit de hac quantitate iudicandi: unde si humor superexcedens euacuetur, & æger se ipso leuior fit, & bene fert. At si aliquod excernatur ex his quæ naturæ conferunt, ægri uires imbecilles fiunt, & difficultatē quandam sentiunt. Et ideo non est attendēda quantitas eorum quæ euacuātur, sed hæc duo, Si qualia oportet, euacuentur, & si facile tolerant.

Quod legitur, Omnino metiri oportet quantū sit euacuandum: Græce est, *ἡνί πᾶσι τῶν ὀρίσθαι τι μέτρον ὡφί.* idest, Omnino determinare oportet aliquam mēsuram ipsius.

Quod etiam legitur, Sicuti enim qualitatem eligimus, humorem noxiū atq; molestem euacuantes, ita quantitatem oportet eiusdem humoris noxijs multitudini facere congruentem. Græce habetur, *ὡς γὰρ τὴν ποιότητα ἐστὶ τὸν λεπαιῶτα καὶ λεπιδία χυμῶν, ὅτι καὶ δηλονότι καὶ τὴν ποσότητα ἐστὶ πλεῖστα τῶ λεπαιῶν καὶ ἐρημότητι.* idest, Sicuti enim qualitatem secundum humorem noxiū oportet euacuare, ita uidelicet & quantitatem oportet eiusdem humoris noxijs multitudini facere congruentem.

Quod etiam legitur, Quantitatis uero nullum habemus indicium. legi debet, Nullum tale habemus indicium. nam Græce habetur, *ἢ ποσότητι δὲ τῶν ὀρίσθαι ἐχόμενα ἐπιπέυ γνώρισμα.*

Quod etiam legitur, Iudicandi uiam ex facilitate tolerantia. Græce est, *λεπιτήριον τὴν ὀφθαλμῶν.*

Quod deinde sequitur, Et melius tolerare est necessarium: Græce est, *καὶ ευφορότερον ἀναγλυ γινέσθαι.* idest, Et optime tolerantem necessarium est. Ita commodius uidetur interpretandum propter particulam *ευφορότερον*, idest leuiorem prepositam q̄ in infinitiuo.

Quod etiam legitur, Et quandam sentire afflictionem: Græce est, *αὐδαινόντι τι δυνάτορας,* idest, sentireq; difficultatem.

SECUNDO docet, recte dictum esse, atq; ubi usq; ad animi defectum expedit ducere, ducendum. Sed exponendum est de quo animi defectu intelligat. nam multis modis

dis dicitur: etenim unus est animi defectus modus, quando aliqui ex timore deficiunt, quum ipsis uena secatur: nam intus sanguis & spiritus retrahuntur. Alter, quando aliquis in ore uentriculi, quod maxime sensibile est, mordaces humores habuerit, qui illuc cucurrerint, uel prius fuerint. Alter modus ob febrem est, quando ægri surgunt: propter hoc iubet eos iacere, quibus secta est uena. Alter modus defectiōnis animi est, ob euacuationem quæ nimis plena sit: & de hoc solo intelligit Hippocrates, quæ est mensura euacuationis: & hoc in omnibus potissimum casibus in maximis inflammationibus, in adurentibus febribus, & in uehementissimis doloribus.

Quod legitur, Vfus significaciones: Græce est, τὰ γνωρίσματα τῆ γνώσεως, idest, Vfus cognitiones.

Quod legitur, Qui & expauescentibus aliquando ægris uenæ sectionem. in nostro antiquo contextu sunt duæ lectiōnes: una quam Leoniceus habebat, & in Aldino contextu scripta est, scilicet ὅσαι φοβηθῆνται γήστε τῶν κειμένωντων, ἢ πλεῖν τῆ φλεβὸς διατρίσσει. Secunda lectio habet, ὅσαι φοβηθῆνται γήστε τῶν κειμένωντων, ἢ τῆ φλεβὸς διατρίσσει, idest, Qui & expauescentibus aliquando ægris uel inflammationis uel uenæ sectionem.

Quod etiam legitur, Et in adurentibus febribus. Græce est, καὶ πυρετῶν διακρίσσει τῶν, idest, In maxime adurentibus febribus.

TERTIO, Galenus docet hanc euacuationē usq; ad animi defectum esse molientiam, si uires integræ sint, & tunc experientia docet plurimum prodesse. nam in ardentissimis febribus si usq; ad animi defectum sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & in aliquibus aluus citatur, in alijs sudores emanant, ut aliqui in totum sanitati ex hoc solo præsidio restituti sint, alij plurimū adiuti facile deinde ægritudinis uehementiam absciderunt.

Contextum quædam Græcum uidimus, in quo ubi legitur, Tantam moliri euacuationem: non habet ληνού, sed λινδωον, idest periculum. Quod fortè non ab re dictum esset, Quum in hac euacuatione usq; ad animi defectum periculum immineat.

Quod legitur, Nam & in ardentissimis febribus. in prima lectiōne nostri antiqui contextus habetur, ὅτι τε γὰρ πῶς θερμότητις πυρετῶν. Idemq; in Aldino contextu scriptum est. In secunda uerò nostri antiqui lectiōne habetur, ὅτι τε γὰρ ἰσχυρότητις πυρετῶν, idest, Nam & in fortissimis, hoc est uehementissimis febribus.

Quod etiam legitur, Et quidam eorum ex his sanitati sunt restituti. Græce habetur, ἑστὶν ἑστὶν αὐτῶν τῶν ἐπιούσαντων πλείων. idest, Et quidam eorum ex his sanitati sunt in totum restituti, uel conqueuerunt.

Deniq; Galenus docet, in magnis doloribus nunquā dedisse præstantius remedium euacuatione usq; ad animi defectum. At quia aliquis dubitare posset de qua euacuatione intelligeret: an de illa quæ per medicamentum fit, uel per uenæ sectionem. Respondet, adhibendam esse distinctionē ex his quæ in libro De sectione uenæ disseruit, nempe si in uenis abundantia sit, & non sit unus humor qui peccet, sed tota humorum congeries abundet, per uenæ sectionem euacuare oportet. Si uero sit unus humor, qui sua qualitate infestet, per medicamentum euacuatione utaris.

Quod legitur, Nullum maius inueni remedium. Græce est, οὐδὲμ οἷδ' αὖ μείζον βοήθημα. idest, Nullum maius noui remedium uel auxilium.

IN acutis passionibus raro, & in principijs medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.

BRASAVOLVS

QVVM duplex sit morborum genus, diurnum, & acutum, materia quæ acutum facit, turgens esse non potest: illa uero quæ acutos gignit, quandoq; turgere potest. Quum

test. Quum superius Hippocrates edocuerit, solum concocta esse euacuanda: cruda uero non, nisi turguerint: uerum tamen in acutis pafsionibus, in principio quandoq; materia turget. Propterea hic ab Hippocrate dicitur: Si qui sint morbi, in quibus in principio purgatio fieri debeat, sunt morbi acuti: nam diuturni in principio materiamurgentem non habent: tamen & in acutis etiam raro medicamentis purgationibus uti debemus, quoniam raro materia turget: imò & quum hoc fieri debet, ita temere agendum non est, sed uerendum, & bene considerandum quicquid agas, quicquid æger pati possit. Hoc enim est cum præmeditatione faciendum.

Εν κρίσει ὄξει πάθει. idest, In acutis pafsionibus.] Per quas & simpliciter acutas & peracutas, & exacte peracutas intellige. Orisbafius in peracutis solum intelligit: pafsio uero hic morbum significat, unde & à Philotheo dicitur, *πάθος δὲ καταχρηστικὸς τὸ νόσημα καλεῖ.* idest, Pafsionem uero improprie morbum uocat. Quid uero Hippocrates per acutum morbum in hoc loco intelligat, ita Philotheus edocet, *ὄξεια νοσήματα ἰσπικροτέρας νῦν καλεῖ τὰ ὀλιγοχρόνια τὰ σωτῆριως λινάμενα, τὰ ἄσκητα, & ἔξοτον ἔχοντα τὴν ἕλκω, καὶ τὴν θέρμασιον.* idest, Acutos morbos Hippocrates nunc uocat breues, breui motos, urentes, & feruentem habentes materiam atq; caliditatem.

ὀλιγοχρῆς. idest, Raro.] Quoniam & materia in acuto morbo, raro turget: in diuturno, nunquam: propterea in ipso coctionem semper expectare oportet. Raro uero, ut dicit Philotheus, *ἴσται τὸ πολλὴν ἀνίαν ἀπογίνεσθαι πρὸς σώμασιν, ἢ δυνήτω φορᾷ τῷ νοσποιοῦ ἀντίον, ἢ ἀνὸς πῶν ὄξων.* idest, Quoniã multa imbecillitas corporibus superuenit, ex mobilitate impetus causæ facientis morbum, licet incocta sit.

Καὶ ἐν ἀρχῆσι τῆσι φαρμακείησι χρεῖσθαι. idest, Et in principijs medicinis purgantibus utendum, & non his quæ solum alterant.

Καὶ ὅσοι πρὸς δυνήσαντας ποιεῖν. idest, Et hoc cum præmeditatione faciendum.] Hoc est, ut Philotheus dicit, *περὶ μελετήσαντας, καὶ ἐξ ὀδυνήσαντας. ἰὰν γὰρ ἡ δυνάμεις ἐξήρωται, καὶ ὄνεια ἴσται τὰ σώματα, καὶ λαβείν κἀθάρασιν. εἰ δὲ τὰ φαινόμενα ἡμᾶλλον δὲ ὁ ἰατρός χυμὸς τῶν πολλῶν ποδὶ τῶν σώματων, ἢ πολλῶν ἀναπνεύοντων χυμοί, οὐ καὶ τὴν κἀθάρασιν πῶτε παραλαμβάνειν.* idest, Cum examinatione & præmeditantes & inquirentes. Si enim uires fortes sunt, & corpora bene fluida, purgationem facere oportet. Si uero e contrario modo sit, magis autem si crudus humor circa stomachum supernatet (nam sæpe humores supraferuntur) tunc purgationem facere non oportet. Galenus uero hanc particulam Cum præmeditatione faciendum, uario modo exponit: nam uel sit diligens examinatio, uel ægri præparatio, uel expectatio recti iudicij, uel omnia hæc simul, uel duo, semper uerum est.

Hic aphorismus in libro De generalibus morbi temporibus, à Galeno in testimonium adducitur, quum probare intendit: principium apud Hippocratem latitudinem habere: simulq; decimum quarti libri aphorismum adducit, in quo iubet in acutis morbis eadem die medicandū, si materia turgeat: eademq; à Galeno repetuntur libro quarto De ratione uictus in morbis acutis, sectione trigesima octaua, & in tertio Prorrheticorum sectione trigesima septima.

Sunt aliqui recentes, qui uolunt, aphorismum uigesimum secundum prælectum intelligendum esse in casu salubri. In hoc enim concocta medicada nisi materia turgeat. Sed hic aphorismus eorū sententiæ repugnat. nam omnes acuti morbi periculosi sunt, atq; ambigui. In his tamen dicit, raro medicamentum exhibendum. Igitur tam in casu salubri, quam in letali & periculoso medicamentum dare iubent, quando materia turget, & si non turguerit, coctionem expectandam.

GALENVS

PAVLO ANTEA dictum erat, Concocta medicari, & mouere non cruda, neq; in principijs, si non turgeant, plurima uero non turgent. Nunc autem, quod circa principia acutarum ægritudinū tantum cōtingit purgare utiliter, nos docet Hippocrates: nam in longis morbis semper oportet expectare coctionē: in acutis uero quum turgent, etiam ab initio possumus uti medicamentis purgantibus, & hoc ipsum cum

multa

multa cautione, & præmeditatione facere. Vnde mihi uidetur Hippocrates recte adieciſſe, Et cum præmeditatione facere. Siue enim per hoc uerbum diligentem intelligat examinationem, ſiue ægroti præparamentum, ſiue recti iudicij expectationem, ſiue horum aliquid, ſiue omnia unius uocabuli ſignificatione comprehendantur, quantum huicmodi uereatur purgationes, manifeſtat. Neq; enim periculum minimum in morbo acuto, uti purgante medicamento, quum omnia id generis ſint potentia calida: febris uero quatenus febris eſt, & ſui ratione non calefacientibus atq; exſiccantibus, ſed potius cõtrarijs, hoc eſt humectantibus & refrigerantibus eget. Non igitur ob igneam febris caliditatem purgationem adhibemus: hæc enim ſcimus ſui ratione nociturã, ſed propter humores illam efficientes. Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri utilitatem, quàm id quod neceſſariò conſequitur ex purgantibus medicamentis detrimentũ; ut uerò hoc fiat primò oportet conſiderare, nunquid æger idonee ſe habeat ad huiusmodi purgationem. Nam quicũq; multa cruditate laborant, uel qui tenaces ac craſſos cibos aſſumpſerunt, quibus itidem iſta extenta atq; inflata ſunt, aut ſupra modum calida atq; ignea exiſtunt, & hoc ipſo in loco aliqua eſt uiſcerum inflammatio, omnes hi haud quaquam ſunt apti ad purgationes. Hæc itaq; abeſſe oportet. Humores autẽ quàm maxime fieri poteſt eſſe fluxui paratos, hoc eſt tenues, & nullum lentorẽ participantem, & aperta eſſe foramina per quæ debet purgatio fieri, & nullam habere obſtructionem. Nam & nos iſta antea paramus, quum quempiam ſumus purgaturi. Et hoc eſt quod ab ipſo Hippocrate dicitur in illo aphoriſmo, Corpora ubi quis purgare uelit, oportet fluida facere: uerũ in acutis morbis circa principia ſtatim, circa primum uidelicet diem, uel non ultra ſecundum, ſi ſumus uſuri purgantibus medicamentis, quando turgent, non datur facultas iſta præparandi, niſi quis fortẽ arripiat occaſionem propinandi melicratum, in quo decoctum ſit aliquid hyſſopi, uel origani, uel tragorigani, uel thymi, uel pulegij, ſiue quid huiusmodi uim habens humores extenuandi. Quare non ſine ratione dixit, Raro circa principia morborum acutorum nobis uenere in uſum purgationes, quoniam non ſapius turgeant humores in principijs, neq; ſi quid iſtorum adlit ægro ſatis ad purgationem parato, neq; dante morbo nobis temporis occaſionem, quo poſſimus ex imparato paratum facere.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, quum ſuperius edocuerit Hippocrates concocta medicanda, & mouenda, non cruda: neq; in principijs, niſi turgeant: Nunc particulatim docet, ſolum in principijs acutarum ægritudinum aliquando utiliter purgandum eſſe. Vnde in longis morbis ſemper eſt expectanda concoctio. In acutis uero, quũ turgent, etiam in principijs eſt euacuandum. Et hoc non ſine præmeditatione facere oportet.

Vbi legitur, Nunc autem quod circa principia acutarum ægritudinũ tantum contingit purgare utiliter, deſt particula Quandoq;: nam Græce habetur, *νῦν οὐκ ἔστιν ἔτι τὸς ἀρχῆς μόνον τῶν ἀκῶν νοσημάτων ἐν ἧσιν ποτὲ κἀνταύτην πίνισαντα συμφέρουσι.* id eſt, Nunc igitur quod circa principia ſolum acutarum ægritudinum, quandoq; contingit purgare utiliter.

SECUNDO Galenus docet, recte Hippocratem adieciſſe, Cum præmeditatione faciendum: quicquid intellexerit per hoc uocabulum Præmeditatio, uel diligentem examinationem, uel ægroti præparamentum, uel recti iudicij expectationem, uel unum ex his intelligat, uel omnia, ipſe oſtendit quantum has purgationes uereatur. Nempe in acuto morbo magnum periculum eſt uti purgante medicamento. Nam medicamenta ſunt potentia calida & ſicca. Febris eſt calida & ſicca. Ideo medicamenta, febris potius obeſſe uidentur, quàm prodeſſe: nam febris potius eget maxime cõtrarijs, id eſt humectantibus & refrigerantibus.

Huic dubitationi reſpondet Galenus, purgationem non adhiberi ob igneam febris caliditatem, ſed ob humores illam efficientes: unde maior habetur utilitas euacuatione noxiorum humorum, quàm habeatur detrimentum ex caliditate medica-

menti. Ex quo facile sumi potest, illos reprehēdendos esse, qui in ætate rhabarbarum exhibendum prohibent.

Multa sunt in hac parte uocabula, in quibus quisq; ambigere posset, an recte interpretata sint, an non recte, quæ nos huc adducere statuimus, ut nullus sit qui presentem non habeat Galeni contextum.

Quod legitur, Cautione & præmeditatione: Græce est, *ὀλιγβάτας καὶ προδικήσεως*, cum respectu & circumspectione.

Quod etiam legitur, Siue enim diligentem intelligat euacuationem: Græce est, *ἢ πρὸς πρὸς σακεύωσιν ἰδιμελὸς*, accurate præmeditatus.

Quod etiam legitur, Siue recti iudicij expectationem: Græce est, *ἢ πρὸς τὴν ἰσχυρὴν ἰατρικὴν ἀναμένοντας*, siue possibilem rectam iudicationem expectans.

Quod legitur, In morbo acuto uti purgante medicamento: Græce est, *ὅτι ὄψι νοσήματι, κακῶς φαρμακῶσαι*, id est, In morbo acuto male uti purgante medicamento. Ita legunt antiquus noster contextus, atq; Aldinus. Sed alter quidem loco illius particule *κακῶς*, illam habet *καλῶς*.

Vbi legitur, Quum omnia id generis sint potentia calida. hæc particula Id generis, Græce est *τὰ καθ' αἶροντα φάρμακα*, id est, Purgantia medicamenta.

Quod legitur, Sed potius contrarijs. in nostro antiquo contextu ita præcise habetur, scilicet *ἀλλὰ πρὸς ἐναντίων*. Sed Aldinus, & multi alij habent *ἐναντιωτάτων*, id est, maxime contrarijs.

Quod etiam legitur, Hanc enim scimus sui ratione nocituram: Græce est, *τὴν τῶν γὰρ ἰσχυρῶν ὄσον ἐφ' ἑαυτῆς βλαπτομένην*, id est, hanc enim scimus quâtum in seipsa, nociturâ.

Quod etiam legitur, Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri utilitatem, quâm id quod necessario consequitur ex purgantibus medicamentis detrimentum: Græce habetur, *ὅτι τῶν μείζονα τῶν ὀφέλειαν ἐκ τῆς πρὸς λυπηρῶν χυμῶν ἐκκρίσεως γίνεσθαι, πρὸς βλαβερῶν δὲ ἀναλύσει βλαπτομένη τὸ σῶμα πρὸς πρὸς καθαρτικῶν φαρμακῶν*, quæ præcise idem dicunt, ut à Leoniceno interpretatum est, uel hoc modo: Quare maiorem oportet ex noxiorum humorum euacuatione fieri utilitatem, quâm damnum quod ex necessitate corpus lædit ob medicamenta purgantia. Sed in Græcis codicibus hæc uerba consequuntur, *ἔσται δ' ἢ ὀφέλεια μείζων, ἐὰν ἀλύπτως τε καὶ πᾶς ὁ βλαπτικῶν τε καὶ λυπηρῶν ἐκκρῶσθαι χυμῶς*, id est, Erit autem utilitas maior, si & absq; molestia omnis humor noxius & infestus euacuetur.

TERTIO, si quis uoluerit euacuare, is cōsiderare debet, an æger ad hanc euacuationem idoneus sit: nam illi inepti sunt qui multam cruditatem in corpore habent. Et illi qui tenues uel crassos cibos assumpserunt, & illi qui habent hypochondria, id est præcordia (non ilia, ut Leonicenus uertit) extēta atq; inflata, & ualde calida atq; ignea, & illi qui hic habent aliquam uiscerum inflammationem. Isti omnes ad purgationem inepti sunt. Quare si quis medicus aliquem purgare uelit, consideret, an hæc omnia absint: quæ quum absuerint, duo præterea agere oportet, & reddere humores fluxui paratos, id est tenues, & nullum lentorem participantes: & etiam uias exitus præparare, ut nullam habeant obstructionem: imò & nos quum aliquem sumus purgaturi, ista paramus. Et hoc est quod ab Hippocrate dicitur in illo aphorismo, Corpora ubi quispiam purgare uoluerit, oportet fluida facere. Qui aphorismus in cōtextu Aldino distinctus est à Galeni commentatione, & reliqua commentationis pars addita esse uidetur ac si sit ipsius expositio, quum totum sit continuata commentatio.

Sed hic dubium emergit, quia Galenus de coctione mentionem faciens, solum dicere uidetur id coqui quod attenuatur, quum prius crassum sit: de eo autē quod tenue est, quomodo coquatur, nihil dicit. Respondemus, Neq; hic neq; alio in loco, id putauit Galenus quod recentes somniarunt, scilicet tenue materiam esse crudam, & in crassari debere: imò tenuis materia quum sit fluxui parata, suapte natura cocta est, & non indiget, nisi uiarum præparatione. Et ideo quum apud Galenum de coctione sermo incidit, semper id quod crassum est attenuari iubet; nunquam uero quod tenue, crassum reddi.

At sententia

Siqua
aliter.

H V N C
bus uentis,

At sententia quædam Galeni huic determinationi aduersari uidetur, quam ponit in libro De constitutione medicinarum, ubi inquit, Quod crassum & glutinosum est, esse attenuandum: & quod tenue, crassius reddendum. Pro hoc dubio absoluendo scire oportet, duplex esse in humano corpore superfluum genus: aliqua sunt quæ possunt ad naturalem habitum redire, & corpus nutrire: aliqua uero quæ solum ad expulsionem parari debent, quia nunquam illuc duci possunt, ut in substantiam nutriti reducantur. De primis Galenus intelligit in libello De constitutione artis, quum dixit: Quod tenue est, crassum reddi: ut scilicet in nutriti naturam conuerti possit. De secundis, in omnibus agit locis, in quibus de materia quæ extra humanum corpus expelli debet, uerba facit: & hoc in libello, Quos oporteat purgare, egregie ostendit.

Quod legitur, Vel qui tenues ac crassos: legi debet, Vel qui lentos & uiscosos uel crassos. nam Græce est, ἢ γλίσχωρ ἢ παχύωρ.

Quod etiam legitur, Aut supra modum calida atque ignea existunt, in nostro antiquo contextu eodem modo habetur, ἢ ὑπερβαλλόντως ἢ θερμὰ καὶ πυρρὰ. sed in Aldino contextu hoc modo legitur, ἢ ὑπερβαλλόντως ἢ θερμὰ, καὶ πυρρὰ ἢ τὰ οὖρα. id est, Aut immodice calida atque igneæ urinæ.

QUARTO, Galenus quodammodo ambigere uidetur, quoniam in acutis morbis circa principia statim, prima scilicet die uel secunda, si materia turgeat, adeo ut cogamur medicamenta exhibere, hæc præparatio non præcessit, quia non datur facultas præparandi ob temporis angustiam: nisi quis opportunitatem nactus sit propinandi melicratum, in quo decoctum sit hyssopum, uel origanum, uel tragoriganum, uel thymum uel pulegium, uel aliqua alia herba ex his quæ extenuant, de quibus in nostro simplicium examine egimus. Videtur ferè Galenus tacite huic dubio respondere, hoc raro contingere: propterea non ab re hic ab Hippocrate dictum est, raro circa principia acutorum morborum esse purgandum: quia etiam raro materia turget. Tu autem scito causam, cur turgente materia non indigemus coctione, illam esse, quia materia seipsam adiuuat suo motu ad exitum.

Quod legitur, Circa principia statim, circa primum uidelicet diem, legendum est, Circa principia statim, uel circa primum uidelicet diem, nam Græce est, ἢ τὸ ἀρχαῖς ἡμέρας, ἢ τὸ πρῶτον ἡμέραν.

Quod etiam legitur, Arripiat occasionem: Græce est, σχίσθαι ἡμερῶν.

Quod etiam legitur, Quare non sine ratione: Græce est, ὡς τὸ διλόγως. id est, Quare rationabiliter.

In eo quod legitur, Neque si quid istorum, ægro satis ad purgationem parato, hæc particula Si quid istorum, per parenthesis legi debet.

Ex hoc Galeni loco, ansa habetur reprehendendi quosdam recentes, qui putarunt syruporum usum apud antiquos non fuisse. At hæc potiones, quæ hic à Galeno parantur, nihil aliud sunt, quam similia quædam nostris syrupis. nam & ipsi uim habent quod crassum est, attenuandi: frigidi uero alterandi: constat ergo antiquos syruporum usum habuisse, ut in nostro etiam de syrupis libello abunde ostendimus. Tamen antiqui summo mane non propinabant, ut nunc fit, nisi ubi opus erat: sed in potu dabant uini loco, & pro cibarijs, si talis uictus exigebat: tamen quando cūque uel quomodo cūque exhiberent, concoctrices potiones nuncupari poterant, ob id quod materiam extenuabant atque præparabant. Quod Galenus concoctionem esse putat, imò nullam materiam coctione indigere, nisi crassa & glutinosa fuerit, scriptum reliquit.

APHORISMVS XXV

SI qualia oportet purgari purgantur, confert, & facile ferunt: si contra, difficultes.

BRASAVOLVS

HUNC aphorismum in secundo huius libri contineri, qui incipit, In perturbationibus uentris, certum est: nam si qualia oportet purgari, purgantur, confert: & is qui purgatur

gatur, facile fert. Si contrà, scilicet purgentur, qualia purgari non oportet, sed qualia erant retinenda, difficulter ferunt. Tamen Philotheus inter hunc aphorismū & secundum, differentiam facere uidetur: quia secundus de naturali euacuatione, hic de artificiali intelligit. Eius uerba hæc sunt, *α καὶ ἀνωτέρω εἶρηται ὁ νόμος λεγόμενος ἀφορισμός, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως εἶρηται. καὶ μὴ γὰρ πᾶσι φυσικῆς λεγώσεως εἶρηται, ἤτοι πᾶσι πηχτικῆς.* idest, Et si hic præfens aphorismus superius dictus sit, tamē simili modo dictus non est. Illic enim de naturali euacuatione dictum est, hic uero de artificiali. Eandem sententiam habet noster incognitus interpres. Tamē idem Philotheus notat huius aphorismi sententiam in illo contineri, inquit: *ἡ δὲ ἐρμηνεία πᾶσι τοῖς τοῦ ἀφορισμοῦ, ὅτι ἐμπέδον ἔσθ' πᾶσι φυσικῆς λεγώσεως ἁπλῆ λεγόμενα ἀφορισμῶ σφῶδς διηγήσθηται.* idest, Omnis uero huius aphorismi enuntiatio, in præcedente aphorismo de naturali euacuatione exposito manifeste enarrata est.

ἢ ὅτι οἱ δὲ κατὰ ἐξέτασιν κενναίρονται, συμφέρει ἢ καὶ διαφόρος. id est, Si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt.] Quia id purgatur quod lædebat.

Τὰ δὲ ἰσχυρὰ διαχρόνως. idest, Si contrà, scilicet illa euacuentur, quæ non debent euacuari, sed potius quæ erant in corpore pro illo nutriendo seruanda, difficulter ferunt, & obest.

GALENVS

NON est dubium, hunc aphorismum in illo contineri, in quo dicebatur, In perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis, si qualia oportet purgari purgentur, confert, & facile tolerant; si uero non, contrà. Verum quia in hac libri parte de purgationibus à medico factis loquebatur, & omnes ferè necessarias distinctiones commemorauit, non piguit ipsum hunc quoq; adiungere aphorismum, in quo nihil magis nouum edocetur, sed ad memoriam reuocantur ea quæ prius in alia libri parte enuntiauerat de spontinis euacuationibus, ut hoc etiã in loco totus sermo de purgationibus esset absolutus.

BRASAVOLVS

PRIMO Galenus docet, hunc aphorismum in illo omnino contineri, qui incipit, In perturbationibus uentris, & uomitibus spontinis.

SECUNDO, quia aliquis Hippocratem de superfluitate accusare posset, & tanquam uirum nugacem reprehendere; propterea Galenus dicit, Quum in hac parte de euacuationibus pertractaret, iterum referre non piguit, ut quicquid de euacuationibus dictum est, in eo concluderet. Addeq; Et si nihil noui dicat, illa saltem in memoriam reuocat, quæ superius de euacuationibus dicta sunt. hoc ferè modo Auerroes septimo De physico auditu libro, sectione quinta, Aristotelem excusat. Nam Aristoteles in illa parte de motu agens, illum in idem numero distinguit, idem specie, & idem genere, & quid sint hi motus exponit. Auerroes autem in Commentatione, hæc quæ in hac parte ab Aristotele referuntur, in sexto libro ad uerbum scripta esse considerans, Aristotelem his uerbis excusat: Hoc totum declaratum est in sexto, sed iterauit illud hic ad re-memorandum. Ac si dixerit, id fecisse Aristotelem, ut ea quæ prædixerat, iterum in memoriam reduceret. Quod à multis authoribus obseruatur, ut illa quæ perpulchra sunt atq; utilia, bis terq; memoriæ referantur, quæ & decies repetita placebunt. nam Prouerbiū Platonis est, *Δις καὶ τρις ὁ καλὸς.* Sic enim boni authores sæpe eadem dicunt, sed non eodem modo, uel ut melius explicetur, uel ut firmiter memoriæ cōmendantur.

Notaq; distinctionem illam à Galeno non dici, quam Philotheus secutus est; in hoc scilicet aphorismo, de artificiali euacuatione intelligere: in secundo autē aphorismo, de naturali. sed utrosq; aphorismos in naturali intelligit, tamen & ad artificialē ampliatur.

Quod legitur, Et omnes ferè necessarias distinctiones commemorauit, illa particula Distinctiones, Græce est *διερισμούς.*

LIBRI PRIMI

FINIS

ANTONII MVSÆ
BRASAVOLI MEDICI FERRENSIS
AD MAGNIFICVM D. BARTHOLO-
MÆVM PROSPERVM ILLVSTRISSIMI DVCIS FERRARIÆ
A SECRETIS, ANTONIVS MVSÆ BRASAVOLVS.

HTSI mirum in modum occupatus sis, Bartholomæe compater cha-
rissime, in reipublicæ rebus administrandis, & in illustrissimi Ducis
nostri domesticis negotijs digerendis; tamen tua est tam uehemens er-
ga literas beneuolentia, ut diem nullum (etiam tot occupationibus
penè obrutus) præterire sinas, quin antiquas tuas Musas reuisas, &
quin literariæ rei succissiuas horas tribuas. Nos igitur tuum tam pro-
pensum in literas animum intuentes, statuimus hunc secūdum Aphorismorum librum
tibi dicare, quem te lecturum non dubitamus, tanta legendi aueritate, & tam uehemen-
ti desiderio detineris; præsertim quum illa noua sint, quæ in lucē prodeunt. Qualia hæc
quæ à præclaris ipsdemq; reconditis authoribus fœneramur, quæ in hoc libro à nobis
referuntur. Ex quibus pleraq; ab antiquis & Græcorum maximè sanctuarijs hausimus,
& potissimum ab Academia, quæ alias omnes in hac arte proculdubio excedit, in qua
Hippocratem & Platonem longe præcellere, ueterum consensus iudicauit. Verumtam-
en non ob eam causam tibi hunc inscribimus librum, ut aliquid ex eo perdiscas, sed
potius ut ex tua lectione tuæ felicis auræ nonnihil libellus ipse consequatur, quam satis
cumulatam arbitrabitur, modo prima fronte non displiceat. Vale.